

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa no:</u>
ÖNSÖZ	II
ÖZET	III
SUMMARY	IV
EKLER LİSTESİ	V
TABLolar	VI
KISALTMALAR	VII
1.GİRİŞ	1
1.1.Araştırmanın Amacı	11
1.2.Araştırmanın Kapsamı	12
1.3.Araştırmanın Yöntemi	14
2.TÜRKİYE’DE EĞİTİM POLİTİKALARI	15
2.1.Türkiye’de Farklı Siyasal Dönemlere Göre Milli Eğitim Politikaları	16
2.1.1.Cumhuriyetin İlk Yılları (1923-1950)	17
2.1.2.1950-1980 Dönemi	21
2.1.3.1980’den Günümüze	27
2.2.Günümüzde Eğitimde Mevcut Durum	40
2.2.1.Okul Öncesi	44
2.2.2.İlköğretim	46
2.2.3.Ortaöğretim	52
2.2.4.İlk ve Orta Öğretimde Derslik Açıkları ve Maliyeti	56
3.TÜRKİYE’DE ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARI	64
4.ÖZEL DERSHANELER	71
4.1.Özel Dershanelerin Açılış Koşulları	83
4.2.Özel Dershanelerin Açılması: Açma ve İşleyişleri	83
4.3.Özel Dershanelerde Eğitim ve Öğretim Etkinlikleri	85
4.3.1.Öğretim Şekli	85
4.3.2.Rehberlik Hizmetleri	86
4.4.Özel Dershanelerin Eğitimdeki Yeri	89
4.5.Özel Dershaneler ve Yüksek Öğrenim	92
4.6.Özel Dershanelerle İlgili Tartışma Konuları	96
4.6.1.Özel Dershanelerin Kapatılması ve Yeniden Açılması	99
4.6.2.Özel Dershaneler Açısından Özel Ders Piyasası	104
4.6.3.Özel Dershaneler Hakkında Öğrenci ve Veli Görüşleri	106
4.6.4.Eğitimde Fırsat Eşitliği Açısından Özel Dershane Temsilcilerinin Görüşleri	109
4.6.5.Eğitimde Fırsat Eşitliği Açısından MEB ve DPT Yetkililerinin Görüşleri	112
4.6.6.Eğitimde Fırsat Eşitliği Açısından Eğitim-Sen Yetkililerinin Görüşleri	118
5.SONUÇ	125
6.EKLER	135
7.KAYNAKLAR	161
8.ÖZGEÇMİŞ	166

ÖNSÖZ

Araştırma konumu seçerken yaşadığım zorluklar bir yana, bana göstermiş oldukları katkı ve yardımlardan dolayı Prof.Dr.ESİN KÜNTAY'a, Danışman Hocam Yrd.Doç.FİRDEVS GÜMÜŞOĞLU'na teşekkürleri bir borç bilirim.

Araştırmam sırasında yaşadığım güçlüklerde bana en içten sıcaklığını esirgemeyen canım arkadaşlarım FATMA GÖK, ÖZGÜR ÖZDEMİR, BÜLENT BİRER, ÖZGÜR SADET'e;

Eğitim-Sen 2 Nolu Kadıköy Şube Başkanı HASAN TOPRAK'a;

TÖDER Genel Koordinatörü BAHATTİN DURMUŞ'a teşekkür ederim

Cengiz Yıldız
2005, Küçükbakkalköy

ÖZET

1980'lerin küreselleşen dünyasında, Özal ve sonrası hükümetler eğitimde özelleştirme politikalarına ağırlık vermişlerdir. Bu yönelim GSMH'den eğitime ayrılan payın giderek azalmasına neden olmuştur. Eğitimde özelleştirme politikaları ve uygulanan teşviklerle özel okulların gelişmesi sağlanmıştır. Böylelikle Özal hükümetinin başlattığı bu süreci sonraki hükümetler de devam ettirmişlerdir. IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşların da dayatması ile, bütçede eğitime ayrılan kaynaklarda kısıntıya gidildiğini görmekteyiz. IMF ve Dünya Bankası gibi küresel aktörlerin etkisi ile, 1980'den sonra gelen hükümetler özelleştirme politikalarını savunmayı sürdürmüşler, uygulamaya geçirilen özelleştirme politikaları, eğitim sistemimizin ve devlet okullarının ticarileşmesine, dolayısıyla eğitimde fırsat eşitsizliğine yol açmıştır.

2005 yılında ilgili yasada yapılan değişiklikle özel dershanelere uygulanan KDV oranı yüzde 18'den yüzde 8'e indirilmiştir. Ayrıca OKS(Orta Öğretim Kurumları Sınavı) ile devletin liselerinde okumak isteyen tüm ilköğretim öğrencilerinin bu sınava girmeleri zorunlu kılınmış, ÖSYM de üniversite giriş sınavını tek oturumlu, iki aşamalı hale getirmiştir. Eğitim hizmetlerinde yaşanan sorunlar ve boşluklar dershanelerin lehine olmuş, bu sayede özel dershaneler toplumun 'daha iyi bir eğitim' talebini karşılama fırsatı bulmuşlardır. Bunun sonucunda, 1982 yılında 174 olan özel dershane sayısı, tüm yurttan yaygınlaşarak 2005 yılında 2984'e, 1984 yılında 82 olan özel ilkokul sayısı, 2005 yılında 676'ya ulaşmıştır. Cumhuriyet ile başlayan eğitimde fırsat eşitliği ilkesi yavaş yavaş terk edilmeye başlanmıştır. Bilgi çağında Türkiye, eğitim sistemini toplam kalite yönetimine göre baştan aşağı revize etmedikçe, eğitimde fırsat eşitliğini sağlama yönündeki girişimleri de sonuçsuz kalacaktır. Önümüzdeki dönemde eğitimde fırsat eşitliği sorunu, dershaneye gidemeyen öğrenciler için daha da büyük önem kazanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Toplam Kalite Yönetimi, Eğitimde Fırsat Eşitliği

SUMMARY

In 1980's, at a time of globalization, the Özal government and posterior governments have followed pro-privatization policies in the field of education. These policies have caused a decrease in the ratio of education budget. Policies of privatization and incitement in education have had a further result: the number of private schools has increased excessively. Thus, the successors have maintained this process started by Özal government. The share of education in the total budget has decreased in the 1980's due to the obligation of institutions like the IMF and the World Bank. After 1980 governments have followed privatization policies due to the pressures of global actors such as IMF and World Bank these privatization policies led to the commercialization in our education system and the state schools and it resulted in unequal opportunity in education.

In 2005 the ratio of value added tax paid by private teaching institutions has been decreased from 18% to 8%. Additionally, a student who wants to continue his/her education in a state high school has to take a central exam (OKS). OSYM converted university entrance examination, two stages system in a single session. The problems encountered in education services and weakness of the system have been in favor of private education institutions, so private education institutions had the opportunity for meeting the demand of society for a better education. As a result, the number of private education institutions has increased from 174 (in 1982) to 2984 (in 2005) and the number of private elementary schools has increased from 82 (in 1984) to 676 (in 2005). Equal opportunity in education adopted by the establishers of the Turkish republic has been forgotten. Unless the education system in Turkey revised according to the total quality management at information age, all efforts targeting equal opportunity in education will fail. The problem of equal opportunity for everyone will become more important in near future for the students who cannot attend to private education institutions.

Key Words: Globalization, Total Quality Management, Equal Opportunity in Education

Madde I. EKLER LİSTESİ

Madde II. Ek-1: 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu

Madde III. Ek-2: Özel Öğretim Kurumları Kanunu

Madde IV. Ek-3: Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği

Madde V. Ek-4: Özel Dershaneler Tip Yönetmeliği

Madde VI. Ek-5: Türkiye'deki Özel Dershanelerin İllere Göre Dağılımı (2004)

Madde VII.

Madde VIII. Ek-6: 2004 ÖSS Sayısal Puan Ortalamalarına Göre İllerin Başarı Durumu

Madde IX.

Madde X. Ek-7: 2004 ÖSS'de Okul Türlerine Göre Sınavı Geçerli ve Bir Yüksek

Madde XI. Öğretim Programına Yerleşen Aday Sayıları

Madde XII.

Madde XIII. TABLOLAR

Madde XIV. Tablo-1 : Konsolide Devlet Bütçesinin Eğitim Sektöründeki Payı

Madde XV. Tablo-2 : Özel İlkokulların Yıllara Göre Artışı

Tablo-3 : Türkiye'de 6 ve Daha Yukarı Yaştaki Nüfusun Eğitim Durumu (2000)

Tablo-4: Türkiye'de 6 ve Daha Yukarı Yaştaki Nüfusun ve Okuma - Yazma Bilmeyen Nüfusun Bölgelere Dağılımı (2000)

Tablo-5 : Nüfusun Ortalama Eğitim Süresi (2000)

Tablo-6 : Okulöncesi Eğitimde Okullaşma Oranı ve Eğitimden Yararlana-mayan Çocuk Sayısı (2004-2005 Öğretim Yılı)

Tablo-7 : Okulöncesi Eğitimde Bölgelere Göre Okullaşma Oranı (2004-2005 Öğretim Yılı)

Tablo-8 : Okulöncesi Eğitimde Bir Dersliğe ve Bir Öğretmene Düşen Öğrenci Sayısı (2004-2005 Öğretim Yılı)

Tablo- 9: İlköğretimde Okullaşma Oranı ve Örgün Eğitimden Yararlanamayan Çocuk Sayısı (2004-2005 Öğretim Yılı)

Tablo-10: İlköğretimde Bölgelere Göre Okullaşma Oranı (2004-2005 Öğretim Yılı) (%)

Tablo- 11: İlköğretimde Bir Dersliğe ve Bir Öğretmene Düşen Öğrenci Sayısı (2004-2005)

Tablo- 12: İlköğretimden Ortaöğretime Geçiş Oranları (2004-2005)

Tablo- 13: İlköğretimden Ortaöğretime Geçiş Oranının En Düşük ve En Yüksek Olduğu İller (2004-2005)

Tablo-14: İlköğretimden Genel ve Mesleki-Teknik Ortaöğretime Geçiş Oranları (2004-2005)

Tablo-15: Ortaöğretimde Bölgelere Göre Okullaşma Oranı (2004-2005)

Tablo-16:Ortaöğretimde Bir Dersliğe ve Bir Öğretmene Düşen Öğrenci Sayısı (2004-2005)

Tablo- 17: Genel Ortaöğretimde Bir Dersliğe ve Bir Öğretmene Düşen Öğrenci Sayıları (2004-2005)

Tablo-18: 2004 Yılında Açılan Eğitim Kurumu Sayıları

Tablo-19: 2004-2005 Öğretim Yılında Eğitim Kademelerine Göre Sayısal Durum

Tablo-20: Özel Öğretim Genel Müdürlüğüne Bağlı Okul ve Kurum Sayıları (1996-1997)

Tablo-21: Özel Öğretim Genel Müdürlüğüne Bağlı Okul ve Kurum Sayıları (1999-2000)

Tablo-22: Özel Öğretim Genel Müdürlüğüne Bağlı Okul ve Kurum Sayıları (2003-2004)

Tablo-23: Özel Öğretim Genel Müdürlüğüne Bağlı Okul ve Kurum Sayıları (2004-2005)

Tablo-24: 1924-1950 Yılları Arasında Türkiye'deki Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayısı

Tablo-25: 1955-1982 Yılları Arasında Türkiye'deki Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayısı

Tablo-26: 1923-2005 Yılları Arasında Türkiye’deki Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayısı

(i) KISALTMALAR

AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
AP	: Adalet Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DP	: Demokrat Parti
DYP	: Doğru Yol Partisi
DSP	: Demokratik Sol Parti
EĞİTİM-SEN	: Eğitim Bilim ve Kültür Emekçileri Sendikası
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
IMF	: Uluslararası Para Fonu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı
OKS	: Orta Öğretim Kurumları Sınavı
OÖBP	: Orta Öğretim Başarı Puanı
OÖK	: Orta Öğretim Kurumları
OÖÖ	: Okul Öncesi Öğretim
ÖDTY	: Özel Dershaneler Tıp Yönetmeliği

ÖÖGM	: Özel Öğretim Genel Müdürlüğü
ÖÖK	: Özel Öğretim Kurumları
ÖÖKK	: Özel Öğretim Kurumları Kanunu
ÖSS	: Öğrenci Seçme Sınavı
ÖSYS	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı
ÖSYM	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
ÖZDAŞ	: Özel Dershaneler Anonim Şirketi
ÖZDEBİR	: Özel Dershaneler Birliği
SHP	: Sosyal Demokrat Halkçı Parti
TKY	: Toplam Kalite Yönetimi
TÖDER	: Tüm Özel Öğretim Kurumları Derneği
TÜSİAD	: Türk Sanayici ve İş Adamları Derneği
YÖK	:Yüksek Öğretim Kurulu

1.GİRİŞ

Toplumsal değişimin ve gelişimin en büyük itici güçlerinden birisi kuşkusuz eğitimidir. Toplumsal yapı içinde eğitim ve öğretimin temelini ise ekonomik, teknik, siyasal ve kültürel koşullar belirlemektedir. Bu koşulların gereklerini yerine getirmede eğitim, toplum için kilit rol oynamaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında eğitim birliğini sağlamaya yönelik tartışmalar yapılmaktaydı. Yeni kurulan okullar ve ordu, din makamlarının etkisi dışına çıkarken hiçbir reformcu din okullarına dokunmayı düşünmemişti. Böylece yeni okulların yanında eskisi de yaşamayı sürdürmüş, bu farklı eğitim kaynakları birbirinden ayrı, hatta çoğu zaman birbirine karşı iki kuşak yetiştirmişti. Eğitimdeki bu ikili yapıya rağmen ilk cesur girişim Cumhuriyet'le birlikte gerçekleşir.¹

Kaplan'a göre, cumhuriyetin eğitim politikalarına büyük etkisi olan Ziya Gökalp'in eğitim anlayışı, aynı zamanda bireyin toplumsallaştırılmasında önemli bir araçtır. Bir toplumsallaşma aracı olarak kabul edilen eğitim, cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yaratılmak istenen toplumu biçimlendirecektir. Bu da Kemalist politikaların eğitim-öğretimle uygulama ve yaygınlaşma alanı bulması demektir.²

Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitim, Osmanlı toplumsal yapısından kopmayı sağlayacak en büyük unsur olarak görülmüştür. Laik-bilimsel eğitim aracılığıyla ekonomik ve siyasi bağımsızlığı pekiştirmiş bir toplum kurmak için 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Eğitimin Birliği Yasası) çıkarılmıştır. Arkasından hilafet ve saltanat kaldırılmış, ilköğretim zorunlu ve parasız hale getirilmiş, harf inkılabı yapılarak, tüm yurttaki okuma-yazma seferberliği başlatılmıştır. Ülke nüfusunun çoğunluğunu oluşturan köylüyü kalkındırmak amacı ile Köy Enstitüleri kurulmuş, ülkenin eğitimle aydınlanmasına öncülük edilmiştir.

1950'lere gelindiğinde; büyük kentlere yaşanan göçler, çok partili siyasi hayata geçiş ve ekonomik liberalleşme politikaları toplumun tüm kesimlerini

¹ Firdevs GÜMÜŞOĞLU, "Kemalist Toplum Modelinde Ülke Dergisinin Yeri", 56

² İsmail KAPLAN, "Türkiye'de Milli Eğitim İdeolojisi", 148

etkileyen bir değişim dalgası yaratmıştır. 1950 sonrası izlenen politikalar sonucu hükümetlerin, eğitime tahsis ettiği kaynakların önemli ölçüde yetersiz kaldığı görülmektedir. 1980'lerin küreselleşen dünyasında eğitimimizde “özelleştirmeden” nasibini almış, eğitim alanındaki toplumsal ihtiyaç yeni kurumların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sayede özel sektör, eğitim alanına politik, ekonomik destekler ile kolaylıkla girmiş, özel okullar, özel dershaneler açarak bu sektörde çok büyük paya sahip olabilmişlerdir. Okullardaki kaynak sorunu, kalabalık sınıflar, öğretmen yetersizliği, müfredat programı, merkezi sınavla öğrenci alımı gibi sorunlar, toplumun daha iyi bir eğitim alma ihtiyacını doğurmuştur. Toplumun sonuçta, ihtiyacını karşılamak üzere özel sektör temsilcileri, özel dershane ve okullar açmaya başlamışlardır.

Türkiye’de, kamu kaynaklarının sınırlı olması nedeniyle, eğitime ayrılacak olanakları ile atama yapılacak yatırımlar, devlet politikasına uygun bir denetim altında özel öğretim kurumlarının imkanlarıyla arttırmak, ülkemiz açısından rasyonel bir çözüm yolu olarak görülmüştür. 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu(Bkz.Ek-2) ile yasal dayanağın sağlanmasıyla, **özel öğretim kurumları**³ açma ve yaygınlaştırma işlemlerine hız verilmiştir.

Ülkemizde bulunan özel öğretim kurumları, resmi olanlar gibi, örgün ve yaygın olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Özel örgün eğitim kurumlarının kapsamına, okul öncesi, genel ve mesleki ortaöğretim okulları; özel yaygın eğitim kurumlarının içerisinde ise özel dershaneler ve sosyo-kültürel amaçlı yetenek kursları girmektedir.

³ Özel öğretim kurumları şöyle sınıflandırılır:

Özel Okullar; Türkiye’de Özel Okullar, Anayasanın 42’ci maddesine dayanılarak çıkarılan 625 sayılı yasa ve buna bağlı olarak yürürlüğe konulan mevzuata göre faaliyet gösteren parası olanın yararlandığı anaokulları, ilköğretim okulları ve liseler olmak üzere üç gruba ayrılan özel öğretim kurumlarıdır.

Özel Dershane; Temel eğitim ve ortaöğretim okulları öğrencilerini zayıf oldukları veya daha iyi yetişmek istedikleri derslerden yetiştirmek, okul dışından bitirme sınavlarına girmek isteyenlerle her düzeydeki öğretim kurumlarının giriş sınavlarına adayları hazırlamak amacıyla açılan özel öğretim kurumlarıdır.

Özel Kurs; Müfredatı Milli Eğitim Bakanlığı’nca onaylanan ve değişik yaş guruplarına belli bir konuda bilgi ve beceri kazandırmayı amaçlayan ve süresi sonunda başarılı olanlara bitirme belgesi düzenlenen özel öğretim kurumlarıdır.

Yetiştirme Kursu; İlköğretim ve ortaöğretim okulları öğrencilerini çeşitli derslerden yetiştirmek ve kuvvetlendirmek için genellikle öğretim yılı içerisinde, özel dershaneler tarafından açılan kurslardır.

Giriş Sınavlarına Hazırlık Kursları; Yükseköğretim Kurumları, yabancı dille öğretim yapan resmi ve özel okullar ve fen liseleri gibi sınavla öğrenci alan okulların giriş sınavlarına öğrencileri hazırlamak amacıyla özel dershaneler tarafından açılan kurslardır.

Özel yaygın eğitim kurumları arasında bulunan özel dershanelerin sayılarının, son yıllarda giderek arttığı, bu kurumların, “Eğitim sistemi” içerisinde etkin olarak yerlerini aldıkları görülmektedir. 1978 yılında üniversiteye giriş sınavının merkezileşmesi ile söz konusu sınavın içeriği ile, okullarda okutulan müfredat arasında paralellik sorunu ortaya çıkmaya başladı. Okullardaki öğretmenlerin eşit akademik düzeyde olmayışı, okullar arası program farklılıkları, artan ortaöğretim kurumları ve öğrenci sayısına karşın üniversitelerin azlığı, meslek liselerinin yaygınlaştırılmaması, özel okullar ve dershanelerdeki öğrencilerin üniversite giriş sınavlarındaki başarısı, ortaöğretimde öğrencilerin zayıf olduğu derslerden takviye almak istemeleri ve benzeri sebepler özel dershanelerin doğmasına ve kısa zamanda çoğalmasına neden olmuştur.

Eğitimde kaliteyi ihmal ederek sağlanan dengesiz büyümeyi çok iyi değerlendiren özel kesim, okulların kalitesinden şikayetçi olan anne ve babaların isteklerini karşılamak, fen, askeri ve anadolu liselerine girecek öğrencilerle; üniversite önünde yığılmaya başlayan gençleri giriş sınavlarına hazırlamak amacıyla 1970’lerde özel dershaneler açmaya başlamışlardır. 1978 yılında büyük kentlerimizde 625 sayılı Kanuna dayanarak 74 özel dershane faaliyet göstermekte idi. Birer ticari kuruluş olan özel dershanelerin sayısı giderek artmış, 18.06.1983 tarihinde özel dershanelerin mevcudu 174 iken, MEB’in 2005 istatistiklerine göre bugün özel dershanelerin mevcudu 2984’e ulaşmıştır. MEB’in 2004 istatistiklerine göre Türkiye’de bütçeden eğitime tahsis edilen kaynaklar yüzde 13,1’dir. DİE’nin 2004 verilerine göre oran Japonya, Amerika ve Fransa’da yüzde 18, Tayland’da yüzde 21, Kore’de yüzde 28’dir. Bir yandan nüfusunun doğal artışı, öte yandan göçlerin getirdiği sorunlarla karşı karşıya kalan eğitim hizmetlerinin, yukarıda açıklanan kaynak yetersizliği de dikkate alındığında, doğal olarak çağdaş ülkelerin gerisinde kaldığı anlaşılabilir.

Günümüzün toplumsal, ekonomik, teknolojik koşulları, öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmeleri, toplumsal uyumları, okul başarıları gibi yaşamsal sorunları da ön plana çıkarmıştır. Bu sorunların hepsinin ortak yanını oluşturan bir husus vardır; bugün Türkiye’de eğitim, kültür ve başarı düzeyleri bakımından birbirlerinden farklı özellikler gösteren öğrenci gruplarının varlığı gözlenmektedir.

Bu farklılıkların temelinde, doğuştan gelen özelliklerin yanı sıra, daha da önemlisi, bireyin içinde yaşadığı birincil çevre koşulları, başka bir deyişle ailenin sosyo-ekonomik açıdan onun yeteneklerini tam olarak geliştirmesine engel olan sınırlı olanaklarıdır. Ayrıca kişinin yetiştiği diğer birincil ortam, okulunun özellikleri de büyük önem taşımaktadır. Öte yandan, bölgeler arası dengesizlik vb. sorunlar da gözden kaçmamalıdır.

Tanilli'ye göre, günümüzde, eğitimin tek amacı, artık çocuktan, salt yerinde, doğru yargılama yapabilen, zeki⁴ bir insan çıkarmak değil; dengeli bir kişiliğin gelişmesini sağlamaktır. Dengeli bir kişiliğin gelişimi, çocuğun doğuştan gelen bütün yeteneklerinin açılıp serpilmiş, yeni yetenekler kazanmış, karşılaştığı yeni durumlarda uyum sağlayabilmiş, kendini değiştirmesini ve düzeltmesini bilmiş bir şekilde eğitilmesi ile sağlanabilir.⁵

Bir ülkenin eğitim sistemi aileyi, toplumu, toplumsal kurumları, bu arada okulları da kapsar. Bu anlamda eğitim, bir insanın başkalarının etkisiyle davranışını değiştirmesidir. İnsan çevresinden, işinden, okulundan, ailesinden, televizyondan, internetten olumlu bir şekilde etkileniyorsa bu gibi yerlerde eğitim yeridir diyebiliriz. Bilgi çağının etkisiyle, bilgiye erişim ve iletişim kolaylığı –internet, cep telefonları- bu etkileşimi ileri düzeylere kadar çıkarmaktadır. Bu sayede, bilgi toplumunun bireyleri seçeneklerini iyi kullanırlarsa eğitimlerini sadece okulda değil, evde işte veya herhangi bir yerde de yapabilme fırsatını bulabileceklerdir. Bilgi toplumu için gerçek sermaye ve zenginlik kaynağı bilgidir. Çağın gerisinde kalmak istemeyen bilgi toplumunun bireyleri, sürekli öğrenen, kendini geliştiren kişiler olmak zorundadırlar.

Eğitim sisteminin, bilgi toplumunun ve küreselleşmenin gereklerine uyum sağlayabilmesi için başta 1739 sayılı Milli eğitim temel kanunu(Bkz.Ek-1), amaçları çağın ihtiyaçlarına karşılık verecek şekilde yeniden belirlenmesi gerekmektedir.

Titiz'e göre; belirli teknolojiler kümesine ve onların tetiklediği değerlere göre üzerinde uzlaşmış bir eğitim sistemi, birdenbire gündeme gelen bir yeni teknolojiye kısa sürede uyum gösterememektedir. Bu uyum güçlüğü'nün nedeni, müfredat

⁴ Zeka; Geliştirilebilir zihin gücü veya kapasitedir.

⁵ Server TANİLLİ, "Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz ?", 16

sistemlerinin felsefesinde yatmaktadır. Okulu, genel formasyon kazandıran, öğrencilerin “öğrenmeyi öğrendikleri” yer olarak değil de her “öğretilmek istenileni” ayrı dersler halinde bir çeşit zorla öğretilen yer olarak varsayan geleneksel anlayış ve buna dayalı müfredat felsefesi, öğretileceklerin sayısı ve değişim hızı yavaş, insanların daha yumuşak başlı, yöneticilerin daha ceberut olduğu devirlerde fazla sorun çıkarmıyordu. Bugün durum değişmiştir. Bu varsayımların hiçbiri geçerli değildir. Zorla öğretmek kavramı iflas etmiş, onun yerine öğrenmek almıştır. Artık insanlar her şeyi sorgulamakta, önlerine doğru olarak konulanları itirazsız kabul etmemektedirler. Yeni arayışlar içinde bulunan ülkemizde, insanların kendi ihtiyaçlarına göre edinebilecekleri “öz beceriler ve öğretme yerine öğrenmeye” dayalı bir eğitim anlayışı gerekmektedir.⁶

Titiz’in işaret ettiği geleneksel zorla öğretme anlayışında ısrar edildikçe, eğitimde yaşanan sorunlara çözümler üretmek daha da güçleşecektir. Görülüyor ki bilginin doğasına ilişkin yeni değerler, öğrenme-öğretme süreçlerinde değişimler oluşturmuştur. Bu alandaki başlıca değişme, öğrenme ve öğretme süreçlerindeki ilgi odağının öğrenmeden yana kaymasıdır. Öğrenme ve öğretme hakkındaki yeni bilgiler kişiye özgü bir olgu olduğunu, herkesin öğrenme tür, hız ve kapasitesinin farklı olduğunu, uygun öğrenme olanağı sağlandığında, öğrenemeyecek birey olmadığını ortaya koymaktadır. Eğitimde ilgi odağının öğrenmeden yana kaymasında toplumsal yapıda meydana gelen değişmeler etkili olmuştur. Demokratikleşme ve insan hakları alanlarındaki gelişmeler öğrenmenin de bu doğrultuda değişmesine, kişinin ilgi, yetenek ve tercihlerinde odaklanmasına, alternatif eğitim programları ve okul çeşitliliğinin artmasına ve öğrenmenin bireyselleşmesine yol açmıştır. Bu değişmeler öğretim programlarının içerik ve sunumunu da etkilemektedir. Yeni değerlerin içerik üzerindeki etkileri eğitim programlarında köklü değişiklikler öngörmektedir. Yeni değerler ders sayı ve türünün yeniden belirlenmesini; buna paralel olarak da içeriklerin yeni değerlere göre düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır.

Druckere göre, bilgi toplumunda öğrenme, okulla sınırlı değildir. Bilgi toplumunun eğitim programları için belirleyici olan yanı öğrenmenin sürekliliği ilkesidir. Bilgi toplumunda insanlar sürekli öğrenmek zorunda kalacaklardır. Bundan

^{6 6} M.Tınaz TİTİZ, “Toplam Kalite Yönetimi ve Eğitimde Kalite Yönetimi”, 711

dolayı okulun asıl işlevi iyi ve doğru şeyler veya çok şey öğretmek değil, öğrenme kapasitesini geliştirmek olacaktır.⁷

Bilgi toplumuna geçiş, derslerin içerik ve sunumlarında yeni arayışları beraberinde getirmektedir. Eğitimciler çözüm üretebilmek için öncelikle bilgi toplumunda eğitilmiş insan kimdir? sorusuna cevap aramaktadırlar. Bilgi toplumunun eğitilmiş insanı daha derin ve çeşitli olan öğrenme ihtiyaçları karşılamış, mezun olduğunda teknolojik değişikliklerle iç içe yaşamayı benimsemiş, değişikliklere direnmeyip onun gereklerine uyum sağlayabilen, yaratıcı zekasını sonuna kadar kullanabilen bunun için de öğrenmekten kaçınmayan tersine hoşlanan bir kişidir. Bireyin bu tür yapıya kavuşturulmasında başta öğretimin öğrenci merkezli olmasına bağlıdır.

Drucker'ın belirttiği gibi, bilgi toplumuna geçiş, kişiyi merkeze yerleştirmektedir. Bu da ortaya, bilgi toplumunun temsilcisi olan **eğitilmiş insanı** ön plana çıkarması demektir. Bilgi toplumunun çekirdeğinde eğitilmiş, nitelikli kişi kavramının yatma zorunluluğu bir genel geçer durumdur. Çünkü bilgi toplumu küresel bir toplumdur. Hem parasında, hem ekonomisinde, hem mesleklerinde teknolojisinde, hem sorunlarında, hepsinden çok da enformasyonunda küreseldir.⁸

Eğitilmiş insan yani okur-yazar kişi kavramı değişmiştir. O artık salt okuma yazma, aritmetik bilen kişi olmayıp, temel bilgisayar becerileri olan, bir konuda derinlemesine uzmanlaşmış kişidir. Bilgi çağının bireyleri kendileriyle ilgili gelişmeler ve tartışmaların dışında kalmamak ve katılımcı vatandaşlar olabilmek için yeni teknolojileri etkin biçimde kullanmak zorundadırlar. Kentleşme, göç ve bilgi çağı süreci içinde eğitim sisteminin yapısında da kuşkusuz değişimler olmuştur. Kentleşmenin en önemli etkilerinden biri, toplumdaki tabakalaşma sistemine ve dolayısıyla toplumsal taleplerdeki çeşitlenmeye olanıdır. Sanayileşme ardından bilgi çağı ile birlikte üretimde çeşitlenme ve artış sağlanmıştır. Bilgi çağında, üretimdeki teknolojik ilerlemeler uzman işgücüne ihtiyaç duymuştur. Dolayısıyla eğitilmiş işgücüne olan ihtiyacı arttırmıştır. Uzman işgücü aynı zamanda yüksek gelir elde etme, sınıfsal olarak daha iyi bir konumda yer alabilme olanağı bulabilmektedir.

⁷ Peter F.DURUCKER, “ Gelecek İçin Yönetim, 1990’lar Sonrası ”, 386

⁸ Peter F.DURUCKER, “Kapitalist Ötesi Toplum”, 294

Bilgi çağında gelişen ekonomiye sahip ülkemizde, eğitilmiş insan olmak önem taşır. Eğitim alanında da gözlemlenen, çoğu zaman oldukça net olarak ifade edilen, bu değişik ve çeşitlenen talepleri kurumsal yapıda ortaya çıkan sorunların kaynağı olarak görmek mümkündür.

Eğitim sistemlerindeki yenileşme kavramı, genellikle okulun gün ve saatleri, mali bir takım olanaklar, sınıfların büyüklüğü, bilgisayara dayalı eğitim, okula ilişkin yönetim, ölçme ve değerlendirme sisteminin iyileştirilmesi, öğretmenlerin yeterliliklerinin artırılması gibi konulardır. Ama bunların hepsi de klasik eğitim yaklaşımlarının doğruluğunu kabul eden ve onları daha da geliştirmeyi hedefleyen girişimler olarak kalmaktadır. Bu düşüncelerden hareketle eğitimciler tarafından toplam kalite yönetimi, sıfır hata yönetimi, tam öğrenme gibi yaklaşımlara dikkat çekilmektedir. Eğitim sistemlerini bu sürece uyduramayan toplumların, ekonomik anlamda geri kalmış, refah düzeyi düşük bir toplum olacakları ortadadır. Eğitim örgütleri endüstri sektörü kadar değişen koşullara uyum sağlamak zorundadır. Eğitimciler sürekli olarak eğitim sisteminin, okulların, öğretmenlerin, yöneticilerin ve öğrencilerin etkili olması için çeşitli önlemler almak zorundadırlar.

Toplam kalite yönetimi(TKY) uygulamalarının eğitim örgütlerinde giderek artmasının nedeni, eğitimin kalitesi ile doğrudan ilgili olarak yetişmiş insan gücünü karşılama yarışında, bilgi çağının gereklerini yerine getirme çabalarıdır. Bu durum okulların sorumluluğunu bir kat daha arttırmaktadır. Dünyada ve Türkiye'de eğitimin kalitesine ilişkin standartların konulması ve geliştirilmesi görüşü giderek yaygınlaşmaktadır. Ancak sistemin en stratejik unsurunun insan olması, endüstri sektöründen farklı olarak eğitim-öğretim sürecinin standartlaşmasını güçleştirmektedir. Öte yandan bireye kazandırılan bilgi ve becerilerin davranışa dönüştüğünü ölçmek oldukça güçtür.⁹

Küreselleşen dünyada yukarıda sözü edilen bilgi çağının yani “eğitimde toplam kalite yönetimi” anlayışının eğitim kurumlarına girmesi kaçınılmazdır. Eğitimde kalitenin tanımlanmasında karşılaşılan güçlükler ve eğitim sürecinde kaliteyi etkileyen unsurların endüstrideki kadar somut olmayışı, hizmet veren ile hizmet alan arasındaki farklı ilişkiler, bu yönetim anlayışının anlaşılmasını ve uygulanmasını

⁹ İbrahim Ethem BAŞARAN, “Yönetimde İnsan İlişkileri, Yönetimsel Davranış”, 67

güçleştirmektedir. Ancak sürekli rekabet içinde olan dünyada ulusların geleceği, insan kaynağına yapılacak yatırıma ve kaliteli eğitime bağlıdır. TKY anlayışı, eğitim sistemine yönelik farklı bir bakış açısı taşıyan yeni bir yöntem sunar. Eğitimcilerin, ailelerin ve toplum üyelerinin bakış açısı, değişen demografik yapı, gelişen teknoloji ve azalan kaynakları anlayarak yanıt vermelerini sağlayacak bir çatı oluşturur. Böylece okul, müşterilerinin ihtiyaçlarına yanıt verecek şekilde, sistemleri tasarlayarak, liderin, eğitim sisteminin üyeleri ile işbirliği içerisinde çalışacağı bir atmosfer yaratabilir. Aksi takdirde eğitimde yaşanan boşluklar eğitimin giderek ticarileşmesine, özel dersane ve okulların işlerlik kazanmasına yol açacaktır.

Eğitim sistemi içinde biçimlenmiş olan özel dersaneler de eğitimimizde doğan boşlukları karşılama ihtiyacından doğmuştur. Bu kurumlar toplumun eğitim için doğan ihtiyaçlarını gidermenin yanı sıra çok büyük kârlar da elde etmektedirler. ÖZDEBİR verilerine göre özel dersanelerin 2004-2005 cirosu yaklaşık 700 milyon dolar civarındadır. Bu dönemde özel dersanelere devam eden öğrenci sayısı 785.000'dir. Bu tablo özel dersanelerin bir ticari kuruluş olarak ne kadar yaygın olduğunu göstermektedir. MEB bunun farkına varmış olmalı ki resmi ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarının da dersane gibi çalışmalarına izin vermiş, eğitim ve öğretimin yapılmadığı saat ve günlerde ücretli etütler ve dersler verilerek eğitimin okullarda da paralı hale gelmesine yol açmıştır. Bu durum, okullarda verilen eğitimin yetersiz kaldığı yönünde, kamuoyunda dile getirilen görüşlerin doğru olduğunu kanıtlar niteliktedir. Eğitimde yaşanan her sorun, özel dersanelerin lehine bir gelişme olarak, toplumun bu kurumlara olan ihtiyacını arttırmaktadır.

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana herkes için ilköğretimin zorunlu ve parasız olması, yetenekleri oranında, eşit şekilde eğitim ve öğretim verme, devletin temel görevleri arasında yer alır(Bkz.Ek-1). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'yi Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1989 yılında kabul edip onaylamıştır. Türkiye bu sözleşmeyi imzalamış, 1994'te parlamentodan geçirmiş ve kabul etmiş, 1995'te yürürlüğe konmak üzere resmi gazetede yayınlamıştır. Böylece Türkiye artık, bir iç hukuk düzenlemeleri niteliğindeki sözleşmenin taraf ülkesidir. Bu sözleşme ile her yaştaki çocuk ve gençlere yeterli, kaliteli ve "parasız eğitim hizmeti" sunmakla

devlet yükümlüdür.¹⁰ Eğitim hak, olanak ve özgürlüğünü çocuklarına, gençlerine yeterince sağlamayan toplumların çağdaşlaşabilmesinin imkânsız olduğu herkes tarafından bilinen bir gerçektir.

Sayıları giderek artan özel dershanelere gelince, bunların eğitimde fırsat eşitliğini zedeledikleri gerekçesi ile devlet tarafından denetim ve gözetimi bu kurumlar üzerinde daha etkin kılmak ve işleyişlerini yeniden düzenlemek amacıyla 12 Eylül 1980'den bu yana bir dizi önlem alınmıştır. 1981 yılı Hükümet programı genel ortaöğretim ile ilgili tedbirler bölümünün 15. maddesinde “eğitimde fırsat eşitliğini bozan özel dershanelerin kısa dönemde kesin kontrol altına alınması, uzun dönemde bu dershanelerin kapatılması ve bu fonksiyonun Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı devlet okullarında açılan hazırlama kurslarınca yerine getirilmesi sağlanacaktır”¹¹ direktifi yer almıştır.

Bu direktif doğrultusunda özel dershaneleri kesin kontrol altına almak amacıyla, 1981 Ocak ayından itibaren üç genelge, iki yönetmelikle yeni düzenlemeler getirilmiştir. 1984’te özel dersane ve benzerlerinin özel öğretim kurumu olarak açılması yasaklanmış, bu kurumların en geç 1 Ağustos 1984 tarihinde kapatılmaları öngörülmüştür. Ancak Özal hükümeti, 1 Ağustos 1984 tarihinde özel dershanelerin kapanmalarını öngören yasada değişiklik yaparak, mevcut özel dershanelerin varlıklarını sürdürmelerine ve yenilerinin açılmasını sağlamıştır.¹²

Bu yasanın ilgili değişik maddesi gündeme gelmesinden sonra özel dershanelerin eğitim sistemindeki yeri ve işlevleri hakkında değişik görüşler ortaya atılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı yetkilileri özel dershanelerin bir ihtiyaçtan doğduğunu, ancak eğitimde fırsat eşitliği ilkesini bozduğunu belirtirken, özel

¹⁰ **Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ;**

Madde 28: Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle;

- a) İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler,
- b) Ortaöğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;
- c) Uygun bütün araçları kullanarak, yüksek öğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler.

¹¹ Bkz. “www.ozdebir.com.tr.”

¹² Bkz. “18.06.1984 tarih ve 2843 sayılı Kanun”

dershane temsilcileri, gösterdikleri tepkilerle aslında var olan ve doğmalarına neden olan fırsat eşitsizliğini gidermeye çalıştıklarını iddia etmektedir.

Özel dersaneler kapatılarak eğitimde iyi bir kalite ve fırsat eşitliği sağlanamaz. Bunun yerine eğitimde TKY kapsamında, öğrenciler de dahil olmak üzere tüm paydaşların katılımı ile stratejik bir gözden geçirme ile işe başlanarak, iyileştirilecek süreçler belirlenmelidir. Aileler, öğretmenler, öğrenciler ve diğer personelden oluşan iyileştirme ekipleri kurularak eğitim hizmetlerinde kalite yönetimi uygulanmalıdır. Ayrıca kaliteyi sağlama yönünde örgütte görev alan herkese eğitim sağlanmalıdır. Okullarımızda kalitesiz, düşük verim alınarak yapılan eğitim özellikle maddi durumu yetersiz, özel dersanelere gidemeyen öğrenciler için bir dezavantaj oluşturmaktadır. Eğitim hizmetlerinde kaynaklanan kalitesiz eğitim aynı şekilde fırsat eşitsizliğine de yol açmaktadır. Eğitimde kaliteyi tüm okullarımızda yükselmedikçe, eğitimde yaşanan her sorun, özel dersane ve özel okulların lehine olacaktır. Nitekim, salt onların kapatılması 'kaliteli' eğitimi sağlamayacaktır. Maddi durumu iyi olan öğrenciler, okul dışında daha iyi bir eğitim almak için özel dersanelere gitmek zorunda kalacaklardır. Bu durum üniversite ve ortaöğretim giriş sınavlarında fakir öğrenciler için dezavantaj oluşturacaktır.

Eğitimde yaşanan rekabet, özel sektörün toplam kalite yönetimine işlerlik kazandırmasına ön ayak olmaktadır. Devlet okulları hantal, merkeziyetçi yapısı ve yetersiz bütçesi ile toplam kalite konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle özel sektör toplam kalite çalışmalarında devlet okullarından hep bir adım önde olacaktır. Ancak özel dersanelerin çoğunda verilen eğitim hizmetlerinde de sorunlar yaşandığı, öğrenci ve veli memnuniyetinin devlet okullarına göre daha da kötü bir durumda olduğunu ortaya koyan araştırmalar vardır. Bu konuya, özel dersaneler hakkında öğrenci ve veli görüşleri bölümünde ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde özel dersanelerin eğitim politikaları içinde yerini anlamak için eğitim politikalarının geçmişten günümüze nasıl bir gelişim çizgisi izlediğini ve 1980'lerin eğitim politikalarının ve bilgi çağının ne gibi etkileri olduğunu, özel dersanelerin ve özel okulların, eğitimde fırsat eşitliği açısından doğurduğu sonuçlar ve eğitim sistemindeki yeri yoklanacaktır. Son bölümde ise eğitim sisteminin ve özel dersanelerin genel bir değerlendirilmesi yapılmaktadır.

1.1.Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Türkiye’de özel dershaneciliği eğitim politikalarıyla özellikle 1980 sonrası eğitim politikaları ve küreselleşme ile ilişkilendirerek, dershanelerin ne zaman hangi şartlarda doğduğunu, gelişimini, işlevlerini, çalışmalarını, tüm yönleriyle özelliklerini belirleyerek; eğitim etkinliklerinin genel bir değerlendirmesini yapmaya çalışmaktır.

Bu amaçla, Eğitim Sistemi içinde özel dershanelerin yeri, bilgi çağındaki eğitim politikalarının özel dershanelere etkisi, özel dershanelerin doğuşu, gelişimini, kuruluş, işleyiş, yönetim denetim, etkinlik alanları, özel dershane çalışmalarının özellikleri, işlevleri ve fırsat eşitliği açısından özel dershanelerin yeri tüm yönleriyle araştırmada incelenecektir.

Ülkemizde, ÖSS (Öğrenci Seçme Sınavı) ve LGS (Liselere Giriş Sınavı) yeni adıyla OKS (Ortaöğretim Kurumları Sınavı) gibi sınavlar; başarının tek ölçütü haline gelen puanı yükseltici yol, yöntem ve tekniklerin anne-baba ve öğrenciler için hayati bir önem kazanmaya başlaması ile, sayıları giderek artan özel dershaneler ve etkinlikleri hakkında değişik görüşler ortaya atılmıştır. Özel dershanelerin işlevleri ve eğitim sistemindeki yerine ilişkin tartışmalar, özellikle 18.06.1983 tarih ve 2843 sayılı yasanın çıkmasından sonra daha da yoğunluk kazanmıştır. MEB’ in 2005 Ekim ayı istatistiklerine göre Türkiye’deki özel dershanelerin sayısı -şubeleriyle birlikte- 2984’e ulaşmıştır. Bu durum da gösteriyor ki eğitim sistemi içindeki ağırlığı gün geçtikçe sayıları artan ‘Özel Dershaneler’ araştırmaya konu olacak önemdedir.

Türkiye’de bu yönde gerçekleşen hızlı değişimin, bu araştırma ile toplanacak ve düzenlenecek bilgiler sayesinde daha net bir biçimde gözlemlenebilmesi ve fırsat eşitliği açısından eğitim sistemi içindeki özel dershaneciliğin daha iyi anlaşılması ve değerlendirilmesi umulmaktadır.

1.2.Araştırmanın Kapsamı

Toplumsal bir olgu olarak eğitim, yaygın ve örgün olarak tarihin her devresinde ve her toplumda varlığını göstermiştir. Günümüzde tüm ülkelerde, eğitim alanındaki gelişmenin, daha öncede belirtmiş olduğumuz gibi, köklü toplumsal ve ekonomik kalkınmanın anahtarı olduğu kesin olarak anlaşılmıştır.

Değişen Türkiye'nin koşulları içinde eğitimin de bu değişmeden payını fazlasıyla aldığı gözlenmektedir. Yaklaşık 150 yıldan beri devam eden batılılaşma hareketleri içerisinde, eğitim kurumlarının özel bir yeri olmuştur. Küreselleşen bilgi çağında eğitim, toplumun yapısını değiştiren ve topluma daha iyi bir yaşama düzeyi sağlayan dinamik bir toplumsal kuvvet olarak kabul edilmiştir. Bugünkü Eğitimi, okul öncesi eğitimden yetişkinlere, zor şartlarda yaşayan çocuklardan en iyi olanaklara sahip olanlara kadar herkese hizmet etmeyi amaç edinmiştir.

Ancak, sistemin işleyişinde çelişkiler, her kademesindeki eksiklikler ve aksaklıklar toplum yaşamında her kesimin aynı düzeyde eğitimden yararlanmasını engellemektedir; bunun da etkisi kuşkusuz olumsuzdur. Bir toplumda bütün kurumlar sürekli birbirleriyle etkileşim içindedir. Türkiye'nin yaşadığı hızlı nüfus artışı, ekonomik ve politik değişimler, eğitimin yapısında da değişimlere yol açmıştır. Fakat eğitim kurumundaki bu değişim; toplumsal hayatın gereklilikleri ve ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde gerçekleşmemiştir. Bir toplumda bir kurum işlevini yerine getirmiyorsa, mutlaka o toplumdaki ihtiyaca cevap verecek kurumlar oluşacaktır. Eğitim Sisteminin işlevini tam olarak yerine getirememesi; toplumun işlevini yitirmeye başlayan bir kurum karşısında, toplumda yeni yapılanmalar ortaya çıkar. Özel Dershaneler de Eğitim Sistemi içinde böyle bir oluşum olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletin "Milli Eğitim Sistemi" içinde sunduğu imkanlar (okullarda kalabalık sınıfların oluşu, yetersiz araç-gereç, müfredat programlarının sınavlarda öğrencinin başarısını sağlayamaması, öğretmen yetersizliğinden dolayı derslerin boş geçmesi) nedeni ile aileler, çocuklarını özel dershanelere gönderme mecburiyeti hissetmişlerdir. Halkın arz-talep ilişkileri bağlamında özel dershanelere yönelmesi, belki de yönelmeye zorlanması, toplumdaki eğitim ihtiyacına karşın boşluk olduğunun açık bir göstergesidir.

Nitekim, küreselleşme ile beraber, Türkiye’deki yapısal değişimlere eğitim, yeterince ayak uyduramamış ve toplumun ihtiyaçlarını karşılayamamıştır. Araştırmanın kapsamı da; eğitim alanındaki doğan bu boşluktan dolayı ortaya çıkan özel dershanelerin amaç ve işleyişleridir.

Bu amaçla ilk bölümde bilgi toplumunda eğitimin ve toplam kalite yönetiminin önemi, özel dershanelerin eğitim alanında yaşanan boşluklar nedeni ile toplumun kaliteli eğitim alma ihtiyacına karşılık üstlendiği rol üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde; milli eğitimin kısa bir tarihçesine yer verilerek, 1980’lerdeki eğitim politikaları ve küreselleşme ile özel dershaneler arasında bir bağ kurulmuş, bunun sonucunda eğitim politikalarının özel dershanelerinin gelişmesine nasıl bir katkı sağladığı gösterilmeye çalışılmıştır. Bu yapılırken küreselleşmenin enformasyon devriminin Türkiye’ye yansımaları, yürürlükteki yasalar, yaşanan son gelişmeler istatistiklerle, tablolarla açıklanmaya çalışıldı. Araştırma verileri gösteriyor ki, özel öğretim kurumlarındaki bu artış, özellikle Özal ve sonrası hükümetlerinin eğitim politikaları sonucunda olmuştur. Bu nedenle, eğitim sistemindeki önemli reformlar üzerinde de durulmuştur. Bu bağlamda yaşanan son durum da, (öğretmen-öğrenci sayıları, derslik açıkları, okulların araç-gereç eksikleri, bütçeden eğitime ayrılan kaynaklar, özel dershanelerin ulaştığı sayı vb.) MEB, DİE, ÖSYM ve Eğitim-Sen’in istatistikleri ile desteklenmiştir.

Eğitim Sistemi içinde niteliksel ve niceliksel olarak önemli bir yere sahip olan özel dershanelerin yapısını anlayabilmek için üçüncü bölümde özel öğretim kurumlarına yer verilmiştir. Bunun paralelinde özel dershanelerin Türkiye’de eğitim sahnesine çıkışı ve varoluş çabaları anlatılmıştır. Bu amaçla özel dershanelerin açılış, amaç ve işleyişleri dördüncü bölümde irdelenmiştir. Bu kurumları tanıyabilmenin bir başka yolu da eğitim-öğretim etkinliklerine ayrıntılı olarak yer vermekle mümkün olmuştur. Daha sonra özel dershanelerin ortaya çıkışındaki ana neden olarak kabul edilebilecek eğitimdeki “Yüksek Öğrenime Giriş” basamağı ele alınmıştır. Eğitimde fırsat eşitliği tartışmaları içinde önemli bir yere sahip özel dershaneler konusu, eleştirileri ve eğitim sistemindeki yeri vurgulanmıştır. Beşinci bölümde eğitim sistemi ve özel dershaneler genel olarak değerlendirilmiştir.

1.3.Araştırmanın Yöntemi

Bilgi çağı ile hızla değişen dünyada, 1980'lerin eğitim politikalarının özel dersanelere etkisini göstermek, betimlemek, ne gibi sonuçlara yol açtığını açıklamak için araştırmada literatür taraması sonucu elde edilen bilgiler düzenlenmiştir. Özellikle süreli yayınlar ve yakın tarihlerde bu konu üzerine söylenenler değerlendirilerek oluşturulan bölümler araştırmayı zenginleştirmiştir. Araştırmanın sayısal verilerini elde etmek için başvuru MEB, ÖSYM, DİE, EĞİTİM-SEN, ÖZDEBİR'in internet sayfalarından ve yayınlarından alınan istatistikler ve tablolar araştırmanın çok önemli dayanakları olmuş ve teorik bilgilerin kanıtları olarak kullanılmıştır.

Ayrıca araştırılan konunun geçerliliğini ve güvenilirliğini arttıracak bir önemli bölümü daha vardır. Bunun için Eğitim-Sen 2 Nolu Kadıköy Şube Başkanı Hasan Toprak, ÖÖGM Bilgi İşlem Sorumlusu Abdullah Kurtoğlu ve TÖDER Genel Koordinatörü Bahattin Durmuş ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu görüşmeler ışığında elde edilen bilgiler, özellikle yayınlar, çalışmanın ileriki bölümlerindeki açıklamalarda değerlendirilecektir. Ayrıca araştırmanın kapsamı doğrultusunda Ahmet Öztürk ve Hüseyin Şirin'in özel dersaneler hakkındaki öğrenci ve veli görüşleri konulu araştırmalarına da yer verilmiştir.

2.TÜRKİYE'DE EĞİTİM POLİTİKALARI

Eğitim toplumsal bir olgudur. Eğitim; bireyi değiştirme, yönlendirme, geliştirme ve kültürleri kuşaktan kuşağa aktarma işlevi görür. Bireye istenilen davranışları kazandıran ve belirlenmiş hedefler doğrultusunda değiştiren eğitimidir.¹³ Yeryüzünde insan davranışlarını, değiştirme ve geliştirmede eğitim kadar etkili olabilen başka bir etken yoktur. Bu değişim ve gelişim, olumlu ya da olumsuz olabilir. Bu durumu binlerce yıl önceden bir Çin ozanı ne güzel söylemiştir.¹⁴

Eğitim insan tarihi kadar eski bir olgudur. İnsanın doğumundan mezara kadar geçen süre içinde aldığı eğitim toplumsal gelişimi sağlayan en önemli unsur olmuştur. Bunu iyi organize eden toplumlar uygarlık düzeyini yükseltmiş, sorunlarını azaltmışlardır. Eğitimin önemini kavrayamayan veya kavrayıp da insanlarını yanlış eğiten toplumlar da çağdaş uygarlığın gerisinde kalmışlardır. Eğitim, toplumu biçimlendiren en önemli etkenlerden biridir.

Kaya'ya göre, "eğitim etkinliği, planlanmadan, amaçlanmadan, kurgulanmadan yani informel biçimde olabildiği gibi; planlı, amaçlı, güdümlü yani formel biçimde de olabilir. Formel biçimi ile eğitim toplumsal bir kurum aracılığı ile gerçekleşir. Yani eğitimin bir toplumsal amacı ve sistematığı vardır. Bu yüzden her toplumun kurumsal olarak 'eğitim sistemi' vardır. Her toplum kendi eğitim sistemi ile nasıl bir insan yetiştireceğini planlar ve uygular."¹⁵

Eğitimin bireye uygulandığı ilk kurum aile ve ikincisi okuldur. Ancak, doğumdan ölüme kadar insanlar eğitim ile yüz yüze olmak zorundadırlar. Bu yüzden eğitim uğraşı, yalnız anne-baba, okul ve öğretmenin sorunu değil, başta devlet olmak üzere herkesin sorunu ve görevidir. İnsanın şekillenmesinde aile ve okulun yanı sıra, çağımızda çevre ve medya gibi başka önemli faktörler de vardır. İnsanın tüm yaşamını düzenleyen eğitim; toplumun değerlerini, birikimini, becerilerini ve

¹³ Hüseyin ÖZTÜRK, "Eğitim Sosyolojisi", 20

¹⁴ "Bir yıl sonrasını düşünüyorsan tohum ek, ağaç dik, on yıl sonrası ise tasarladığın, ama, yüz yıl sonrası ise düşündüğün, halkı eğit. Bir kez ürün verir ekersen tohum, Bir kez ağaç dikersen on kez ürün verir, Yüz kez olur bu ürün eğitirsen halkı. Balık verirsen bir kez doyurursun halkı, Öğretirsen balık tutmasını hep doyar karnı. Kuan -Tzu"

¹⁵ Yahya Kemal KAYA , "İnsan Yetiştirme Düzenimize Yeni Bir Bakış", 105

kültürünü gelecek kuşaklara aktarma süreci olarak her şeyden önemlidir.

Eğitim denilince önce eğitilecek kişiler ve bunları eğitecek kurumlar akla gelir. Kişileri daha iyi eğitmek, daha sağlıklı bir toplum yaratmak için uğraşlar sürerken, bir taraftan da yenileşmeye karşı hep engeller çıkarılmıştır. Her toplum kendine göre bir eğitim sistemi geliştirmiştir. Genel olarak eğitim politikaları devlet tarafından belirlenir, okullar aracılığı ile yürütülür. Birçok ülkede devlet dışı kuruluşlar da eğitim alanında faaliyet gösterebilirler de, belirleyici olan devletin uyguladığı ve kontrol ettiği eğitim sistemidir. Bununla birlikte örgütlenmiş okul eğitiminin (Örgün Eğitim) yanında, çok değişik kurumlar tarafından geliştirilen okul dışı eğitim (Yaygın Eğitim) de çağımızda büyük önem kazanmaktadır. Eğitim kurumlarında amaç ve yöntem konusu her zaman büyük önem taşımıştır. Tüm eğitim kurumlarında eğitimciler, önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda, yine önceden belirlenmiş yöntemlerle, eğitim ile birlikte öğretimi de gerçekleştirirler. Amaç ve yöntem için arayışlar her dönemde ve toplumda süregelmiştir. Değişen ve gelişen bir dünyada bu arayışlar doğaldır.

2.1. Türkiye’de Farklı Siyasal Dönemlere Göre Eğitim Politikaları

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan hemen sonra 1924’te Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Eğitimin Birliği Yasası) ile eğitimin birliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Cumhuriyetin kurucuları, başlangıçta “fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür” kuşaklar yetiştirecek, bilimsel bir eğitim politikası izlemek istemişlerdir. Zamanla amaçlar ve hedefler değişmiş, Türkiye’de eğitimin amacı 1974 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasası’nda ifadesini bulmuştur

Cumhuriyetin ilk yıllarında akılcı yaklaşımlarla hem örgün, hem yaygın eğitim alanında önemli gelişmeler sağlanmıştır. Süreç içinde eğitim sisteminde olumlu ve olumsuz gelişmeler birlikte yaşanmıştır. Bugün, okul öncesi dönemden yükseköğretime kadar bütün kademelerde okullaşma oranı düşüktür. Toplum yeni çağa uyum sağlayacak nitelikli bir eğitim sisteminden yoksundur. Buna karşın, içerisinde eğitim alanında ilköğretimden orta öğretime sınavla geçiş mecburiyeti

getirilmesi, ilköğretimde anaokulu sınıflarının oluşturulması, okullarda bilgisayarlı eğitimin ve internet ağının yaygınlaştırılması, meslek liselerinin yüksek öğrenime geçişte kolaylık sağlanması, üniversite giriş sınavının tek oturum ve iki aşamalı olması, öğretmen yetiştirmek için kurulan eğitim fakültelerinde ortaöğretim öğretmenliği programlarının beş yıla çıkartılması, vakıf üniversitelerinin kurulması gibi çok önemli değişiklikler ve yenilikler yapılmıştır. Doğru uygulamaların bir bölümü, satranç oyunundaki yarım kalmış hamleler gibi olmuştur. Cumhuriyetle başlayan eğitimde fırsat eşitliği, bilimsellik ve çağdaşlık ilkeleri 1950’li yıllardan sonra uygulanan politikalarla birlikte terk edilmeye başlandı. İktidarların muhafazakâr ve popülist politikalarının etkisiyle eğitime yaptıkları müdahaleler eğitimi yap-boz tahtasına çevirmiştir. Eğitimin daha çağdaş olmasını sağlayacak bilimsel, eşitlikçi politikalar ise hep sözde kalmış, bir türlü uygulama alanı bulamamıştır.

2.1.1.Cumhuriyetin İlk Yılları (1923-1950)

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan itibaren, gerek örgün, gerekse yaygın eğitim alanında pek çok atılımlar olmuştur. 1924 yılında, tüm eğitim kurumlarını Milli Eğitim Bakanlığı’nın bünyesinde toplayan ve sonraları çok tartışılan “Eğitimin Birliği Yasası” ile eğitim sisteminin temelleri atılmıştır.

“Kemalistler, Osmanlı toplumsal yapısından kopmayı sağlayacak bütün araçları yaratmak üzere yola çıkar. Bu amaçla milli burjuvazi yaratmak, laik-bilimsel eğitim aracılığıyla ekonomik ve siyasi bağımsızlığı pekiştirmiş bir toplum kurmak istenir. 1920’lerden, 1945’ lere dek kuruluşun sancıları yaşanır. Köy Öğretmenliği Yasası’ çıkarılması, devletçilik politikaları, Halkevlerinin kuruluşu, Köy Enstitüleri ve toprak reformu girişimleri hep bu sürecin birer parçasıdır. Fakat bu sürecin asıl başlangıç noktası, saltanatın kaldırılması ve halifelik makamının geçersiz kılınmasıdır.”¹⁶

¹⁶ Firdevs GÜMÜŞOĞLU, “Kemalist Toplum Modelinde Ülkü Dergisinin Yeri”, 46

Cumhuriyetin ilk yıllarında okuma-yazma oranı çok düşüktü. Yazıda kullanılan Arap alfabesi hem zor hem de Türk diline çok uygun değildi. “1927 yılında yapılan program değişikliği ile, din dersleri ve Arapça, Farsça gibi doğu dilleri de ortaokul ve lise programlarından kaldırılmıştır.”¹⁷

1927 yılında uygun bir alfabe hazırlandı.Bu alfabe, 1 Kasım 1928 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından oybirliği ile kabul edildi. Bundan sonra, yeni harfleri öğrenmek için, ülke genelinde kampanyalar düzenlendi. Açılan Millet Mektepleri’nde her yaştan insan eğitildi.

Bir günde okuma-yazma oranını sıfıra indiren, sonra da seferberlik şeklinde okuma-yazma oranını yükselten harf devrimi, Cumhuriyet tarihinin eğitim alanındaki en cesaretli kararı ve en önemli yeniliğidir.¹⁸ Çünkü, okur-yazar oranının düşük olduğu bir toplumda bir zorunluluktadır. Osmanlı imparatorluğu son yıllarında ortaya atılan alfabe değişikliği düşüncesi, Cumhuriyetle birlikte uygulama alanı bulabildi.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, öğretmen gereksinimi, askerliğini yapmış çavuş veya kendini yetiştirmiş eğitimciler tarafından sağlanırken, eğitim sisteminde öğreticinin önemini kavrayan 1930’lu yılların eğitimcileri bu konuda çok kısa zamanda önemli gelişmeler kaydettiler. Gazi Orta Öğretmen Okulunun kuruluşu ile başlayan öğretmen yetiştirme çabası, Yüksek Öğretmen Okulları’nın geliştirilmesi ve ilköğretime öğretmen yetiştiren Köy Enstitüleri’nin kuruluşu ile, çok önemli gelişmeler gösterdi.¹⁹

Cumhuriyetin ilk yıllarında, özellikle de harf devriminden sonra, eğitimi geniş halk kitlelere yayma çabaları hız kazanmıştır. Millet Mektepleri, Halkevleri çalışmalarının yanında, köydeki insan potansiyelini kullanma düşüncesi 1930’lu yılların sonunda bir sonuca vardı. Bu sonuç, sonraları çok tartışılan Köy Enstitüleri’nin kuruluşu oldu. 17 Nisan 1940 tarih ve 3803 sayılı “Köy Enstitüleri ve Köye Lüzumlu Sanat Erbabı Yetiştirme Kanunu” adlı yasa ile Köy Enstitüleri

¹⁷ İlhan BAŞGÖZ, “Türkiye’nin Eğitim Çıkmazı”, 79

¹⁸ Özer OZANKAYA, “Cumhuriyet Çınarı”, 538

¹⁹ Tayip DUMAN; “Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme”, 245

resmen kuruldu. Başlangıçta üretime elverişli alanları olan köylerin yakınında 14 Köy Enstitüsü açıldı. Sonradan bu sayı 21'e çıkarıldı.²⁰

Köy Enstitüleri, kuruluş şekliyle, açıldığı mekanla ve uyguladığı eğitim yöntemi ile çok farklı bir eğitim uygulamasıydı. “İş içinde, iş aracılığıyla, iş için eğitim” sloganı ile çalışma şekli özetlenen Köy Enstitüleri, bir taraftan köy okullarının öğretmen gereksinimini karşılarken diğer taraftan demircilik, duvarcılık, dokumacılık, tarım sanatları ve sağlık elemanı gibi pek çok işi yapabilen insanlar yetiştiriyordu. Bu kurumlarda demokratik bir eğitim anlayışı egemendi. Gözlem, deney ve uygulamaya dayalı bir eğitim sisteminin uygulandığı Köy Enstitüleri, insanın yaratıcı gücünü ortaya koyduğu nadir eğitim kurumlarından biri olarak tarihe geçmiştir.

Tanilli' ye göre; Köy Enstitüleri eğitimde ve kültürde bağımsızlığın gerçek örneklerinden biridir. Gerçekten cumhuriyetçi ve gerçekten ulusalcı idi. Ne var ki, altyapı reformları birlikte yürümeyen ileri bir eğitim reformu engellenir. Eğitim toplumsal gelişme bütününe bir parçasıdır. Öteki parçaları ortaçağda kalan bir toplumda tek başına eğitim reformu yozlaşır, bozulur, kösteklenir. Köy enstitüleri sosyal yapıda değişiklik istemeyen egemen güçlerin işbirliği ile kapatılmıştır. Köy Enstitülerin kapatılmasını haklı göstermek için çeşitli iddialar ortaya sürülür. “Yetersiz” oldukları, enstitülerden çıkanların fikir işleri ile ilgili olmadıkları, demirci, marangoz, duvarcı, sıvacı, şu bu oldukları ve bir şey bilmedikleri söylenir.; “solcu yatağı” ve “ahlaksızlık yuvaları” haline geldikleri ileri sürülenler arasındadır.²¹

1946 yılında Köy Enstitülerinin yaygınlaşması ve işleyişi sınırlandırıldı. 1947 yılında Ankara Hasanoğlan Köy Enstitüsü kapatıldı. 1951 yılında bu okullardaki karma eğitime son verildi ve 1954 yılında 6234 sayılı yasa ile, Köy Enstitüleri adı “İlköğretmen Okulu” olarak değiştirildi. Köy Enstitüsü geleneği uzun süre İlköğretmen Okulları, Eğitim Enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okulları'nda devam etse de, sonraları bu üç eğitim kurumu da kapatıldı.²²

²⁰ İlhan BAŞGÖZ, “Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı”, 225

²¹ Server TANİLLİ, “Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?”, 63-64

²² Tayip DUMAN; “Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme”,246

Kuruluşları, varlıkları ve kapatılmaları Türkiye’de çok tartışılan Köy Enstitüleri bir eğitim mucizesidir. Kısa süreli yaşamına karşın, bu eğitim kurumları eğitim hayatına büyük ve olumlu katkılar yapmıştır. Bu kurumlara karşı olanların bile, bu kurumların değerini anladığı bugün, kapatılmaları kaçırılmış bir fırsat olarak görülmektedir. Mustafa Kemal ve arkadaşları, devrim niteliği taşıyan çağdaş, laik bir eğitim öğretim politikası da oluşturmaya çalışmışlardır. Şeriatın kaldırılması ve Medeni Kanun’un kabulü, okullarda kızları ve erkekleri bir arada okutma, toplumda kadına erkekle eşit yer verme, anayasadan “devletin dini islamdır” diyen maddenin çıkarılması, fesin ve Arap alfabesinin değiştirilmesi bu laiklik programını tamamlar.

Başgöz’e göre, 1950’li yıllara kadar tek parti olarak idareyi elinde tutan Cumhuriyet Halk Partisinin eğitim ile görüşlerinin, 1927’de toplanan parti kongresinde belirlendiğini, Mustafa Kemal Paşa tarafından hazırlanmış olan eğitim görüşü ve ilkeleri kongrede tartışılarak kabul edilmiş ve partiye bu görüşler yol çizmiştir. “Eğitimin milli, laik ve Tevhidi Tedrisat(okulların MEB’ in idaresinde birleştirilmesi) esaslarına dayanması ilkemizdir. Eğitimde gayemiz milli cemiyetin uygar ve toplumsal değerlerini yükseltecek, ekonomik gücünü arttıracak vatandaşlar yetiştirmektir. İlk öğretimin parasız ve zorunlu olması ve bütün yurttta gerçekleşmesini önemle izliyoruz..”²³

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti dini temellere dayanmadığı apaçık ortadır. Bu nedenle ulusal temellere dayanan politikaları gütmüş eğitim politikalarını buna göre belirlemiştir.

“Türkiye Cumhuriyeti, ilk on yıl içinde eski eğitim sisteminin tamamını yıkmayı ve yerine çağdaş eğitim ilkeleri koymayı başarmıştır. Laiklik okullarda uygulanmış, hiçbir dini propagandanın okullar aracılığı ile yapılmasına izin verilmemiştir. İki cinsin bir arada okuması cumhuriyetin eğitim anlayışı içinde yerleşmiş, Türk okullarının vazgeçilmez ilkelerinden biri olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası eğitimi ilkokullarda zorunlu kılmış ve her derecedeki eğitiminde ücretsiz olması esasını getirmiştir.”²⁴ Eğitim parasızdır, bilimseldir, laiktir. Toplumun “aydınlanması” temel amaçtır.

²³ İlhan BAŞGÖZ, “Türkiye’nin Eğitim Çıkmazı”, 191

²⁴ A.g.k., 146

2.1.2.1950-1980 Yılları

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile beraber Türkiye'de tek parti rejimini değiştirmek ve çok partili demokrasiye geçmek eğilimi başlar. Bunun iç ve dış nedenleri var. Dünya savaşı, demokrasi cephesinin zaferi ile bitmiştir ve 1945' de San Fransisko'da toplanan dünya milletleri, otoriter rejimleri uluslar arası organizasyona almayacaklarını ilan etmişlerdir. Savaştan sonra Sovyetler Birliği ile kurduğu eşitlik ve denge temelinde kurduğu dış politikasından vazgeçen Türkiye, demokrasi cephesine katılmayı öz güvenliği için kaçınılmaz sayar. Türkiye'yi yönetmeye aday güçler, başta CHP'den ayrılıp DP'yi kuranlar bu eğilimden yanadır. Bu kesimlerin güçlenmesinin maddi temelini ise CHP'nin II.Dünya Savaşı sırasında izlediği hatalı iç politikalar oluşturdu. Harp içinde karaborsa satışlarından büyük paralar kazanan yeni bir tüccar sınıfı türemiştir ve memleket idaresinde söz sahibi olmak istemektedir. Bu nedenle Cumhuriyet Halk Partisi ve Hükümeti muhalif partinin kurulmasına karar verir; 1946 yılında Demokrat Parti, Halk Partisinden ayrılan üyelerle kurulur. Zaten Başgöz' e göre; Atatürk devrimleri 1940'lara girerken gücünü kaybetmiş, onun itici gücü olan parti, köklü değişimler istemeyen sosyal sınıfların kontrolüne girmiştir.²⁵

II.Dünya Savaşının sona ermesi, ekonomik yapıda Pazar Ekonomisinin ağırlığının hissedilmesi, makineleşme, içgöç, nüfus artışı gibi faktörler eğitim politikalarını da etkilemeye başlamıştır. Daha sonraki yıllarda da ortaöğretimin büyümesi, İmam Hatip Okullarının ve yabancı dilde eğitim yapan özel ve resmi orta öğretim kurumların yaygınlaşması hep bu toplumsal belirlenim ile açıklanabilir. Çok partili döneme geçiş ile birlikte 1946 yılında üniversitelere özerklik verildi.²⁶

MEB, 1 Şubat 1949 tarihli bir genelge yayınlayarak ilkokullarda program dışı din dersleri okutulmasını ister, 4 kasım 1950 tarihli bir genelgeyle de bu dersler programa alınır. Laik eğitimde açılan ilk gedik budur. ikincisi ise,17 haziran 1950 yılında "Arapça ezan" yasağının kaldırılmasıdır.²⁷

²⁵ A.g.k., 245-247

²⁶ A.g.k., 147

²⁷ Server TANİLLİ, "Nasıl bir Eğitim İstiyoruz ?", 71-72

Timur'a göre, Türk kapitalizmi, 1950'lerden bu yana, uluslararası kapitalizmin marjlarında yaşadı; karınca kararınca, onun kırıntılarıyla beslendi ve daha çok da aldığından fazlasını verdi. Bu bağlamda iktidarların 1945'ten sonra, kısmen sınıf çıkarları ve pratik zorlamalar kısmen de bilgisizlik içinde, borç ve açık bütçelerle yürütmeye çalıştıkları **kalkınma politikaları** hep krizlerle noktalandı ve acı reçeteler gündeme geldi. Ve ufukta IMF göründü. Elli yıllık iktisat tarihimiz acı reçetelerle doludur.²⁸

1924 Anayasası ile ilköğretim parasız ve mecburi olmuştur. CHP'nin tek parti iktidarından sonra gelen Menderes Hükümeti; üniversitede özerkliği savunması bir yana, dini eğitimin önünü açmaya çalışan, CHP'nin milliyetçi eğitim politikasının taraftarıdır.²⁹

Kaplan'a göre, 1946-1960 yıllarını kapsayan güdümlü çok partili hayata geçiş dönemi, eğitim alanında , tek parti rejimi sırasında oluşturulan ve yerleştirilen Türk milli eğitim ideolojisinin yeniden üretilmesi ve süreklilik kazanması dönemi oldu.³⁰

Kaplan'ın bu eleştirisinin tersine 1950'li yıllarda Türk Siyasi Hayatında ve eğitim politikalarında Atatürk Devrimlerinin etkisinin aslında zayıflatılmaya başlandığı dönem olmuştur. Eğer 1946-1960 yılları arasında tek parti döneminin ideolojisi uygulansa idi, Köy Enstitüleri, Halk Evleri kapatılmaz, eğitimde büyük atılımlar gerçekleşirdi.

1960 darbesinden sonra oluşturulan 1961 Anayasası'nın; eğitim, öğretim ve bilim konusunda özgürlükçü, laik ve sosyal devlet anlayışına uygun bir yaklaşımı vardı. Bu Anayasa'nın 2.maddesine göre "Türkiye Cumhuriyeti insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan milli, demokratik, laik, sosyal bir hukuk devletidir."50.Maddesine göre "halkın eğitim ve öğretim ihtiyaçlarını sağlama devletin başta gelen ödevlerindedir. İlköğretim kız ve erkek herkes için mecburidir ve devletin okulları da parasızdır. Devlet maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek öğrenim derecelerine kadar çıkmalarını sağlama amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar."120. maddeye göre de

²⁸ Taner TİMUR, "Türkiye Nasıl Küreselleşti ?", 49

²⁹ İsmail KAPLAN, "Türkiye'de Milli Eğitim İdeolojisi", 150-155

³⁰ FATMA GÖK, "75 Yılda Eğitim(75 Yılda İnsan Yetiştirme Eğitim ve Devlet)", 6

“üniversiteler bilimsel ve idari bir özerkliğe sahip kamu tüzel kişilerdir.” Ancak 12 Mart 1971 yılındaki askeri müdahale sonrasında anayasa değişikliği ile üniversitelerin bilimsel ve idari özerkliği hakkı kaldırıldı ve üniversiteler devletin yürütme organına bağlandı.³¹

Bülent Ecevit başkanlığında kurulan koalisyon hükümeti (26.01.1974-17.11.1974) döneminde, ilk ve orta öğretime mecburi “ahlak dersi” konulması,12 Eylül 1980 darbesinden sonra okullara konulan zorunlu “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” derslerinin de habercisi oldu. Hükümet programında yer alan bir başka madde ile orta öğretimdeki meslek okullarının ikinci dönem mezunlarının üniversite ve meslek yüksek okul giriş sınavlarına katılabilmeleri sağlandı. Bu madde ile İmam Hatip Okullarının üniversitelere girmeleri desteklenmiş oluyordu.³²

Kuruluşları Osmanlı dönemine kadar uzanan Yüksek Öğretmen Okulları, Cumhuriyet döneminin liselere öğretmen yetiştiren en eski eğitim kurumlarından. Yıllarca liselere öğretmen yetiştiren İstanbul Çapa Yüksek Öğretmen Okulu’na 1956’da İzmir, 1959’da Ankara Yüksek Öğretmen Okulu eklendi.

1959 yılında kurulan Ankara Yüksek Öğretmen Okulu’na ilköğretmen okullarının en başarılı öğrencileri seçilerek gönderiliyordu. 1964 yılından itibaren İstanbul ve İzmir Yüksek Öğretmen Okulları’na da, bu yöntemle öğrenci seçilmeye başlandı. Bu sistemde, İlköğretmen okullarının 5’inci sınıfından (Lise-2’den) seçilen öğrenciler, Yüksek Öğretim Okulları’nın hazırlık sınıflarında lise son sınıf programı okuduktan sonra üniversitelerde alan eğitimi yapıyorlardı. Üniversitelerde akademik eğitimini sürdüren öğrenciler, diğer taraftan yatılı kaldıkları Yüksek Öğretmen Okulları’nda meslek dersleri görerek pedagojik formasyonlarını tamamlıyorlardı.

Daha sonraları öğretmen okullarının içine düştüğü şiddet olayları, geceleri görülen düzensiz eğitim, üniversitelerinde pedagojik formasyon vermeye başlamaları nedeni ile,1978 yılında vazgeçildi.³³

³¹ A.g.k.,6-7

³² Eğitim Sen, “4.Demokratik Eğitim Kurultayı Ön Rapor 2004”, 12

³³ Yahya AKYÜZ, “Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 2001’e)”,350

Binlerce köylü gence yükseköğrenim sağlayan ve nitelikli öğretmen yetiştirmede önemli bir fırsat olan bu uygulamadan vazgeçilmesi büyük talihsizliktir. Öğretmen yetiştirmede, 1930'lu yılların sonunda kurulan Köy Enstitüleri, daha sonra kurulan İlk Öğretmen Okulları, Eğitim Enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okulları ile elde edilen başarı, günümüzde 4 yıllık eğitim fakülteleri ile elde edilememektedir. Günümüzde 4 yıllık eğitim fakültelerinden mezun olan sınıf öğretmenlerinin, eskiden lise düzeyinde öğrenim veren ilk öğretmen okullarından mezun olan öğretmenlerden daha iyi yetiştiği bile tartışılabilir durumdadır.³⁴

1960'lı yıllar da yapılan bu tür uygulamalar; istekli olan lise ve yüksek okul mezunları, Yedek Subay Öğretmen olabilmek için bir kurstan geçirilmiş, askerliklerini köy okullarında yaptıktan sonra, isteyenler öğretmen olarak göreve devam edebilmişlerdir. “Hızlandırılmış eğitim”; 1970 yıllarında çeşitli nedenlerden dolayı, özellikle anarşik olaylar yüzünden eğitimini yüksek öğretmen okullarında tamamlayamamış öğretmen adayları için düzenlenen kurslardır. “Mektupla Eğitim”; 1974-1975 yıllarında lise mezunu gençlere kısa sürelerle (5 haftalık) öğretmenlik formasyonu verilmiştir.³⁵

1973 tarihinde çıkarıldığından itibaren Türkiye eğitim sisteminin yapısını, ideolojisini belirleyen en önemli doküman 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'dur(Bkz.Ek-1). Maddeleri incelendiğinde 1983 yılında yapılan değişikliklerle birlikte, milliyetçi-dinci eğitim ideolojisinin çok açık vurgulandığı bu kanun bugün de Türkiye'de eğitimin anayasası olarak, düzenleyici ve emredici bir işleve sahiptir.³⁶

Milli eğitiminin hedefleri, zaman zaman toplanan Milli Eğitim Şuralarında, tartışılmakta ve icra organlarına sunulmaktadır. Genel bir dille ifade edilen ve yetişmesi istenen “ideal insan” niteliklerini belirleyen hedef, bir eğitim sistemi için “uzak hedef”tir. Milli eğitimde bu uzak hedef çok soyut bir dille ifade edildiğinden anlaşılması zordur. “İdeal insan” gibi, eğitim sisteminin Türk toplumuna kazandırılması istenen nitelikler de çok soyuttur. Uygulama ile hedef arasında uyum

³⁴Tayip DUMAN, “Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme”, 31

³⁵A.g.k.,352-53

³⁶FATMA GÖK,“75 Yılda Eğitim(75 Yılda İnsan Yetiştirme Eğitim ve Devlet)”, 7

sağlamak için uzak hedefin kapsamının daha ayrıntılı belirtilmesi gerekir. Bu ayrıntılarda, yetiştirilmesi hedeflenen insan niteliklerinin belirtilmesi, “eğitimin genel hedefleri” olarak tanımlanır. Genel hedeflerde nitelikler tek tek belirtilmektedir. Milli eğitimin genel hedefleri, Milli Eğitim Temel Yasası’nın 2. maddesinde şöyle belirtilmektedir:

“Türk milli eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

- a. Atatürk inkılaplarına ve anayasanın başlangıcında ifadesini bulan Türk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milleti’nin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan milli, demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;
- b. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve girişimciye değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;
- c. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışları ve birlikte iş görme alışkanlıkları kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak”³⁷

Türk toplumunun, uzak hedefte tanımlanan “ideal insan” çizgisinde yetiştirilmesinde genel hedefleri yukarıda belirlenmiş olan eğitim sisteminin, çağımıza uygun insan yetiştirmekte pek başarılı olmadığını bilinen bir gerçektir. Bu genel hedeflere göre, çeşitli eğitim kademelerinde okulların da özel hedefleri belirlenmiştir. Aynı şekilde her kademedede “amaç ve görevler” de belirlenmiştir. Ancak asıl sorun sistemde ve sistemin uygulanış şeklindedir.

Eğitim sistemi içinde “ideal insan” yetiştirme amacı, Türk Mili Eğitim Temel Kanununda genel hedefler bölümüne yukarıda değinilmiştir. Eğitim Sistemi

³⁷ İTO, “Özel Okulların Sorunları ve Çözüm Önerileri Paneli”, 69

yetiştireceği insan için zaman zaman çok doğru hedefler belirlenmiştir. Ancak bu hedef belirlemeler genelde sözde kalmıştır. Çağdaş insanlar yetiştirilmesi için mevcut eğitim sisteminin yetersizliği olgusu genel kabul görmektedir. Bu bakımdan sistemin yapısal olarak köklü değişikliklere gereksinimi vardır. Bu değişikliğe gidilirken yetiştirilecek İdeal insan ya da günümüzün deyimiyile çağdaş insan nasıl olmalı ? Sorusuna cevap vermek tabii ki kolay değil. İdeal insanın tanımındaki zorluklar bir yana “ideal insan” ya da “çağdaş insan”da olması gereken özellikler şunlardır.

- a. Kendisine güvenli, kişilikli
- b. Beden ve ruh sağlığı tam
- c. Paylaşmasını bilen, katılımcı
- d. Bilimsel düşünme gücüne sahip
- e. Ulusal değerlerini koruyan ve özentisi olmayan
- f. Geçmiş ve geleceği yorumlayabilen
- g. Somut sorunlarını çözebilen, kendisine yetebilen
- h. Hoşgörülü, insancıl
- i. Nefreti değil, sevgiyi bilen
- j. Yaşama sevincine sahip, umut veren
- k. Savaşı değil, barışı savunan
- l. İlişkide olduğu insanları, çıkarına hizmet veren varlık olarak görmeyen, bencil olmayan
- m. Irkçı ve şoven değil, evrensel düşünen
- n. Başkalarının haklarına saygılı, kendi hakkını savunabilen,
- o. Sorumluluk bilinci olan, sorumluluk alan
- p. Duygulu, coşkulu
- q. Üretici, girişimci, yapıcı, yaratıcı
- r. Çevreyi ve doğayı koruyan³⁸

Yukarıda sıralanan özelliklerin her biri birey için ayrı ayrı önemlidir. Bireyler, bu özelliklerin çok daha fazlasına sahip olmalıdırlar. Geleceğin özgür

³⁸ Celal TEMEL, “Bir Eğitim Kurumun 25 Yılı”, 19

düşünceli, akılcı ve toplumla yabancılaşmamış yurttaşı, bu özellikler temel alınarak yetiştirilebilir. Oysa günümüzde, özel dersaneler sınav sistemine uyup düşünmeyen, ezberci insan yetiştirmeye yönelik bir eğitime katkıda bulunmaktadır.

1974 yılında 250 okulda, gerekli altyapı oluşturularak temel eğitim uygulanmasına başlandı. 1974 yılında 5 yıllık zorunlu eğitim 8 yıla çıkarılması gibi girişimler sık sık değişen hükümetler nedeniyle, kağıtta kalmış ancak bu 1998’lerde gerçekleşmiştir. 1973’te meslek ve teknik okullarının üniversiteye girmeleri için bu okullar liseye çevrildi. 1977’de 2089 sayılı Çıracak ve Kalfa kanunu çıkarıldı. Bu yasa işyerinde çalışan çırak, kalfa ve ustaların yetiştirilmesi için ilke ve kuralları getirdi.³⁹ Bunun yanı sıra 70’li yıllar 12 Mart askeri darbesiyle 1961 Anayasası ile elde edilen tüm hakların, (eşit, parasız eğitim hakkı, dernek kurma ve sendikal hakların vb.) gasp edilmeye çalışıldığı yıllardır.

2.1.3.1980’den Günümüze

Ercan’a göre, kalkınmacı analizlerde, insanın verili donanımını artırarak ulusal kalkınmanın temel mekanizmalarının oluşturulması ve böylece ekonomik toplumsal kalkınmanın gerçekleştirilmesi amaç edinilmişti. Oysa 1970’lerin piyasa yönelimli neoliberal politikalarının uygulamaya sokulması ile birlikte, piyasanın işine yarayan ve bireysel çıkarları en çoğa çıkarmayı amaçlayan bir eğitim sistemi kurgulanmaya başlandı. Ercan, neoliberal uygulamalar sonucunda toplumsal değişimin gerçekleştiği tüm alanlarda açığa çıkan , bireysel olanla toplumsal olan arasındaki gerilim, bireysel ve toplumsal olanı içerdığı ölçüde anlamlı olan eğitim sisteminde çok belirgin bir biçim aldığı tespitinde bulunarak, bu sürecin sağlık sistemi içinde geçerli olduğunu söyler.⁴⁰

Özellikle gelişmekte olan ülkemiz, (toplumsal ve ekonomik anlamda) eğitimin piyasa sürecine bırakılması, gelecek açısından ülkemiz için çok daha olumsuz sonuçların açığa çıkmasına neden olacak bir süreci başlattığı söylenebilir.

³⁹ İbrahim Ethem BAŞARAN, “Türkiye’de Eğitim Sisteminin Evrimi”, 91-93

⁴⁰ Fuat ERCAN, “1980’ lerde Eğitimin Yeniden Yapılan.”, 24-25

Ercan daha sonra şöyle devam etmekte; Türkiye'nin okur yazar olamayanların nüfusa oranı yüzde 20,8 iken bu oran, ABD' de yüzde 0.5, Rusya'da yüzde 2, Yunanistan da yüzde 6.6' dır. Diğer yandan 15-24 yaş arası nüfusun genel nüfusa oranı 17.9 ve 25 yaş üstü nüfusun ortalama eğitim görme süresi 3.5 yıl, buna karşılık dünya ortalaması 5 yıldır. Yazar DİE'nin bir başka verisinden de yararlanarak şunları belirtir. Türkiye'de işgücünün yüzde 9.7'si okuma yazma bilmediğini, işgücünün yüzde 5'inin yükseköğrenimli olduğunu belirtir. Bu veriler eğitimin Türkiye'deki olumsuz tablosunu açığa çıkarıyor.⁴¹

Ancak burada Ercan önemle şunu belirtir; neo-liberal uygulamaların eğitim sistemindeki bu eksikliklere işaret edilerek yaşama geçirilmesidir. Neo-liberalizmi liberalizmden farklı kılan temel nokta, sermaye birikimin ulaştığı aşamaya bağlı olarak, piyasa ilişkilerinin artık toplumsal ilişkileri tanımlayacak ölçüde egemen olmasıdır. Neo-liberalizmi tanımlayan bu temel ilke, eğitimin içerik olarak dönüşümünün de genel çerçevesini belirlemiş, eğitim için belirlenen genel çerçeve; kamunun egemenliğindeki eğitim kaynaklarının rasyonel olmayan kullanımına neden olduğu, dahası tüketicilerin tercihlerine yeteri kadar cevap veremediği olmuştur. Bu argümanı tanımlayan bir diğer değişken ise, eğitimin birey için geleceğe yönelik bir yatırım olduğu yönündeki vurgudur. Dünya Bankası ve OECD uzmanlarının özellikle son zamanlarda üzerinde durdukları, eğitimin sermaye için yeni yatırım alanı olması yönündeki vurgular, böylelikle eğitim-sermaye ilişkisi tartışmaları, sermayenin yeniden üretim krizine karşı yeni değerlendirme alanı olarak eğitimin metalaşması yönüne kaymıştır.⁴²

Bu da gösteriyor ki neoliberal politikaların uygulamasını sağlayan aktörler Dünya bankası, IMF, OECD ve çokuluslu şirketlerdir. Bunlar aynı zamanda küreselleşmenin de aktörleri arasında olduğunu belirten Fuat Ercan "Küreselleşme" olarak adlandırılan olgu, sermayenin, paranın ve metanın ulusal sınırlamanın ötesinde dünya ölçeğinde hareket yeteneğinin artmasıdır. Küreselleşme, sermayenin 1970'li yıllarda içine girdiği krizden çıkma adına yeni toplum, mekanlardaki potansiyelleri tüketme yönünde bir eğilimdir.

⁴¹A.g.k.,25

⁴² A.g.k.,29

Az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler açısından eğitimdeki değişimler dışsal mekanizmalar sayesinde uygulanmaya sokulduğunu belirten Ercan, bu mekanizmaların en önemlisi; borç dar boğazı içinde dünya piyasasına açılan az gelişmiş ekonomilerin, artan ekonomik sorunlarını çözmek için IMF ve Dünya Bankası'na başvurdukları ölçüde, bu ülke üzerindeki denetimlerinin daha da artmasıdır. IMF ve Dünya Bankası tarafından geliştirilen “yapısal uyum politikaları”, yaşamın birçok alanını sermayenin etkinlik alanı içinde yeniden tanımlarken, doğal olarak eğitim sisteminin dönüşmesine de neden olmaktadır. Eğitime yönelik kamu harcamalarındaki kısıtlamalar, beraberinde iki farklı olguyu gündeme getirmiştir. Bunlardan ilki eğitimin kalitesinin düşmesi iken diğeri; zenginlerin kaliteli eğitimden daha fazla yararlandığından bahseden Ercan'ın neoliberal politikalar yüzünden az gelişmiş ülkelerde öğretmen sözleşmeleri feshedildiği, öğretmen sendikalarının eğitim ve ücrete ilişkin pazarlık haklarının ellerinden alındığı ve eğitimin yaygınlaşma yerine daha da gerilediğinin önemle altını çizmesi yerinde bir tespittir.

Drucker'a göre, sanayi devriminden yaklaşık yüzyıl sonra ilk örnekleri kullanılmaya başlanan bilgisayarlar bilgi çağının ilk habercisi olmuştur. Hızlı bilgi artışı, hızlı değişme, hızlı gelişme, hızlı iletişim insanların hayata ilişkin alışkanlıklarını derinden etkilemektedir. Bilgi Toplumu bilginin temel güç ve ona sermaye olduğu ,ancak amaç değil araç olduğu ve toplumsal yaşamın her aşamasını aydınlatan ,yönlendiren başlıca güç olduğu bir hayat biçimi, bir düşünce biçimidir. Eğitimin piyasa sürecine taşınması için bir diğer neden ise, kamu kaynaklarının eğitim harcamaları için yetmemesi, eğitim talebinin karşılanamadığı gelişmekte olan ülkelerde, temel eğitimden sonra birçok öğrencinin eğitim yaşamından dışlanmasıdır. Bu düşünceden hareketle özel sektörün eğitim hizmeti sunmasının sınırlı olan eğitim arzını artıracığı belirtilmektedir.⁴³

TÖB-DER (Tüm Eğitim ve Öğretim Emekçileri Birleşme ve Dayanışma Derneği) kapatıldı. Diğer tüm sivil kuruluşlar, partiler, dernekler gibi. Askeri hükümet 1980-1983'e kadar görevde kalmış. 1982 Anayasası Kemalizmi değil; 'Atatürkçülük' denilen yaklaşımı devletin bütün siyasal partilerin ve milli eğitimin

⁴³ Peter F.DURUCKER, “Kapitalist Ötesi Toplum”, 31,176

uymak zorunda olduğu tek, resmi ideoloji olarak ilan etti. Eğitimle ilgili özellikle ilk ve ortaöğretimde din dersi zorunlu hale getirilmiş. 1981’de yükseköğretim kanunu çıkarılarak YÖK kurulur. 1982 anayasasında anadilde eğitim yasaklanır, 1961 Anayasası’nda eğitim ve öğretim içini boşaltır ve yok eder. 42.Maddeye göre, eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.⁴⁴

Oysa 1930’larda uygulanan Kemalist politikaların tersine 12 Eylül Askeri darbesiyle birlikte, laik, bilimsel eğitimden uzaklaşmış, İmam Hatip Okulları ile tarikatlar güçlendirilmiştir. Öte yandan, 12 Eylül 1980 askeri darbesi, piyasa sisteminin işlerlik kazanması için gerekli düzenlemelerin altyapısını hazırlamıştır. 12 Eylül’ün yoğunlaştığı en önemli konulardan biri de eğitim olmuştur. Geç kapitalistleşen, geç modernleşen toplumlara özgü dinamikler devreye girmiştir. Bunun en iyi göstergelerinden biri de 12 Eylül askeri hareketinin eğitimde milliyetçi ve dinsel yönelimli politikaları eşzamanlı uygulamasıdır.

Tanilli’ye göre, Türkiye’de, eğitim düzeni, sürekli değişikliklerle yap-boz tahtasına çevrilmiştir; ama daha da korkuncu, eğitimin insansal ve toplumsal amaçlarından saptırılması, demokratik içerikten tümüyle arındırılmış olmasıdır. 12 Eylül ile, bu çöküş doruk noktasındadır.⁴⁵

Türkiye 1980’den beri uyguladığı özelleştirme politikaları kamusal alanın küçültülmesine neden olmaktadır. Uyum programları adı altında sürdürülen uygulamalar ile eğitimin yükü, büyük oranda velilerin omzuna yıkılarak eğitim hakkı tahribata uğratılmıştır. 2003 yılında ilk ve orta öğretimde velilerin yaptığı harcama 17,2 katrilyona ulaşmıştır. Bu uygulama, eğitim hizmetlerinin özelleştirilmesinin başlangıcını oluşturmaktadır. Bir veli, devlet okulunda okuyan çocuk için yıllık olarak hiç küçümsemeyecek bir rakam ödemektedir. Bu velileri, idarecileri ve öğretmenleri özel okula “alıştırma” olarak görülebilir. 1932-33 öğretim yılında 57 özel ilkokul ve 36 özel lise vardı. 2000 öğretim yılında 718 ilköğretim, 457 lise sayısına ulaşılmıştır. Devlet tarafından sağlanan kamusal eğitim bile giderek “paranın satın alabileceği” bir hizmet haline gelmiştir. Başlangıçta fen ,lisan, sanat

⁴⁴ İsmail KAPLAN, “Türkiye’de Milli Eğitim İdeolojisi”, 306-308

⁴⁵ Server TANİLLİ, “Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz ?”, 93

öğrenimi için açılan ve özel okul gibi düşünülen özel dershaneler bugünkü statülerine 625 sayılı yasa ile kavuştu. Tüm illerde ve ilçelerde açılmış olan dershaneler, birer ticari kurum olarak paralı eğitim vermektedir.⁴⁶

Timur'a göre, Özal idaresi silahların gölgesinde iktidara gelen, en radikal IMF programını uygulayan, sıkıyönetim baskısı altında emeğin disiplinini sağlayan, 1983 seçimleriyle "sivil" iktidar olduktan sonra, belli bir istikrar sağlamayı da başarmıştı. Özal koyu bir Adam Smith'çi idi. Türkiye'de ancak piyasa tamamen özgür kılındığı, tüm Sermaye olanakları seferber edildiği gün sağlam adımlar atılmış olacaktı.⁴⁷

Timur daha sonra şöyle devam etmektedir: Elli yıldır "sol" etiketli partilerde, çoğu kez iktidarlarını "Kemalist askeri cuntalarla ya da son Ecevit Hükümeti'nde olduğu gibi, MHP ile işbirliği içinde ve IMF kontrollü "kemer sıkma" politikaları yürüttükleri için sağcı partilerin "popülizm"i politikalarından kendini kurtaramamıştır...Türkiye'de sıkı bir IMF kontrolü altında uygulanan ve AKP iktidarının da adeta gururla benimsediği politika, yöneticilerin niyeti ne olursa olsun, aslında tam anlamıyla halk düşmanı bir politikadır. Uygulamada halk lehine düşünebilecek her önlem de "popülizm" adı altında aşağılanır ve dışlanır.⁴⁸

Tanilli'ye göre, 1983 sonlarından beri iktidar partisi olan ANAP, benimsediği liberal ekonomi politikasının sonucu, ekonomi ve toplumu pazar ilişkilerine açarken, eğitime de bu politikanın gerektirdiği insan gücünü yetiştirme aracı olarak bakıyor. Ne var ki her liberal program gibi, ANAP'ın programı da, çağdaş ilişkileri geleneksel ideoloji ve değerler içinde geliştirmenin arakasındadır. ANAP programına göre, eğitim ve öğretim "milli ve manevi" değerleri benimsemiş çağdaş ve bilimsel anlayışlı bireyler yetiştirmenin yoludur. Türkiye'nin siyasal yaşamına, kapatılmış Adalet Partisi'nin bir devamı olarak giren DYP de, ANAP gibi liberal politikanın sözcüsü. Ancak ANAP'a oranla iktisadi kesimde daha dengeli bir gelişme öngörürken devlete daha büyük görevler yüklemektedir. DYP, Demokrat Parti ve Adalet Partisi'nin varlığına son veren eylemelere bir tepki olarak, milli iradeyi üstün

⁴⁶ Eğitim Sen, "4.Demokratik Eğitim Kurultayı Ön Rapor 2004", 13

⁴⁷ Taner TİMUR, "Türkiye Nasıl Küreselleşti ?", 51-52,153

⁴⁸ A.g.k.,91

irade, nihai karar mercii olarak saymak ve saydırmak amacı ile, milli eğitime hak ve özgürlüklerin bilincinde ve demokrasiye sahip çıkacak bireyler yetiştirme görevi de yüklüyor.

Milli olmakla kalmayıp milliyetçi bir eğitim politikası benimseyen Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), milli ve manevi değerleri koruyup geliştirmek, ideolojisi gereğidir. Genel çizgisi bakımından her türlü gelenekçi ideolojiyi üreten ve besleyen küçük üreticilik ve işletmecilik tabanına dayanan Refah Partisi (RP), doğal olarak bu kesimin değerlerinin ve beklentilerinin sözcüsü olmuştur. Programında, milli eğitim politikasının “kalkınma planlarının yeni gelişmeler göz önünde tutularak planlanmasını” söylemek gibi bir doğrunun altını da çizmiş olsa, RP için yararlı ve gerçekçi eğitim, milli ve dinidir.

Türkiye’de gelenekçi-liberal bir nitelik taşıyan sağ partiler, eğitime geleneksel ve manevi kültürü aktarmanın bir yolu olarak bakarken, sosyal demokrat partilerimiz, “çağdaş işlevler” yüklüyorlar. 1980’li yıllarda, geniş ölçüde eski CHP’li kadroların yönetiminde, sosyal demokrat bir kimlikle ortaya çıkan partiler, bilindiği gibi SHP ve DSP’dir. SHP programı “kültür politikaları” başlığı altında eğitime de yer vermiştir. Eğitime çok yönlü işlevler yükler. SHP’nin eğitim anlayışı, eğitimin bilime dayalı, düşündürücü, bilinçlendirici, laik ve demokratik olması yönündedir. DSP’nin eğitim anlayışına göre ise, eğitimin başlıca görevi “kişiliğin, özgür düşüncenin, demokratik davranışın ve katılımın, araştırmacılığın, yaratıcılığın ve üretkenliğin, çocukluktan başlayarak özendirme”dir. DSP programı, düzenlemeleri ile, eğitim sistemi için yapısal bir değişiklikten çok, yöntem yenilikleri önermektedir. Kısaca DSP eğitimi, salt çağdaş yöntemlerle bireyin bilgilendirilmesi olarak kavrama eğilimindedir.⁴⁹

Özal hükümeti de askeri hükümetin din dersinin zorunluluğu politikasından yana bir politika güder. Bundan sonra gelen Akbulut, Çiller, Demirel, Yılmaz, Ecevit, Tayyip hükümetleri 12 Eylül Anayasasının öngördüğü anti-demokratik yasaları aynen devam ettirmiştir. 8 yıllık zorunlu eğitim tüm hükümetlerin, parti programlarında olmasına karşın Çiller- Erbakan hükümeti uygulamaya koyar. Tabii

⁴⁹ Server TANİLLİ, “Nasıl bir Eğitim İstiyoruz?”, 197-200

bu 28 Şubat 1997’ de Genel Kurmayın sunmuş olduğu “irtica ile mücadele” raporu üzerine yapılan bir dayatma sonucu gerçekleşir. Bunun üzerine üniversitelere türban yasağı gelir. Eğitime katkı payı altında vergi kanunu çıkartılarak 8 yıllık zorunlu eğitimin için kaynak yaratılmış. Bundan sonra gelecek Ecevit- Yılmaz-Bahçeli hükümeti ile tam anlamıyla uygulanmaya başlanarak ilerleme kaydedilmiş. Bu konuya Milli Eğitimde Temel Değişimler kısmında ayrıca değinilecektir. Bir yandan devlet eliyle açılan ve güçlendirilen İmam Hatipliler, öte yandan devlet eliyle üniversiteye girme şartları yeniden düzenlenerek önleri kesilmeye çalışılır. Bu yüzden meslek liselilerin de kendi alanları dışında tercih hakları kısıtlanır. 2002 Kasım seçimlerinde AKP İmam Hatiplilerin önünü açma ve üniversitelerde türban yasağını kaldırma girişimlerinde bulunsa da şimdilik başarısız olduğu gözükmektedir. Bu sorunlar önümüzdeki senelerde Türkiye’nin gündeminden pek düşmeyeceğe benziyor.

Tablo-1: Konsolide Devlet Bütçesi ve Eğitim Sektörünün Payı (YTL)

Yıllar	Konsolide Bütçe ⁵⁰	MEB Bütçesi	MEB+YÖK’ün+ Üniversitelerin Eğitim Bütçesi	%
1994	818.840.000	93.068.000	121.842.000	14,9
1995	1.330.290.000	134.665.000	179.213.000	13,5
1996	3.568.506.822	257.603.140	349.775.940	9,8
1997	6.361.685.000	512.234.445	714.586.845	11,3
2003	147.230.110.000	10.179.997.000	13.526.696.000	9,18
2004	150.508.000.000	12.366.236.180	16.055.990.880	10,67
2005	155.472.000.000	14.882.259.500	20.100.724.500	13,13

MEB, APK, İstatistik, 2004

Devletin eğitime ayırdığı kaynakların yetersiz olduğu görülmektedir(Tablo-

⁵⁰ Konsolide Bütçe, Devletin gelir ve giderlerinin bütçede; vade, faiz,tür ve benzeri yönlerden yeniden yapılandırılmasıdır.

1). Devlet her geçen sene eğitime daha az kaynak ayırmaktadır. 1980' lerin eğitim sisteminde, özellikle özel okullardaki değişimi ilk başlatan, “süper lise” uygulamasıyla devlet olmuştur. Aslında devlet kendi özel okullarını kurmuştur. Ortaöğretimde devlet okullarının içinde hiyerarşik bir yapı vardır. Bir yanda süper lise, Anadolu lisesi öte yanda gittikçe gettolaşan liseler vardır. Gettolaşan liseler, donanımlı eğitim için gerekli kaynakları bulamazken, zaten ekonomik açıdan donanımlı insanların büyük miktarlara varan yıllık ödemelerin yapıldığı okullara kaynak aktarması, sorunun toplumsal ve sınıfsal boyutunun açığa çıkarılması açısından önem taşımaktadır.

Türkiye’de eğitime yeterince maddi kaynak sağlanmadığı bilinen bir gerçektir. Eğitim-Sen 2005 verilerine göre MEB 2005 yılında okul başına 106 Milyon TL ödenek ayırmıştır. Okullarımız için ayrılan bu ödeneğin çok yetersiz olduğu aşikardır. Fiziki ortamlar yetersiz, araç-gereçler eski, öğretmenler açlık sınırında ücretle çalışmaktadırlar. Tüm bu nedenler, eğitimde fırsat eşitliği ilkesini zedelemektedir. Gettolaşan liselerin en büyük sorunu, yıllarını burada okuyarak geçiren öğrencilerin, üniversiteye girmek için gerekli donanımına sahip olmamalarıdır. Kırsal alanda okullarımızın hali içler acısıdır.

Dersleri boş geçmekte, öğretmen azlığı, araç-gereç azlığı gibi nedenler öğretimin kalitesini taşrada düşürmekte. Buradan mezun öğrenciler üniversite giriş sınavlarında ancak özel dershaneye gittikten sonra başarılı olmakta. Bu öğrenciler ancak, özel dershanenin eğitimi ve öğretimi tamamlayıcı ve takviye edici niteliğiyle üniversite sınavını kazanabilmektedirler. Ancak bu sayede, meslek sahibi olma imkanı bulabilmektedirler. En az askeri alanda yapıldığı kadar eğitime de yatırım ve harcama yapılmalıdır.

Eğitimdeki kaynak sorunu, kaynak kıtlığından çok, kaynaklar üzerinde söz hakkını elinde tutan grupların tercih farklılığından ortaya çıkar. Her ülkede eğitim bir devlet politikasıdır. Bu bakımdan devlet bu kaynağı yaratmak zorundadır. Türkiye’nin tüm bölgelerinde eğitimde köy-şehir eşitsizliği yaşanmakta, doğuya gidildikçe de bu eşitsizlik büyümektedir. Kalkınma ya da sürdürülebilir gelişme Türkiye ekonomisinin iyileşmesi, demokrasinin ve insan haklarının gelişmesi, özgür ve barış içinde yaşayan bir toplum oluşturulabilmesi açısından bölgesel ve köy-şehir

eşitsizliklerinin giderildiği bir eğitim hizmeti sunumunun bir an önce yaşama geçirilmesi zorunludur.

Türkiye’de her yıl gündeme gelen kayıt paraları ve değişik adlar altında toplanan paraların aileler için önemli boyutlara ulaşmış olması, eğitim hakkına erişimi tehdit eden engellerden en önemlisidir. Bu engel, zorunlu ve Devlet okullarında parasız olduğu belirtilen ilköğretim için de geçerlidir. Eğitim kurumları arasında araç-gereç, bina, altyapı, yeterli nicelik ve nitelikte öğretmen, pedagojik materyal, bilgisayar vs. açısından uçurum denebilecek farklar bulunmaması gerekir. Oysa ilköğretimde bir dersliğe düşen öğrenci sayısı açısından bakıldığında iller, bölgeler ve yerleşim yeri (köy, şehir) açısından uçurum denebilecek kadar açık farkların bulunduğu görülmektedir.

1997 yılında ÖSYM’nin yapmış olduğu, üniversiteli gençlerle ilgili araştırma gösteriyor ki yüzde 12’lik kesim özel dershaneye ekonomik nedenlerden dolayı gidememiştir. Bunlara dershaneye giden burslu öğrencileri de eklersek bu oran yüzde 22’ye kadar çıkmaktadır.⁵¹

Ayrıca araştırma sonucu gösteriyor ki üniversite gençliğinin çoğu orta ve düşük gelirli aile çocuklarıdır. Buna çözüm olarak, Japonya’da olduğu gibi fakir öğrencilerin dersane ücretlerini devlet karşılamakta. Eğitim sistemi içinde yer etmiş ve toplumsal ihtiyaçtan doğmuş olan dersanelere giden fakir öğrenciler açısından böylece eğitim-öğretimde fırsat eşitliği sağlanmış olur.

Devlet kaynak yetersizliği bahanesi ile 1980’lerden itibaren, özel kesimi desteklemiştir. Bu destekler 1983-1984 Özal hükümeti ile hız kazanmıştır. Özel okul sahiplerine arsa tahsisi, vergi muafiyeti, düşük faizli teşvik kredileri, yatırım indirimleri gibi çeşitli destekler devlet tarafından verilmiştir. 1991’de ise Yükseköğretim Kanunu’nda (2547 sayılı yasa) yapılan değişiklikle (3708 sayılı yasa) devletin, vakıf yüksekokullarına arsa bağışlayabileceği ve daha önemlisi okul bütçesinin yüzde 45’nin devlet tarafından karşılanabileceği belirtilmiştir.⁵²

⁵¹ ÖZDEBİR, “Aylık Haber Bülteni”, sayı:9, 3

⁵² A.g.k., 34

Yasanın hemen ardından ilk özel üniversite olan Bilkent kurulmuştur. Şimdi 52 devlet üniversitesi 25 vakıf üniversitesi bulunmaktadır. Tüm bu desteklere rağmen özel kesimin arzı yüzde 2 civarındadır.

Tablo-2: Özel İlkokulların Yıllara Göre Artışı

Yıllar	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen sayısı
1984-1985	82	20.298	827
1985-1986	88	24.764	970
1986-1987	109	31.511	1.506
1988- 1989	134	40.599	1.882
1990-1991	169	44.442	2.312
1991-1992	191	44.442	2.312
1993-1994	221	45.115	2.737
1994-1995	247	55.975	3.172
1996-1997	247	71.015	4.057
2001-2002	642	171.623	14.811
2003-2004	614	160.888	16.109
2004-2005	676	172.000	18.003

MEB, APK, İstatistik, 2004

Tablo-2’de verilen özel okul oranlarının yanı sıra uygulanan neoliberal eğitim politikalarının bir sonucunda özel dershaneler 1984 yılında 174 olan sayısı giderek yıllar içinde artmış, bu sayı MEB’ in 2005 Ekim verilerine göre 2984’e kadar çıkmıştır. Bu konuya ayrıntılı bir şekilde dördüncü bölümde değinilmiştir.

20 Temmuz 1982’ de öğretmen yetiştiren kurumların üniversiteler içinde yer alması ile, MEB öğretmen yetiştirme görevini üniversitelere vermiştir.⁵³

⁵³ Yahya AKYÜZ, “Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 2001’e”, 351

1992 eğitim öğretim yılında eski Öğretmen Yüksek Okulları olan Yüksek Eğitim Fakültelerinin eğitim süreleri 4 yıla çıkarılıp eğitim fakültelerine sınıf öğretmenliği bölümü olarak bağlandı.

“4 Kasım 1997’de YÖK, eğitim fakültelerinde “yeniden yapılanmaya gitmiştir. Bunun nedenleri şöyle sıralanabilir.

- a. Eğitim Fakültelerinde her okul düzeyine uygun bölüm ve programlar açılması(1-8 sınıflara öğretmen yetiştiren programların bir çatı altında yetiştirilmesi)
- b. Ortaöğretimde öğretmenlerin tezsiz yüksek lisans düzeyinde yetiştirilmesi.
- c. Türkçe öğretmenliğine önem verilmesi
- d. Özel Öğretim Yöntemlerinin öğretimine önem verilmesi”⁵⁴

Eğitim fakültelerini tercih etmeleri için öğrencilere burslar verilmekte, ÖSS’de daha yüksek puan almış öğrenciler tercih edilmektedir. Öğretmenlik, ekonomik nedenlerden - eğitimde istihdamının yüksek olması- dolayı, günümüzde en çok tercih edilen mesleklerden birisidir. YÖK öğretmen yetiştirmede daha titiz davranırsa da eğitim sistemizde sorunlar devam ettiği görülmektedir. Günümüzde eğitim fakülteleri ve fen-edebiyat fakültelerinden mezun olanlar öğretmen olabilmektedir.

Ancak 1990’lı yıllarda öğretmen açığının hat safhalarda olması ile tüm üniversite mezunlarına öğretmen olma imkânı verilmiş. Özellikle 8 yıllık zorunlu eğitim ile sınıf öğretmeni açığı çoğalmıştır. Üniversitelerce verilen öğretmenlik formasyonu ile fen-edebiyat fakültesi mezunları, öğretmen olarak MEB’ e bağlı okullarda görev alabilmişlerdir. Bu gibi durumlar, var olan öğretmen kalitesinin düşmesine ve öğretmenlik mesleğinin saygınlığını kaybetmesine yol açmaktadır.

Bir çok ülkede 8-9 yıllık temel eğitim ve temel eğitim sonrası 3-4 yıllık ortaöğretim zorunludur. Türkiye’de zorunlu eğitimin 5 yıldan 8 yıla çıkarılması kararı 1971 yılında alındı. Ancak uygulamaya girmesi 1997 yılında oldu.

⁵⁴ A.g.k.,351

Uygulanmaya konulması sırasında izlenen yöntem çok demokratik olmamıştır. Dönemin RP-DYP koalisyonu şeriatçı-laik tartışmalarını tekrar ülkemizin gündemine sokarak gerginlik yaratmıştır. Devlette şeriatçı kadrolaşmalar, kamuoyunun bütün dikkatleri, hükümetin üzerine çekmiştir. Bu nedenle 28 Şubat 1997 tarihinde MGK, 8 yıllık temel eğitime geçiş kararını aldı. Zorunlu olarak dönemin başbakanı bu karara imza atmıştır. Alınan bu kararla beraber 8 yıllık zorunlu eğitim 1998 yılından itibaren uygulamaya geçilmiştir. Bu karara varılması ülkemiz açısından olumlu sonuçlar vermiştir (Bkz.Tablo-9, Tablo-10, Tablo-11). Her insanın asgari 8 yıl eğitim yapmasını istemek çağdaş bir yaklaşımdır. Halen uygulanmasında sorunlar yaşanan bu karar,eğitim sistemi'nde yapılan iyi işlerden biridir.

1991 yılında zamanın Milli Eğitim Bakanı ve Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Bilgen'in girişimleri ile eğitim sisteminin bir bölümü olan orta öğretim sisteminde önemli bir değişikliğe gidildi.⁵⁵ Ders Geçme ve Kredi Sistemi denilen ve hazırlayıcıları tarafından milli eğitimde çağdaşlaşma ve demokratikleşme yolunda köklü bir değişiklik olarak ifade edilen sistem yürürlüğe girdi.Eğitim-öğretimin öğrenci merkezli olması, bireysel ilgi ve yeteneklerin geliştirilmesinin sağlanması, veli ve öğrencilere karar verme şansının verilmesi esasına dayalı olan sistem çağdaş bir uygulamaydı. “Her insanın kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda, topluma yapıcı, yaratıcı kalabilmesi için mutlaka iyi bir eğitim alabileceği; öğrencinin ‘sen okuyamazsın’ diye okul dışına atılmayacağı, her öğrencinin yapabileceği kadarını yaptığı zaman başarılı sayılacağı, kısaca başarısızlığı değil, başarıyı değerlendiren” çağdaş bir anlayıştan hareketle uygulanan sistem, maalesef çeşitli nedenlerle fazla uzun ömürlü olmadı.

1991-1992 öğretim yılında lise birinci sınıflardan başlamak üzere uygulamaya konulan sistem, pek çok kesim tarafından iyi anlaşılıp benimsenemedi.

Yeterli fizik kapasite ve yeterli eleman olmadan uygulamada acele edilmesi sistemi zora soktu. Milli Eğitim Bakanlığı'nın statükocu yapısı, uygulayıcı öğretmenlerin sisteme uyum sağlayamamaları, öğrenci ve velinin sistemde

⁵⁵ Bkz. 02.09.1991 tarih ve 20979, Orta Öğretim Kurumlarında Ders Geçme ve Kredi Yönetmeliği

kendilerine verilen görev ve sorumluluklarının bilincinde olmamaları, sistemin uygulanmasında zorluklar yarattı. Bir taraftan da, sistemin, öğrencinin boş zamanını artırdığı, öğrenciyi tembelliğe sevk ettiği, öğrenciyi şımarttığı, şiddet olaylarına yol açtığı, öğrenciler arasında arkadaşlık ilişkisini azalttığı ve öğretmenlerin otoritelerini sarstığı şeklinde eleştiriler aldı.

Ders Geçme ve Kredili Sistemin uygulanmasında acele edildiği gibi, olumlu sonuçlarının alınması da beklenmedi. Eğitim Sistemi'nde yapılan iyi işlerden biri olan Ders Geçme ve Kredili Sistem, görülen eksiklikler de göz önüne alınarak ileride yine uygulamaya konulmalıdır. Kredili sistemden sonra ortaya konulan en önemli değişiklik sınıfta kalma tekrar yürürlüğe AKP Hükümetince getirilmesidir. Daha önceleri öğrenciler bir üst sınıfa sorumlu olarak geçebiliyorlardı. Son sınıftan sonra dışardan beklemeli olarak 2 sene daha sınavlara girebiliyorlardı. 2 sene içinde dersten tekrar kaldığında ise öğrenci isterse açık liseden öğrenimine devam edebiliyordu. Öğrenciler nasıl olsa sınıf geçiyorum diyerek derslerine gereken önemi vermemeye başlamış, bu durum (sınıfta kalmama) okullarda eğitimin kalitesini düşürmüştü, liseden mezun olan öğrenciler bir üniversite okumak istediğinde ise, lise öğrenimi boyunca almış olduğu yetersiz eğitimden dolayı öğrenciler özel dersanelere gitmek zorunda bırakılmışlardır.

Günümüzde Sınıf Geçme Yönetmeliği, MEB OGM (OrtaÖğretim Kurumları Genel Müdürlüğü 08.12.2004 tarihli kararı ile) tekrar değişmiştir. Ortaöğretimde tekrar sınıfta kalma gelmiştir. Öğrenciler lise öğrenimi boyunca en fazla bir sene sınıf tekrarı yapacaklar. İki dersten fazla sorumluluğu olan öğrenciler bir üst sınıfa geçemeyecekler. Sınıfta kaldıkları takdirde aynı sınıfı bir kere okuma hakkına sahipler. Daha sonra sistem öğrenciyi açık liselere oradan da yine özel dersanelere gitmek zorunda bırakmıştır. Çünkü öğrenci kaldığı dersleri verebilmek için takviye kursu almak zorundadır. Yine bu iş için özel dersaneler mevcuttur. MEB yeni sınıf geçme yönetmeliği ile 1991 yılı öncesine dönüş yapmıştır. Öyle görülüyor ki bu karar özel dersanelere olan talebi artıracaktır.

2.2. Günümüzde Eğitimde Mevcut Durum

Genç bir nüfusa sahip olması dolayısıyla, Türkiye için en önemli, en yaygın hizmet alanı eğitimidir. Eğitim sistemimiz, yıllardır sürdürülen fırsat eşitliğini göz ardı eden politikalar sonucu tam bir sorun yumağı haline gelmiş, okul öncesi eğitimden üniversite sistemine kadar tüm eğitim düzeyleri, en temel işlevlerini dahi yerine getiremez bir durumdadır. Türkiye’de yıllardır kalıcı bir eğitim politikası oluşturulamamış, aksine her hükümet, her bakan değiştiğinde eğitim politikaları da siyasal iktidarların görüşlerine ve ihtiyaçlarına göre değiştirilmiştir.

Türkiye’de 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre, 6 ve daha yukarı yaşta 59.859.243 kişi bulunmakta, bunların yüzde 35’i (20.782.889) köylerde, yüzde 65’i (39.076.354) ise şehirlerde yaşamaktadır.⁵⁶

Tablo-3’de toplam nüfusun yüzde 12,7’si okuma-yazma bilmezken, okuma-yazma bilip bir okul bitirmeyenlerin oranı yüzde 21,5, ilkokul yüzde 37,0, ortaokul ve dengi meslek okulu yüzde 10,1, lise ve dengi meslek okulu yüzde 13,4 ve yükseköğretim mezunlarının oranı ise yüzde 5,3’tür. Nüfusun önemli bir kısmının ilkokul mezunu (yüzde 37,0) olduğu görülmektedir.

Türkiye’de köyde ya da şehirde yaşamak eğitim hakkına erişimi farklılaştırmaktadır. Bu nedenle köylerde ve şehirlerde yaşayan nüfusun eğitim düzeyinin karşılaştırılması anlamlı bir göstergedir. Özellikle bu gösterge, eğitim hakkının taşınması gereken dört özellikten biri olan “erişilebilirlik” ile yakından ilgilidir. (Tablo-2). Köylerde yaşayan nüfusun yüzde 18,4’ünün okuma-yazma bilmediği, okuma-yazma bilip bir okul bitirmeyen nüfusun yüzde 22,9 olduğu, nüfusun yüzde 41,9’unun ilkokul, yüzde 7,2’sinin ortaokul ve dengi meslek okulu, yüzde 7,2’sinin lise ve dengi meslek lisesi mezunu olduğu ve yüzde 2,3’ünün ise üniversite mezunu olduğu görülmektedir Şehirlerde yaşayan nüfusun yüzde 9,6’sı okuma-yazma bilmezken, yüzde 20,8’inin bir okul bitirmediği ve yüzde 34,5’inin ilkokul, yüzde 11,6’sının ortaokul ve dengi meslek okulu, yüzde 16,7’sinin lise ve

⁵⁶ 2000 yılında Türkiye’nin toplam nüfusu 67.803.927’dir. Nüfusun eğitim durumuna ilişkin analizler, altı ve daha yukarı yaştaki nüfus için yapıldığında anlamlı sonuçlara ulaşılmaktadır. Bu nedenle bu kısımda ‘nüfus’ ifadesi, ‘6 ve daha yukarı yaştaki nüfus’ yerine kullanılmıştır.

dengi meslek okulu ve yüzde 6,8'inin ise yükseköğretim mezunu olduğu görülmektedir.

Nüfusa ilişkin göstergeler eğitimin en alt düzeyi sayılabilecek okuma-yazma öğretiminin dahi tüm vatandaşlar için erişilebilir olmadığını göstermektedir. Gerek şehirlerde, gerekse köylerde yaşayan nüfusun önemli bir kısmının okuma-yazma bilmediği, bir okul bitirmediği ve ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Ayrıca şehirlerde yaşayan nüfusun, eğitim olanaklarına erişim açısından köylere göre daha ayrıcalıklı olduğu söylenebilir.

Tablo-3:Türkiye’de 6 ve Daha Yukarı Yaştaki Nüfusun Eğitim Durumu (2000)

Nüfusun Eğitim Durumu	Toplam	%	Köy	%	Şehir	%
Okuma-Yazma Bilmeyen	7.589.657	12,7	3.829.117	18,4	3.760.540	9,6
Bir Okul Bitirmeyen	12.886.331	21,5	4.767.028	22,9	8.119.303	20,8
İlkokul Mezunu	22.166.827	37,0	8.703.052	41,9	13.463.775	34,5
Ortaokul ve Dengi Mes. Okulu Mez.	6.027.509	10,1	1.498.615	7,2	4.528.894	11,6
Lise ve Dengi Mes. Okulu Mezunu	8.013.507	13,4	1.506.118	7,2	6.507.389	16,7
Yükseköğretim Mezunu	3.151.964	5,3	476.808	2,3	2.675.156	6,8
Bilinmeyen ⁵⁷	23.448	0,0	2.151	0,0	21.297	0,1
Toplam	59.859.243	100,0	20.782.889	100	39.076.354	100

DİE, 2000 Yılı Nüfus Sayımı sonuçlarından hesaplanmıştır.

Nüfusun eğitim durumuna ilişkin köy ve şehirler arasındaki eşitsizlikler bölgeler arasında da gözlenmektedir. Altı ve daha yukarı yaştaki nüfusun yüzde 26,1'i Marmara, yüzde 13,5'i Ege, yüzde 12,8'i Akdeniz, yüzde 17,2'si İç Anadolu, yüzde 12,6'sı Karadeniz, yüzde 8,7'si Doğu Anadolu ve yüzde 9,1'i de Güney Doğu Anadolu Bölgesinde yaşamaktadır.

Bölgeler arası farklılıkları ve eğitim hakkı ihlallerini görmek açısından altı ve daha yukarı yaştaki nüfusun bölgelere göre dağılımı ile okuma-yazma bilmeyen nüfusun bölgelere göre dağılımının karşılaştırılması oldukça önemlidir. Tablo-4'de görüldüğü gibi, nüfusun yüzde 26,1'i Marmara bölgesinde yaşarken okuma-yazma bilmeyenlerin yüzde 15,6'sı bu bölgede yaşamaktadır. Oysa nüfusun yüzde 8,7'sinin

⁵⁷ Mezuniyeti ya da okuma yazma durumu bilinmeyen.

yaşadığı Doğu Anadolu, yine nüfusun yüzde 9,1'inin yaşadığı Güney Doğu Anadolu bölgesinde; sırasıyla-okuma yazma bilmeyenlerin yüzde 15,2'si ve yüzde 19,1'i yaşamaktadır. Bu durum, eğitim hizmetinin yaygınlaştırılmasında Türkiye'nin doğusu ile batısı arasında var olan eşitsizlikleri ortaya koymaktadır.

Tablo-4:Türkiye’de 6 ve Daha Yukarı Yaştaki Nüfusun ve Okuma - Yazma Bilmeyen Nüfusun Bölgelere Dağılımı (2000)

Bölgeler	Nüfus (%)			Okuma – Yazma Bilmeyen Nüfus (%)		
	Toplam	Köy	Şehir	Toplam	Köy	Şehir
Marmara Bölgesi	26,1	15,8	31,6	15,6	9,4	22,0
Ege Bölgesi	13,5	14,9	12,8	10,9	11,5	10,3
Akdeniz Bölgesi	12,8	14,8	11,7	11,9	11,1	12,7
İç Anadolu Bölgesi	17,2	15,0	18,4	13,1	12,0	14,2
Karadeniz Bölgesi	12,6	18,4	9,5	14,1	19,0	9,0
Doğu Anadolu Bölgesi	8,7	11,4	7,2	15,2	18,6	11,8
Güney Doğu Anadolu Böl	9,1	9,6	8,8	19,1	18,3	20,0
Türkiye	100	100	100	100	100	100

DİE, 2000 Yılı Nüfus Sayımı sonuçlarından hesaplanmıştır.

Görüldüğü gibi, ülkenin doğusundan batısına, güneyinden kuzeyine, şehirden köyüne gidildikçe eşitsizliklerin daha da derinleştiği ve belirginleştiği görülmektedir. Örneğin okuma–yazma bilmeyenlerin oranı Marmara Bölgesi'nin köylerinde yüzde 11,0 iken, bu oran Karadeniz'de yüzde 19,1, Doğu Anadolu'da yüzde 29,9 ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nde ise yüzde 35,2'dir. Marmara Bölgesi'nde köylerde yaşayan her 100 kişiden 11'i okuma-yazma bilmezken, Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nde her 100 kişiden 35'i okuma-yazma bilmemektedir. Bu göstergelerin anlamı açıktır; Devlet eğitim hakkını sağlama konusunda, ciddi hak ihlalleri ya da ihmalleri yapmaktadır. Diğer taraftan 21'inci yüzyıla “çağ atlama” söylemleriyle giren Türkiye'nin nüfusunun hâlen önemli bir kesiminin ilkökul mezunu olduğu görülmektedir. Nüfusun nitelikli ya da yüksek nitelikli kesimi olarak nitelendirilebilecek yükseköğretim mezunları ise toplam nüfusun sadece yüzde 5,3'üdür. Bu oran, Marmara Bölgesi'nde yüzde 6,6, Karadeniz Bölgesi'nde yüzde 3,8 ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nde ise yüzde 2,5'tir.

Tablo-4'teki veriler, eğitimin en alt düzeyi olarak nitelendirilebilecek okuma-yazma bilmenin bile nüfusun önemli bir kısmı için sağlanamadığı ve eğitimin, herkes için halen erişilebilir bir hak olmadığı anlamına gelmektedir. Nüfusun eğitim düzeyi bölgelere göre farklılaştığı gibi, aynı bölge içinde okuma-yazma bilip bilmeme ya da öğretim kademeleri açısından da köy ve şehir arasında farklılaşabilmektedir.

Türkiye'nin tüm bölgelerinde, eğitimde köy-şehir eşitsizliği yaşanmakta, doğuya gidildikçe de bu eşitsizlik büyümektedir. Eğitim hakkı açısından önemli bir diğer gösterge de, nüfusun ortalama eğitim süresidir. 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre, Türkiye'de nüfusun ortalama eğitim süresi köylerde 4, şehirlerde 5,7, ortalama ise 5,1 yıldır. Ortalama eğitim süresinin en yüksek olduğu bölge, 5,8 yıl ile Marmara, en düşük olduğu bölge ise 3,5 yıl ile Güney Doğu Anadolu Bölgesidir. Bu verilere göre, halen Tablo-5' de görüldüğü üzere, Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu Bölgelerinde nüfusun ortalama eğitim süresinin ilkökul düzeyinde dahi olmadığı görülmektedir. Tüm bu verilere cinsiyet ayrımı da eklendiğinde Türkiye'nin eğitim gerçeği daha da netleşecektir. Seksen yıllık Cumhuriyet tarihinin eğitim hakkı kazanımı tam olarak budur.

Tablo-5: Nüfusun Ortalama Eğitim Süresi (2000)

Bölgeler	Ortalama (Yıl)	Köy (Yıl)	Şehir (Yıl)
Marmara Bölgesi	5,8	4,8	6,0
Ege Bölgesi	5,3	4,3	6,0
Akdeniz Bölgesi	5,2	4,6	5,5
İç Anadolu Bölgesi	5,6	4,2	6,2
Karadeniz Bölgesi	4,8	3,9	5,7
Doğu Anadolu Bölgesi	4,1	3,1	5,1
Güney Doğu Anadolu Böl	3,5	2,6	4,0
Türkiye	5,1	4,0	5,7

DİE, 2000 Yılı Nüfus Sayımı sonuçlarından hesaplanmıştır.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu(Bkz.Ek-1) ile kurulmuş olan eğitim sistemi, örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki alt sistemden oluşmaktadır. Örgün eğitim; okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim kurumlarından, yaygın eğitim ise; örgün eğitim sistemine hiç girmemiş olan veya

herhangi bir kademesinde bulunan ya da bu kademedan ayrılmış olan yurttaşlara örgün eğitimin yanında veya dışında sunulan eğitim hizmetidir.

2.2.1.Okul Öncesi Eğitim

Okul öncesi eğitim; isteğe bağlı olarak zorunlu ilköğretim çağına gelmemiş 36-72 ay grubundaki çocukların eğitimini kapsar. Okul öncesi eğitim kurumları; bağımsız anaokulları, fiziki kapasitesi uygun örgün ve yaygın eğitim kurumları bünyesinde anasınıfları ve uygulama sınıfları olarak açılmaktadır. Okul öncesi eğitimin amacı; çocukların bedensel, zihinsel, duygusal gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını, onların ilköğretime hazırlanmasını, Türkçe'nin doğru ve güzel konuşulmasını sağlamaktır. 2004-2005 öğretim yılında okul öncesi eğitimde 2.470 okul ya da kurum, 434.771 öğrenci ve 9.111 öğretmen bulunmaktadır.

Okulların yüzde 87'si kamu, yüzde 13'ü özel, öğrencilerin yüzde 96'sı kamu, yüzde 4'ü özel ve öğretmenlerin yüzde 83'ü kamu ve yüzde 17'si özel kesimdedir. Okul öncesi eğitimde öğrenci sayısının yalnızca yüzde 4'ünün özel okullarda eğitim görmesine karşın, okulların yüzde 13'ünün, öğretmenlerin de yüzde 17'sinin özel kesimde bulunması, resmi-özel kurumlara devam eden çocuklar arasında oluşan eşitsizliğin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Okul öncesi eğitim çağ nüfusu 4 milyondan fazla olmasına karşın bu eğitimden yararlanan öğrencilerin sayısı sadece 435 bin civarındadır. Okul öncesi eğitimde okullaşma oranı yüzde 9'dur. Yani her 100 çocuktan yaklaşık 91'i okul öncesi eğitim hakkından yararlanamamaktadır. Tablo-6'da görüldüğü üzere okul öncesi eğitimden yararlanamayan toplam çocuk sayısı 3.892.392'dir Bu eğitim kademesinde verilen eğitimin niteliği bir kenara, nicel anlamda da ciddi hak kayıplarının olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Okul Öncesi Eğitimde Okullaşma Oranı ve Eğitimden Yararlanamayan Çocuk Sayısı (2005)

Göstergeler	Toplam	Erkek	Kız
Çağ Nüfusu (3-5 Yaş Grubu)	4.327.168	2.205.878	2.121.291
Öğrenci Sayısı	434.771	226.965	207.806
Okullaşma Oranı (%)	9	9,2	8,8
Okul Öncesi Eğitimden Yararlanamayan Çocuk Sayısı	3.892.392	1.978.913	1.913.485

MEB, İstatistik, 2005

Tablo-7' de görüldüğü üzere, okul öncesi eğitimde en yüksek okullaşma oranı yaklaşık yüzde 12 ile Ege Bölgesinde en düşük okullaşma oranı ise yüzde 4 ile Güney Doğu Anadolu Bölgesindedir. Bölgeler arasında okul öncesi eğitimin sunumunda farklılıklar ve eşitsizlikler olmakla birlikte, okul öncesi eğitimin Türkiye genelinde okullaşma düzeyinin düşüklüğü de ciddi hak kayıpları içermektedir.

Tablo-7: Okul Öncesi Eğitimde Bölgelere Göre Okullaşma Oranı (2005)

Bölgeler	Toplam	Erkek	Kız
Marmara Bölgesi	9,1	9,3	8,8
Ege Bölgesi	11,9	12,1	11,7
Akdeniz Bölgesi	9,2	9,5	8,9
İç Anadolu Bölgesi	9,2	9,5	9,0
Karadeniz Bölgesi	8,3	8,5	8,1
Doğu Anadolu Bölgesi	4,4	4,5	4,3
Güney Doğu Anadolu Bölgesi	5,7	5,8	5,5
Türkiye	9	9,2	8,8

MEB, İstatistik, 2005

Okul öncesi eğitime devam edenlere göre, değerlendirildiğinde, bir dersliğe Türkiye ortalamasında 16 öğrenci düşerken, Güney Doğu Anadolu Bölgesinde 22 öğrenci düşmektedir. Bölgeler arasında bir dersliğe düşen öğrenci sayısı açısından belirgin farklar olmamasına karşın bir öğretmene düşen öğrenci sayısının bu kademe için yüksek olduğu görülmektedir

Tablo-8:Okul Öncesi Eğitimde Bir Dersliğe ve Bir Öğretmene Düşen Öğrenci Sayısı (2005)

Bölgeler	Öğrenci/ Derslik	Öğrenci/ Öğretmen
Marmara Bölgesi	16	18
Ege Bölgesi	17	4
Akdeniz Bölgesi	15	6
İç Anadolu Bölgesi	15	17
Karadeniz Bölgesi	15	32
Doğu Anadolu Bölgesi	16	30
Güney Doğu Anadolu Böl.	22	34
Türkiye	16	19

MEB, İstatistik, 2005

2.2.2.İlköğretim

İlköğretim 6-14 yaş grubundaki çocukların eğitimini kapsamaktadır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda ilköğretimin amacı; “Her Türk çocuğunun iyi birer yurttaş olabilmesi için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlık kazanmasını, millî ahlâk anlayışına uygun olarak yetişmesini, ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda hayata, bir üst öğrenime hazırlanmasını sağlamak” (Bkz.Ek-1) olarak belirlenmiştir. İlköğretimin, kız-erkek bütün yurttaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasız olduğu Anayasa'nın bir hükmüdür.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2004-2005 öğretim yılı verilerine göre, ilköğretimde, açık ilköğretim dahil, 10,5 milyondan fazla öğrenci ve 399 bin öğretmen bulunmaktadır. Okulların yüzde 98'i kamu, yüzde 2'si özel, öğrencilerin yüzde 98'i kamu, yüzde 2'si özel öğretim kurumlarında öğrenim görmekte ve öğretmenlerin yüzde 96'sı kamu, yüzde 4'ü özel okullarda görev yapmaktadır. 2004-2005 öğretim yılında resmi ve özel ilköğretim kurumu sayısı 35.581, resmi ve özel ilköğretim kurumlarında okuyan öğrenci sayısı 10.298.646'dır. (Bu sayıya Açık Öğretimin ilköğretim kısmında okuyan 266.743 öğrenci dahil değildir.) İlköğretimde okuyan öğrencilerin 5.440.068'i erkek, 4.858.578'i kız öğrencilerden oluşmaktadır.⁵⁸

⁵⁸ Eğitim Sen, “2005 Yılı Türkiye’de Eğitim Sistemimizin Durumu Basın Bülteni”, 8

Tablo-9' da görüldüğü üzere, 2004-2005 öğretim yılında ilköğretimde brüt okullaşma oranı yüzde 95,2'dir. Bu oran kızlarda yüzde 91,2 erkeklerde yüzde 99,1'dir. İlköğretimden yararlanamayan 737.614 çocuğun yüzde 70'i kız, yüzde 30'u erkektir. Zorunlu ve devlet okullarında parasız olduğu belirtilen ve Anayasal güvence altında olan ilköğretim, ailelerin gelir seviyesinin düşüklüğü, çocukların çalışmak zorunda olması, devletin yeterli kaynağı ayıramaması ve gerekli yatırımları zamanında yapmaması gibi nedenlerle tüm çağ nüfusuna yaygınlaştırılamamıştır. İlköğretimin zorunlu olmasına karşın 6-13 yaş grubundaki 737.614 çocuğun eğitim dışında kalması eğitim hakkı ve eşitlik bakımından oldukça düşündürücüdür.

Tablo-9: İlköğretimde Okullaşma Oranı ve Örgün Eğitimden Yararlanamayan Çocuk Sayısı (2004-2005 Öğretim Yılı)

Göstergeler	Toplam	Erkek	Kız
Çağ Nüfusu (6-13 Yaş Grubu)	10.681.059	5.435.759	5.245.300
İlköğretim Öğrenci Sayısı (Örgün)	10.298.546	5.440.068	4.858.578
İlköğretim Öğr.S.(6-13 Yaş) ⁵⁹	9.943.445	5.242.886	4.700.559
Brüt Okullaşma Oranı (%)	95,8	99,6	92
Net Okullaşma Oranı (%)	92,3	95,9	88,8
İlköğretimden Yararlanamayan Çocuk Sayısı	737.614	193.473	544.741

MEB, İstatistik, 2005

Ülke genelinde görülen bu eşitsizlik bölgeler ve cinsiyet bazında bakıldığında daha da büyümektedir. Tablo-10'da görüldüğü üzere, en yüksek okullaşma oranı yüzde 111,5 ile Marmara bölgesinde, en düşük okullaşma oranı ise ilköğretim çağ nüfusunun yaklaşık yüzde 20'lik kısmının okullaştırılmadığı Karadeniz ve Güney Doğu Anadolu Bölgelerindedir. Kız öğrencilerde en düşük okullaşma oranı yüzde 78,0 ile Doğu Anadolu Bölgesindedir. Belirtilen Bölgede kız öğrencilerin halen yüzde 22,0'lik kısmının sisteme hiç girmediği görülmektedir .

⁵⁹ Öğrenci sayısına 6-13 yaş grubundaki öğrenciler dahildir. İlköğretim öğrencisi olduğu halde belirtilen yaş grubunun dışında olan çocuklar dahil değildir.

Tablo-10: İlköğretimde Bölgelere Göre Okullaşma Oranı (2005),(%)

Bölgeler	Toplam	Erkek	Kız
Marmara Bölgesi ⁶⁰	111,5	115,2	107,8
Ege Bölgesi	97,1	100,1	94,1
Akdeniz Bölgesi	94,6	97,4	91,7
İç Anadolu Bölgesi	89,0	91,3	86,7
Karadeniz Bölgesi	84,3	86,5	82,0
Doğu Anadolu B.	85,6	92,4	78,0
Güney Doğu Ana.B.	93,2	100,3	85,5
Türkiye	95,8	99,6	92

MEB, İstatistik, 2005

Eğitim hakkını, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nden daha ileri bir noktaya taşıyan Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklarla İlgili Uluslararası Sözleşme, eğitim hakkını iki maddede (13 ve 14. maddeler) ele almıştır. Sözleşmede parasız eğitim hakkı hiçbir yanlış anlamaya yol açmayacak açıklıkta tanımlanmıştır. Türkiye'de her yıl gündeme gelen kayıt paraları ve değişik adlar altında toplanan paraların aileler için önemli boyutlara ulaşmış olması, eğitim hakkına erişimi tehdit eden engellerden en önemlisidir. Oysa ilköğretimde bir dersliğe düşen öğrenci sayısı açısından bakıldığında iller, bölgeler ve yerleşim yeri (köy, şehir) açısından uçurum denebilecek kadar açık farkların bulunduğu görülmektedir.⁶¹

Türkiye genelinde bir dersliğe ortalama 38, şehirlerde 47 ve köylerde 25 öğrenci düşerken, bu oran Marmara Bölgesinde ortalama 46, şehirlerde 54 ve köylerde 23'tür. Güney Doğu Anadolu Bölgesine gelindiğinde ise uçurumun daha da büyüdüğü görülmekte ve ortalama bir dersliğe 53, şehirlerde 63 ve köylerde 41 öğrenci düşmektedir (Tablo-11). Bir diğer önemli nitelik göstergesi de bir öğretmene düşen öğrenci sayısıdır. Türkiye ortalamasında bir öğretmene 26 öğrenci düşerken Marmara'da 29, Doğu Anadolu'da 28 ve Güney Doğu Anadolu Bölgesinde 35 öğrenci düşmektedir

60 İlköğretimde okullaşma oranı yüzde100'ün üzerinde çıkması, Marmara bölgesine göç eden ailelerin nüfus kayıtları başka bölgelerde iken, çocuklar eğitimlerine bu bölgede devam ettiklerini göstermektedir.

⁶¹ Eğitim Sen, "2005 Yılı Türkiye'de Eğitim Sistemimizin Durumu Basın Bülteni", 9

Tablo-11. İlköğretimde Bir Dersliğe ve Bir Öğretmene Düşen Öğrenci Sayısı(2005)

Bölgeler	Öğrenci / Derslik			Öğrenci / Öğretmen
	Toplam	Şehir	Köy	
Marmara Bölgesi	46	54	23	29
Ege Bölgesi	31	40	20	22
Akdeniz Bölgesi	38	48	26	25
İç Anadolu Bölgesi	34	41	21	23
Karadeniz Bölgesi	27	35	19	22
Doğu Anadolu Böl.	37	45	31	28
Güneydoğu Anadolu	53	63	41	35
Türkiye	38	47	25	26

MEB, İstatistik, 2005

2004-2005 öğretim yılında ilköğretimde 10.298.546 öğrenci eğitim görmektedir. Okullaşma oranı, ilköğretimin sekiz yıla çıkarılmasının üzerinden altı yıl geçmiş olmasına karşın hala yüzde yüz değildir. Bu öğretim yılında 737.614 çocuk ilköğretime başlayamamıştır.

Zorunlu eğitim süresi 5 yıldan 8 yıla çıkarılmadan önce kademeler arası geçişteki en büyük kayıp ilkokul ile ortaokul arasında yaşanmıştır. Zorunlu eğitim süresinin 5 yıl olmasının yarattığı psikolojik etki, özellikle kırsal kesimlerde beşinci sınıftan sonra gidilebilecek bir okul olmayışı, altıncı sınıfa devam etmenin aileler üzerinde yarattığı ekonomik külfet (kılık kıyafet, kitap defter, yol masrafı, kalacak yer sorunu vb.) başta kız çocukları olmak üzere kır ve kent emekçi ve işsiz çocuklarının eğitim görmelerini engellemiştir. Zorunlu eğitim süresinin sekiz yıla çıkarılması ile birlikte ilköğretim okullarının sayısı artırılmış, yatılılık ve taşınmalı eğitime daha fazla kaynak ayrılmaya başlanmış, öğle yemeği, kitap yardımı gibi sosyal desteklerle de yoksulların çocuklarını okula göndermeleri önündeki engeller azaltılmıştır. Böylece en azından bir milyondan fazla çocuğun daha sekiz yıllık eğitim almasının yolu açılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğrenci sayılarına ilişkin istatistikleri, tüm çağ nüfusunun ilköğretime devam etmediğini ve bir kısmının da ilköğrenimini tamamlamadan okulu terk ettiğini göstermektedir. 2003-2004 öğretim yılında 10.171.354 öğrenci ilköğretime devam etmiştir. Öğretim yılı sonunda 1.136.448 öğrenci ilköğretimden mezun olmuş, 2004-2005 öğretim yılı başında da 1.374.609 öğrenci ilköğretime kayıt olmuştur. Öyleyse 2003-2004 öğretim yılında ilköğretim öğrenci sayısının 10.311.133 olması gerekirdi. $(10.171.354 - 1.136.448 + 1.374.609 = 10.409.515)$. Oysa ki 2003-2004 öğretim yılındaki öğrenci sayısı 10.298.546'dır. Yani 110.975 öğrenci okulu terk etmiştir. Bu sayının bir kaç ilin nüfusundan daha fazla olduğu göz önüne alındığında sorunun boyutları daha iyi anlaşılacaktır.

İlköğretimden Ortaöğretime Geçiş; 2003-2004 öğretim yılı sonunda ilköğretimden 1.136.448 öğrenci mezun olmuştur. Bunların yüzde 85,7'si 2004-2005 öğretim yılında ortaöğretime kayıt olurken 162.973 öğrenci hayata atılmıştır. Ortaöğretime devam etmeyen ilköğretim mezunlarının yüzde 56'sı (92.700 mezun) kız, yüzde 44'ü (70.273 mezun) de erkektir. Tablo-12'de görüldüğü üzere, erkek öğrencilerin ilköğretimden ortaöğretime geçiş oranı yüzde 89,5 iken kız öğrencilerde bu oran yüzde 80,9'a düşmektedir

Tablo-12: İlköğretimden Ortaöğretime Geçiş

Göstergeler	Erkek	Kız	Toplam
İlköğretim Mezunu (2003-2004)	622.053	514.395	1.336.448
Ortaöğretim Yeni Kayıt (2004-2005)	556.924	416.551	973.475
Geçiş Oranı (%)	89,5	80,9	85,2

MEB, İstatistik, 2005

İlköğretimden ortaöğretime geçiş oranının ortalama yüzde 85,2'ye yükselmiş olması, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın 2005 yılı ortaöğretim okullaşma hedefi olan yüzde 75'in aşılabileceğini göstermektedir. Yetersiz de olsa bu gelişme halkın eğitime verdiği önemin ve zorunlu eğitim süresinin sekiz yıla çıkarılmasının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Ancak Cumhuriyet tarihi boyunca her dönemde yaşanmış olan iller arası eşitsizlikler, ilköğretimden ortaöğretime geçişte de devam eden bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır.

Tablo 13’de ilköğretimden ortaöğretime geçiş oranının en düşük ve en yüksek olduğu beşer il verilmiştir. Geçiş oranının en düşük olduğu Şırnak’ta ilköğretimden mezun olan her iki öğrenciden biri ortaöğretime devam ederken, bu oranın en yüksek olduğu Ankara ve Erzincan’da ilköğretimden mezun olan her 100 öğrenciye karşılık ortaöğretime 102 öğrenci kayıt olmaktadır.

Tablo -13: İlköğretimden Ortaöğretime Geçiş Oranının En Düşük ve En Yüksek Olduğu İller

En Düşük İller		En Yüksek İller	
Şırnak	% 50	Ankara	% 102 ⁶²
Ağrı	% 51	Erzincan	% 102
Kars	% 52	Edirne	% 100
Van	% 53	Eskişehir	% 99
Ardahan	% 56	Kırklareli	% 99

MEB, İstatistik, 2005.

İlköğretimden mezun olan her 100 öğrenciden yalnızca 85’inin ortaöğretime devam edebildiği yukarıda belirtilmişti. Bu 85 öğrencinin genel ve mesleki-teknik ortaöğretime dağılımı ise Tablo-14’te görülmektedir. Buna göre ortaöğretime kayıt olan her 85 öğrenciden 53’ü genel liselere devam ederken, yalnızca 31’i mesleki-teknik liselere devam etmektedir. Bir diğer deyişle ortaöğretime kayıt olan her 100 öğrenciden 63’ü genel, 37’si de mesleki-teknik liseleri tercih etmektedir.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda mesleki-teknik ortaöğretim öğrenci sayısının, toplam ortaöğretim öğrenci sayısı içindeki oranını yüzde 65’e çıkarma hedefi yer almaktadır. Plan döneminin son yılına girilirken bu hedeften oldukça uzakta olduğu söylenebilir. Meslek lisesi mezunlarının yükseköğretime geçişindeki engeller, üniversiteye devam etme amacını taşıyan öğrencilerin genel liseleri tercih etmesine yol açmaktadır. Bir diğer etken ise meslek lisesi mezunları arasında gözlenen işsizliğin artmasıdır. Mesleki-teknik liselere dönük talebin sürekli olarak düşmesi, yükseköğretime geçişteki sorunlar ve bu okullardan mezun olanlar

⁶² Geçiş oranının yüzde 100’ün üzerinde çıkması, başka illerdeki ilköğretim okullarından mezun olmuş öğrencilerin daha iyi bir eğitim alabilmek için bu illerdeki liseleri tercih ettiklerini göstermektedir.

arasında artan işsizlik oranları, mesleki-teknik ortaöğretimin yeniden düzenlenmesini gerektirmektedir.

Tablo-14: İlköğretimden Genel ve Mesleki-Teknik Ortaöğretime Geçiş Oranları

Göstergeler	Erkek	Kız	Toplam
İlköğretim Mezunu (2003-2004)	622.053	514.395	1.136.448
Genel Ortaöğretim Yeni Kayıt (2005)	317.019	273.333	593.352
Genel Ortaöğretim Geçiş Oranı (%)	51	55	53
Mesleki-Teknik Ortaöğretim Yeni Kayıt (2005)	239.905	140.218	380.123
Mesleki-Teknik Ortaöğretim Geçiş Oranı (%)	38,5	25,9	32,2

MEB, İstatistik, 2005

2.2.3.Ortaöğretim

1739 Sayılı Yasaya göre Ortaöğretimin amacı: “Öğrencilere asgarî ortak bir genel kültür vermek, birey ve toplum sorunlarını tanıtmak, çözüm yolları aramak, ülkenin sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak bilinci kazandırarak, öğrencileri ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda, yükseköğretime, mesleğe, hayata ve iş alanlarına hazırlamak” şeklinde açıklanmıştır (Bkz.Ek-1). Ortaöğretim lise ve dengi meslek liselerinden oluşmaktadır. Ortaöğretim sistemi incelendiğinde, çok parçalı bir yapıda olduğu görülmektedir. Sistemde süreleri, adları, programları birbirinden farklı 70’den fazla lise türü bulunmaktadır.2004-2005 öğretim yılında ortaöğretimde 6.861 okulda, 3.029.449 öğrenci (Açık Öğretim Lisesi öğrenci sayısı dahil) öğrenim görmektedir. Öğretmen sayısı 167.949’dur. Okulların yüzde 91’i, öğrencilerin yüzde 98’i ve öğretmenlerin yüzde 95’i kamu, okulların yüzde 9’u, öğrencilerin yüzde 2’si ve öğretmenlerin yüzde 5’i özel kesimdedir. (Açık Öğretim Lisesinde 315.000 öğrenci öğrenim görmektedir.)

Orta Öğretim öğrencilerinin yüzde 57’si erkek, yüzde 43’ü kızlardan oluşmaktadır. Ortaöğretim çağ nüfusu 4.005.079 olup, bunların 2.650.266’sının

örgün eğitim sisteminde olduğu görülmektedir. Bu kademedeki okullaşma oranı ortalama yüzde 66,5'tir. Okullaşma oranı erkeklerde yüzde 74,8 ve kızlarda yüzde 57,8'dir . Bu orana karşın, 1.354.813 öğrenci (yüzde 33,5) ortaöğretimden yoksundur. Ortaöğretim kademesine gelindiğinde okullaşma oranları açısından kız ve erkek öğrenciler arasındaki eşitsizliklerin daha da derinleştiği, ortaöğretimden yararlanamayan 1.354.813 gencin yüzde 61'inin kız olduğu görülmektedir. Bu veriler, ülkemizde özellikle kız ve erkek öğrenciler arasında eğitim hakkına erişimin farklı anlamlara geldiğini ve sistemde çeşitli nedenlerle ayrımcılığın desteklendiğini ya da beslendiğini göstermektedir.

Tablo-15'de görüldüğü üzere, ortaöğretimde cinsiyet açısından görülen eşitsizlikler, illere ve bölgelere göre de yaşanmakta ve uçuruma dönüşebilmektedir. En yüksek okullaşma oranı yüzde 82,3 ile Marmara, en düşük okullaşma oranı yüzde 42,7 ile Güney Doğu Anadolu Bölgesindedir. Güney Doğu Anadolu Bölgesinde kız öğrencilerin sadece yüzde 28,8'i, Doğu Anadolu Bölgesinde ise yüzde 31,3'ü okullaştırılabilmektedir.

Marmara Bölgesi ile Güney Doğu Anadolu Bölgesi arasındaki fark yaklaşık iki kattır. Eğitim hakkından yararlanma açısından bunun anlamı ise Güney Doğu Anadolu Bölgesinin, Marmara Bölgesini en az yirmi yıl geriden takip etmekte olduğudur.

Tablo-15:Ortaöğretimde Bölgelere Göre Okullaşma Oranı (2004-2005)

Bölgeler	Toplam (%)	Erkek (%)	Kız (%)
Marmara Bölgesi	82,3	87,7	76,5
Ege Bölgesi	72,6	76,8	68,1
Akdeniz Bölgesi	66,5	73,0	59,6
İç Anadolu Bölgesi	71,8	80,1	63,3
Karadeniz Bölgesi	62,1	72,8	51,4
Doğu Anadolu Bölgesi	45,1	58,6	31,3
Güney Doğu Anadolu B.	42,7	55,9	28,8
Türkiye	66,5	74,8	57,8

MEB, İstatistik, 2005

Eğitim hakkının nicel boyutta dahi sağlanamadığını göstermektedir. Okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretimde toplam 5.984.819 çocuk ve gencin çağ nüfusu

içinde olmasına rağmen eğitim hakkından mahrumdur. Ortaöğretimde bir dersliğe Türkiye ortalamasında 32 öğrenci düşerken, Karadeniz Bölgesinde 27, Güney Doğu Anadolu Bölgesinde 38 öğrenci düşmektedir. Bir dersliğe düşen öğrenci sayısı açısından, en yüksek ve en düşük bölge arasında 11 öğrencilik bir fark vardır. Ortaöğretimde bir öğretmene Tablo-16' da görüldüğü üzere, Türkiye ortalamasında 17 öğrenci düşerken, Marmara bölgesinde 19, Güney Doğu Anadolu bölgesinde 23 öğrenci düşmektedir .

Tablo-16: Ortaöğretimde Bir Dersliğe ve Bir Öğretmene Düşen Öğrenci Sayısı (2005)

Bölgeler	Öğrenci/ Derslik	Öğrenci/ Öğretmen
Marmara Bölgesi	35	19
Ege Bölgesi	29	15
Akdeniz Bölgesi	32	17
İç Anadolu Bölgesi	30	15
Karadeniz Bölgesi	27	15
Doğu Anadolu Bölg.	31	18
Güney Doğu Anadolu	38	23
Türkiye	32	17

MEB, İstatistik, 2005

Çok parçalı bir yapı gösteren ortaöğretim sistemi yaygın bir sınıflandırmaya göre genel ve mesleki-teknik ortaöğretim olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır. Genel ve mesleki-teknik ortaöğretimin amaçları birbirinden farklılaşmaktadır. Genel ortaöğretimin amacı ağırlıklı olarak yükseköğretime öğrenci hazırlamak olarak şekillenmesine rağmen, mesleki ve teknik ortaöğretimin ara insangücü yetiştirmek gibi ayırt edici bir amacı bulunmaktadır. Genel ortaöğretimde; lise, anadolu, fen, anadolu güzel sanatlar, sosyal bilimler, anadolu öğretmen ve açık öğretim gibi adlar altında yedi lise türü bulunmaktadır. Bu lise türlerinin verdikleri eğitimin niteliğinin ve yükseköğretime geçişteki başarılarının birbirinden farklılaştığı görülmektedir. 2004-2005 öğretim yılında genel ortaöğretimde 2.360'ı kamu, 530'u özel olmak üzere 2.990 okul, 1.937.000 öğrenci ve 93.000 öğretmen bulunmaktadır. (Öğrenci sayısına 252.000 genel açıköğretim lisesi öğrencisi dahildir). Açık Öğretim Lisesi

öğrenci sayısı toplamdan düşüldüğünde, örgün eğitim sistemi içinde 1.685.000 genel ortaöğretim öğrencisi olduğu görülmektedir.

Tablo-17’de görüldüğü üzere, genel ortaöğretimde 1.045.986 erkek, 891.069 kız öğrenci bulunmaktadır. Bir dersliğe Türkiye ortalamasında 35 öğrenci düşmesine karşın, Marmara’da 34, Akdeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinde 37 ve Güney Doğu Anadolu Bölgesinde 48 öğrenci düşmektedir. Bu eşitsizlikler illere ve yerleşim yerine göre daha da derinleşmekte ve belirginleşmektedir.

Tablo-17: Genel Ortaöğretimde Bir Dersliğe ve Bir Öğretmene Düşen Öğrenci Sayıları (2004-2005 Öğretim Yılı)

Bölgeler	Öğrenci/ Derslik	Öğrenci/ Öğretmen
Marmara Bölgesi	34	21
Ege Bölgesi	31	17
Akdeniz Bölgesi	37	20
İç Anadolu Bölgesi	33	19
Karadeniz Bölgesi	30	18
Doğu Anadolu Bölgesi	37	22
Güney Doğu Anadolu Bölgesi	48	27
Türkiye	35	20

MEB, İstatistik, 2005

Ara insan gücü yetiştirilmesi nedeniyle bütün kalkınma planlarında vurgulanan mesleki-teknik ortaöğretimin hedeflenen düzeyde olmadığı görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre, 2004-2005 öğretim yılında 3.827’si kamu, 20’si özel olmak üzere 3.870 okulda 1.102.394 öğrenci öğrenim görmektedir. Bu öğrencilerin 3.157’si diğer bakanlıklara bağlı liseler, 62.743’ü ise mesleki açık öğretim lisesi öğrencisidir. Mesleki ve teknik ortaöğretimde bir dersliğe düşen öğrenci sayısının Türkiye ortalamasında 28 olduğu, bir dersliğe düşen öğrenci sayısı en yüksek ve en düşük bölge arasında 18 öğrencilik fark olduğu görülmektedir. Özellikle mesleki ve teknik ortaöğretimde eğitim ortamlarının donanımı verilen eğitimin niteliğinde çok belirleyicidir. Mesleki teknik orta öğretimde 74.740 öğretmen görev yapmaktadır. 2003-2004 eğitim-öğretim yılında 757.421 öğrenci orta

öğretim son sınıf düzeyinde ÖSS'ye başvurmuş, bunlardan ancak 192.315'i bir yüksek öğretim programına yerleşmiştir.

İlköğretimde öğrenci sayıları;örgün ilköğretimde öğrenci sayısı 10.298.646 (resmi ve özel), normal öğretimde öğrenci sayısı 4.651.286(yüzde45), ikili öğretimde öğrenci sayısı 5.647.360(yüzde55)'tır. Ortaöğretim öğrenci sayıları; örgün ortaöğretim öğrenci sayısı 2.399.500, genel ortaöğretimde 1.363.000 (yüzde57), mesleki teknik ortaöğretimde 1.036.500(yüzde43)'dür.

2.2.4.İlk ve Ortaöğretimde Derslik Açıkları ve Maliyetleri

Özellikle son 10 yılda öğrenci nüfusu yarı yarıya artmış olmasına karşın, eğitime bütçeden ayrılan pay, bu artışın 5'te birini dahi karşılayacak düzeyde artırılmamıştır. Bu yıl için öngörülen bütçe rakamları da göstermektedir ki; eğitim sisteminde yapısal hale gelen derslik açıkları, öğretmen ihtiyacı ve parasal kaynak gereksinimi yine karşılanamayacaktır.⁶³

Toplam Derslik Açığı: 95.441, İlköğretim derslik açığı: 78.750 ile yüzde 83'dür.Ortaöğretim toplam derslik açığı: 16.691 ile yüzde 17'dir. Türkiye'nin belli başlı illeri dikkate alındığında, derslik açıklarının gelişmiş-azgelişmiş ayrımı yapmaksızın pek çok ilin ortak sorunu olduğu ortaya çıkmaktadır. Bazı illerdeki okul ve derslik açıkları şu şekildedir; Her bir dersliğin 30 kişiden oluşacağı göz önünde bulundurulursa, İlköğretimdeki **78 bin 750** derslik açığının giderilmesi için **8 katrilyon 200 milyar TL**'ye ihtiyaç bulunmaktadır. Yine benzer bir şekilde, ortaöğretimde (genel, teknik ve meslek liseleri dahil) **16 bin 691** derslik açığının giderilmesi için **2 katrilyon 63 milyar TL**'ye ihtiyaç duyulmaktadır. İlk ve ortaöğretimdeki toplam **95 bin 441** derslik açığının giderilmesi için **10 katrilyon 263 milyar TL**'ye ihtiyaç vardır. 2005 yılı için **Milli Eğitim Bakanlığı'na bütçeden 14,8 katrilyon** ayrılmıştır. Bu payın yüzde 65'inin personel giderlerine harcanacağı düşünüldüğünde, kısa ve orta vadede ilk ve ortaöğretimdeki derslik açıklarının

⁶³ Eğitim Sen, "2005 Yılı Türkiye'de Eğitim Sistemimizin Durumu Basın Bülteni", 14

kapatılabilmesi mümkün değildir.

Tablo-18:2004 Yılında Açılan Eğitim Kurumu Sayıları

EĞİTİM KADEMESİ	AÇILAN OKUL VE KURUM SAYISI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM	1383
Anaokulu	63
Ara sınıfı	1320
İLKÖĞRETİM	1358
İlköğretim okulu	1293
Yatılı İlköğretim Bölge Okulu	33
Pansiyonlu İlköğretim Bölge Okulu	32
ORTAÖĞRETİM	200
Genel Ortaöğretim	128
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	72
ÖZEL EĞİTİM	17
ÖZEL ÖĞRETİM	785
Özel okul	140
Özel Dershane	266
Özel Kurslar	379
Özel Çeşitli Kurslar	169
Özel Motorlu Taşıt Sürücü Kursu	171
Özel Öğrenci Etüt Eğitim Merkezi	39
YAYGIN EĞİTİM	6
Meslek Eğitim Merkezi	4
Halk Eğitim Merkezi	2
ÖĞRETMEN EVİ	2
TOPLAM	3751

MEB, İstatistik, 2004

Tablo-18’de devlet okulu sayıları ile özel okul ve kurs sayıları arasındaki farklar göze çarpmaktadır. Özellikle dikkati çeken eğitimin en önemli basamaklarından biri olan ‘ortaöğretim’ kurumlarının sayısındaki artış, ‘özel öğretim’ kurumlarının sayısının üçte biri kadar bile değildir. Devletin ve özel sektörün eğitime yaptığı yatırımlar karşılaştırıldığında açıkça görülen devletin eğitime ayırdığı kaynak yetersizdir.

Tablo-19:2004-2005 Öğretim Yılında Eğitim Kademelerine Göre Sayısal Durum

Eğitim Kademesi	Okul/ Kurum Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı	Erkek Öğrenci Sayısı	Kız Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM	2.470	434.771	226.965	207.806	9.111
Resmi	539	382.204	199.247	182.957	2.428
Özel	326	17.969	9.532	8.437	1.437
SHÇEK	1.186	20.089	10.646	9.443	3.719
İLKÖĞRETİM	35.351	10.565.389	5.587.185	4.978.204	399.025
Resmi	34.904	10.126.298	5.346.093	4.780.205	380.999
Özel	676	172.348	93.975	78.373	18.003
Açık İlköğretim	1	266.743	147.117	119.626	23
ORTAÖĞRETİM	6.861	3.039.449	1.733.041	1.306.408	167.449
Resmi	6.187	2.650.266	1.505.601	1.144.665	158.642
Özel	650	71.253	39.377	31.876	8.972
Açıköğretim Lisesi	1	314.773	185.302	129.471	0
Diğer Bakanlık ve Kur. Bağlı Meslek L.	23	3.157	2.761	396	335
Genel Ortaöğretim	2.990	1.685.025	896.113	788.912	93.209
Resmi	2.360	1.614.862	857.449	757.413	84.321
Özel	630	70.163	38.664	31.499	8.888
Mesleki-Tek.O.Ö.	3.870	1.102.394	687.055	415.339	74.740
Resmi	3.827	1.035.404	648.152	387.252	74.321
Özel	20	1.090	713	377	84
ÖRGÜN EĞİTİM	44.682	14.039.609	7.547.191	6.492.418	575.585
Resmi	43.030	13.778.039	7.404.307	6.373.732	547.173
Özel	1.652	261.570	142.884	118.686	28.412
YAYGIN EĞİTİM	8.644	3.451.515	1.978.450	1.473.065	57.750
Resmi	1.956	1.607.803	805.322	802.481	11.900
Özel	6.688	1.843.712	1.173.128	670.584	45.850
TOPLAM	53.326	17.491.124	9.525.641	6.665.483	633.335
Resmi	44.986	15.646.322	8.209.629	5.876.213	559.073
Özel	7.255	1.844.802	1.316.012	789.270	74.262

MEB, İstatistik, 2005

Tablo-19'a bakıldığında; 2004-2005 öğretim yılında resmi ve özel 53.326 bin eğitim kurumunda 17.4 milyon öğrenci öğrenim görmekte 633.3 bin öğretmen görev yapmaktadır. Okulların yüzde 88'i, öğrencilerin yüzde 80'i ve öğretmenlerin yüzde 91'i örgün eğitim sistemi içerisinde yer almaktadır. Okulların yüzde 12'si, öğrencilerin yüzde 20'si ve öğretmenlerin yüzde 9'u yaygın eğitim sistemi içerisinde yer almaktadır.

Örgün eğitimde okulların; yüzde 20'si okul öncesinde, yüzde 68'i ilköğretimde; yüzde 12'si ortaöğretimde; öğrencilerin yüzde 2'si okul öncesinde, yüzde 80'i ilköğretim ve yüzde 18'i ortaöğretimde; Öğretmenlerin ise; yüzde 3'ü okul öncesinde, yüzde 71'i ilköğretimde, yüzde 26'sı ortaöğretimde bulunmaktadır.

Örgün eğitim sistemi içerisinde okulların yüzde 96'sı öğrencilerin yüzde 98'i ve öğretmenlerin yüzde 95'i resmi kurumlardadır.

51.6 bin okulun 22.7 bini şehirde 28.8 bini köyde bulunmaktadır. Buna göre yerleşim yerine göre okulların yüzde 44'ü şehirde, yüzde 56'sı köydedir. Bu okulların 39.8 bininde normal öğretim, 11.7 bininde ise ikili öğretim yapılmaktadır. Buna göre normal öğretim yapan okulların yüzde 38'i şehirde yüzde 62'si köyde bulunmaktadır. Genel ortaöğretim okullarının yüzde 14'ü köyde yüzde 86'sı şehirde; Mesleki teknik ortaöğretimde ise yüzde 7'si köyde yüzde 93'ü şehirde bulunmaktadır.

2004-2005 Öğretim yılında; dersliklerin yüzde 0.5'i bağımsız anaokulunda yüzde 77'si ilköğretimde ve yüzde 22.5'i ortaöğretimde yer almaktadır. Ortaöğretimde dersliklerin yüzde 59'u genel ortaöğretimde, yüzde 41'i mesleki-teknik ortaöğretimdedir. Bağımsız anaokulu dersliklerinin yüzde 98'i, ilköğretim dersliklerinin yüzde 59'u ve ortaöğretim kurumlarının yüzde 93'ü şehirdedir.⁶⁴

Üçüncü yılına giren AKP Hükümeti, şimdiye kadar eğitimin temel sorunlarını çözmek için yeterli adımları atmamıştır. Son iki yıldır eğitim alanında gerçekleştirilen uygulamalara baktığımızda, AKP hükümeti döneminde de eğitim sorunlarını çözüme kavuşturmak bir tarafa, daha da arttığını ve derinleştiğini söylemek mümkündür. 2005 yılı başında, Türkiye'de eğitimin durumuna genel olarak baktığımızda, mevcut yapı ve anlayışlarla sağlıklı bir eğitim hizmetinin gerçekleştirilmesinin mümkün olmadığı görülmektedir. Türkiye'de eğitim çağındaki nüfusa göre bir değerlendirme yapıldığında, 2005 yılının başında eğitimin ürkütücü durumu açıkça görülmektedir. Türkiye'de nüfusun ortalama eğitim süresi **köylerde 4, şehirlerde 6 yıldır.**

⁶⁴ Eğitim Sen "4. Demokratik Eğitim Kurultayı Ön Raporu 2004", 27

2004-2005 öğretim yılında Türkiye’de eğitimin acı tablosunu özetlersek durumun vahameti daha açık görülecektir (Bkz.Tablo-6, Tablo-9, Tablo-11, Tablo-13, Tablo-15, Tablo-17).

Okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretimde 6 milyon çocuk ve gencimiz, çağ nüfusu içinde olmasına rağmen eğitim hakkından yararlanamıyor. Okul öncesi eğitim çağ nüfusu 4 milyondan fazla olmasına karşın, okul öncesi eğitimden yararlanan öğrenci sayısı sadece 435 bindir.737.614 çocuk, İlköğretimden yararlanamıyor.

Bu çocukların yüzde 70’i kız, 2004-2005 öğretim yılında 110.975 ilköğretim öğrencisi okulu terk etti. Hala 8 bin 325 okulda ikili, 17 bin 636 okulda ise birleştirilmiş sınıflarda eğitim veriliyor. İlköğretim okullarında köylerde; 3.733 okulda, 14.481 derslikte, 763.000; Şehirlerde 4.291 okulda, 73.066 derslikte 4.885.000 öğrenci ile ikili eğitim yapılıyor. İkili eğitim yapan ilköğretim okulları ve derslik sayıları; İstanbul’da 826 okul, 15 bin 335 derslik; Ankara’da 313 okul, 5 bin 684 derslik; İzmir’de 321 okul, 5 bin 179 derslik; Diyarbakır’da 315 okul, 2 bin 794 derslik; Van’da 422 okul 1992 derslik, Mersin’de 137 okul, 2 bin 385 derslik, G.Antep’te 228 okul, 2865 derslik; Bursa’da 207 okul, 3 bin 460 derslik; Ş. Urfada 684 okul, 3 bin 011 derslikte ve Siirt’te 67 okul, 459 derslikte ikili eğitim yapılıyor.

Yukarıda belirtilen illerde, 3 bin 297 okulda, 47 bin derslikte 3 milyon 122 bin öğrenci ikili eğitimde, çağ dışı koşullarda öğrenim görmeye çalışıyor. 2005 yılında 30 kişilik sınıflarda, tekli ve normal eğitim yapabilmek için 3 bin 200 okula, 96 bin dersliğe ve 110 bin öğretmene ihtiyaç var. 96 bin derslik açığının toplam maliyeti 10 katrilyon 263 milyar TL. İmam Hatip ve Anadolu İmam Hatip liselerinde son iki yılda öğrenci sayısında ortalama yüzde 30,5 artış oldu.⁶⁵

Eğitimin sorunlarının çözümü eğitim hakkının toplumsal bir hak olduğu, bu hakkın eşitlikçi bir kamusal alan ve buna bağlı olarak benimsenecek kamusal kaynak kullanımıyla sağlanabileceği ortadadır. Ancak kamusal kaynakların, toplumsal gereksinimler yerine diğer alanlara kaydırılması, hatta sermayeye kaynak aktarımının, başta eğitim olmak üzere, kamu hizmeti alanlarından sağlanması, eğitim sistemimizin sorunlarının her geçen yıl daha da artmasına neden olmaktadır.

⁶⁵ Eğitim Sen, “2005 Yılı Başında Eğitim Sistemimizin Durumu Basın Bülteni”, 4

Bugün milyonlarca çocuk ve gencimizin eğitim hakkından yoksun bırakılmasına neden olanlar, eğitim hakkı gibi temel bir insan hakkını “serbest piyasa”nın insafına bırakmak fırsat eşitliğine aykırıdır. AKP’de eğitimin özelleştirilmesini savunarak, bunun için peş peşe yasal düzenlemeler yaparak,1980’den bu yana gelmiş tüm siyasi iktidarların izinden gittiğini kanıtlamaktadır. Geçmiş siyasi iktidarların birikimine sahip çıkan AKP hükümeti, henüz iki yılı aşkın bir süredir iktidarda olmasına karşın, eğitimimizde yaşanan bu sorunlara duyarsız kalmış. AKP’nin bu duyarsızlığı ve izlediği eğitim politikası varolan bölgeler arasındaki fırsat eşitsizliği giderek derinleşmesine katkıda bulunmaktadır.(Bkz.Tablo-5, Tablo-7, Tablo-9, Tablo-11, Tablo-13, Tablo-15, Tablo-17)

AKP iktidarı milli eğitime 2005 yılında konsolide bütçede yüzde 13 oranında pay ayırabilmiştir. Kamusal alan olan eğitime yeterince kaynak ayırmamak eğitimdeki sorunlarımızın, daha da büyümesine neden olmaktadır. AKP’nin uygulamaya koyduğu teşvikler ve özelleştirmeler, özel sektörün lehine bir durum yaratmıştır. Bu nedenle özel okulların ve özel dershanelerin sayıları her geçen gün artmaktadır. (Bkz.Tablo-21,Tablo-23, Tablo-25)

Enformasyon devrimi ile küreselleşen dünyada okulların işlevi farklılaşmakta, okullardaki eğitimin kalitesini yükseltmek için daha çok teknolojiye ihtiyaç duyulmaktadır. Bir teknoloji devrimi; masa üstü bilgisayarlar, sınıflara yapılan doğrudan uydu yayımları, giderek okullara daha çok yayılmaktadır. Bunlar bizim öğreniş ve öğretiş biçimimizi birkaç on yıl içinde kökünden değiştirecektir. Eğitimin ekonomisini de değiştirecektir. Okullar bugün bütünüyle emek-yoğun iken, büyük ölçüde sermaye-yoğun hale geleceklerdir.⁶⁶

Bilgi toplumunun ihtiyaç duyduğu beklentileri cevap verecek bir eğitim sistemi yani, bilgi toplumun ihtiyaç duyduğu okul ve öğrenmenin ülkemizin geleceği, eğitimde kalitenin gerçekleştirilmesi için gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Drucker’a göre günümüzdeki modern okulların ömrü tamamlanmış olup bilgi toplumunun okullarının ise daha farklı olması gereği üzerinde durur. Bilgi toplumun okullarının özellikleri ise şöyledir:

⁶⁶ Peter DRUCKER, “Kapitalist Toplum Ötesi”, 271

Bizim ihtiyacımız olan okul, yüksek düzeyde evrensel okur-yazarlık sağlamak zorundadır. Her düzeyde ve her yaştaki öğrencilere öğrenme motivasyonunu ve öğrenmeye devam etme disiplinini aşılmalıdır. Hem yüksek düzeyde eğitim almış insanlara, hem de herhangi bir nedenle erken yaşlarında ileri eğitime ulaşamamış insanlara açık olmalıdır. Bilgiyi hem içerik, hem de süreç olarak aktaran okullara ihtiyacımız vardır. Öğretim artık okulların tekelinde kalmaz. Kapitalist ötesi toplum yani bilgi toplumunda eğitimin tüm topluma nüfuz etmesi, her türlü kuruluştan yararlanılması gerekir. Bunları öğrenme ve öğretme kuruluşları haline getirilmelidir. Okullarda bu arada giderek işverenlerle ortak çalışacak ve bu kuruluşlar istihdam edilebilecektir.⁶⁷

Titize göre ise eğitim, aile-okul-sosyal çevre arasında bölüştürülmesi zorunlu işlevlerden oluştuğu ve bu işlevlerden hiçbirisinin bir diğersince üstlenilmeyeceği kabul edilmeli, okulun, bütün bu işlevlerden sorumlu sayılması sevdasından vazgeçilmelidir. Okul, çalışan kadın için kreş, problemlı çocuk için baştan atama yeri daha iyi ahlak sahibi olunacak bir din kurumu değildir. Bunların hepsinin sorumlulukları ve yerleri ayrıdır. Bu durumda okul, temizlikten trafik kurallarına uyuma, geometriden din ve ahlaka varıncaya dek ve çoğu da okulun işlevi olmayan görevlerle yüklenmemiş olacak, süresi ve maliyeti buna göre azalacaktır. Eğitimde mevcut kaostan çıkış yolu, okulda bilgi ve değer üretmek değil, bunların kullanılmasına yardımcı olmaktan geçmektedir.⁶⁸

Bilgi toplumunun ihtiyacı olan bu tür okulların yaygınlaşması, eğitimin kalitesini artıracaktır. Sadece eğitime ayrılan kaynakların artırılması ve öğretmene yüksek ücret verilmesi ile eğitimde yaşanan sorunların çözülemeyeceği apaçık ortadadır. Günümüzde devletin ve velilerin eğitim için harcadıkları para, azımsanmayacak miktarlara ulaşabilmektedir. Yapılan tüm harcamalara rağmen eğitimin daha da verimli olabilmesi için yeni bir eğitim anlayışına ihtiyacımız vardır.

Titize göre, yeni eğitim anlayışında eğitimcilerin JIT(Just İn Time)modelini benimseyerek eğitimden daha çok verim alınabilir. JIT, sanayide kullanılan ve üretim süreci sırasında ihtiyaç olan girdilerin “tam gerektiği anda” sağlanmasını hedef alan

⁶⁷ A.g,k., 276

⁶⁸ M.Tınaz TİTİZ, “Toplam Kalite Yönetimi ve Eğitimde Kalite Yönetimi”, 720

lojistik bir yöntemdir. Böylelikle, ürün hattındaki stoklar ve dolayısıyla da maliyetler azalmış olmaktadır. Üretimde JIT'ın bir yönü de Toplam Kalite Kontrolüdür. Bu yöntemde sıfır-hata kabul edilebilir. Sıfır hataya erişilebilmesi, sistemdeki herkesin işidir. Eğitimde ise bu, her öğrencinin öğrenim sistemi boyunca öğrenmesi ve böylece mezun olması demektir. Eğer bir tek kişi bile yeterince öğrenemezse, sistemdeki herkes kendini sorumlu sayar ve sorunu çözmek için birlikte çalışırlar ve öğrenciler ancak bundan sonra daha iyi ilerleyebilirler. Eğitimciler bu felsefeyi kullanarak maliyeti yüksek tutabilirler. Çünkü “fire”nin yok edilmesi için paralel gayret içindedirler. Fire, öğrencilerin tüm materyali öğrenmeleriyle yok edilebilir.⁶⁹

Yeni eğitim anlayışı dünyada bu yönde iken bizim gayretimiz, eğitime ayrılacak bütçe payını artırmak ve öğretmenlerimize daha yüksek ücret verebilmektir. Yalnızca bütçeden eğitime ayrılan pay arttırılarak eğitimin kalitesini yükseltmeyeceğimiz apaçık ortadadır. Okullarımız bilgi toplumunun ihtiyaçlarına göre toplu öğrenmeden bireysel öğrenmeye doğru teknolojik olarak dizayn edilmesi, öğretmenlerin öğretmekten öğrenmeye yardımcı olan kişiler olarak benimsemeleri ve sürekli kendilerini geliştirmeleri halinde -teknolojiyi kullanma becerileri yönünde- eğitimimizdeki kalite yükselecektir. Sorumluluğun toplam kalite yönetiminde olduğu gibi sistemde bulunan herkese ait olması eğitimde maliyetin düşmesini ve daha iyi bir eğitim olanağını sağlayabilir. Ülkemizdeki mevcut olanaklar bu eğitim anlayışla yeniden yapılandırılarak uygulamaya geçilmesi halinde, eğitimde fırsat eşitliği lehine bir gelişmeye de yol açmış oluruz. Okullarda verilen eğitim kalitesindeki bu iyileşmeyle beraber öğrencilere daha iyi bir eğitim alma imkanı bulabilirler. Bu sayede öğrencilerin özel dersanelere ve özel okullara olan talebi de azalacaktır. Dolayısıyla okul masrafları yüzünden çocuğunu okutmakta güçlük çeken velilerin, özel dersane masrafından da kurtulması sağlanmış olur.

⁶⁹ M.Tınaz TİTİZ, “Toplam Kalite Yönetimi ve Eğitimde Kalite Yönetimi”, 718

3.TÜRKİYE'DE ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARI

1856 Islahat Fermanı'nda "... Her bir cemaat, maarif, harf ve sanayiye dair milletçe mektepler yapmaya izinlidir. Fakat bu çeşit mekatib-i umumiyenin ders verme şeklini ve muallimlerini seçme işi, üyeleri padişah tarafından seçilmiş Türk ve ekalliyet bilginlerinden karma bir Meclis-i Maarif'in nezaret ve teftişi altında olacaktır." 10 Şubat 1864 tarihinde Meclis-i Maarif-i Umumiye ikiye bölünerek; Genel Okullar Dairesi ve Özel Okullar Dairesi oluşturulmuştur. 1876 Kanun-i Esasi (Anayasa) 15'inci maddesinde, "Emir-i Tedris serbesttir, muayyen olan kanuna bağlı kalmak şartıyla mezundur." Ve "bilcümle mektepler devletin tahtı-ı nezaretindedir..."⁷⁰ hükümleri bulunmaktadır. Özel okulların o tarihlerde bir anayasal güvenceye bağlandığı görülmektedir. Yine o tarihlerde üç türlü özel okulun olduğu görülmektedir:

- a) Müslümanlar tarafından açılan medrese ve okullar
- b) Azınlıktaki Müslüman olmayan cemaatlerin açtıkları okullar ve kuruluşlar
- c) Yabancıların açtıkları okullar

II. Meşrutiyet döneminde ve 1915 yılında yayınlanan Mekatib-i Hususiye Talimatnamesinin birinci maddesinde, "Mekatib-i Hususiye Mesarif-i Efrat tarafından hükümetçe tanınmış Türk cemaat ve cemiyetler canibinden temin olunarak açılan mekteplerdir. Bir ve birkaç fen ve lisan veya sanat tahsiline mahsus olarak bu veçhile açılan dershaneler dahil Mekatib-i Hususiye'den mağduttur." denmektedir. Mekatib-i Hususiye Talimatnamesinde özel öğretim teşvik edilmekte ve özel öğretim kurumları arasına okulların dışında, ilk kez özel dershaneler de katılmaktadır. Cumhuriyetin ilanından sonra, özel öğretim kurumları ile ilgili bazı küçük düzeltmeler yapıldıysa da, bu kurumlar 1965 yılına kadar, 1915 tarihli Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi hükümlerine göre faaliyetlerini sürdürmüşler, bugünkü hukuki statülerine, 08.06.1965 tarih ve 625 sayılı "Özel Öğretim Kurumları Kanunu"

⁷⁰ Nejdet SAKAOĞLU, "Osmanlıdan günümüze Eğitim Tarihi", 139

ile kavuşmuşlardır(Bkz.Ek-2).⁷¹ Bu yasada günümüze kadar çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Bu yasa hükümlerine göre, özel öğretim kurumları aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır:

- a) Özel Okullar
- b) Özel Kurslar
- c) Motorlu Taşı Sürücü Kursları
- d) Öğrenci Etüt Eğitim Merkezleri
- e) Özel Dershaneler

Türkiye'deki özel öğretim kurumlarının sayısal artışını, 1996-2005 yılları arasındaki öğretim yılları ayırımıyla rakamların her geçen yıl ne ölçüde hızlı arttığı gözlemlenebilir(Tablo-20, Tablo-23).

Tablo-20:Özel Öğretim Okul ve Kurumları (1996-1997)

Eğitim Kademesi	Okul-Kurum	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
Okul Öncesi	392	9.951	701
İlkokul	351	71.015	4.057
Ortaokul	330	68.596	58
Lise Toplamı	395	56.199	8.998
Genel Lise	376	53.933	8.874
Mesleki ve Teknik Lis.	19	2.266	124
Örgün Eğitim Toplamı	1.468	205.761	13.814
Özel dershaneler	1.479	310.432	13.297
Özel kurslar	2.096	271.764	16.029
Genel Toplam	5.043	787.957	43.140

MEB, İstatistik, 1997

Tablo-21:Özel Öğretim Okul ve Kurumları (1999-2000)

Eğitim Kademesi	Okul-Kurum	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
Okul Öncesi	637	14 585	1.277
İlköğretim	677	174 392	12 135
Lise Toplamı	470	56 657	9.415
Genel Lise	446	54 633	9 243
Mesleki ve Teknik Lis.	24	2 024	172
Örgün Eğitim Toplamı	1 784	245 634	22.287
Özel dershaneler	1 730	488 284	16.395
Özel kurslar	2 895	1 195 882	20.189
Genel Toplam	6 409	1 929 800	59 411

MEB, İstatistik, 2000

⁷¹ ÖZDEBİR Dergisi, sayı: 7,s.5

1984 yılında özel dershane sayısı 174'tür.1996-1997 öğretim yılındaki 1.479 özel dershaneye 310.432 öğrenci devam ederken (Tablo-20), 1998-1999 öğretim yılında sayısı 1.730'a ulaşan dershanede toplam 488.284 öğrenci eğitim görmektedir (Tablo-21). Bunun yanı sıra özel ilkokul sayısı 1984 yılında 82 iken (Tablo-2) 1996 yılında, özel ilkokul sayısı 3 kat artarak 247'e çıkmış. 2000 yılına gelindiğinde özel ilkokul sayısı, 4 yılda 3 kat daha artarak 667'e ulaşmıştır(Tablo-21). Bu artış oranı epeyce yüksektir.

Tablo -22:Özel Öğretim Okul ve Kurumları (2003-2004)

Eğitim Kademesi	Okul-Kurum	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
Okul Öncesi	499	14.063	1.361
İlköğretim	614	160.888	14.109
Ortaöğretim Toplamı	566	70.463	7751
Genel Lise	544	69.299	7.655
Mesleki ve Teknik Lis.	22	1.164	96
Örgün Eğitim Toplamı	1.679	245.414	25.221
Özel dershaneler	2.568	661.773	23.730
Özel kurslar	3.531	769.252	15.369
Genel Toplam	7.778	1.683.339	64.320

MEB, İstatistik, 2004

Tablo -23:Özel Öğretim Okul ve Kurumları (2004-2005)

Eğitim Kademesi	Okul-Kurum	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
Okul Öncesi	567	17.996	1.437
İlköğretim	676	172.348	18.003
Lise Toplamı	650	71.253	8.972
Genel Orta Öğretim	630	70.163	8.888
Mesleki ve Teknik Lis.	20	1.090	84
Örgün Eğitim Toplamı	1.893	261.570	28.412
Özel dershaneler	2.984	784.565	30.537
Özel kurslar	3.704	1.059.147	15.313
Genel Toplam	8.581	2.105.282	74.262

MEB, İstatistik, 2005

Özel Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı okul ve kurum sayılarının toplamına bakıldığında aynı hızlı artışı tümünde de görmek mümkündür. Özellikle 1996 ile 2005 yılları arasında yani 9 yıldaki okul, kurum, özel dershane, öğrenci ve öğretmen sayılarındaki artış hızı oldukça yüksektir. 1983 yılında 174 olan özel dershane sayısı 1996 yılında 8,5 kat artarak 1468'e ulaşmıştır. 1996 yılında ise 1468 olan özel dershanelerin sayısı son 10 yılda 2 kat artarak 2005 yılında, 2984'e kadar ulaşmıştır.

2000 yılından sonra özel okulların sayısındaki artış oranı daha düşüktür (Tablo-21, Tablo-23). 2000 yılında özel ilköğretim sayısı 676 iken 2005 yılında 677’de kalmıştır. Ancak özel liselerin sayısı 2000 yılında 470 iken bu sayı 2005 yılında yüzde 50 artarak 650’ye ulaşmıştır. 2000 yılından sonra özel örgün eğitimde, sadece özel liselerde artış gerçekleşebilmiştir. Özel okullardaki artış oranı ise, özel dersanelere göre daha düşüktür.

Türkiye’de Özel Okullar; Anayasanın 42. maddesine dayanılarak çıkarılan 625 sayılı yasa ve buna bağlı olarak yürürlüğe konulan mevzuata göre faaliyet göstermektedirler. Ancak varlıkları zaman zaman tartışılan özel okulların öğrenci mevcutları, günümüzde tüm öğrenci mevcudunun yüzde 2’si dolayındadır. 1980’li yıllarda kısmen teşvik edilen özel okullardaki öğrenci oranı yüzde 2’lere çıkmış, ancak ekonomik nedenlerden dolayı bu oran bugün düşmüştür. Kamuoyunun bir kesimi, paralı olduğu için ve fırsat eşitliğini bozduğu için bu okullara karşı çıkarken, devlet de bu kurumları pek desteklememektedir. Günümüzde pek çok sorunları olan özel okulların, devlet okulları ile rekabet etme şansları azdır. Özel okullar devlet okullarının elektrik, su gibi giderleri belli bir indirimden yararlanamamaktadır. KDV’nin yüzde 8 gibi yüksek bir oranda olması ve ücretsiz öğrenci kontenjanı yüzde 10’lara kadar çıması, yeteri kadar teşviklerin verilmemesi gibi nedenler özel okulların devlet okulları ile rekabet etmelerini güçleştirmektedir. Özel okullar aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir.

Özel Türk Okulları; Türkiye Cumhuriyeti uyruklu gerçek ve tüzel kişiler tarafından açılan okullardır. Anaokulları, ilköğretim okulları ve liseler olmak üzere üç guruba ayrılmaktadır.⁷²

Özel Azınlık Okulları; Azınlıkta olan ve Müslüman olmayan cemaatlerce (Rum, Ermeni, Musevi) Lozan Antlaşması hükümlerine göre açılan okullardır. Daha çok İstanbul’da bulunmaktadır.⁷³

Özel Yabancı Okullar; Yabancı ülkeler (Fransa, Almanya, İtalya, Amerika vb.) tarafından açılan okullardır. Kuruluşları cumhuriyet öncesine dayanan bu

⁷² Celal TEMEL, “Bir Eğitim Kurumunun 25 Yılı”, 28

⁷³ A.g.k., 28

okulların varlığı çok tartışılmasına karşın, bugün başta İstanbul ve İzmir olmak üzere, Türkiye'nin çeşitli kentlerinde (İçel'de Tarsus Amerikan Lisesi) az da olsa faaliyetleri sürmektedir.⁷⁴

Özel Milletlerarası Öğretim Kurumları; Yalnız yabancı uyruklu öğrencilerin devam edebileceği, yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişiler tarafından, doğrudan veya Türk vatandaşlarıyla ortaklık yoluyla veya Türk vatandaşlarınca ve tüzel kişilerce açılan öğretim kurumlarıdır. Sayıları çok azdır.⁷⁵

Özel Kurs;Yaygın eğitim kuruluşları olarak faaliyet gösteren, öğrencilere olduğu kadar yetişkinlere de hizmet vereni belirli alanlarda beceri ve meslek kazandırmayı amaç edinen özel öğretim kurumlarıdır. Bu kurslar kendi içlerinde çok çeşitlilik göstermektedir. Halen Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğünün ilgili bölümünde yüzlerce kurs programı vardır. Genellikle kursun sonunda kursiyerlere belge verilmektedir. Kursların bazıları :

- 1- Yabancı Dil Kursları
- 2- Bilgisayar, Muhasebe, Daktilo, Sekreterlik Kursları
- 3- Müzik Kursları
- 4- Bale, Mankenlik, Estetik, Stilistik Kurslar
- 5- Biçki-Dikiş, Konfeksiyon, Modelistlik, Kalıpcılık, Desinatörlük Kursları
- 6- Pilot, Denizcilik, Gemi Adamı Yetiştirme Kursları
- 7- Resim, Fotoğrafçılık, Seramik, Cam Süsleme Kursları
- 8- Açık Öğretim Kursları.⁷⁶

Motorlu Taşıt Sürücü Kursları; Motorlu taşıt sürücüsü yetiştirmek üzere açılan özel öğretim kurumlarıdır (2918 sayılı Karayolları Kanununun 123'üncü maddesi ile 625 sayılı özel öğretim kurumları yasası). Kamuoyunda şoför okulları olarak bilinen bu kurumların geçmişi 22 yılı geçmemektedir.

Türkiye'de sürücü kursları açılmadan önce, sürücü belgesi Emniyet Müdürlüğü ve Karayolları Müdürlüklerinin ortaklaşa yaptıkları bir mülakat ve bir

⁷⁴ A.g.k., 28

⁷⁵ İTO(İstanbul Ticaret Odası),”Ulusal Eğitimde Özel Okulların Yeri ve Sorunları Panel Tutanağı”,21

⁷⁶ ÖZDEBİR, Haber Bülteni, sayı:7,5

deneme sürüşü sonrasında veriliyordu. Sürücü, öncesinde herhangi bir eğitim almıyordu. Motorlu taşıt sürücü kurslarında ise sürücü belgesinin çeşidine göre, çeşitli eğitimler verildikten sonra, yapılan sınav sonucunda kişi sürücü belgesi alabiliyor. Örneğin B sınıfı sürücü belgesi almak için; 35 saat trafik ve çevre bilgisi, 12 saat ilkyardım dersi, 16 saat motor bilgisi ve 20 saat direksiyon eğitimi görmek gerekiyor. Bazı aksamalara karşın Motorlu taşıt Sürücü Kursları büyük yarar sağlamıştır.⁷⁷

Öğrenci Etüt Eğitim Merkezleri; Öğrenci Etüt Eğitim Merkezleri, 625 sayılı özel öğretim kurumları yasasının bazı maddelerini değiştiren 3035 sayılı yasa ile, 1985 yılında özel öğretim sistemi içine giren kurumlardır. Öğrencilerin, derslerini ve ödevlerini öğretmen gözetiminde yapmalarına yardımcı olmak amacıyla faaliyet göstermektedir.⁷⁸

Öğrenci Etüt Eğitim Merkezleri'nde günlük zorunlu etüt saatleri dışında, çeşitli sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerde yapılmaktadır. Ancak uygulamada bu kurumlar henüz amaçlarına uygun bir işlev görememekte ve yaygınlaşmamaktadır. Bir kısmı ise, özel dersane gibi çalışarak, kuruluş amaçlarından uzaklaşmaktadır.

2005 yılı istatistiklerine göre Türkiye'de sayıları toplam 1893'ü bulan özel okullarda; 261.570 öğrenci ve 28.412 öğretmen bulunmaktadır (Bkz.Tablo-23). Tüm bu rakamlar dan da anlaşılacağı gibi özel okulların eğitim sisteminde aldığı pay yüzde 2 civarındadır.

Özel okul temsilcilerine göre, özel okulların desteklenmesi ve yaygınlaşması eğitimde kaliteyi yükseltecektir. Ancak ticari amaçlı eğitim faaliyetleri özel okulların üniversitedeki başarısını olumsuz etkilemektedir. Ancak eğitim imkanlarının devlet okullarına göre daha iyi olması bir nebze de olsa devletin eğitimdeki yükünü azaltmaktadır. Özel okulların yaygınlaşması eğitimdeki kaliteyi daha da artıracaktır. Ancak özel okulların öğrencilerinin, üniversite sınavındaki başarıları göz önüne alındığında, bu başarının oldukça düşük olduğu, buna bağlı olarak eğitim kalitesinin de düşük olduğunu söyleyebiliriz (Bkz.Ek-7). Özel okul temsilcilerine göre, özel okulların yaygınlaşması için şunlar yapılabilir. Yüksek öğretim kurumlarında olduğu

⁷⁷ A.g.d., 5

⁷⁸ A.g.d., 6

gibi özel okullara da bedelsiz kamu arsası tahsisi sağlanması, belediye yasaının değiştirilerek özel okulların her türlü resmi harçtan muaf tutulması ve KDV oranının yüzde 4'lere indirilmesi, özel okul velilerine vergi iadesi tanınması gibi teşvikler uygulanması, bina yapımına yüzde 25 katkı, okul ekipman desteği, cari harcamalar; su, elektrik, doğal gaz, temizlik ve öğretmen giderlerine destek, özel okul öğrencilerine burs verilmesi, kitap ve yemek için desteklenmesi gerekir.⁷⁹ Özel okullar; son yıllarda yaşanan ekonomik krizlerden dolayı atıl kapasite ile çalışmaktadır. Yukarıda sıralanan Teşviklerle beraber söz konusu atıl kapasitesinin devlet tarafından değerlendirilmesi ile, özel okulların daha da yaygınlaşması sağlanabilir. Ancak özel sektörün bu görüşleri kendi çıkarları doğrultusundadır. Özel okulların bu istekleri fırsat eşitsizliğini daha da derinleştirmektedir.

Devlet, kendi okullarına bir türlü kaynak ayıramazken özel okulları desteklemesi imkansız görünmektedir. Bunun yerine devlet, kendi okullarında eğitime daha çok kaynak ayırarak, okullarda iyileştirmeye gidebilir. Eğitimde kaliteyi tüm yurtda yaygın, bölgeler arasındaki fırsat eşitsizliklerini ortadan kaldıracaktır.

⁷⁹ İTO, "Dünyada ve Türkiye'de Özel Okullar", 78

4.ÖZEL DERSHANELER

İnsanların öğrenme ihtiyacı, insanlık tarihi kadar eskidir. Eski çağlarda örgütlü bir öğretim sistemi olmadığına göre, ilk öğrenmeler bire-bir öğrenme yöntemi ile gerçekleşmiştir. Daha sonra öğreticinin tek, öğrenenlerin birden fazla olması ile örgütlü öğretim sistemine (okullaşmaya) doğru gidilmiştir .

Türkiye'nin yaklaşık bir buçuk asırdan beri devam eden batılılaşma ve modern bir toplum olma yönündeki çabaları içerisinde, yeni eğitim kurumları açma ve yaygınlaştırma işine büyük önem verildiği görülür.

1800'lü yıllardan beri Özel dershaneler, 625 sayılı yasa(Bkz.Ek-2) gereği devletin gözetim ve denetimi altında eğitim veren, Milli Eğitiminin içinde yer alan kurumlardır.⁸⁰

Dershanelerin geçmişinin çok eskilere dayandığını söyleyen Koçer'in aktardığına göre; 24 Ocak 1866'da Mahrec-i Aklam ve Mülkiye okulları mezunlarını askeri derslere paralel olarak, sivil mühendis yetiştirmek üzere Mülkiye-Mühendis okulu açıldı. Bu, okuldan ziyade dershane durumunda olan bir eğitim yeri idi.⁸¹

İnsanların daha çok öğrenme isteği duyması okul sistemi dışında ücretle ders alma “özel ders” ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Özellikle bazı sanat dallarında (müzik, resim gibi) eskiden beri bazı tanınmış isimlerden özel ders almak bir ayrıcalık olarak görülmüştür. Bu durum günümüzde de devam etmektedir. Okul yolu ile öğrenme sistemi geliştikten sonra da, daha çok öğrenme, daha iyi öğrenme isteği ile beraber, ücretle ders alma ihtiyacı gene devam etmiştir

Türk ve yabancı uyruklu özel kişi ve kuruluşlar tarafından açılan, genç ve yetişkinleri düzenlediği kısa süreli kurslarla fen, lisan ve sanat alanında yetiştirmeyi amaç edinen özel dershanelerin varlığı Cumhuriyet öncesine kadar uzanmaktadır. Bu amaçla açılan özel dershanelerin varlığına işaret eden yazılı ifadeyi 1915 tarihli 1331

⁸⁰ İTO, “Dünyada ve Türkiye’de Özel Okullar”, 4

⁸¹ Hasan Ali KOÇER, “Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)”, 77

sayılı Hususi Talimatnamesinde açıkça görmek mümkündür. Adı geçen talimatnamenin “... bir veya birkaç fen, lisan ve sanat öğretimine mahsus olarak açılan özel dershaneler de özel okullardan sayılır” denmektedir.⁸² Talimatnamenin içeriği adından da anlaşılacağı gibi, “Özel Okullar” ile ilgili olmakla beraber, Talimatnamede “dershaneler” den de söz edilmektedir. Bu “Talimatname”de “dershane” sözü geçen ilgili maddelerin bölümleri, bir fikir vermek üzere, aynen aşağıya alınmıştır:

Madde-1 “... Bir veya birkaç fen, lisan veya sanat tahsiline mahsus olarak bu veçhile açılan dershaneler dahi mekatibi hususiyeden mahduttur.

Madde-16 “... Açılacak mekatib hakkında hükümeti mahalliye ve Maarif İdarelerince yapılması lazım gelen tetkikat ve tahkikat salifüzzikir dershaneler hakkında işbu esaslar üzerine icra edilerek ruhsatnamesi ita kılınır.”⁸³

MEB ÖÖGM Bilgi İşlem kayıtlarına göre ilk özel dershane, Ankara’da 1962 yılında 30077 kurum koduyla Özel Geleceğe Pusula Dergisi Dershanesi olarak açıldı. İstanbul’da ise 30307 kurum koduyla Özel Gökşen Dershanesi olarak Fatih semtinde açıldı. Görüşülen MEB yetkilisi (ÖÖGM Bilgi İşlem Sorumlusu Abdullah Kurtoğlu) 1962 yılından öncede, kayıtlarda gözükmeyen özel dershanelerinde olduğunu ifade etmektedir. 1960 yılında Ankara’nın Cebeci semtinde Özel Büyük Dershanesi, aynı tarihlerde İstanbul’un Cağaloğlu semtinde Özel Unkapanı Dershanesi olarak faaliyette bulunmalarına karşın, bu dershanelerin resmi kaydı, ancak 1970 yılında gerçekleşebilmiştir. Özel öğretim kurumlarının ilk yasal dayanağını teşkil eden, 1965 tarih ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu çıkıncaya kadar, bu kurumların kuruluş, işleyiş ve denetimini düzenleyen Hususi Mektepler Talimatnamesi’nin yayınladığı Cumhuriyet öncesi dönemde; bugünkü gibi öğrencileri yetiştirmeye ve onları sınavlara hazırlamaya yönelik olmasa da yetişkinlere, fen, lisan ve sanat alanında kurslar düzenleyen dershanelerin bulunduğu anlaşılmaktadır Başlangıçta fen, lisan veya sanat öğrenimi için açılan ve bir “özel okul” gibi düşünülen Özel Dershaneler, 1965 yılından sonra daha çok takviye kursları şekline dönüştü.⁸⁴

⁸² A.g.k.,206

⁸³ ÖZDEBİR , Haber Bülteni, sayı:5, 4

⁸⁴ A.g.d., 5

Özel dershaneler bugünkü statülerine 08.06.1965 tarih ve 625 sayılı yasa ile kavuştu. Bu tarihten sonra, merkezi sınavların da yaygınlaşması ile özel dershaneler de gelişmeler oldu. 1970'li yıllarda, illerin yarısından fazlasında özel dershane vardır. Dershaneler, başlangıçta daha çok müzik ve resim derslerini ihtiva ederken 1970'li yıllardan sonra birçok branşta etkin olarak kendini göstermeye başlamıştır.

Nitekim 1921'de İstanbul'da, Amerikalı Miss Elizabeth Mayston tarafından açılan, yetişkinlere İngilizce, Almanca, Fransızca gibi yabancı dil; muhasebe, daktilo, steno, sekreterlik gibi ticari; bıçki-dikiş, yemek, moda, çiçek, resim, dekorasyon, nakış gibi ev ekonomisi alanlarında kısa süreli kurslar düzenleyen bir özel dershanenin kuruluş amacı şöyle açıklanmaktadır: Üyesi olan genç kız ve kadınlar ilmi, bedeni, sosyal ve ahlaki sahalarda ilerlemeye teşvik; aralarında dostluk hislerini kuvvetlendirerek, kendilerini cemiyete daha faydalı birer fert halinde yetiştirmeye çalışmaktır.⁸⁵ Cumhuriyet ilan edilince eğitime yenileşme değil, toplumsal değişim aracı olarak bakılmış; Atatürk ve arkadaşları laik ve çağdaş eğitim kurumlarını açma ve yaygınlaştırma işine büyük önem vermişlerdir. Bunun sonucu, 1924-1950 yılları arasında okul, öğretmen ve öğrenci sayılarında aşağıdaki Tablo 24'te verilen gelişmeler ortaya çıkmıştır:

Tablo 24:1924-1950 Yılları Arası Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları

Eğitim Düzeyi	1924	1935	1940	1950
İlköğretim				
Okul Sayısı	4.894	6.275	10.596	17.428
Öğrenci Sayısı	341.941	688.102	955.957	1.616.626
Öğretmen Sayısı	10.238	14.949	20.564	35.871
Ortaöğretim				
Okul Sayısı	159	321	443	820
Öğrenci Sayısı	13.693	75.237	140.458	143.645
Öğretmen Sayısı	1.792	4.182	6.766	10.970
Yükseköğretim				
Okul Sayısı	9	18	20	34
Öğrenci Sayısı	2.914	7.277	12.844	24.815
Öğretmen Sayısı	307	743	967	1.950

MEB, İstatistik, 2002

⁸⁵ ÖZDEBİR Haber Bülteni, sayı:9,29,30

Tablo-24'deki verilerden anlaşıldığı gibi 1924-1950 yılları arasında, eğitim sistemimizin her düzeyindeki öğrenci sayısında, yıllara göre değişen artışlar olmuştur. 1950 yılındaki öğrenci sayısı 1924 yılına göre, ilköğretim düzeyinde 5 kat, ortaöğretim düzeyinde 11 kat, yükseköğretim düzeyinde ise 9 kat artmıştır. Bu artışın en çok ortaöğretim düzeyinde olduğu dikkati çekmektedir. Aynı tabloda, öğrenci sayısındaki artış kadar olmasa bile, okul ve öğretmen sayısında da büyük artışlar olduğu görülmektedir.

Eğitim sistemimizde nicelik yönünden görülen bu gelişmeleri, sadece nüfus artışı ile açıklamak yeterli değildir. Bunda, çocukların eğitiminin anne ve babalar için önem kazanmaya başlaması, nüfus artışına paralel olarak gelişmeyen sanayimiz dolayısı ile istihdam alanlarının eğitimsiz insanlar için daralması gibi nedenler de, eğitime olan talebin giderek artmasının büyük payı bulunduğunu kabul etmek gerekir. Ortaöğretim düzeyinde, 1924-1950 yılları arasında 10 katı aşan öğrenci sayısındaki bu artış, anne ve babaların çocuklarının öğretimini devam ettirmeleri yönünde kuvvetli bir istek duyduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Eğitim kurumları da diğer sosyal kurumlar gibi toplumun ihtiyaçlarına cevap verdikleri sürece yaşamışlar, bu fonksiyonlarını yerine getiremedikleri zaman ya değişikliklere uğramışlar ya da yerlerini yeni kurumlara terk etmişlerdir.

Önceleri daha çok yetişkinlere hitap eden, yabancı dil, ticaret ve ev ekonomisi alanında kısa süreli kurslar düzenleyen özel dershanelerin; öğrencileri yetiştirmeye ve onları sınavlara hazırlamaya yönelik kurslarda düzenlemeye başladığı görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, 26.07.1943 tarihli genelgesinde;

“...bazı derslerden zayıf olan, bütünlemeye kalan talebeyi yetiştirmek veya dışarıdan ilkokul, ortaokul, lise ve **olgunluk imtihanlarına**⁸⁶ girecekleri hazırlamak maksadıyla hususi akşam ve tatil kurs ve dershaneleri açılmak istendiği takdirde, tetkikini kolaylaştırmak gayesi ile iç talimatnamenin aşağıdaki esaslara ve sıraya göre tertiplenmesi lazımdır.”⁸⁷

⁸⁶ Yüksek öğrenime gitmek isteyen öğrenciler için liselerde yapılan yazılı ve sözlü sınavlardır.

⁸⁷ Celal Temel, “Bir Eğitim Kurumunun 25 Yılı”, 33

Ortaöğretimden yükseköğretime geçmede köprü görevini gören olgunluk sınavları Fındıkoğlu'nun 1939-1952 yılları arasında yazdığı bir dizi makalede ele alınmıştır: Ortaöğretimden yükseköğretime geçecek olanların seçilmesi, bir yandan yükseköğretim kurumlarının verimini yükseltecek, diğer yandan ortaöğretimden mezun olan gençlerin ilgi ve yeteneklerine göre ya yükseköğretim alanlarından birine girmelerine ya da başka alanlarda değerlendirilmelerine yol açarak ferdi yeteneklere ve sosyal ihtiyaçlara göre dağılımı sağlayacaktır. Bu açıdan bakıldığında olgunluk sınavları büyük önem taşımaktadır. Bizdeki lise kurumu Fransız modeli olduğundan olgunluk meselesi de aynı modelin bir parçasıdır.

Türkiye'deki olgunluk sınavının mekanizması şudur: Liseler ayrı ayrı mezuniyet sınavları yaparlar. Lise mezunları, üniversite veya yüksekokula girebilmek için yazılı ve sözlü olmak üzere aynı liselerde ve ilgili derslerin öğretmenleri tarafından olgunluk sınavına tabi tutulurlar. Özel okulların olgunluk sınavı da devlet liselerinde yapılır. Olgunluk diploması alan genç Türkiye'nin bütün yükseköğretim kurumlarına girebilir. Fındıkoğlu olgunluk sınavları konusuna eleştirel bir görüşle şöyle yaklaşır: “olgunluk sınavlarını liseler değil, yükseköğretim kurumları yapmalıdır. Çünkü aynı okulun, aynı öğretmenlerin ikinci bir sınav yapmaları anlamsız olmasa bile gereksiz bir zaman kaybını ve bürokratik işlemleri gerektirmektedir. Olgunluk sınavı lise dışında ve onu üzerinde bir kuruluşa devredildiği takdirde hem ortaöğretim kurumlar yükseköğretime daha iyi eleman yetiştirmek bakımından aralarında rekabete girişecekler, hem de ortaöğretim kurumlarının teftişi ve kontrolü imkanı sağlanacaktır. Nihayet Fındıkoğlu gibi bir çok düşünür ve eğitimciyi meşgul eden ve çeşitli tartışmalara sebep olan olgunluk sınavları Talim ve Terbiye Kurulunun 23.03.1955 tarih ve 36 sayılı kararıyla kaldırılmış, “Devlet Lise İmtihanı” adıyla tek bir sınav konmuştur.”⁸⁸

Yabancı dil, ticaret ve ev ekonomisi alanlarının yanında öğrencileri yetiştirmeye ve onları sınavlara hazırlamaya yönelik kursları da düzenleyen özel dershanelerin sayıları hakkında 1960'lı yıllara kadar bir bilgimiz olmasa da Milli Eğitim Bakanlığının 18.05.1955 tarih ve 4017 sayılı genelgesinde, bu amaçla açılan

⁸⁸ Nevin GÜNGÖR, “Kültür-Eğitim-Dil Üzerine Görüşleri ile Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu”,135-136

kurs ve dershanelerin sayılarının giderek arttığı belirtilmektedir. 1950’li yıllardan sonra da eğitim sistemimizin her kademesinde okul, öğrenci ve öğretmen sayısında aşağıda verilen gelişmeler olmuştur.

Tabo-25:1955-1982 Yılları Arası Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

Eğitim Düzeyi	1955	1965	1975	1982
İlköğretim				
Okul Sayısı	18.724	30.863	40.005	45.807
Öğrenci Sayısı	1.983.668	3.933.251	5.244.131	5.633.840
Öğretmen Sayısı	42.169	89.105	155.299	213.623
Ortaöğretim				
Okul Sayısı	1.111	1.969	3.615	6.556
Öğrenci Sayısı	239.304	701.417	1.489.759	2.535.618
Öğretmen Sayısı	14.155	32.182	53.750	110.923
Yükseköğretim				
Okul Sayısı	40	96	158	361
Öğrenci Sayısı	30.764	97.309	168.818	330.000
Öğretmen Sayısı	2.453	5.806	11.170	20.244

MEB, İstatistik, 2004

Tablo 25’de görüldüğü gibi ilk, orta ve yükseköğretim düzeyindeki öğrenci sayısında büyük artışlar olmuştur. Bu artış devlete, büyük bir ekonomik yükte birlikte beraberinde bazı sorunları da getirmiştir. Artan öğrenci sayısına paralel, okul ve öğretmen sayısının arttırılmayışı ya da okul, öğrenci ve öğretmen arasındaki bu dengesiz gelişme 1955’li yıllardan sonra dersane (derslik) sıkıntısı yaratarak, sınıflardaki öğrenci sayısının arttırılmasına; ikili ve üçlü öğretime gidilmesine neden olmuştur. Sınıfların kalabalıklaşması ile, öğretimde araç ve gereçleri kullanma imkanı azalması, laboratuvarların sözel ders yapılan yerler haline gelmesi, ikili üçlü öğretime gidilmesi ve bunlara ek olarak; mevcut öğretmen sayısı yetmez duruma gelince, açığı kapatmak için çeşitli kimselerden yararlanma yoluna gidilerek, öğretmenlik standartları düşük kimselerin öğretim hizmetine alınması, öğretimin niteliğini olumsuz yönde etkilemiştir.

Ortaöğretim kurumlarındaki öğrenci sayısı ile birlikte yükseköğretime olan talebin artması, yükseköğretim kurumlarının kapasitesini yetersiz duruma getirmiş,

1955'lerden sonra yükseköğretim kurumları seçme sınavı ile öğrenci almaya başlamışlardır. 1955-1956 öğretim yılında ortaöğretimden mezun herkes yükseköğretime girebildiği halde, 1960-1961 öğretim yılında bu oran yüzde 76,2'ye, 1965-1966'da yüzde 61'e, 1970-1971'de yüzde 32'ye düşmüştür. Yükseköğretimin sınırlı kapasitesi, ortaöğretimdeki gençliğin mesleki ve teknik eğitime kaydırılmayıp, temel işlevi üniversitelere öğrenci hazırlamak olan liselere gönderilmesi gibi nedenlerle bu oran, 1980-1981 öğretim yılında yüzde 13'e kadar düşmüştür.

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze değin geçen süre içinde eğitim sisteminin her tür ve kademesinde okul, öğrenci, öğretmen sayısında büyük artışlar olmuş eğitim olanaklarının yurt geneline dağılımında önemli gelişmeler olmuştur. 1923-2004 yılları arasında okul, öğrenci ve öğretmen sayısındaki artış Tablo-26'daki gibi gözlenmiştir.

Tablo 26: 1923-2005 Yılları Arası Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

EĞİTİM KADEMESİ	1923-1924	2004-2005
İLKÖĞRETİM		
Okul Sayısı	5.880	35.351
Öğrenci Sayısı	351.835	10.565.389
Öğretmen Sayısı	11.293	399.025
ORTAÖĞRETİM		
Okul Sayısı	43	6.861
Öğrenci Sayısı	3.766	3.039.449
Öğretmen Sayısı	638	167.449

MEB, İstatistik, 2004

Tablo-26'ya göre; 1923 Yılında 361.5 bin Öğrenci öğrenim görmekte iken öğrenci sayısının 48 kat artarak 2005 yılında 17.4 milyona; 1923 yılında 12.2 bin görev yapmakta iken öğretmen sayısının 51 kat artarak 2005 yılında 633.3 bine ulaşması sağlanmıştır. Ülkemizde üniversite öğrenci kontenjanlarının lise mezunlarındaki artışın çok gerisinde kalması, liselerin öğrencileri üniversiteye hazırlama yönünden kalite buhranı içine düşmesi ve ülkemizde eğitim imkanları arasında var olan önemli eşitsizliklerin giderilememesinin bir sonucu olarak, pek çok yetenekli öğrenci yükseköğrenim yapamaz duruma gelmiştir.

Üniversiteye girişin her yıl bir öncesine göre giren sayısında artış ÖSYM'nin 2004 yılı verilerine göre, 1.950.000 bin kişi üniversite sınavına başvurmuş. Ancak

2005 yılında üniversitelerin kontenjanlarında yüzde 2, vakıf üniversitelerinde ise yüzde 1 oranında çok küçük bir artış olmuştur. Dolayısı ile sınava giren öğrenci sayısındaki bu artış her geçen gün üniversitelere giren öğrencilerin ÖSS’de daha çok soru yaparak, daha yüksek puan alarak sınavı kazanması demektir. Üniversiteye giriş sınavlarının daha zor hale gelmesi ve üniversiteye girişin tek ölçütü haline gelen “puanı” yükseltici yol, yöntem ve tekniklerin ana-baba ve gençler için hayati bir önem kazanmaya başlamasıyla birlikte, temel eğitim ve ortaöğretim öğrencilerini zayıf oldukları ya da daha iyi yetişmek istedikleri derslerden yetiştirmeye, dışarıdan okul bitirme sınavlarına girecekleri bu sınavlara hazırlanmaya yönelik kurslar düzenleyen özel dersaneler, üniversite giriş sınavlarına hazırlık kursları da düzenlemeye başlamışlardır.

1978 yılında üniversiteye giriş sınavının merkezileşmesi ile üniversite giriş sınavı içeriği ile okullarda okutulan müfredatın arasında paralellik sorunu yüz göstermeye başlar. Okullardaki öğretmenlerin eşit akademik düzeyde olmayışı, okullar arası program farklılıkları herkesin bildiği, ancak değiştirilmesinde de geç kalınan bir konudur. Çağdışı, bir sürü gereksiz bilgilerle dolu müfredat programlarımız değiştirilmesi, güncelleştirilmesi, çağdaştırılması gerekmektedir. Müfredatın çağdaşlığı ve pratikliğinin önemi cumhuriyetin ilk yıllarında anlaşılmış. Köy Enstitülerinde pratik ve çağdaş bilgiler uygulama alanı bulmuştur. Bunun sayesinde okuma yazma oranı artmış. Köy Enstitülerin etkisiyle bilinçlenen halk üretimi çağdaş boyutlarda gerçekleştirmiş. Böylelikle köylerin kalkınmasına katkıda bulunmuştur.

Mustafa Kemal Atatürk’ün 1931 yılında ki şu sözü yeterince aydınlatıcıdır:“İlk ve ortaöğretim, mutlaka insanlığın ve medeniyetin gerektirdiği ilmi ve tekniği versin, fakat o kadar pratik tarzda versin ki çocuk okuldan çıktığı zaman aç kalmaya mahkum olmadığına emin olsun.”⁸⁹

Ülkemizde, farklı amaç ve müfredat programlarına bağlı pek çok ortaöğretim kurumu bulunmaktadır. Özel dersaneler, işte bu farklı okullarda okuyan ya da bu okullardan mezun olan, eşit şartlarda yetişme imkanları bulamayan yüz binlerce

⁸⁹ ÖZDEBİR, “Haber Bülteni”, sayı:9, 1

öğrenciyi çatısı altında toplayarak, tek bir müfredat programı ile eşitsizliğin giderilmesine katkı sağlamaktadırlar.

Her ülke toplumsal, ekonomik değişme ve gelişmelere göre eğitimini sürekli olarak geliştirmelidir. Yenileşme çabaları sürekli araştırmalarla desteklenmeli ve uygulanmalıdır. Her ülke, eğitim amaçlarına kaynaklık edecek bilimsel araştırma ve olgulara dayalı eğitim teori ve uygulamaları “müfredatı” oluşturmalıdır. Bu müfredat programlarımızı oluşturmak için şunlar yapılabilir.

- a. Bilimsel temellere dayalı olarak geliştirilen eğitim politikaları, eğitim programları aracılığı ile uygulamaya konmaktadır. Bu nedenle, çeşitli kademelerdeki eğitim programlarının yapısal öğelerinin sürekli olarak dikkate alınması gerekmektedir.
- b. Endüstrileşme ve kadınların çalışması nedeniyle, başlangıçta eğitim olanaklarını eşit hale getirmek, çocukların gelişimlerini tamamlamaları ve kültüre uyum sağlamaları amacıyla okul öncesi eğitim yaygınlaştırılmalıdır.
- c. Ülkeler, ekonomik ve toplumsal gelişmelerine göre ve okullaşma oranlarına göre zorunlu eğitim süresini uzatmalıdırlar.
- d. Öğrencileri mesleğe yöneltmede, işgücü gereksinimlerinin karşılanması amacıyla, yeteneğe ve başarıya dayalı bir yaklaşım benimsenmelidir.
- e. Ortaöğretimde bütünlük sağlanmalı ve çok amaçlı ortaöğretim kurumları oluşturulmalıdır.
- f. Yükseköğretim yalnızca mesleğe eleman yetiştirmekle yetinmeyip, bilimsel araştırmalara daha etkin olarak katılmalıdır.

Okullarda uygulanan sınav tipi ile, seçme sınavlarında uygulanan sınav tipinin farklı olması, giriş sınavlarının muhtevası ile öğrenim kurumlarında kazandırılan bilgi arasında özdeşlik olmayışı, birçok okullarımızda müfredat programlarının zamanında bitirilememesi, farklı program uygulayan lise öğrencilerinin aynı sorulardan sınava tabi tutulması gibi nedenler, özel dersanelere olan talebi daha da arttırmıştır. Özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde temel işlevi üniversitelere öğrenci hazırlamak olan özel dersaneler kurulmaya ve sayıları giderek artmaya başlamıştır.

1973'te çıkarılan 1739 sayılı yasa (Bkz.Ek-1) ile lise dengi okullara üniversite kapılarının açılması, öte yandan seçme sınavı ile öğrenci alan özel okullarla, Anadolu Liselerinin sayılarının artması ve sıradan devlet lisesinden çıkanların ÖSYS'de başarısının iyice düşmesi, üniversiteye öğrenci yetiştiren bir eğitim kurumu olarak sıradan lisenin önemini yitirmesine yol açtı ve dengi okullar arasında Anadolu Liseleriyle, Özel Okullar ön sırayı aldı. Bu gerçeklik günümüzde geçerliliğini korumaktadır.⁹⁰

Okçabol'a göre de bu değişim; ortaöğretimde özel okulların önemini arttırmış, Maarif Kolejleri olarak başlayan ve sonradan Anadolu Lisesi adını alan okullar gibi, süper liseler gibi, seçkin okullar yaratılmaya başlanmıştır. Gözde okullara girmenin, üniversitede iyi bir bölüme kapağı atmanın yolu özel derslerden ve özel dersanelerden geçmiştir.⁹¹

Okçabol eğitimdeki değişmeyi "siyaset, eğitim ilişkisi" bağlamında değerlendirirken şunları vurgulamaktadır: "Menderesin küçük Amerika yaratma ve Demirel'in özel sektörü destekleme çabalarına karşın 1970'lerin sonunda toplam 78 özel dershane, 91 özel kurs yeri ve 266 özel okul vardır." Eğitimde Özelleşme adlı yazısına Okçabol şöyle devam etmektedir: "1980'den bu yana yetkililerin "devletin parası yok", "kaynak yok", "eğitime yeteri kadar kaynak ayrılmıyor", "nüfus hızla çoğalıyor", "özel sektör bu işe sahip çıksın", "parası olan eğitim hizmetinin karşılığını ödesin" sözleri kulaklarda çınlamıştır. Bir bakıma bu sözler "parası olmayan bulduğuyla yetinir" anlamında kullanılmıştır.⁹²

Türkiye'de eğitimin geçirdiği dönüşümleri eğitim-siyaset ilişkisi açısından değerlendiren Okçabol'a göre eğitimin finansmanı konusu da Türkiye'de her zaman tartışmalara neden olmuştur. Özal hükümetlerinin Milli Eğitim Bakanları kaynak azlığından dert yandıkça içinde buldukları hükümetler genel bütçeden eğitime ayrılan payları yüzde 8'lere kadar indirdiler, özel öğretime ağırlık verilmesini vurguladılar. Özel okul sayıları artarken Anadolu Liseleri ile üniversite giriş sınavlarına hazırlanmak için özel dersanelere ve özel hocalara trilyonlar akmaya

⁹⁰ Sabri AKDENİZ, "Eğitim Sosyolojisi",202

⁹¹ Rifat OKÇABAL, "Eğitim Sistemi Bozuk! Bozuk Olan Ne?", 110

⁹² A.g.k.,135

başladı. Başka bir deyişle devlet, eğitimi parayla ulaşılabilir bir mal haline getirdi; varlıklı olanlar bu malın iyisini kullanırken, halkın bu durumun doğal olduğuna alıştırılmasına başlandı.⁹³

Eğitim süreci içinde dershanelerin sahneye çıkışı anlatılırken cevaplanması gereken önemli sorulardan biri de: Öğretmenlik standartları neden düştüğüdür? Öğretmenlik standartlarının düşmesinin elbette birçok nedeni vardır. Konuyu öğretmen eğitimi açısından da değerlendirmek gerekir.

Duman'a göre; "1982 öncesi dönemde ortaöğretime öğretmen yetiştiren kurumların birçoğunun, ortaöğretim programlarının devamı şeklinde olduğu; durum böyle olunca öğrenci kaynağını devamı durumunda oldukları okullardan sağladıkları görülmektedir. 1982 öncesi öğretmen yetiştirme sisteminin en üstün taraflarından biri öğrenci seçimine ilişkin uygulamalar olmuştur. Öğrenciler bu kurumlara eleme ve giriş sınavlarına katılabilmek için okudukları okulların öğretmenler kurulunca aday gösterilirken yalnızca derslerdeki başarısına bakılmıyor, kişilik özellikleri de göz önünde bulunduruluyordu."⁹⁴

Eleme sınavları yazılı yapılırken, giriş sınavları adayların girecekleri okullarda, ilgili okulların öğretmenlerinden oluşan komisyonlar tarafından sözlü ve uygulamalı olarak yapılıyordu. Sınavlarda öğrencilerin sadece bilgi ve becerileri ölçülüyor; fiziki yapısından konuşmasına kadar birçok kişilik özellikleri de dikkate alınıyordu. Birçok yönden üstün olan bu sistemin tek kusuru, sınav komisyonlarının objektif davranmama ihtimalinin bulunmasıydı. Nitekim zaman zaman bu konuda kamuoyuna yansıtacak derecede şikayetler olmuştur. Sınavların uzun zaman alması sistemin bir başka kusurlu tarafıdır.

1978 yılından itibaren öğretmen yetiştiren bütün kurumlara öğrenciler merkezi sınav sistemi ile alınmaya başlanmıştır. Bu uygulama halen bugün de devam etmektedir. Yalnızca müzik, resim-iş, beden eğitimi programlarına ön kayıt ve yetenek sınavıyla öğrenci alınmaktadır.

⁹³ A.g.k.,142

⁹⁴ Tayyip DUMAN, "Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme", 268

Günümüzde uygulanan öğrenci seçme sistemini yeterli saymak mümkün değildir. Çünkü bu sistem yalnızca bilgiyi ölçmekte, öğretmenlik için gerekli olan kişilik özelliklerini dikkate almamaktadır.⁹⁵

Ülkemizde, bir kısım derslerin öğrenimini yabancı dille yapan, benzeri okullara göre çok daha iyi eğitim imkanlarına sahip olan kolej, Anadolu Liseleri ve Fen Liseleri gibi okulların çoğalması, anne ve babalarda çocuklarını bu okullara gönderme yönünde kuvvetli bir istek doğması ile özel dershanelerin; bu okulların giriş sınavlarına hazırlık kursları düzenlediği, ya da temel işlevi bu okulların giriş sınavlarına öğrenci hazırlamak olan dershanelerin açıldığı görülmektedir.

Akyüz'e göre "Eğitim tarihimize bakıldığında genellikle, sayıya önem verildiği, niteliğe önem verilmeyip kalitenin ihmal edildiği görülmektedir"⁹⁶

Toplumun her kesiminde yaşanan değişim rüzgarlarından olumsuz yönde etkilenen eğitim kurumunun bazı işlevlerini kaybetmeye başlamasıyla, toplumun bu ihtiyacını karşılamak üzere özel dershaneler ortaya çıkmıştır.

Milli Eğitim kaliteyi ihmal ederek sağlanan dengesiz büyümeyi çok iyi değerlendiren özel kesim, 1965 tarih ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'na da dayanarak, okulların giriş sınavlarına hazırlamak amacıyla özel dershaneler açma işine hız vermiştir (Bkz.Ek-2). Bu Kanuna dayanılarak çıkarılan yönetmelikler 'özel dershaneler tip yönetmeliği(Bkz.Ek-4), her çeşit özel kurslardan ayrı kuruluş, işleyiş, yönetim ve denetime kavuşturulmuş temel eğitim ve ortaöğretim öğrencilerini yetiştirmeye ve onları her düzeydeki okulların giriş sınavlarına hazırlamaya yönelik kurslar düzenleyen, aynı zamanda birer ticari kuruluş olan özel dershanelerin sayılarının giderek artarak eğitim sistemi içerisinde yerini aldığı görülmektedir .

⁹⁵ A.g.k., 269

⁹⁶ Yahya AKYÜZ, "Türk Eğitim Tarihi"(Başlangıçtan 2001'e)",274

4.1. Özel Dershanelerin Açılış Koşulları

Özel dershaneler, 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ve bu yasaya dayanarak hazırlanan diğer mevzuat esaslarına göre açılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı "Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği(Bkz.Ek-3)" esaslarına göre açılışları, "Özel Dershaneler Tip Yönetmeliği (Bkz.Ek-4)" esaslarına göre de işleyişleri düzenlenir.

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği'ne göre, bir özel dershanenin açılabilmesi için, kurum açma ve öğretime başlama izinlerinin alınması gerekir. Adı geçen yönetmeliğin 5'inci maddesine göre Türkiye Cumhuriyeti uyruklu gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler, kurum açma izni alabilirler. Kurum açma izni verilebilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı, Bayındırlık Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı'nın çeşitli birimlerince düzenlenen, bina ve kurucuya ait çok sayıda belge ve raporun hazırlanması gerekir. Aynı yönetmeliğin 9'uncu maddesine göre de kurum açma izni alabilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı'nın istediği diğer belgeleri hazırlar. Bu belgeler üzerinde ilköğretim müfettişleri ve bakanlık müfettişlerinin incelemeleri sonucunda nihai rapora göre Bakanlıkça izin verilir.⁹⁷

4.2.Özel Dershanelerin Açılması: Kuruluş Açma ve İşleyişleri

Özel dershanelerin kuruluş amacı, Özel Dershaneler Tip Yönetmeliği'nin 6'ncı maddesinde(Bkz.Ek-4) şöyle ifade edilmektedir:

Öğrencileri;

- a) Zayıf oldukları derslerden yetiştirmek ve bilgi seviyelerini yükseltmek
- b) Bir üst okulun giriş sınavlarına hazırlamak,

⁹⁷ ÖZDEBİR, "Özel Dershaneler Mevzuatı-I", 44

c) Belli alanlarda ilerlemek amacıyla araştırma ve inceleme yapmak, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda uzmanlaşmak isteyen öğrencilere gerekli olanak ve ortamı sağlamak, bu gibi öğrencileri tespit ve teşvik etmek.

Yukarıda ifade edilen amaçlar doğrultusunda faaliyetlerini sürdüren özel dershaneler, özellikle (b) maddesinde ifade edilen “üst okulların giriş sınavlarına hazırlık” konusunda yoğunlaşırken, (c) maddesinde ifade edilen amaç doğrultusunda pek çalışma yapmamışlardır. Bu da gelen taleple ilgili bir sonuçtur

Belirlenen amaçlara göre, açılışını tamamlayan özel dershaneler; çok geniş bir mevzuata göre iş ve işlemlerini yürütmek durumundadırlar. Başta 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Yasası, Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği ve Özel Dershaneler Tip Yönetmeliği olmak üzere, pek çok yasa, yönetmelik, yönerge, genelge ve yazılara göre faaliyet yürütmektedirler.⁹⁸

Dershaneler; kurum açma, öğretime başlama, kuruma ad verme, ruhsat alma, bina nakli, kurumun devredilmesi, binaların kullanım şekli, personelin nitelikleri, görev, yetki ve sorumlulukları, aday öğretmenlerin görevlendirilmeleri, çalışma izinleri, kayıt-kabul koşulları, müfredat programının onaylanması, ders dağıtım çizelgelerinin onaylanması, çalışma takvimi, denetim işleri gibi pek çok konuda özel dershaneler çok geniş bir mevzuata uymak zorundadırlar. Zaman zaman işleyişi tıkayan gereksiz, güvensizlikten kaynaklanan kaygılarla konulan bazı kuralları, özel dershaneler pratik önlemlerle aşabilmektedirler. Mevzuatın açık ve net olması gerekir. İlke ve kuralların olması elbette özel dershanelerin kurumlaşması bakımından önemli ve gereklidir.⁹⁹

Bundan sonraki bölümde daha geniş olarak ele alınacak olan eğitim-öğretim faaliyetleri, özel dershanelerde aşağıdaki kurs türlerine göre yapılmaktadır:

⁹⁸ 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Yasası (Bkz.Ek-2), 254 sayılı Yasa Hükmünde Kararname, 326 sayılı Yasa Hükmünde Kararname, Özel Dershaneler Tip Yönetmeliği (Bkz.Ek-4), Özel Öğretim Kurumları Öğrenci Ücretleri Tespit ve Tahsil Yönetmeliği, Özel Öğretim Kurumlarında Ücretsiz Okuyacak Öğrenciler Hakkında Yönetmelik, Resmi veya Özel Öğretim Kurumlarının Hapishane, İçkili Yer ve Umuma Açık Yerlere Olan Uzaklıklarının Belirlenmesine Dair Yönetmelik, Özel Öğretim Kurumlarına Ait Standartlar Yönergesi, Özel Öğretim Kurumlarında Görevlendirilen Personelin Adaylık İşlemleri ile Sicil ve Disiplin Amirleri Hakkında Yönerge, Özel Öğretim Kurumlarında Görevlendirilecek Bakanlık Danışanlığı Yönergesi, Özel Kurslar, Özel Dershaneler, Özel Öğrenci Etüt Eğitim Merkezleri ile Örgün Eğitim Dışındaki Diğer Kurslara Ait Program Çerçevesi, Milli Eğitim Bakanlığı'nın çok sayıda genelgesi ve yazısı.

⁹⁹ Celal Temel, “Bir Eğitim Kurumunun 25 Yılı”, 37

- a) Üniversite hazırlık kursları (Lise son sınıf ve lise mezunu öğrenciler için)
- b) Anadolu, fen liseleri ve Anadolu meslek liseleri ile özel liselere giriş kursları (8'inci sınıf öğrencileri için)
- c) Yetiştirme (takviye) kursları (lise ve ilköğretim ara sınıfları için),

4.3.Özel Dershanelerde Eğitim ve Öğretim Etkinlikleri

Özel dershanelerde yapılan öğretim etkinlikleri, aslında bir okulda yapılan öğretim etkinliklerinden çok farklı değildir. Öğrencilerin sınavlarda daha başarılı olmak amacı ile devam ettikleri özel dershanelerdeki öğretim, okula paralel yürütülen tamamlayıcı ve pekiştirici bir öğretim şekli olarak görülmektedir.

4.3.1. Öğretim Şekli

Öğretim şekli; öğrencinin ara sınıfta kendisini daha iyi yetiştirmesi, okula takviye sağlanması ve bir üst okulun giriş sınavlarına hazırlanması amacıyla göre, elbette değişmektedir. Ara sınıf yetiştirme kurslarında daha çok konu anlatımı yapılırken, üst okulların giriş sınavlarına hazırlama kurslarında konu anlatımı yanında test türü soru çözümüne önem verilmektedir.¹⁰⁰

Özel dershaneler, okullarda uygulanan programların varsa eksikliğini tamamlamakta, yoksa verileni pekiştirmektedir. Bunu yaparken okulların veremediği teknik yapılanmayı sağlamakta, benimsetmekte ve hedef olan başarıya yönlendirmektedir. Bu yönüyle, özel dershanelerde aslında kavramaya yönelik bir öğretim vardır denilebilir. Test uygulamalarının olması bu kavramayı zayıflatmaz, güçlendirir. Özel dershaneler programlarını uygularken planladığı öğretimi kesintisiz ve metodik olarak yürütür. Gerekli olanı verir, yöneldiği amaçta odaklaşır.

¹⁰⁰ ÖZDEBİR, "Eğitim Dergisi", sayı:18, 9

Özel dersane öğretiminde belirli seviyelerde gruplaşan öğrenciler; kendisiyle, grubuyla, dersanedeki tüm arkadaşlarıyla yarış içindedir. Bu yarış, abartılmadığı takdirde zararlı değildir. Çalışma yarışı istenilen bir şeydir. Bu çalışma sırasında, notla bir değerlendirme olmadığından öğrencinin öğrenmesi, kendini yetiştirmesi esas olmaktadır. Merkezi sınavlara hazırlanan öğrenciler için hedef zaten bellidir. Hedef daha iyi olmak, başarmaktır.¹⁰¹

Özel dersanelerde uygulanan programlar, okuldaki derslerin paralelinde hazırlanmakta ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın onayı ile yürütülmektedir. Bakanlık müfettişleri ile de denetimi yapılmaktadır.

Özel dersanelerde bilimsel yöntemlerle öğretim yapılmaktadır. Okul, seviye ve istek durumuna göre öğrenciler sınıflandırılmakta ve açılan sınıfın ve grubun durumuna uygun programlar geliştirilmektedir. Seviyeye uygun şekilde konuların genel bir tekrarı yapıldıktan sonra test uygulamalarına geçilmektedir. Pek çok özel dersanede sanıldığı gibi, bilgi ezberletme ve test alışkanlığı kazandırma ön planda değildir. Düşünme, yorumlama, sentez ve analiz yapma şeklinde verilen öğretimde, öğrencinin anlaması ve kavraması esas alınmaktadır. Not ilişkisinden uzak olan bu öğretim şeklinde öğrenme çok daha başarılı olabilmektedir. Bu bakımdan günümüzde, genel olarak özel dersanelerde yapılan öğretim, Türkiye'deki öğretim standartlarının üstündedir.

4.3.2. Rehberlik Hizmetleri

Eğitim-öğretim sistemimiz içinde önemli bir rol oynayan ve etkin birer eğitim-öğretim kurumu olan özel dersaneler, son yıllarda öğretimin yanı sıra eğitime de büyük önem vermeye başlamış, öğrencilerin çeşitli gereksinimlerine daha iyi cevap verebilmek, onları daha başarılı ve uyumlu kılabilmek için yeni arayışlara yönelmişlerdir. Bu anlayışla başlatılmış olan rehberlik etkinlikleri, resmi olarak ve organize bir biçimde 1987 yılından bu yana sürdürülmektedir. Milli Eğitim

¹⁰¹ A.g.d.,10

Bakanlığı, 13 Ağustos 1987 tarih ve 18112 sayılı genelge ile, bazı dershanelerin eğitim-öğretim etkinliklerinde yer verdikleri rehberlik hizmetlerinin, tüm özel dershanelere yaygınlaştırılmasını istemiştir. Bakanlığımız genelgesi incelendiğinde dershanelerde yapılması istenen rehberlik etkinliklerinin iki grupta toplandığı görülür:¹⁰²

1 - Rehberlikle ilgili Görevler

- a. Mesleki Rehberlik
- b. Yönelme
- c. Bilgi toplama

2 - Ölçme ve Değerlendirme ile İlgili Görevler

Adı geçen bakanlık genelgesinde de vurgulandığı gibi öğrencilerin mesleğe yönelmesinde eğitsel ve psikolojik konularda çeşitli sorunların çözümünde yardımcı olunması gerekmektedir. Özel dershane öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalar, gözlemler, karşılıklı görüşmeler, öğrencilerin aşağıda sıralanan konularda en fazla yardıma gereksinimleri olduğunu ortaya koymaktadır:

Belirlenen bu sorunlara çözüm getirmek amacı ile Rehberlik ve Araştırma Servisleri, çalışmalarını 3 grupta toplamaktadır:

1. Eğitsel Rehberlik
2. Mesleki Rehberlik
3. Kişisel Rehberlik¹⁰³

Eğitsel Rehberlik; Öğrencinin, devam ettiği öğrenim dalında başarılı olabilmesi için yapılan yardımlara eğitsel rehberlik denir. Özel dershanelerde eğitsel rehberlik hizmetleri olarak yapılması gereken etkinlikler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- 1- Öğrencilerin mevcut bilgi seviyelerini ölçüp, öğretime bu seviye göz önünde bulundurularak başlanması amacı ile ders yılı başında seviye tespit sınavı yapılarak öğrencileri çeşitli seviye gruplarına ayırmak

¹⁰² MEB, "18112 Sayılı Özel Dershanelerde Rehberlik ve Ölçme-Değerlendirme Servisi Genelgesi",2

¹⁰³ A.g.e., 5

2- Öğrencinin ilgi ve yeteneklerini, çeşitli ölçme teknikleri ile belirleyip, kendilerine uygun bir hedef oluşturmalarına yardımcı olmak

3- Belirlenen hedefe ulaşmak için verimli ders çalışma teknik ve alışkanlıkları konusunda bilgilendirmektir.¹⁰⁴

Mesleki Rehberlik ise; özel dersane öğrencilerinin en fazla yardıma gereksinim duydukları konuların başında kendi ilgi ve yeteneklerine uygun mesleği seçme, üniversiteleri tanıma, doğru tercih sıralaması yapma gelmektedir. İşte, öğrencilerin mesleklere ve meslek seçimlerine ait sorunlarını ele alan rehberlik etkinlikleri, mesleki rehberlik adını almaktadır.

Kişisel Rehberlik; psikolojik sorunlarla ilgili yapılan danışmadır. Rehberlik ve Araştırma Servisi, çeşitli ölçme yöntemleriyle (anket, sorgu cetveli, gözlem, mülakat vb.), öğrenciler üzerinde birtakım araştırmalar yaparak, psikolojik yardıma gereksinimi olduğunu belirlediği veya problemi nedeniyle servise kendiliğinden başvuran öğrencilere çeşitli psikolojik yardım etkinliklerinde bulunabilir.

Ölçme-değerlendirme çalışmaları ise; özel dersanelerde rehberlik hizmetleri ile paralel sürdürülen bir diğer çalışma da ölçme-değerlendirme çalışmalarıdır. Birçok özel dershanede bu çalışmalara bilgi-işlem birimi ve rehberlik servisinin koordinasyonu ile gerçekleştirilmektedir. Elbette özel dersanelerde ağırlıklı olarak kullanılan ölçme yöntemi test türü sınavlardır. Özel dersanelerdeki öğrencilerin hangi özelliklerinin ölçülmesi, yorumlanması, yeni uygulamalarda kullanılması gerektiğini, yine Milli Eğitim Bakanlığı'nın 13 Ağustos 1987 gün ve 18112 sayılı "Özel Dersanelerde Rehberlik, Ölçme ve Değerlendirme Servisi" genelgesine göre, Rehberlik Ölçme ve Değerlendirme Servisi koordinatörlüğünde değerlendirme toplantıları yapılması gerekir.¹⁰⁵

Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu genelgesi doğrultusunda, özel dersanelerde ölçme-değerlendirme birimleri, bilgisayar sisteminin gelişmesi ile birlikte çok üst boyutlara çıkmıştır. Dershanede çok sık yapılan denem sınavlarında öğrencilerin başarı sıralamaları çok net olarak belirlenebilmektedir. Çok ciddi bir şekilde

¹⁰⁴ A.g.e., 11

¹⁰⁵ A.g.e., 27

uygulanan sınavlar öğrenciler tarafından da çok önemsenmektedir. Dershanedeki ölçme-değerlendirme birimi, rehberlik servisi ile birlikte, uygulanan testin güvenilirliğini, geçerliliğini, ayırt ediciliğini incelemekte, sınav sonucunda soru analizi yapmaktadır.

Sınav sonuçlarına göre, öğrencilerdeki başarı yükselmeleri ve düşmeleri değerlendirilmekte ve sonuç velilere de bildirilmektedir.¹⁰⁶

Sosyal, Kültürel ve Sportif Etkinlikler; Genellikle özel dershanelerin, eğitimden çok öğretime ağırlık verdiği şeklinde yaygın bir kanı vardır. Ancak, başta rehberlik servisi çalışmaları olmak üzere, özel dershanelerde eğitim kategorisine girebilecek pek çok etkinlik yapılmaktadır. Bazılarını kısaca belirtmek istiyoruz:

- a. Meslek seçimi, sınav kaygısı, anne-baba iletişimi gibi pek çok konuda düzenlenen konferans, paneller ve söyleşiler
- b. Çeşitli veli ve öğrenci seminerleri
- c. Fen ve edebiyat alanında düzenlenen çeşitli yarışmalar (kompozisyon, şiir ve karikatür vb.)
- d. Ders ve test kitapları dışında yayınlanan çeşitli kitap ve dergiler,
- e. Çeşitli kampanyalar (sigara karşıtı, çevre, kan bağıışı vb.)
- f. Çeşitli eğitsel kol faaliyetleri
- g. Geziler, moral çayları
- h. Çeşitli sportif yarışmalar (masa tenisi, futbol, satranç vb.)

Birçok özel dershanede yukarıda sıraladıklarımızın dışında pek çok eğitsel etkinlikler yapmaktadır.¹⁰⁷

4.4.Özel Dershanelerin Eğitimdeki Yeri

Özel dershanelerin varlığı Cumhuriyet öncesi yıllara kadar dayandığını önceki bölümde belirtmiştik. Başlangıçta yetişkinler için yabancı dil, sanat, ticaret, ev ekonomisi alanlarında kurslar düzenleyen özel dershaneler, 1930'lardan sonra

¹⁰⁶ A.g.e., 29

¹⁰⁷ ÖZDEBİR, "Eğitim Dergisi", sayı:13, 6

öğrenci yetiştirmeye yönelik kurslar da düzenlemişlerdir.¹⁰⁸ 1950'lerden sonra, eğitim sisteminin her kademesinde giderek artan öğrenci sayısı ile dengeli biçimde okul ve öğretmen sayısının arttırılmayışı eğitimin niteliğini olumsuz yönde etkileyen unsurlardan biri olarak ortaya çıkınca, talebin çok artması üzerine özel dershaneler artık tümüyle öğrencileri yetiştirme çalışmalarına yönelmişlerdir.

Özel dershaneler, 1965 tarihli ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ve ilgili yönetmeliklere tabi olmuşlardır. Bugün, 1984 tarihli ve 3035 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununa tabidirler (Bkz.Ek-2).

Özel dershanelerin doğup yaygınlaşmasına yol açan başlıca nedenler şöyle özetlenebilir:

- a. Öğrencilerin özellikle liselerde, sayısal, sözel ve eşit ağırlık alanlarına yanlış yönlendirilmeleri ve bunun sonucunda öğrencilerin ilgi duymadıkları derslerle karşı karşıya kalmaları.
- b. Öğrencilerin ilk öğretim kademesinde en az bir defa okul değiştirmeleri.
- c. Özellikle ilk ve ortaöğretimde sınıfların kalabalıklaşması yüzünden öğretmenlerin öğrencilerle yeterince ilgilenememeleri, araç gereç, laboratuvarları kullanamamaları, ikili üçlü öğretim nedeniyle eğitimin niteliğinin düşmesi.
- d. Öğretmen dağılımının bölgelere ve okullara göre farklılık göstermesi.
- e. Öğretmenlerin aynı akademik düzeyde yetiştirilemeyişinin farkı.
- f. Bazı okullarda derslerin boş geçmesi ve yetersiz elemanlarca doldurulması (Öğretmenlerin nitelik ve nicelik olarak yetersizlikleri)
- g. Giriş sınavı ile öğrenci alan okulların kontenjanlarının artan talep karşısında sınırlı kalması ve buralara girişin her yıl daha da güçlenmesi.
- h. Okullarda uygulanan sınav tekniği ile seçme sınavlarındakilerin farklı olması nedeniyle öğrencilerin bunları öğrenme ihtiyacı duymaları.
- i. Giriş sınavlarının içeriği ile okullarda kazandırılan bilgilerin arasında özdeşlik bulunmayışı.

¹⁰⁸ ÖZDEBİR, "Haber Bülteni", sayı: 9, 12

- j. Farklı programlardan geçen lise öğrencilerinin üniversite giriş sınavlarında aynı sorulara tabi tutulması.
- k. Öğrencilerin verimli ders çalışma yöntem ve tekniklerini bilmemeleri.
- l. Öğrencilerin ders çalışmak için belirli bir çalışma ortamına sahip olmamaları.
- m. Velilerin, çocuklarının iyi yetişmesi, toplumda bir statü edinebilmesi için çocuğa daha çok baskı yapması ve gittikçe daha güçlü bir arzu duymaları.
- n. Giderek zorlaşan üniversiteye girişin en önemli yolunun puanları yükseltici teknikleri ve bilgileri kazanmak olarak görülmesi.

1981 Hükümet programı “eğitimde fırsat eşitliğini bozdukları” gerekçesiyle uzun dönemde özel dersaneleri kapatmayı ilke edinmiş ve 16 Haziran 1983 tarihli ve 2843 sayılı kanun, bunların 1 Ağustos 1984’te kapatılacağını öngörmüştür. Ancak, 11 Temmuz 1984 tarihli ve 3035 sayılı kanun, özel dersanelerin varlıklarını sürdürmelerine ve yenilerinin açılmasına izin vermiştir. Bu kanundan sonra özel dersanelerin sayısı hızla artmıştır. 1983’te ülkede 174, 1985’te 315 özel dersane varken bu sayı 1987’de 534’e, 1988’de 662’ye ulaşmıştır.¹⁰⁹

2000-2001 yılında 2025 adet özel dershaneye 525.000 öğrenci devam ederken, bugün Türkiye’de 81 ilde toplam “2984 özel dersane” faaliyet göstermektedir. İlköğretim ve ortaöğretim seviyesinde öğrencilerin devam ettiği ve okullardaki resmi programın uygulandığı özel dersanelere, 2004-2005 öğretim yılında 785.000 öğrenci devam etmektedir(Bkz.Tablo-22).

Özel dersaneler bugün şu alanlarda çalışmaktadırlar:

- a) İlk ve orta öğretimdeki öğrencileri zayıf oldukları derslerde yetiştirmek.
- b) Giriş sınavına göre öğrenci alan orta öğretim okulları ile üniversite giriş sınavlarına hazırlamak.
- c) Bütünleme ve okul dışından bitirme sınavlarına hazırlamak.

¹⁰⁹ Celal Temel, “Bir Eğitim Kurumunun 25 Yılı”, 33

4.5.Özel Dershaneler ve Yüksek Öğrenim

1980’lerden bu yana dünyada ve ülkemizde kitlesel eğitime geçişle birlikte yükseköğretim kurumları eğitim sistemleri içinde tartışma konusu olmuştur. Türkiye’de üniversiteye giriş büyük bir sorundur. Lise öğrencisinin başlıca kaygısı, birinci amacı ilgi duyduğu ya da saygın, hiç olmazsa herhangi bir fakülteye, yükseköğretim programına girebilmektir. Ne var ki, bugün üniversitelerimizde liseyi bitirenlerin ancak yaklaşık onda birini alabilecek kadar yer vardır. Üniversiteye girmek isteyenlerin sayısı her geçen gün artmaktadır.

Eğitim kurumunun kademelerini birbirinden ayrı düşünmek zordur. İlköğretim aşamasından yüksek öğrenime kadar bütün basamakları birbirleriyle ve toplumsal yapıyla sıkı bir ilişki içindedir. Özellikle öğrencilikten ayrılıp çalışma hayatına geçiş için son aşama -yüksek öğrenim- daha çok işlevleri ile tartışılır konumdadır.

Çavdar’a göre “son yıllarda, küreselleşmeyle birlikte yüksek öğrenim düşüncesinde de kökten bir değişme yaşanmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde yüksek öğrenimin işlevi, bilgiyi oluşturup nesilden nesile taşımak ve bu işleyle insanlığı ve toplumları geliştirmektir. Son iki yüzyılda yaşanan teknolojik gelişmeler, rekabeti ve daha çok eğitilmiş insan gücüne gereksinimi, dolayısıyla da yüksek öğrenim kurumlarının sayısında hızlı bir artışı beraberinde getirdi. Bu artış, yüksek öğrenimi daha geniş kitleler için ulaşılır kılarken yüksek öğrenimin içeriğinde ve yapısal özelliklerinde top yekün değişime neden oldu.”¹¹⁰

Yüksek öğrenimin işlevlerinin ne olduğu sürekli tartışılrsa da genelde, eğitim sisteminin en üst basamağını oluşturduğu ve 21. yüzyılda kalkınmış ekonominin sermayesi olan “sorunu tanıyabilen bilgiyle donanmış sorunun ana kaynağını saptayabilen ve sorunu büyük bir ustalıkla çözebilen vatandaşlar” yetiştiren kurumlar olduğu kabul edilmektedir

Çavdar’a göre, “çağdaş üniversitelerin temel işlevlerini yerine getirirken, gerek bilimsel gelişmelere ve gerekse toplumsal gereksinimlere yönelik etkilerinde

¹¹⁰ Ayhan ÇAVDAR, “Nasıl Bir Üniversite Mezunu İstiyoruz?”, 193

ve üst düzeyde bunların yürütülebilmesinde kaliteye önem vermesi kaçınılmaz bir husustur. Toplumda gençlerin tümünü üniversiteye yönlendirmek veya özendirmek; keza, toplumda statüyü kazanmayı, gelişmeyi ve bireylerin sınıf atlamalarını üniversite diplomasına endekslemek, çağdaş ve gerçekçi bir yaklaşım değildir.”¹¹¹

Çavdar’ın aktardığına göre; Dore “Diploma Hastalığı” adlı eserinde, öğretmenlerin öğrencilere eğer verileni öğrenmezlerse doktor, usta ya da gelişmiş bir insan, yararlı bir yurttaş ya da yaşamını sürdürebilen birer birey olamayacaklarını yani yaşamını sürdürme şansını yitireceklerini alaycı bir tavırla anlatır. Çavdar, bugün yüksek öğrenim kurumlarına yüklenen görevin, emek pazarı için yetenekli, meslek sahibi elemanlar yetiştirme işlevi olduğunu savunmaktadır. Özellikle 1950’lerde başlayan hızlı teknolojik gelişmeler nedeniyle daha çok eğitilmiş insana ve daha çok yükseköğrenim kuruluşuna gereksinme duyulmuştur. Toplumsal değişimi hızlandıran teknolojik gelişmeler yüksek öğrenim kurumlarını da sürekli değişim ve yenilenmeyle yüz yüze bırakmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkeler bağlamında bilgi evrenselleşmekte ve bilgiyi oluşturan ve elinde tutanlar bilgiyi pazarlama işlevini yürütmektedirler. İnsan gücünün bilgi birikimiyle ölçüldüğü günümüzde ülkelerarası yatay geçiş kolaylıkla sağlanabilmektedir. Bu bağlamda gelişmiş ülkeler yarışçı, sömürü sonrası ve global bir pazarla yeniden yapılanarak, daha fazla öğrenciyi değişik isimler altında barındırmayı hedeflemektedirler.¹¹²

1970 sonrası hükümetler gelişmiş ülkelerdeki yükseköğrenim kuruluşlarının kapılarını daha fazla öğrenciye açarak daha demokratik kuruluşlar olacağını bunun da demokrasinin gereği olduğunu vurgulayarak yükseköğrenimin yaygınlaşmasını sağlamışlardır. Özellikle doğrudan ulusal ekonomiye katkıda bulunmaları gerektiğini bu işi yaparken de bir yandan bilgi üretip diğer yandan insan gücü kaynağını oluşturmanın yüksek öğrenimin ana amacı olduğunu savunmuşlardır .1980’lerden bu yana dünyada ve ülkemizde kitlesel eğitime geçişle birlikte yükseköğrenim, öğrencisiyle, akademik ve idari personeliyle günden güne büyüyen daha dinamik bir kuruma dönüşmüştür.

¹¹¹ A.g.k., 5

¹¹² A.g.k., 89

Ayrıca Çavdar, “bu kurumlara artan talebin eğitim sisteminin içeriğinde herhangi bir değişiklik yapıp yapmadığı yüksek öğretim kurumlarının öğrencileri yaşama hazırlayıp hazırlamadığının tartışmalı bir konu olduğunu savunmaktadır.”¹¹³

Küreselleşme ile birlikte, dünya genelinde pazara yönelik eleman yetiştirmek işlevini yürüten üniversiteler bir işletme gibi çalışmaya başlamış ve öğrenciler ‘müşteri’ ya da ‘tüketici’, bölüm başkanları ‘şube yöneticisi’, rektörler ‘genel müdür’, öğretim elemanlarının yaptığı iş öğretmek değil, ‘müfredatı aktarmak’, anlamak ‘yarış’ ve bilgi ‘danışma’ haline dönüşmüştür.¹¹⁴

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda mesleki-tekniik ortaöğretim öğrenci sayısının, toplam ortaöğretim öğrenci sayısı içindeki oranını yüzde 65’e çıkarma hedefi yer almaktadır. Plan döneminin son yılına girilirken bu hedeften oldukça uzakta olduğu söylenebilir. Meslek lisesi mezunlarının yükseköğretime geçişindeki engeller, üniversiteye devam etme amacını taşıyan öğrencilerin genel liseleri tercih etmesine yol açmaktadır. Bir diğer etken ise meslek lisesi mezunları arasında gözlenen işsizliğin artmasıdır. Mesleki-tekniik liselere dönük talebin sürekli olarak düşmesi, yükseköğretime geçişteki sorunlar ve bu okullardan mezun olanlar arasında artan işsizlik oranları, mesleki-tekniik ortaöğretimin yeniden düzenlenmesini gerektirmektedir. Genel liselerin amacı öğrenciyi yükseköğretime hazırlamaktır. Genel liselere olan bu ilgi aynı zamanda özel dershanelere olan talebin de arttırması demektir. Öğrenciler okuldaki zayıf derslerini takviye etmenin yanı sıra ÖSS sınavına hazırlık için de özel dershanelere gitmek zorunda bırakılıyorlar.

Devletle üniversiteler arasında özerklik ilişkisi, ekonomiye insan gücü yetiştirmenin beklendiği üniversitelerin, bir işletme gibi işlev görmesiyle sağlanabilmiştir. 20.yüzyılda yükseköğretimin ülkenin sosyo-ekonomik yapısına katkısı nitelikli insan yetiştirmek işlevine dönüşmüştür. Ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde yaşanan sorun ise, ortaöğretim mezunlarına, ‘üniversite eğitiminin’ işsizliği örten tek alternatif olarak sunulmasıdır.

YÖK(Yüksek Öğretim Kurulu), 1997 yılında 67 fakülte ile yüksekokulda öğrenim gören 80 bin öğrenci üzerinde anket yaparak, **“üniversite öğrencilerinin**

¹¹³ A.g.k., 165

¹¹⁴ A.g.k., 201

aile gelirlerini, eğitim harcamalarını ve mezuniyet sonrası iş olanaklarını” araştırdı. Araştırma sonuçlarında, dershanelerin üniversite hazırladığında vazgeçilmez bir güç olduğu ve üniversitede okuyanların yüzde 80’inin dershaneye gittiği belirlendi. Araştırmaya göre üniversitede öğrenim gören çocukların ailelerin ortalama geliri 1997 verilerine 76 milyon lira ile Türkiye ortalamasına paralel bir özellik taşıyor. Ancak gelişmiş ve popüler üniversitelerde okuyan öğrencilerin ailelerin ekonomik durumu, taşrada bulunan öğrencilere göre yüksek bir grafik izliyor. Örneğin ODTÜ(Ortadoğu Teknik Üniversitesi)’de okuyan öğrenci ailelerin ortalama geliri, Atatürk Üniversitesin’ de okuyan öğrenci ailelerinin gelirinden yaklaşık 2.5 kat fazla. YÖK’ün gerçekleştirdiği “Türk Yüksek Öğretiminin Bugünkü Durumu” başlıklı araştırmanın bazı bölümleri şöyledir:¹¹⁵

a. Yükseköğretime Giriş İçin Yapılan Harcamalar

Halen üniversitede okuyan öğrencilerin yaklaşık yüzde 80’i üniversite giriş sınavına girmeden önce özel kurslara katılmaktadır. Bu özel kursların yüzde 88’ini özel dershaneler,yüzde 12’sini ise özel ders, özel grup, halk eğitim merkezleri ve okulların hafta sonu kursları oluşturmaktadır. 1997 yıl ortası rakamlarına göre, özel kurslara katılan öğrenciler, bu kurslar için ortalama 148 Milyon TL harcama yapmışlardır. Buna karşılık özel kurslara katılmayan öğrenciler, ortalama 43 Milyon TL harcama yapmışlardır. Hiç harcama yapmadan üniversite sınavlarına hazırlanan öğrencilerin oranı ise yalnızca yüzde 8’dir. Özel kurslara katılmayan öğrenciler için ekonomik koşulların yetersiz olması, en önemli katılmama nedeni olarak ortaya çıkmaktadır.

b. Eğitim Harcamaları ve Finansmanı

Öğrencilerin aylık kişisel harcamaları , Mayıs 1997 fiyatları ile ortalama 16 Milyon TL’dir. Öğrencilerin yüzde 49’u katkı payını yüksek görmektedir. Yüzde 46’sı yeterli düzeyde görmekte, yüzde 5’i az görmektedir. İlginç olan öğrencilerin ilk tercihlerine girmiş olma koşulu altında, şimdiki katkı payınının 2,6 katını ödemeyi kabul etmeleridir. Öğrencilerin yüzde 51’i ortalama olarak 4 milyon TL burs yada kredi almakta öğrencilerin kişisel harcamalarının yüzde 27’sini karşılamaktadır.

¹¹⁵ ÖZDEBİR, “Aylık Haber Bülteni”, sayı:9, 2

Ancak öğrencilerin yüzde 96'sı verilen bursu yetersiz bulmaktadır. Beklenen aylık kredi miktarı 15 Milyon TL'dir. Kredi almayan öğrencilerin yüzde 12'si kişisel harcamalarını aile yardımı olarak yada çalışarak karşılamak zorundadır.

c. Öğrencilerin Okudukları Program Hakkındaki Düşünceleri ve Beklentileri

Öğrencilerin yüzde 76'sı okudukları yükseköğretim programından memnun. Örneğin İTÜ'deki öğrencilerin yüzde 85'i okudukları programdan memnun iken Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde okuyanların ancak yüzde 66'sı okudukları programdan memnun olduklarını belirtmişlerdir. Kendi alanında çalışmak isteyen öğrencilerin yüzde 82'si okuduğu programdan memnun görünürken, ilgili alan çalışmak istemeyen öğrencilerin yüzde 37'si memnuniyetlerini belli etmişlerdir. Öğrencileri yüzde 43' ü mezuniyetten hemen sonra iş bulabileceklerini, yüzde 37'si ek eğitim aldıktan sonra iş bulabileceklerini belirtmiştir. Öğrencilerin yüzde 88'i mezuniyet sonrasında öğrenim gördüğü alanda çalışmak istemektedir. Öğrencilerin yüzde 70'i özel sektörde çalışmak istemektedirler. Bu oran İTÜ öğrencilerinde yüzde 92 iken, Dicle üniversitesi öğrencilerinde yüzde 50 civarındadır. Öğrencilerin yüzde 60'ı lisansüstü eğitime devam etmek istemektedir. Bu oran ailenin gelir düzeyi ve eğitim seviyesi yükseldikçe artmaktadır.¹¹⁶

4.6.Özel Dershanelerle İlgili Tartışma Konuları

Toplumumuzu içinde bulunduğu bunalımdan kurtarmak, kardeş kavgasını önlemek ve ülkenin bütünlüğünü güven altına almak amacıyla gerçekleştirilen 12 Eylül Harekatının dayandığı ana fikir, Milli Eğitime özel bir ilgi gösterilmesini gerektirmiştir.¹¹⁷

Özel dershaneler 12 Eylül 1980 döneminde de en çok tartışılan eğitim konularından biridir. Özel dershanelerin kapatılmalarının gündemde olduğu 1980 yılında MEB'in hazırladığı bir raporla da özel dershaneler 12 Eylül Askeri

¹¹⁶ A.g.d., 3

¹¹⁷ ÖZDEBİR, Mayıs-Haziran Dergisi, sayı 9, 8

Hükümetin dikkatlerinin üzerine çekilmesine neden olmuştur. MEB Özel dershaneler raporunda şu tespitlere yer verilmiştir.

- a. Özel dershaneler genellikle büyük kentlerde açıldıklarından fırsat eşitliğini (kırsal yörelerdeki öğrencilerin aleyhine) zedelemektedirler.
- b. Eğitim-öğretimi ticaret metası yapmakta, aşırı kar elde etmektedirler.
- c. Resmi okullardan tecrübeli ve nitelikli öğretmenleri yüksek ücretlerle çekip almakta, okullardaki eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedirler.
- d. Sınavlardaki başarı sıyrınının kendilerinde olduğu kanısını uyandırarak, öğrencilerin okul ve öğretmenlerinden soğumalarına neden olmaktadır.
- e. Zaman zaman kaçak olarak okuldaki öğretmenleri de çalıştırdıklarından, bir yandan öğretmenlerin ders yüklerini artırıp onları yormakta öte yandan bu öğretmenlerle öğrencileri özel dershanelerde karşı karşıya geldiklerinden öğrenci-öğretmen ilişkilerinin temeli olan “saygı” bundan zarar görmektedir.
- f. Öğrencilerin, adeta şartlanmışçasına, bu kurumlara da gitmeleri onların yükünü arttırmakta, öğrenme kapasitelerini aşırı ölçüde zorlamaktadır.¹¹⁸

MEB söz konusu raporuyla 12 Eylül 1980’den sonra özel dershanelerin kapatılması gündeme geldi. 1981 yılından 1983 yılına kadar konu kamuoyunda tartışıldı. 1983’te özel dershanelerin kapatılması ile ilgili bir yasa tasarısı kurucu mecliste gündeme getirildi. Uzun tartışmalardan sonra yasa tasarısı reddedildi. Ancak Milli Güvenlik Kurulu bu kararı veto ederek, 625 sayılı yasanın bazı maddelerini değiştirerek 16.06.1983 tarih ve 2843 sayılı yasayı kabul ederek, özel dershanelerin bu yasanın yürürlüğe giriş tarihinden bir yıl sonra, yani 31.07.1984 tarihinden itibaren kapatılmasına karar verdi.¹¹⁹

Nitekim, 1981 Yılı Hükümet Programının genel ortaöğretimle ilgili tedbirler bölümünün 15. maddesinde, eğitimde fırsat eşitliğini bozan özel dershanelerin, kısa

¹¹⁸ A.g.d., 9

¹¹⁹ A.g.d., 12

dönemde kontrol altına alınması, uzun dönemde bu dershanelerin kapatılması ve bu fonksiyonun Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarında açılan hazırlama kurslarınca yerine getirilmesi yönünde bir direktif yer almaktadır.

Bu direktif doğrultusunda, kısa dönemde dershaneleri kesin kontrol altına almak amacıyla, 1981 Ocak ayından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 3 genelge ve 2 yönetmelikle yeni düzenlemeler getirilmiştir.

31.01.1981 tarih ve 1068 sayılı Genelge ile özel dershanelerin valiliklerce yapılan her türlü işlemleri Milli Eğitim Bakanlığı'nın yetki alanına alınmış, öğretmen ve yöneticilerin ders saatleri ile sınıf mevcutları azaltılarak sınırlandırılmıştır.

13.05.1981 tarih ve 3900 sayılı genelge ile de özel dershanelerdeki işlemler her yönüyle okul disiplini paraleline getirilmiştir. Özel dershanelerin, eğitim-öğretim ve yönetim işlerini yeniden düzenlemek amacıyla bir özel dershaneler tip yönetmeliği çıkarılmıştır¹²⁰

Özel dershaneler ile ilgili bu düzenlemeler yapılırken, Milli Eğitim Bakanlığı yaptırdığı denetlemelerle, bazı özel dershanelerin gerektiği gibi vergi ödemediğini, 1495 sayılı kanuna aykırı olarak resmi ve özel okul öğretmenlerini çalıştırdıklarını, öğretmenlik formasyonuna sahip olmayanlara görev verdiklerini, kontenjan fazlası öğrenci kaydettiklerini, il ücret tespit komisyonunca tespit edilen ücretin dışında öğrencilerden ücret tahsil edildiğini ve zaman zaman öğretime başlama izni olamadan faaliyete geçen özel dershanelerin bulunduğunu tespit etmiştir. Denetimler sonunda 13 dersane sürekli, 23 dersane geçici olarak kapatılmıştır .

Özel dershanelerin uzun vadede kapatılmasının Hükümet Programında yer alması göz önünde tutularak, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununda değişiklik yapan Kanuna, Özel dershanelerin kapatılmasını öngören bir madde eklenmiştir. Böylece 08.06.1965 tarih ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ile bu kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bir madde eklenmesine dair 16.06.1983 tarih ve 2843 sayılı kanuna bir madde eklenmesine dair 16.06.1983

¹²⁰ Bkz.Ek-3

tarikh ve 2843 sayılı kanun ile özel dershanelerin açılması yasaklanmış; mevcutlarının 1 Ağustos 1984 tarihinde kapatılmaları öngörülmüştür.¹²¹

4.6.1.Özel Dershanelerin Kapatılması ve Yeniden Açılması

1981 yılı Hükümet programında “uzun vadede özel dershanelerin kapatılması” hükmünün yer almasından ve bu kurumların kapanmasını öngören yasanın hazırlık çalışmasına başlanmasından sonra özel dershanelerin açılmasına ve işleyişine neden olan etkenler, yasal dayanağı, özel dershanelerin yarattığı sakıncalı yönler, bu kurumların kapanmasıyla ortaya çıkabilecek olumsuz durumlar kamuoyunda tartışılmaya başlanmıştır .

1983 yılında yapılan seçimlere sonucunda kurulan Özal Hükümeti’nde bu konu yeniden tartışmaya açıldı. O sıralarda Türkiye genelinde faaliyet gösteren 174 özel dershane, bir taraftan tasfiye işlemleri yaparken, bir taraftan da bu kapatma işleminin haksızlığını dile getirmek için bir araya geliyorlardı. Kısa adı ÖZ-DE-BİR olan Özel Dershaneler Birliği Derneği o tarihlerde doğdu.¹²²

1965 yılında çıkartılan 625 sayılı yasa ile, yasal güvence altına alınan özel dershaneler, daha üzerinden 10 yıl geçmeden, 1974 yılında zamanın Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ tarafından; eğitimde fırsat eşitsizlikleri yarattıkları gerekçesiyle kapatılmaları gündeme getirildi. Ancak, bu kapatılma girişimi söylemde kaldı. 12 Eylül 1980 ihtilalinden sonra, özel dershanelerin kapatılması yine gündeme geldi. Zamanın Cumhurbaşkanı Kenan Evren’in “Özel dershaneler neredeyse okulların yerine geçmeye başladı. Dershaneleri ortadan kaldırırsak, hem aileler kurtulur, hem de fırsat eşitliği sağlanır.”¹²³ şeklindeki sözleri, hemen zamanın Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam’ı harekete geçirdi.

Öyle acele edildi ki, yasa ile kurulmuş bu kurumları, bir genelgeyle kapatma girişiminde bulunuldu. Olmayınca, konu Danışma Meclisine(Askeri hükümet

¹²¹ Celal Temel, “Bir Eğitim Kurumun 25 Yılı”, 33

¹²² A.g.k., 34

¹²³ A.g.k., 44

tarafından,1982 Anayasası için oluşturulmuş meclis) getirildi. Danışma Meclisi'nde özel dersanelerin lehinde ve aleyhinde uzun konuşmalar yapıldı. Genelde kapatma isteminde bulunanların, “fırsat eşitsizliği yaratıyorlar”, “okulları zor durumda bırakıyorlar” gibi, bir iki yüzeysel belirlemesi dışında, fazla bir bilgi ve araştırmaları yoktu. Ama, Danışma Meclisi Milli Eğitim Komisyonu Başkanı Selçuk Kantarcıoğlu konunun uzmanıydı ve kürsüden şöyle sesleniyordu: “... Denetim ve gözetim için her türlü olanağın Milli Eğitim Bakanlığı'na ait olduğu, eğitimi tamamlayan birer kurum halinde çalışmalarının yetkili kurumlarca sağlanabileceği, iyi işlerliği temin edildiğinde toplumda bir talebi karşıladığı, iyi işlemeyenler için mevzuat boşluğu olmadığı, üniversiteye giriş açısından yapılan araştırmalara göre faydaları bulunduğu anlaşıldığından, özel dersanelerin yasa metnine dahil edilmesi, komisyonumuzda uygun görülmüştür.”¹²⁴ Aynı komisyonda görevli Muzaffer Ender de, kapatma girişimine şiddetle karşı çıkıyordu komisyonun olumlu görüşü Danışma Meclisi Genel Kurulunda da benimsendi. Böylece kapatılma önerisi reddedildi. Ancak danışma Meclisi'nin bu kararını, Milli Güvenlik Kurulu veto etti ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Yasasındaki bazı maddeleri değiştiren ve özel dersanelerin bir yıl içinde kapatılmasını öngören, 16 Haziran 1983 tarih ve 2843 sayılı yasayı kabul etti. Bu yasaya göre Türkiye'de özel dersaneler 1 Ağustos 1984 tarihinden itibaren kapanıyordu. Ancak yeni kurulan Özal Hükümeti, 11 Temmuz 1984 tarih ve 3035 sayılı yasa ile özel dersanelerin faaliyetlerine devam etmelerini sağladı.¹²⁵

Özel dersanelerin yeniden açılmasına izin veren, adı geçen “8.6.1965 tarih ve 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun bazı maddelerinin değişmesi, geçici bir maddenin kaldırılması, bir ek madde eklenmesi hakkında 11.07.1974 tarih ve 3035 sayılı kanun” özel öğretim kurumları ile bu kurumlar arasında yer alan özel dersanelerin kuruluş ve işleyişine ilişkin bazı değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Bu değişikliklerin en önemlilerinden biri, özel dersanelerin gelişmekte olan bölgelere açılmasını teşvik amacıyla, bu kurumları ve programlarında uygun görülen teşvik araçlarında yararlandırılacağına öngörülmesidir. Getirilen ikinci bir değişiklik ise, eğitim-öğretim ve yönetim bakımından sakınca görülmediğinin teftiş

¹²⁴ A.g.k., 45

¹²⁵ A.g.k., 47

raporlarıyla tespit edilmesi halinde; bir kurucuya ait yapı ve yapılar içinde, farklı derecelerde özel öğretim kurumlarının bulunmasına izin verilmesidir. Nitekim, adı geçen kanunun yürürlüğe girmesinden sonra Ankara ili içerisinde bulunan iki özel dersane sahibi aynı mahalde özel okul açma izni almışlardır.¹²⁶

Öğretmen olmayan ancak, öğretmenlik yapma nitelik ve şartlarını taşıyan devlet memurları ile stajyer öğretmenlere özel öğretim kurumlarında görev verilebilmesi hususları ise 3035 sayılı kanunla getirilen diğer değişikliklerdir. Sonuncu ve önemli bir değişiklik ise, özel öğretim kurumlarına ait bina ve tesislere en az 200 metre mesafe içerisindeki alanlarda meyhane, kahvehane, bar ve benzeri gibi yerlerin açılmayacağı; bu alana giren ve faaliyette bulunan bu yerlerin Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki yıl içerisinde kapatılacağı hususudur.¹²⁷

3035 Sayılı Kanun, özel dersanelerin kuruluş, işleyiş ve denetimine ilişkin; getirilen değişikliklerle ilgili olarak yeni yönetmeliklerin çıkarılmasını da öngörmüştür. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Özel Öğretim Kurumları Daire Başkanlığı Yetkilileri, yasanın öngördüğü yönetmeliklerin 1985 yılı içerisinde çıkarılabileceğini belirtmişlerdir. Henüz bu yeni yönetmelikler çıkmamış bile olsa adı geçen 3035 Sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten Aralık 1984 tarihine kadar, 90 özel dersane kurucusunun dersane açma izni için müracaatta bulunduğu, bunlardan 40 tanesinin kurum açma izni ile birlikte öğretime başlama izinlerini de alarak öğretime başladığı öğrenilmiştir

1988 yılında zamanın Milli Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel, özel dersane tartışmalarını tekrar gündeme getirdi. Üniversite giriş sisteminde, ortaöğretim başarı notunun etkisinin artırılması çalışmaları sırasında Bakan Hasan Celal Güzel: "... Özel dersanelerde uygulanan test sınavları bilimsel değildir, dersaneler test cambazlığı yapıyor, öğrencileri süründürüyorlar..." türünden açıklamalarda bulundu. Yine özel dersanelerin kapatılabileceği ifade edildi. Bakan ile, Özel Dersaneler Birliği Derneği arasında polemikler yaşandı.¹²⁸

¹²⁶ Tayyip DUMAN, "Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme", 35

¹²⁷ A.g.k., 60

¹²⁸ A.g.k.,47

Duman'a göre, özel dershaneler pazarının 18 trilyonluk cirosu devletin iştahını kabarttığı için kaynak peşindeki hükümetin, Milli Eğitime bulduğu yeni kaynak, devlet dershaneleridir. Devlet, 'Eğer bu millete dershane lazımsa, onu da biz kurarız' deyip işe girişmiştir. Talim Terbiye Kurulu ile Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü'nün ortaklaşa hazırladıkları rapora göre, bu yeni projeye Milli Eğitim bir taşla iki kuş vuracak; hem okullara hem de öğretmenlere ek gelir sağlanacak; veliler de rahatlayacakmış. Okulların ve öğretmenlerin maddi açıdan rahatlayacakları doğru ama, eğer veliler rahatlırsa, bence fena halde yanılmış olurlar. Bu projeyi hazırlayan genel müdürler, dershane furçasının nereden doğduğunu unutmuş görünüyor. Devlet eğitimi becerbilseydi, zaten bu dershanelere gerek kalmazdı. Ayrıca Duman, özel dershanelerin, lise eğitim sisteminin yetersizliklerinden doğduğu ve üniversiteye girmek için bir dershaneye gitmek neredeyse şart haline geldiği için devletin asli eğitimi doğru dürüst vermekte güçlük çekeceğini, destek eğitimini de doğru dürüst veremeyeceği tespitinde bulunur.¹²⁹

Devlet okulları, haftada 35-40 saatte öğretemediğini, haftada 8 saatte vermesi olanaksızdır. Dolayısıyla devlet dershanelerinin, devlet okullarından bir farkı olmayacaktır. Devlet okullarının öğrencilere, haftada 35-40 saatte öğretemediğini haftada 8-10 saate sığacak düzeyde öğrenim verebilmesi; bürokrasinin hantallığından, öğretmenlerin maddi ve manevi olarak desteklenmesindeki yetersizlikten kaynaklanıyor. Devlet okullarında değişmeyen müfredat, aynı ders notlarından yararlanarak öğretmeye alışmış bir öğretmenin, bu anlayışını değiştirmesi, kendi içinde devrim yapması demektir. Dershanede ders veren Milli Eğitimin hocaları, özel dershanede yapabilmelerinin nedeni, özel dershane piyasasından kaynaklanan rekabetten dolayıdır. Özel dershaneleri, kendilerini sürekli yenilemeye ve mükemmelleştirmeye iten şey aralarındaki kıyasıya yarıştır.

Özel dershaneler, Milli Eğitimin öğretmenlerini dikkatle seçerek ve büyük paralar ödeyerek transfer ediyorlar. Özel dershane öğretmenleri, hafta sonları, beş gün boyunca yorulduğunun birkaç katı yorulmakta geceler boyu uğraşıp özel test soruları hazırlamaktadır. Sürekli bir performans değerlendirmesi altında

¹²⁹ A.g.k., 47

tutulmaktadır. Verimsizleştigi tespit edildiğinde özel dersane öğretmenleri , ertesı yıl aynı kurumda çalışmaları güçleşmektedir. Başarı grafiği biraz düşen öğretmenin ertesı yıl sözleşmesinin yenilenmemesi ve öğretmenler arasındaki rekabet özel dershanede öğretmen kalitesinin daha yüksek olmasını sağlamaktadır. Devlet kendi dersanelerinde böyle bir denetimi, böyle bir performans değerlendirmesini yapabilirse örneğin sözleşmeli öğretmenliği yaygınlaştırarak, öğretmen kalitesini yükseltebilir. Okul müdürleri, MEB tarafından performans değerlendirilmesi yapılarak öğretmen alımı yapılabilir. Devletin etüt sınıflarında “dersanelerinde”, sadece iyi olan öğretmenlere, ücretle ders vererek yaratılan rekabet, öğretmen kalitesinin yükselmesine olumlu bir katkı sağlayacaktır. Ayrıca MEB ücretsiz etüt merkezlerini özellikle kalkınmada öncelikli illerde yaygınlaştırarak, buradaki öğrencilere sınava hazırlık kursları verilebilir. Özellikle kırsalda verilen eğitimin yetersiz oluşu eğitimde fırsat eşitliği ilkesine ters düşmektedir. Devletin ücretsiz sınava hazırlık kursları, maddi imkansızlıklardan dolayı özel dersanelere gidemeyen, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da okuyan öğrencilerin eğitimine büyük katkı sağlayacaktır.

1990’lı yılların başında Çiller Hükümeti’nin Milli Eğitim Bakanı Mehmet Sağlam da özel dersaneleri eleştiren açıklamalarda bulundu. Hatta zamanın başbakanı, “Üniversite giriş sınavını kaldırdık.” Diyerek sorunu kökten çözdüğünü ifade etti! Ancak, özel dersaneleri sürekli eleştiri konusu yapan yetkililer ve bürokratlar, konu ile ilgili çözümler geliştiremeyince, son yıllarda özel dersane tartışmalarında kapatılma artık çok fazla dile getirilmiyor. Ama tartışmalar devam ediyor.¹³⁰

3035 sayılı yasanın (Özal hükümeti tarafından 1984 yılında özel dersanelerin yeniden açılması için çıkarılmış yasa) yürürlüğe girmesi ile birlikte, yasa hükümleri gereğince özel dersanelerle ilgili olarak pek çok yönetmelik, yönerge ve genelge yayınlanmaya başlandı.

¹³⁰ Sabri AKDENİZ, “Eğitim Sosyolojisi”, 132

Eğitim Sistemi içinde gerçek yerini almaya başlayan özel dersaneler, hızlı bir gelişme süreci içine girdiler. Bu süreç içerisinde özel dersane ve okul sahipleri tarafından, TDER, ÖZDEBİR, GVENDER gibi dernekler kurulmuştur. Bundan sonra, özel dersaneler hem nicelik hem de nitelik olarak gelişmeye başladı (Bkz. Tablo-20, Tablo-21, Tablo-22 ve Tablo-23). 1984 yılında 174 olan özel dersane sayısı 2005 yılında 2984'e ulaşmış ve tüm Türkiye'ye yayılmıştır. Tüm illerde ve pek çok ilçede bugün özel dersaneler mevcuttur. Dersanelerin illere göre dağılımda; Türkiye'nin batısında yer alan illerdeki dersane sayı, doğudaki illere göre daha fazladır(Bkz.Ek-5). Bunun sebebi olarak kentleşme, nüfus, ekonomik ve sosyal yapı vb. doğal sonucu olarak arz-talep boyutu alınabilir.

4.6.2. Özel Dersaneler Açısından zel Ders Piyasası

Özel dersanelerin yerine getirdikleri işlev, özel bürolarda ve evlerde yüksek fiyatlarla ve kaçak olarak "zel Kurslar" şeklinde devam edecektir. Bundan da ancak, yüksek gelire sahip olan ailelerin çocukları yararlanabilecektir. Aşağıda ÖZDEBİR dergisinin özel dersane açısından ve özel ders piyasasının meydana getirdiği sakıncalar şöyle sıralanmıştır:

- a.**zel dersane, yasal bir statüde ve resmi denetim altındadır. Özel ders, yasal değildir ve tamamen denetim dışıdır.
- b.**zel dershanede, planlanmış, programlanmış ve denetim altına alınmış bir sistemle eğitim-ğretim gerçekleştirilir. Özel dersin belirli bir planı yoktur.Kişisel inisiyatife bağlıdır.
- c.**zel dersanelerde, sınıf ortamında öğrenme için maksimum motivasyon gerçekleşmektedir. Özel dersler, bir masa etrafında gerçekleştiği için öğrenme motivasyonu daha az oluşur.
- d.**zel dersanelerde, grup içinde tartışma ortamı vardır. Diğer ğrencilerin soruları ile de öğrenme gerçekleşir. Özel ders ortamında ğrenci genel olarak dinlemede kalır.
- e.**Dersane ortamında öğrenciler arası rekabet koşulları vardır. Özel derste bu yoktur.

f.Dershanede öğrencilerin testlerde hızlı intikal sağlamaları gerçekleştirilir. Özel derste öğretmen dersi ağır anlatır,öğrenci ağırlaşır. Testleri genellikle zamanında bitiremez.

g.Ders saati süresinin tamamı ders ile dolu geçmektedir. Özel derste, karşılıklı sohbe nedeni ile dersin büyük bölümü aksar.

h.Özel dershanede, konu testleri, sınavlar ve çeşitli materyallerle bilgi pekiştirilir. Özel derste, öğrenci toplu sınava girmediği gibi karşılaştırma şansı da yoktur.

ı.Özel dershanede, Öğretmenlerin formasyonları, yeterlilikleri denetim altındadır. Özel dersin, kimin tarafından verildiği açık değildir. Öğretmen yetersizliği kamufle edilebilir.

i.Özel dershanede ders, standartlara uygun ortamlarda yapılmaktadır. Özel ders, genellikle ev ve büro gibi öğretime uygun olmayan ortamlarda yapılır.

j.Özel dershaneler, istihdam yaratır. Vergi ve sigorta kapsamındadır. Devlete mali destek sağlar. Özel ders piyasası, kayıt dışıdır. Tamamıyla kaçaktır.

k.Özel dershaneler, bir çok öğrencinin yararlanabileceği ekonomik bir ücretle hizmet vermektedir. Özel dersler, çok yüksek ücretlerle, çok az kişiye hitap eder.¹³¹

Özel dershaneler, yasa ile kurulmuş birer kurum olduklarına göre, bu kurumların kapatılması, milyonlarca liralık yatırımın boşa harcanmasına ve devlete olan güvenin sarsılmasına yol açacaktır.¹³²

Özel dershane temsilcileri eğitimde eşitliğin sağlanması yönünde üzerlerine düşen görevleri severek yapacaklarını belirterek, alacakları acil tedbirleri şöyle sıralamışlardır:

- a. Dershane olmayan yerlere şubeler açmak
- b. Açılmayan yerlere ise yayınlar göndermek ve tespit edilecek zamanlarda mahalline giderek düzenlenebilecek yetiştirme kursları açmak

¹³¹ ÖZDEBİR, “Haber Bülteni”, Eylül, 14

¹³² ÖZDEBİR, “Eğitim Dergisi”,sayı:11, 16

- c. Her özel dershane için belli kontenjanlar tespit edilerek daha çok öğrenciye ücretsiz kurs vermek.

Milli Eğitim Bakanlığınca düzenlenen her çeşit eğitim hizmetlerine personel, tesis, araç ve gereçlerle katılmak.¹³³

4.6.3.Özel Dershaneler Hakkında Öğrenci ve Veli Görüşleri

Araştırmanın kapsamı doğrultusunda özel dersaneleri talep eden müşteri konumunda bulunan öğrenci ve velilerin görüşleri önemlidir. Ebeveynlerin, çocuklarını özel dersanelere gönderme ve öğrencilerin özel dersaneleri isteme nedenleri, aldıkları hizmet karşılığında edindikleri izlenimler araştırmaya ışık tutacaktır. YÖK 1997 yılında, 67 fakülte ile yüksek okulda öğrenim gören 80 bin öğrenciye yönelik anket yapmıştır. Araştırmaya göre, üniversiteyi kazananların yüzde 80'i dershaneye giden öğrencilerden oluşuyor. Araştırmaya göre üniversitede öğrenim gören çocukların ailelerinin ortalama geliri, (1997 verilerine göre 76 milyon lira ile) Türkiye ortalamasına paralel bir özellik taşıyor. Hiç harcama yapmadan üniversite sınavlarına hazırlanan öğrencilerin oranı ise yalnızca yüzde 8'dir.¹³⁴

YÖK'ün bu araştırması özel dersanelerin tüm öğrenciler için zorunlu hale geldiğini gösteriyor. Kontenjandan yararlanarak ücretsiz giden en az yüzde 10'luk bir kesim de eklenirse öğrencilerin yüzde 90'ı sınavlara hazırlık için özel dersanelere gitmişlerdir. Eğitim sistemimizden kaynaklanan sorunlar, özel dersanelerin eğitim sisteminin vazgeçilmez bir unsuru haline gelmesini sağlamıştır.

Şirin'in Ankara ilinde 1998 yılında, 33 dershane ve 1000 öğrenci ile yaptığı araştırmaya göre, öğrencilere özel dershaneye gitmelerinin en temel gerekçelerinin ne olduğu sorulduğunda; öğrencilerin yüzde 18.8'i okuldaki eğitim yetersiz, yüzde 22.4'ü sınavı kazanmak için şart, yüzde 14.7'si sınav için kendimi yetersiz görüyorum, yüzde 22.6'sı test tekniğini öğrenmek için cevabını vermiştir.

¹³³ A.g.d., 17

¹³⁴ ÖZDEBİR, "Aylık Haber Bülteni", sayı:9, 2

Dershane ücretlerini öğrencilerin yüzde 8.7'si normal, yüzde 71.6'sı ise yüksek bulmaktadır. Dershane ücretlerini ödenmesinde, öğrencilerin yüzde 38'lik bir bölümü sorun yaşamaktadır. Dershanede çalışan öğretmenlerin devlet okullarında çalışan öğretmenlerden “daha iyi” olduğunu düşünen öğrenci oranı ise yüzde 57.9'dur. Dershane ve devlet okullarında çalışan öğretmenler için, “farkı yoktur” diyenlerin oranı yüzde 30, resmi okullarda görevli öğretmenlerin özel dershanelerde çalışan öğretilere göre daha iyi olduğunu düşünenlerin oranı ise yüzde 11.8'dir.¹³⁵

Velilere, çocuklarını özel dershaneye gönderme nedeni sorulduğunda, yüzde 19,8'i okuldaki eğitim yetersizliği, yüzde 21'i çocuğunun sınavı kazanması için gerekli, yüzde 14.4'ü sınav için çocuğun yetersiz olması, yüzde 25.4'ü çocuğun test tekniğini öğrenmesi için cevabını vermişlerdir. Velilerin dershanenin ders programları hakkındaki düşünceleri ise şöyledir: Yüzde 17.6'sı ders programlarının sık sık değiştiğini, yüzde 13.1'i derslerin boş geçtiğini ve telafisi yapılmadığını, yüzde 10.1'i ek ya da etüt ders programlarının uygulanmadığını, yüzde 18.4'ü programlar planlandığı şekilde uygulanıyor yönündedir. Dershane ücretlerini yüzde 12.3'ü normal, yüzde 86.4'ü ise yüksek bulmaktadır. Ayrıca velilerde dersane ücretlerinin ödenmesinde yüzde 40'lık bir bölüm sorun yaşamaktadır. dershanenin yönetimini nasıl değerlendiriyorsunuz sorusuna; yüzde 38.8'i öğrenciler üzerinde otorite kuramıyorlar, yüzde 10.7 bizimle değil vereceğimiz parayla ilgileniyorlar, yüzde 12.3'ü kayıt sırasında verdikleri sözleri çabuk unuttular, yüzde 23.2'si çocuğumun sınavı kazanması için ellerinden geleni yapıyorlar cevabını vermişlerdir. Özel dershanede çalışan öğretmenlerin devlet okullarında çalışan öğretmenlerden daha iyi olduğunu düşünen velilerin oranı ise yüzde 62'dir. Bir fark yoktur diyenlerin oranı yüzde 27.7, resmi okullarda görevli öğretmenlerin özel dershanelerde çalışan öğretilere göre daha iyi olduğunu düşünenlerin oranı ise yüzde 10.2'dir.¹³⁶

Bu araştırmaya göre, öğrenci ve velilerin büyük çoğunluğunun, (yüzde 80'i) özel dershanelerden memnun olmadıklarını göstermektedir. Özel dershanelerde

¹³⁵ Hüseyin ŞİRİN, “Özel Dershanelerin Genel Görünümü ve Öğrenci Görüşleri”, 148-150

¹³⁶ A.g.e., 176-177

verilen derslerin , etütlerin yetersiz kaldığını ve ders programlarının sürekli değişmesi bu memnuniyetsizliği daha da artırmaktadır. Özellikle öğrenci ve velilerin yüzde 86'lık bir bölümü de özel derslane ücretlerini yüksek bulmaktadır. Velilerin yüzde 40'ı,özel derslane ücretlerinin ödemekte sorun yaşamaktadır. Eğitimde fırsat eşitliği açısından bu durum büyük bir sakınca yaratmaktadır. Okullarda verilen eğitim kalitesinin yükseltilmesi, maddi durumu iyi olmayan öğrencilere devlet ve özel sektör tarafından burs verilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Aksi takdirde eğitimimizde var olan fırsat eşitsizlikleri özel dershaneler nedeni ile daha da derinleşecektir.

Öztürk'ün 431 öğrenci ile Kayseri'de yaptığı araştırma bize göstermektedir ki, üniversite sınavını kazanmada özel dershanelerin bu öğrencilere ÖSS'deki puan getirisi o denli yüksek değildir. Buna göre öğrencilerin, puan karşılaştırmaları yapılmış, öğrencilere ÖSS'1999- ÖSS'2000'de özel dershanelerin, ortalama 10 puan bir getirisi olduğu belirlenmiştir. Bu puan artışının da, dershanelerin faaliyetlerinden mi yoksa öğrencinin kendi faaliyetlerinden mi kaynaklandığı da belli değildir.¹³⁷

Yapılan bu araştırmalar ilk görünüşte öğrenciler için özel dershanelerin, okulda verilen eğitimi tamamlayıcı ve öğrencileri giriş sınavlarına iyi bir şekilde hazırladıkları yönündeki genel kanaatin yanlış olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmaların bulgularına göre, özel dershanelerin öğrencilere kayda değer bir puan getirisi sağlamadığını görmekteyiz. Devletin okullarından şikayet eden öğrenci ve veliler, benzer sorunları özel dershanelerde de yaşadıkları ortadadır. Özel dershanelerin velilere söz verdikleri, öğrencilerin özel dershanelerde alacakları eğitim sayesinde sınavlarda kesin başarı sağlayacakları yönündeki iddialarının tersine öğrenciler, okullarda almış olduğu eğitim ve kişisel çabaları sayesinde sınavlarda daha çok başarılı oldukları sonucunu da ortaya çıkarmaktadır.

¹³⁷ Hüseyin ÖZTÜRK, “Üniversite Sınavını Kazanamayan Özel Dershanene Öğrencilerinin Ortak Özellikleri ve Özel Dershanelerin Bu Öğrencilere ÖSS'deki Puan Getirisi”, 187

4.6.4.Eğitimde Fırsat Eşitliği Açısından Özel Dershane Temsilcilerinin Görüşleri

Özel dershane sahiplerine ve yöneticilerine göre, özel dershaneler, resmi okulların çeşitli nedenlerle başarıyla yerine getiremediği öğretim faaliyetlerini olumlu biçimde desteklemekte, öğrencileri kahve köşeleri ve başıboşluktan kurtarmaktadırlar. Özel dershane temsilcileri, Devlet Planlama Teşkilatına sunduğu raporunda (Özel Dershane Temsilcileri “Özel Dershanelerin Eğitim Sistemindeki Yeri”, DPT’ye sunulan rapor. Ankara-1982) yasal birer kurum olduklarını, eğitimde fırsat eşitliğini bozmadıklarını, tersine fırsat eşitliğine katkıda bulduklarını belirterek, özetle şu görüşlere yer vermektedirler:

TÖDER Genel Koordinatörü Bahattin Durmuş’la gerçekleştirdiğimiz söyleşide kendisine yönelttiğimiz, “Özel dershaneler fırsat eşitsizliği yaratmıyor mu?” sorusuna verdiği cevap ise şöyledir:

“ Türkiye Cumhuriyeti Devleti sosyal bir devlet olmasına karşın iki yüzlüdür. Bir yandan paralı eğitimin önünü keseceğim diyor, diğer yandan okullarda milyarlara varan kayıt paraları alıyor. Dershaneler kâr etmenin dışında öğrenci sayılarının yüzde 10’nuna varan burslu öğrenci okutmaktadır. Ayrıca fakir öğrenciler özel okullarda da okutuluyor. Bunun önü daha da açılırsa eğitimde kalite yükselir. Bir nebze de olsa eğitimde fırsat eşitliği sağlanabilir. Rusya’da özel okullara giden öğrenci oranı yüzde 20 iken Türkiye’de bu oran yüzde 2 civarındadır.”

Özel dershane temsilcileri, orta ve dar gelirli aile kökenli öğrencilere hizmet götürdüklerini, belli büyük kentlerde toplanmayıp, 81 ile dağıldıklarını belirterek, bu yöndeki iddiaların asılsız olduğunu açıklamaktadırlar . Düzenledikleri kurslardan ayrı olarak, deneyimlerini yayınlamaları, dershanelere gidemeyen yüz binlerce öğrencinin bu yayınlardan yararlanmalarını sağladıklarını, binlerce fakir öğrenciyi bu kurslardan parasız olarak yararlandıklarını, ödedikleri vergi ve çalıştırdıkları personel vasıtasıyla hazineye ve devletin istihdam politikasına katkıda bulduklarını belirtmektedirler.

ÖZDEBİR'in İkinci Başkanı Celal Temel “eğitimdeki fırsat eşitsizliği” üzerine şu görüşü ileri sürmektedir. Özel dersanelerle başlayan ve yine özel dersanelerle biten bir konu değildir. Üstelik fırsattan çok olanak eşitsizliğidir. Diğer taraftan fırsat eşitsizliği pek çok alanda vardır. Bu da bir devlet politikası ve sistem sorunudur. Özel dersanelere giden öğrencilerin çoğunluğu, orta ve dar gelirli aile çocuklarıdır. Ayrıca dersaneler yüzde 10' a varan burslu öğrenci okutmaktadır.¹³⁸

Ancak söz konusu düşünceye rağmen günümüzde özel dersane ücretleri yıllık ortalama 3.000-5.000 YTL. arasındadır. Bu dersane ücretlerini alt gelir gurubundaki ailelerin ödemesi imkânsızdır. ÖSYM'nin 1997 yılında yapmış olduğu araştırmada ki, 1997 yılında üniversiteye giren öğrencilerin yaklaşık yüzde 22'lik bir bölümü özel dersaneye maddi imkânsızlıklardan dolayı gidememekte olduğuna işaret edilmektedir(Bkz.Özel Dersaneler ve Yüksek Öğrenim).

Ayrıca Celal Temel, özel dersanelerin birçok sosyal yararı olduğunu belirtir. Bunları şöyle sıralar:

- a. 2001 yılı verilerine göre, Türkiye’de yaklaşık 2000 özel dersanede; 28 bini öğretmen 13 bini diğer personel olmak üzere 40 bini aşkın kişiye istihdam olanağı sağlamaktadır.
- b. Üniversite giriş sınavlarında ilk girişlerde başarılı olamayan on binlerce genci kahve köşelerinden, sokaktan alarak tekrar eğitim ve öğretim ortamına çekmektedir.
- c. Binlerce genç kurslardan ücretsiz yararlanmaktadır.
- d. Ekonomik gücü iyi olan öğrenciler, özel ders gibi pahalı bir yolla sınavlara hazırlanırken, özel dersaneler orta ve dar gelirli ailelerin çocuklarına daha ekonomik koşullarda hizmet vererek, bir ölçüde fırsat eşitliği sağlamaktadırlar.
- e. Özel dersaneler, öğretmenlerin emeklerini değerlendirerek, ekonomik yönden daha iyi olmalarını sağlamaktadırlar. Bu da, kısmen öğretmenlere bir toplumsal statü kazandırmaktadır.

¹³⁸ Celal TEMEL, “Bir Eğitim Kurumunun 25 Yılı”, 49

OKS ve ÖSS için 2005 senesinde, yaklaşık 675 bin öğrenci özel dersanelere devam etmiştir. Bunun yüzde 10'nu ücretsiz öğrencidir. Yani dershaneye giden ücretli öğrenci sayısı 600 bindir. Bunun 200 bini ara sınıf ve OKS öğrencileridir. 400 bini ÖSS öğrencileridir.¹³⁹

Üniversiteye giriş sınavlarını kazanamayan ve okullarda beklemeye kalan yüz binlerce öğrenciyi kahve köşelerinden ve sokağın kötü etkilerinden kurtardıklarını da açıklayan özel dersane temsilcileri, kapanmaları halinde doğabilecek sakıncaları kısaca şöyle özetlemektedir: Eşit olmayan farklı öğretim programlarından geçen yüz binlerce öğrenciye ortak bir program uygulayarak, ortak bir payda oluşturan, böylece eğitimde zaten mevcut olan fırsat eşitsizliği daha da artmış olacaktır. Ülkemizde, farklı amaç ve müfredat programlarına bağlı pek çok ortaöğretim kurumu bulunmaktadır. Özel dersaneler, işte bu farklı okullarda okuyan ya da bu okullardan mezun olan, eşit şartlarda yetişme imkanları bulamayan yüz binlerce öğrenciyi çatısı altında toplayarak, tek bir müfredat programı ile eşitsizliğin giderilmesine çalıştıklarını dile getirmektedirler.

Her sene OKS ve ÖSS'ye 2.7 milyon kişi sınava başvurduğuna göre özel dershaneye gidemeyen öğrenci sayısı yaklaşık 2 milyondur. Eğitimde fırsat eşitsizliğinin ne denli büyük oranlarda olduğunun çarpıcı bir kanıtıdır. Ancak maddi yetersizlikten dolayı dershaneye gidemeyen öğrenciler için Japonya örneğinde olduğu gibi devlet tarafından burs verilebilir. Özel dersaneler Japonya'da on binlerle ifade edilmektedir. Japonya Dershaneye gitmeyen öğrenci hemen hemen yok gibidir. Bizde özel dersanelerin ücretsiz öğrenci kontenjanı yüzde 2 civarındadır. Özel öğretim kurumları (Bkz.Ek-2) yasasına göre MEB isterse bu rakamı yüzde 10'lara kadar çıkarabilir. Genellikle özel dersaneler yüzde 2 oranında öğrenciyi ücretsiz okutmaktadır. Özel dersanelerin bir çoğu ise bu orana, ekonomik nedenlerden ötürü uymamaktadırlar. Bu nedenle devlet, özel dersanelere gidemeyen öğrencilere burs vererek eğitimde fırsat eşitliğini sağlayabilir.

¹³⁹ ÖZDEBİR "Eğitim Dergisi", sayı :33, 24

4.6.5.Eğitimde Fırsat Eşitliği Açısından MEB ve DPT Yetkililerinin

Görüşleri

Milli Eğitim Bakanlığı hazırladığı bir raporunda (MEB “Özel Dershaneler” Özel Öğretim Genel Müdürlüğü tarafından Devlet Planlama Teşkilatına sunulan rapor. Ankara, 1982) özel dershanelerin açılmasına ve işleyişine neden olan etkenleri özetle şöyle sıralamaktadır:

- a. Öğretmenlerin yurt düzeyindeki dağıtımının illere ve il içerisindeki okullara göre büyük farklılıklar göstermesi,
- b. Öğretmenlerin yetişme ortamı ve menşei farklılıkları nedeniyle bilimsel yönden eşit düzeyde bulunmamaları,
- c. Bazı okullarda derslerin boş geçmesi veya önemli bir kısmının meslekten olmayanlarca doldurulması,
- d. Fizik, kimya, biyoloji ve dil gibi uygulamalı dersler için tüm okullarımızın gerekli araç ve gereçlerle donatılmaması
- e. Öğrencilerin, giriş sınavlarında, müfredat programlarının tamamından sorumlu olmalarına rağmen, birçok okullarda müfredat programlarının zamanında bitirilememesi,
- f. Okullarda uygulanan sınav tipi ile seçme sınavlarında uygulanan sınav tipinin farklı olması,
- g. Giriş sınavlarının muhtevası ile öğretim kurumlarında kazandırılan bilgi arasında özdeşlik bulunmayışı,
- h. Yatırımların nüfus artış hızını izleyememesi sonucu, okullarımızdaki sınıf mevcudunun öğretimi olumsuz yönde etkileyecek kadar çok olması
- i. Farklı program uygulayan liselerin öğrencilerinin, aynı sınava tabi tutulmaları,

- j. Okul dışından sınava girecek öğrencileri yetiştirmek için, devlet okullarında mevcut bir sistemin bulunmayışı şeklindedir.¹⁴⁰

Özel dershanelerin açılmasına ve işletmesine neden olan etkenlerin bu şekilde sıralandığı adı geçen raporda Milli Eğitim Bakanlığı, özel dershanelerin yarattığı sakıncalı yönleri ise şöyle açıklamaktadır:

- d. Özel dershaneler, genellikle büyük kentlerde açılmıştır. Dershane bulunmayan yerleşim birimlerinde oturanlar, bu kurumlardan yararlanamamakta; bu durum ise fırsat eşitliğini zedelemektedir
- e. Rasyonel bir ücret politikası izlenememesi sonucu özel dershaneler; bir kamu hizmeti olan eğitim-öğretim yoluyla aşırı kazançlar elde etmişler; eğitim ve öğretimi bir ticaret metası haline getirmişlerdir.
- f. Özel dershaneler, devlet okullarındaki tecrübeli ve kaliteli öğretmenleri yüksek ücretlerle kendilerine çekerek, okullarımızdaki eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedirler.
- g. Özel dershaneler, okul programlarını uygulamak zorunda olduklarına göre, okullarımızca üstlenilmesi gereken görevleri yerine getiren ticari kuruluşlardır.
- h. Öğrencilerin adeta şartlanmışçasına; okulların yanında bu kurumlara da devam etmesi, onların öğrenim yükünü arttırmakta ve öğrenme kapasitelerini zorlamaktadır.
- i. Öğrencileri, sınavlardaki başarı sırrının bu kurumlarda olduğuna inandırarak, okuldan ve öğretmenlerinden soğumasına neden olmaktadır.
- j. Dershanelerde öğrencilere bilgi kazandırmaktan çok, okulda kazanılmış bilgiyi belli bir tekniğe göre uygulama yolları öğretilmektedir.
- k. Özel dershaneler merkezi sistem sınav sorularını ve sonuçlarını çeşitli yollarla yayınlayarak, kamuoyunda birtakım kuşku ve kaygılar yaratmaktadırlar.

¹⁴⁰ Tayyip DUMAN, “Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme”, 24-27

1. Özel dershaneler zaman zaman, kaçak olarak okullardaki öğretmenleri çalıştırarak bir yandan, öğretmenlerin haftalık ders yükünü arttırmakta, diğer yandan, öğretmen-öğrenci ilişkilerine gölge düşürmektedir.¹⁴¹

Milli Eğitim Bakanlığının Devlet Planlama Teşkilatına sunduğu yukarıda adı geçen raporunda özel dershanelerin kapatılmasıyla ortaya çıkabilecek olumsuz durumları ise özetle şöyle belirtmektedir:

Özel dershaneler kapatılınca, özel dersler bu defa kaçak olarak evlerde veya bürolarda, çok daha yüksek ücretlerle devam edecektir. Şu anda ücretleri orta tabakanın yararlanabildiği bu hizmet daha küçük bir azınlığın tekeline girecektir. Bunda devletin ayrıca vergi kaybı da olacaktır. Ülkemizde gerek resmi gerek özel bir takım ayrıcalıklı okulların varlığı bir gerçektir. Normal devlet okullarındaki boşluk bir ölçüde özel dershanelerle giderilmekte iken, denge ayrıcalıklı okullarda öğrenim gören çocuklar lehine daha da bozulacaktır. Dershanelerin yerine geçmek üzere okullarda düzenlenecek kurslarda görev alacak öğretmenler, öğrencinin okulundaki öğretmenlerinden oluşacaktır. Bu öğretmenler bilimsel ve sınav teknikleri açısından yeterli bilgi ile donatılmadığı sürece kursta işlenecek konular sınıfta öğretilenlerin tekrarından ibaret olacaktır. Özel dershanelerde çalışmakta olan öğretmen, memur ve hizmet personeli için yeni istihdam alanları öngörülmediği takdirde, dershanelerin kapatılmasının küçük çapta da olsa işsizlik sorununa olumsuz etkisi olacaktır.¹⁴²

Devlet Planlama Teşkilatı yetkililerinin görüşleri ise şöyledir. 625 sayılı Kanunu değiştirme çalışmaları yapılırken Devlet Planlama Teşkilatı, 01.04.1982 günü Bakanlar Kurulunda verdiği bir brifingde özel dershaneler konusundaki görüşlerini ifade etmişlerdir. Bugün de değişmemiş olan bu görüşleri şöyle özetlemek mümkündür: Ülkemizde, üniversite öğrenci kontenjanlarının lise mezunlarındaki artışın çok gerisinde kalması, liselerin öğrencileri üniversiteye hazırlama yönünden kalite buhranı içine düşmesi ve ülkemizde eğitim imkanları arasında mevcut önemli eşitsizliklerin giderilmesinin bir sonucu olarak, pek çok yetenekli öğrenci yükseköğrenim yapamaz duruma gelmiş, üniversite önünde yığılmalar başlamıştır. Üniversiteye girişin, her yıl bir öncesine göre daha zor hale

¹⁴¹ A.g.k., 34

¹⁴² A.g.k., 27

gelmesiyle yükseköğretim kurumlarına girişin tek ölçütü haline gelen “Puanı” yükseltici yol, yöntem ve teknikler ana-baba ve gençler için hayati bir önem kazanıp, sınav sonunda binlerce öğrenci açıkta kalınca, gençlerin bu ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, ticari nitelikte özel dershaneler kurulmaya ve sayıları özellikle büyük kentlerde hızla artmaya başlamıştır. Özel dershaneler, fırsat eşitliğini bozmaktan çok, öteden beri mevcut olan fırsat ve imkan eşitsizliklerinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.¹⁴³

Bu açıdan ele alınan özel dershaneler eğitimdeki açığı doldurmak işleviyle ortaya çıkmaktadır. Aileler ve öğrenciler bu kurumlardan, devlet eğitimindeki kalite açığını doldurmasını beklemektedirler.

Resmi ortaöğretim kurumlarında hedeflenen niteliğe ulaşılmadan ve üniversitelerarası seçme sınavları ile lise programları arasında paralellik kurulmadan, özel dershanelerin kapatılması, çok pahalı özel ders piyasasının doğmasına sebep olacaktır. Bu durum fırsat eşitsizliğini daha da arttıracaktır. Özel dershaneleri denetlemek her zaman mümkün ve kolay iken, özel ders verme işini denetlemek mümkün olmayacak; böylece özel ders veren öğretmenler üzerindeki devlet denetimi ortadan kalkacaktır. Özel dershanelerin kapatılması devlet açısından büyük vergi kayıplarına yol açacak, buna karşılık yüksek ücretle özel ders verenlerin vergi dışı kazançları artacaktır.¹⁴⁴

Devlet Planlama Teşkilatı adı geçen brifinge sunduğu raporunda 1981 yılı Hükümet Programında yer alan özel dershanelere ilişkin direktifin, bu kurumların hemen kapatılması yönünde olmayıp, kısa dönemde denetlenmeleri, yeni yapı ve niteliğe kavuşturulmaları; uzun dönemde ise ortaöğretimin yurt genelinde nitelikli ve eşit bir şekilde yaygınlaştırılmasıyla ilgili olduğunu belirterek, eğitimde uzun dönemli gelişmeler ve hedefler sağlanıncaya kadar özel dershanelerin varlıklarını sürdürmelerini istemektedir.¹⁴⁵

¹⁴³ Celal TEMEL, “Bir Eğitim Kurumunun 25 Yılı”, 48

¹⁴⁴ Yahya Kemal KAYA ve Ömer KABASAKAL, “Milli Eğitimin Durumu, Geleceği ve Özel Öğretim Kurumları Hakkında Not.”, 13

¹⁴⁵ A.g.k., 19

Eğitimdeki dengesizliğin bir sonucu olarak doğan özel dershaneler için DPT'nin teklifleri ise şöyledir:

- a. Mesleki ve teknik öğretime ağırlık veren plan hedefleri yerine getirilerek, istihdam-insan gücü-eğitim ilişkisi sağlanmalı ve bu yolla üniversiteye olan talep azaltılmalıdır.
- b. Mevcut özel dershanelerin belirli merkezlerden Anadolu'ya yayılması teşvik edilerek, bu kurumların sağladığı imkânlarda bir denge kurulmalıdır.
- c. Eğitim ve öğretimde bölgeler arasında görülen kalite eşitsizliği giderilinceye kadar özel dershaneler, belli bir denetim altında faaliyetlerini sürdürmelidir.¹⁴⁶

Özel dershanelerin kapatılması ile ilgili tartışmalar içinde yer alan Milli Eğitim Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı ve Özel Dershane Temsilcilerinin; özel dershanelerin doğuşu ve işlevleri ile kapatılması halinde doğabilecek sakıncalar konusunda görüş birliği içerisinde oldukları söylenebilir.

Buna göre özel dershaneler, ülkemizde mevcut eğitim imkanları eşitsizliğinin ortaya çıkardığı bir kuruluş olarak görülmekte, bu kurumların mevcut eşitsizliğin ortaya çıkardığı olumsuzlukları bir ölçüde gidermeye çalıştığı kabul edilmekte; kapatılmaları halinde, sadece üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarının yararlanabileceği çok yüksek ücretli ve kaçak özel ders veren büroların doğacağı, böylece mevcut eşitsizliklerin daha da artacağı, ayrıca devletin vergi kaybına uğrayacağı, bir ölçüde işsizliğin de büyüyeceği savunulmaktadır. Ancak Milli Eğitim Bakanlığı'nca ileri sürülen, özel dershanelerin varlığının ortaya çıkardığı olumsuzluklara ilişkin görüşler, özel dersane temsilcileri tarafından kabul edilmezken, Devlet Planlama Teşkilatı'nın görüşleriyle de tutarlılık göstermemektedir. Gerçekte, Milli Eğitim Bakanlığı'nca özel dershanelere yöneltilen eleştirileri, bu kurumların kapatılması için yeterli neden olarak görmek mümkün değildir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın bizzat kendisinin hazırladığı raporunda ayrıntılı

¹⁴⁶ A.g.k., 5

bir şekilde belirtilen, özel dershanelerin işleyişine neden olan şartlar giderilmedikçe; bu kurumların kapatılmasıyla mevcut eğitim sorunlarımıza bir çözüm getirilemeyeceği daha iyi anlaşılmış olacaktır. Üstelik denetim eksikliğinin ortaya çıkardığı, özel dershanelere ilişkin; yüksek fiyat talep etme, kaçak öğretmen çalıştırma, küçük gruplara ya da tek tek öğrencilere özel ders verme, izinsiz öğretime başlama gibi yasal olmayan davranışları etkin bir denetimle gidermek mümkündür.

Özel dershanelerin kuruluş ve işleyişine neden olan şartlar mevcut oldukça, bu kurumlar kapatılmış bile olsa bu işlevi üstlenecek yeni kurumlar doğacaktır. Bu sebepten ötürü özel dershaneler ortaya çıkmıştır. Nitekim, ilgili tarafların raporlarında belirttikleri gibi, şimdiden çok pahalı bir ders piyasası doğmuş olup; evlerde ve bürolarda kaçak olarak saat ücreti çok yüksek fiyatlarla özel dersler verilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nca okullarda açılan kurslarla, özel dershanelerin işlevinin devlet okullarında yerine getirileceği, bu konuda hazırlıklara ve uygulamalara başlandığı belirtilse de bu işin kısa zamanda başarılacağı konusunda kuşku duyulmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nca özel dershaneler için ileri sürülen, öğrencilerin ders yükünü arttırma, okulda öğrendiklerini tekrar etmeme gibi olumsuzluklar, bu kurslarda da ortaya çıkacağı gibi, bu kursları yurt düzeyinde gerçekleştirmeye yetecek sayı ve nitelikte öğretmen bulmak da mümkün değildir. Nitekim Devlet Planlama Teşkilatı raporunda, Milli Eğitim Bakanlığı kendi bünyesinde geliştireceği kursları, önce pilot yerleşim birimlerindeki okullarda uygulayarak; doğabilecek aksaklıkları önceden görme imkanına sahip olmalıdır, önerisinde bulunmaktadır.¹⁴⁷

¹⁴⁷ A.g.k., 13

4.6.6.Eğitimde Fırsat Eşitliği Açısından Eğitim-Sen Yetkililerinin

Görüşleri

Türkiye'nin eğitim emekçileri ilk olarak 1960'da örgütlenmeye başlamış, sonra TÖS(Türkiye Öğretmenler Sendikası) olarak kurulmuş, 12 Mart 1972 askeri darbesinden sonra kapatılmıştır. Daha sonra TÖB-DER(Tüm Öğretmenler ve Dayanışma Derneği) olarak kuruldu. TÖB-DER' de 12 Eylül 1980 askeri darbesi ile kapatılmıştır. Daha sonra 23 Ocak 1995 yılında Eğitim- Sen(Eğitim Bilim ve Kültür Emekçileri) adı altında, yeni bir sendika kurulmuştur. 2005 yılının Mayıs ayı içerisinde, Eğitim-Sen anadilde eğitim hakkını savunduğu için Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır. Eğitim-Sen; toplumun bütün bireylerinin, temel insan hak ve özgürlükleri doğrultusunda laik, bilimsel ve parasız eğitim görmesi için çeşitli kurultay, basın bültenleri, ve eylemler düzenleyerek kamuoyunu bilgilendirme çalışmaları yürütmektedir. Bu nedenle Eğitim-Sen'in eğitimimizde yaşanan sorunlara ilişkin görüşlerini almanın yararlı olacağı düşüncesiyle Eğitim-Sen Kadıköy 2 Nolu Şube Başkanı Hasan Toprak'a bazı sorular yöneltilmiştir.

Hasan Toprak'ın, "Eğitimde özelleştirmenin ve paralı eğitimin nedenleri nelerdir?" diye yönelttiğimiz sorumuza verdiği cevap şöyledir:

"Bunun nedeni politik tercihtir. Krizler yüzünden kapitalizm yeni pazarlar arayışı içine girmiştir. Kapitalizmin yeni pazarı eğitim ve sağlık alanındadır. Eğitim ve sağlığın dünya pazarında yeri 2 trilyon dolardır. 24 Ocak kararları ile Türk ekonomisi yabancı sermayeye açılmıştır. Özelleştirmeler Demirel ile başlayıp Özal hükümetiyle hız kazanmıştır. Dünya Ticaret Örgütünün ve IMF'nin dayatması ile GAST(Dünya Ticaretin serbestleştirilmesi Anlaşması) 1996 yılında Çiller Hükümeti tarafından imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre 42 alanda Türkiye özelleştirme kararı almış, özelleştirilecek kamu sektörlerinin başında ise eğitim ve sağlık gelmektedir. Toprak daha sonra şöyle devam etmektedir: Devlet, 1997'de çıkarılan eğitime katkı payı adı altında vatandaştan topladığı vergilerin yüzde 13'nü özel okullara vermiştir. Ayrıca arsa tahsisi ve vergi indirimi gibi teşvikler de özel okulların açılmasına katkı sağlamıştır. Devlet kendi okullarında takviye kursları ve etüt adı altında öğrencilere

ücretle ek ders vermektedir. Öğretmenlere, okul idaresine ve MEB'e döner sermaye kılıfı altında ek gelir sağlamaktadır. Bu da eğitim sisteminin çelişkisidir. Öğretim zamanı içinde vermediği dersi öğretmen aynı bir dersane zihniyetinde olduğu gibi, ücretli olarak ve daha az bir zaman içinde tekrar vermektedir. Gerçekte kamusal hizmet olması doğru olan eğitimin ücretsiz olması gerekir.”

Toprak'a göre, özel dershaneler sınav sistemi ve eğitim sistemindeki günümüze kadar birikmiş sorunlar nedeniyle doğmuştur. OKS(Orta Öğretim Kurumları Sınavı) ile de eski adı LGS(Lise Giriş Sınavı) özel dershanelerin eğitimdeki pazar payını arttıracaktır. Özel Dershanelerde verilen eğitimin gençleri sınava hazırlamaktan başka hiçbir katkısı yok. Toprak, dershanelerde ezberci ve düşünmeyi engelleyen bir eğitim verildiğine işaret etmektedir. Toprak'a göre; özel dershaneler ve OBP¹⁴⁸(Orta Öğretim Başarı Puanı) fırsat eşitliğini bozmaktadır. Varoşlardaki ve kırsal kesimdeki okullarda öğretmen açığı, araç-gereç eksikliği ve çeşitli nedenlerden dolayı eğitimini çok büyük güçlüklerle devam ettiren öğrencilerin OBP'si, büyük kentlerdeki iyi okullarda, ya da devletin kendi içinde yarattığı ayrıcalıklı Anadolu ve Fen liseleri gibi eğitim kurumlarında okuyan öğrencilerle OBP'si doğal olarak aynı olmayacaktır. Ama ÖSYM bunu dikkate almadan üniversite sınavlarını yapmaktadır. Eğitim hakkı en temel insan haklarından biridir. Bu nedenle kamusal alan içindedir. Bu nedenle özel dershaneler fırsat eşitliğini bozduğu için kapatılması gerekir.

Toprak'ın, OBP ve devletin okullarında alınan paralar konusunda eğitimde fırsat eşitsizliğine neden olduğu yolundaki görüşüne katılmamak elde değildir. Ülkemizde eğitimde fırsat eşitliği açısından, bölgeler arasında uçurumlar vardır. Sınav sisteminde OBP'nin yüzde 22 oranında öneme sahip olması, varoşlarda okuyan öğrencilerin okulundaki imkânsızlıkları da eklenirse fırsat eşitsizliğinin nedeni uçurumlara yol açtığı görülecektir. Bu durum zaten varoşlardaki maddi yükü

¹⁴⁸ **OBP**; Orta Öğretim Başarı Puanı en yüksek 100, en düşük 50 şeklinde hesaplandıktan sonra öğrenciler kendi alanlarında tercih yaptıkları takdirde 0,8'le çarpılarak AOBP'ye (Ağırlıklı Orta Öğretim Başarı Puanı) dönüştürülmektedir. Öğrencilere AOBP ÖSS'de, en yüksek 80 Puanla en düşük 40 Puan katkı sağlamaktadır. OBP hesaplanırken, öğrencilerin derslerdeki başarıları ve kendi okulundaki öğrencilerin üniversiteye girme oranları etkili olmaktadır. Örnek verilirse İstanbul da 4 diploma notu ile genel liseden mezun olmuş bir öğrenciye AOBP yaklaşık 70 gelirken Hakkari de bir genel lisede 4 diploma notu ile mezun olan bir öğrenciye, Hakkari deki liselerin üniversiteye giren öğrenci sayısı diğer illere göre çok düşük olduğu için o öğrenciye yaklaşık 60 puan gelmektedir.

ağır olan ailelerin çocuklarını özel dershanelere göndermeye zorlamaktadır. Bunu yapabilen ailelerin maddi yükü daha da ağırlaşmaktadır. Daha önceki bölümde bahsedildiği üzere, devlet tarafından ücretsiz etüt merkezleri yaygınlaştırılabilir. Ya da maddi olanaksızlıklardan dolayı özel dershanelere gidemeyen öğrencileri devlet, vereceği bursla destekleyebilir.

Fırsat eşitliği; hukuki eşitliğin uzantısı ve bütünleyicisi olarak tanımlandığında bireyin aldığı eğitim daha da önem kazanmaktadır. Eğitimde fırsat eşitliği sağlamak, önce eğitim sistemimizin daha sonra okullarımızın bilgi çağının ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yeniden yapılandırılması ile mümkün olur. Bireylerin toplumsal katmanlar arasında yukarı doğru ilerleme fırsatı, ancak bilgi toplumunun ihtiyaçlarına göre donatılmış bir okulda okuma fırsatı bulabilmeleri ile mümkün olur. Ülkemizde başarıya ulaşmanın aracı olarak gösterilen "eğitimde fırsat eşitliği" yaklaşımı bugüne kadar, bir sonuç olmaktan çok, hoş laflar olarak kalmıştır. Eğitimde ayrımcılık olarak nitelendirdiğimiz (okullarda kayıt parası, ücretli etütler, harçlar, özel okullar ve dershaneler vb.) uygulamaların yarattığı açığı kapatmak için girişilen çabalar(giriş sınavlarında, ders geçme sistemlerinde yapılan değişiklikler, taşınmalı eğitim, burslar, açıköğretim imkanı) çok önemli sonuçlar vermemiştir(Bkz.Tablo-1,Tablo-13,Tablo-19). Ancak günümüz gerçeklerinde eğitim, toplumsal hareketliliğin bir aracı olarak geçerliliğini korumaktadır.

Sonuç olarak, eğitimin gelişimi her zaman demokrasi idealleri ile yakından ilişkili olduğunu belirten Giddens, kuşkusuz reformcular eğitime eğitim olduğu için, kişilere sağladığı kendi yetenek ve eğilimlerini geliştirme fırsatı sağladığından değer verildiğini dile getirir. Yine de eğitim, tutarlı bir biçimde bir eşitlik sağlama aracı diye görülmüştür. Evrensel nitelikteki eğitimin, yetenekli genç insanlara, kendilerini toplumda değer verilen bir konum sağlayabilecek becerileri kazandırarak servet ve güç eşitsizliklerini ortadan kaldıracağı ileri sürülür. Bunun ne kadarı gerçekleşmiştir? Pek çok sosyolojik araştırma, bu soruyu yanıtlamaya çalışmıştır. Bunların sonuçları açıktır. Eğitim, varolan eşitsizlikleri değiştirme yönünde etki göstermekten çok, bu eşitsizlikleri pekiştirir.¹⁴⁹

¹⁴⁹Anthony GİDDENS,“Sosyoloji”, 440

Cem'e göre; Devlet okulları, kolejler, Anadolu liseleri, giriş sınavları, üniversiteler, yüksekokullar, yabancı dilde eğitim yapanlar, vb. eşitsizlikler üzerine bina edilmiş, adaletsizlik üreten, mevcut adaletsizliği konsolide eden bir eğitim düzeni Türkiye'de geçerli. Sadece Türkiye'de mi? Kesinlikle hayır. Dünyanın her yerinde, en eşitlikçi ortamlarda bile, eğitim eşitsizlikle iç içe geliyor. Adaletsizliğin bir fonksiyonu oluyor. Olayın bünyesinde bir adaletsizlik var. Türkiye'de birçok ülkeninkinden belki daha fazlası var. Ama her nedense, bu adaletsizlik bizde çok az konuşuluyor. Önlemi aranmıyor, sorun kamuoyunda dikkat çekmiyor".¹⁵⁰

Türkiye'nin doğusundaki ve batısındaki illerin başarı durumları arasında çok açık farklar vardır. Büyükşehirlerin üniversite giriş sınavlarındaki başarısı; nüfusu az olan, ekonomik yönden az gelişmiş illere göre daha yüksek olduğu (Bkz.Ek-6) açıkça görülmektedir. Çağı paylaşan toplumların iddiası, bir sürecin başındaki insanlara (çocuklara) eşit şans tanınmasıdır. Ancak bu durum, insanların o süreci eşit bitirecekleri anlamında değildir. İnsanların iddialarıyla, yetenekleriyle, birikimleriyle, nitelikleriyle birbirinden farklılaşması doğaldır. Önemli olan hiç kimsenin eğitim hakkının elinden alınmamış olmasıdır. Herkesin bu sürece eşit başlaması için, toplumun belirli ölçüler ve kurallar getirmesi ve bireylere eşit olanaklar sağlaması gerekir.

Temel yaklaşım budur, işin ideali de budur. Ama gerçek bu değildir. Dolayısıyla sorun, zaten var olan, bir bölümü önlenemez eşitsizliğe yol açan faktörleri belirlemek ve etkilerini olanak çerçevesinde azaltmak, karşı ağırlıklar getirerek, bir ölçüde denge kurabilmektir. Fransa'sından Rusya'sına, Japonya'dan Amerika'ya kadar bütün toplumların eğitim sisteminde en büyük sorundur bu. Türkiye'mizin eğitim anlayışında ise, tartışma gündemine alındığı bile tartışmalıdır.¹⁵¹

Karşıt özellikler taşıyan bir topluma ve onun gelişmiş eğitim sistemine bakalım: Amerika'da, ilk ve orta öğrenim mahalle esasında düzenleniyor. Bu ülkenin ilk ve orta eğitiminde özel kuruluş yok düzeyinde. Hemen her çocuk, yaşadığı semtin

¹⁵⁰ İsmail CEM, "Gelecek İçin Denemeler", 200

¹⁵¹ A.g.k., 201

devlet okuluna gidiyor. Ve tabii, eşitsizlik burada başlıyor: Büyük kentlerin çevre mahallelerindeki okullar, hem öğrencilerin yoğunluğu hem de o mahalledeki sosyal ve ekonomik ortam nedeniyle, son derece kalitesiz olabiliyor. Buna karşılık, kentlerin varlıklı kesimlerindeki okullar, çok daha nitelikli eğitim veriyor. Sonuç; varlıklı mahallenin nitelikli liselerinden çıkanlar, ABD'nin en büyük üniversitelerine girebiliyor. Taşranın vasat liselerini yahut sorunlu mahallelerin liselerini bitirenler ya sıradan üniversitelerde kabul görüyor ya da lise sonrası eğitimden ayrılıyor. İstisnalar elbette var ama kuralı bozmuyor.¹⁵²

Cem'in Türkiye için yaptığı saptamalar ise şöyle: Türkiye'deki eşitsizlik her yerde, her düzeyde ve olağanüstü boyutta. Bu adaletsizlik eğitim düzeyine en yoğun şekilde yansıyor. Eğitim, sadece eşitsizliğin yansıdığı bir ortamdır ibaret değil. Eşitsizliğin devamını sağlayan, eşitsizliğin kendini üretmesine katkı getiren, eşitsizlikleri koruyan temel faktörü, eğitim sistemi oluşturuyor. Ona göre, sanki her şey Türkiye'de eşitsizlik geçerli olsun düşüncesiyle eğitim düzenine adeta fırsat eşitsizliği yerleştirilmiş gibidir. İstanbul'un köklü bir semtinde ilkokula giden çocuğun aile ortamından aldığı birikimle, İstanbul'un yeni bir yerleşim bölgesinde ekmeğini taştan çıkararak bir ailenin çocuğundaki donanım, birbiriyle kıyaslanabilir mi? Hele şehir merkezindeki okulun eğitimiyle, gecekondu mahallesindeki eğitimin kalitesi? Bu çocuklar, at yarışı misali üst okul giriş sınavlarına katıldığında, Anadolu liselerine, belki kolejlere aday olduğunda, hangi geçerli rekabetten söz edilebilir? Kaldı ki, sadece ve tek başına ortam, ilkokul kalitesi değil, ailenin parasal durumu da belirleyici faktör olarak ortaya çıkıyor: Ailelerin ancak küçük bir bölümü, çocuğuna giriş sınavlarında şans tanıyan bir "ek hazırlık eğitimi" ne para verip de ona bunu sağlayabiliyor. Gene ailelerin çok küçük bir bölümü, sıradan devlet okullarının dışındaki bir eğitimin parasal yükünü göze alabiliyor, daha kaliteli okullarda şansını denemeye cesaret edebiliyor. Orta eğitim düzeyindeki bu haksız eleme, tabiiyle, kendini üniversite sürecine taşıyor, eşitsizlik ve adaletsizlik, bir hayat tarzı olarak, çocuklarımızın peşini bırakmıyor. Çocuklar, sorumlusu olmadıkları eşitsiz eğitim düzeni tarafından, kendilerine önceden ayrılmış toplumsal kategorilerin içine, ömür boyu sürecek tanımların çerçevesine, çaresiz, yerleştiriliyor. Kaldı ki, insanların

¹⁵² A.g.k.203,201

çok büyük kesitini “yarışma dışında bırakan” bir toplum, kendi birikiminin çok küçük bir kesitiyle yetiniyor demektir.¹⁵³

Cem, eğitim sisteminin eşitsizlik üzerine kurulmuş düzeni ile ilgili bu çarpıcı tespitlerinin ardından bir de “Ne yapılabilir?” sorusunu sormakta ve şöyle cevaplamaktadır: “Elbette kolay bir çözümü yok. Dünyanın hiçbir ülkesinde yok, hele Türkiye’de hiç yok. Ama yapılabilir, denenebilir olan çözüm girişimleri var: Her şeyden önce, kamuoyunun bu konudaki duyarlılığını geliştirmek gerekiyor. Göz göre göre yaşadığımız, çocuklarımıza yaşattığımız eşitsizliğin sanki hiç farkında değiliz. Ne bundan güçlü ve ortak bir sesle yakınıyoruz, ne acısını yüreğimizde paylaşıyoruz, ne de çözüm arıyoruz.”¹⁵⁴

Türkiye’de ortaöğretim okulları arasındaki eğitimdeki kalite farkı üniversite sınav sonuçlarına da çok açık bir biçimde yansımıştır (Bkz.Ek-7). Normal lisenin 2004 ÖSS sonuçlarında başarı yüzdesi yüzde 10.7 iken, bu oran Anadolu Liselerinde yüzde 53.6’lara, Fen Liselerinde yüzde 72.7’lere çıkmaktadır.

Kaliteli eğitimin paylaşılması, okullarda düzeyin ortaklaşa yükseltilmesi, çocuğun doğal ortamındaki eksikliklerin ek çabalarla bir ölçüde giderilmesi, teknik ve uzun vadeli sorunlar. Ancak bir sorunu mutlaka ve hemen çözüm yoluna koymak gerekiyor: Bunca eşitsizliğin ve haksız rekabetin içinde öne çıkabilmiş çocukları, ailesinin parası olmadığı gerekçesiyle mahkum etmenin ayıbından Türkiye bir an önce ve mutlaka kurtulmalıdır. Türkiye’de hiçbir aile, yetenekli çocuğunu sırf parasızlık nedeniyle daha kaliteli bir eğitimden yoksun bırakmanın acısına terk edilmemelidir.¹⁵⁵

Bunun sağlanması, yaygın bir burs sistemidir, elbette kaynak sorunudur. Ama aynı zamanda bir organizasyon sorunudur; her şeyden önce, bu toplumsal ayıbı görebilmektir, onu yüreğimizde hissedebilmektir, beynimizle ona isyan edebilmektir. Bir an önce toplumun bu büyük sorun çevresinde bilinçlenmesi, duyarlılıkların

¹⁵³ A.g.k.,201

¹⁵⁴ A.g.k.,203

¹⁵⁵ A.g.k., 204

harekete geçmesi, konunun kamuoyu gündemine girmesi, tartışılması gerekiyor. Toplu düşünmeye ve çözüm arayışına başlamak için geç bile kalındı.¹⁵⁶

Özel dersaneleri, yalnız okulların eksikliklerinin olmasından ya da eğitimdeki zaafılardan, boşluklardan kaynaklanan kurumlar olarak görenler olduğu sürece, tartışmalar devam edecek gibi görünüyor. Türkiye’deki sınav gerçeği elbette özel dersanelere ilgiyi artıran ve peşinden de tartışmaları getiren önemli bir durumdur. Ama hiç sınav olmasa da insanların kendilerini daha iyi yetiştirme, başarılarını daha çok artırma çabalarından dolayı özel dersanelere olan gereksinim olacaktır. Bir talep olduğu sürece, arz da olacaktır. İnsanların gereksinimlerini karşılamayan hiçbir arz, taleple karşılanmaz. Bu bakımdan özel dersanelerle ilgili olarak, ne yapılıp ne yapılmadığının, nasıl daha iyi olması gerektiğinin tartışması elbette yapılacaktır. Ama varlıklarının tartışılması, özellikle resmi çevrelerin bu kurumlardan kurtulmak için yaptığı anlamsız girişimler gereksizdir. Bu konudaki zorlama ve dayatmaların artık son bulması gerekir.

Eğitimde yaşanan bu sorunlar, özel dersanelerin kapatılmaları durumunda çözülemez. Özel dersaneler kapatıldıkları takdirde, özel ders piyasasının lehine olacaktır. ÖZDEBİR’in 2004 verilerine göre özel ders piyasası kayıt dışı olarak 200 milyon Dolar ciroya ulaşmıştır. Dersanelerin kapatılmaları durumunda özel ders piyasasının 500 milyon Dolarlık cirosu bu sektöre kayacaktır. Ayrıca özel dersanelere gidemeyen fakir öğrenciler için devlet tarafından burs verilerek eğitimde fırsat eşitliği yaratılabilir. Sorunun kesin çözümü; devletin eğitime yatırım yapması, okullarda toplam kalite yönetimine işlerlik kazandırması, eğitimin içeriğini ve sınav sistemini yenilemesi, okullarda bilgisayar destekli eğitim vermesi vb. organizasyonları hayata geçirmesi ile mümkün olur.

¹⁵⁶ A.g.k., 205

5.SONUÇ

Türk Milli Eğitiminin yaşadığı sorunlar 1980 sonrası dönemde iyice gün yüzüne çıkmıştır. Enformasyon devrimi ile küreselleşen dünyada Türkiye, her alanda olduğu üzere eğitimde de sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunlara kalıcı çözümler üretememiştir. Yaşanan ekonomik, siyasi ve toplumsal sorunlar nedeniyle, Özal ve sonrası tüm iktidarlar eğitimde özelleştirme politikalarına ağırlık vermişlerdir. Eğitim sisteminde bir çok reformlar yapılmış; 8 yıllık zorunlu eğitim ve sınıf geçme yönetmeliği gibi reformlar uygulamaya konulmuştur. Bu reformların olumlu yönüdür. Ancak 8 yıllık eğitime geçişle var olan yapılanma değişmediğinden ne yazık ki beklenen sonuca ulaşamamaktadır(Bkz.Tablo-9,Tablo-11). Görülen odur ki eğitim konusunda birçok teşvikle özel sektör desteklenmektedir. Bu durum, özel okulların sayısında görece bir artış sağlamıştır.

Eğitim sistemindeki çarpıklıklar ve sınav sistemi milyonlarca gencin, üniversite kapılarında yığılmasına neden olmuş. Bu sayede özel dersanelere olan talep artmış, böylelikle söz konusu kurumlar tüm ülkeye yaygınlaştırılmıştır. Cumhuriyetten bu yana eğitim alanında atılan adımların hiçbiri, eğitimde var olan sorunların çözümünü sağlayamamıştır

Son yapılan değişiklikle özel dersanelerde ki KDV oranları yüzde 18'den yüzde 8'e indirilmiştir. Fakir ve başarılı 10 bin çocuğun özel okullar da okutulması ile ilgili yasa tasarısı ise mecliste kabul edilmemiştir. Bu yasa ile özel okullara devlet kaynak aktarımı yapacaktı. AKP hükümeti devletin kendi okullarının acil olan kaynak sorununu ise görmezden gelmektedir. Kamusal hizmet alanı ve temel insan haklarından biri olan eğitim için çözüm üretmek bir yana dursun okullarda kayıt parası toplanmasına, üniversitelerde okuyan gençlerden enflasyonun üzerinde harç paraları alınmasına göz yummaktadır. Beş yılda bir toplanan eğitim şuralarında, eğitim sistemi masaya yatırılmış, sistemde yaşanan sorunlar için çeşitli çözüm önerileri üretilmiştir. Sorunların çözümünde devletin başına geçen politik iktidarların, eğitime yapmış oldukları popülist ve muhafazakar müdahaleler, eğitim sistemimizi sorunlar yumağı haline getirmiştir.

Yıllardır gelip giden politik kişilikli bakanlar milli eğitime yeni bir katkı sağlayamadıkları gibi, tahribatlar da yaparak gidiyorlar. Statükocu, çağdaş olmayan ve aşırı merkezizetçi yönetim yapısı, önemli sorunların başında gelmektedir.

Tanilli'ye göre Türkiye'nin her alanda olduğu gibi eğitimde de en büyük sorunu demokrasidir. Ve Türkiye'de demokratikleşme, öncelikle; siyasal alanda ivedidir. Bu nedenle 1982 anayasası yerine demokratik, eşitlikçi ve özgürlüğü esas alan bir anayasanın yürürlüğe girmesi gerekir. İşte rejimdeki bu demokratikleşme ve eğitimin demokratikleştirilmesini de sağlayabilecektir. Tanilli, burada eğitimin demokratikleştirilmesi derken somut olarak; eğitim hakkından yararlanmanın demokratikleştirilmesi ve eğitimin içeriğinin demokratikleştirilmesi, başka bir deyişle eğitimin ve yönetiminin demokratikleştirilmesi gereğine işaret etmektedir.¹⁵⁷

Devletin yönetim anlayışı kendi tabanına yönelik anti-demokratik bir eğitim politikası gütmektedir. Sözüm ona eğitimde reform çalışması yürütmekte olan AKP hükümeti ve MEB, eğitimle ilgili tarafları ise görmezden gelmektedir. Eğitim reformları yapılırken, ülke koşulları göz önüne alınarak eğitim planları ve programları ile desteklenmeli, bireysel ve toplumsal gereksinimler arasında denge sağlanmalıdır. Eğitim-Sen gibi kamusal alanda eğitim hizmeti veren, toplumsal yarar gözeten ve temel eğitim hakkı için mücadele etmiş demokratik dernekler hiçe sayılmakta, devletin resmi okullarında çalışan öğretmenlerin düşüncelerine ise hiç bir değer verilmemektedir. Ancak özel sektör temsilcilerine ve bunların kuruluşları olan TÜSİAD, ÖZDEBİR, TÖDER gibi sivil kurumlar daha çok muhatap alınmaktadır.

Türkiye'de uygulanan eğitim sistemleri çok tartışılan bir konudur. Zaman zaman iyi modeller, iyi uygulamalar görülmesine karşın, halen sistem arayışları devam etmektedir. Türkiye'de son yıllarda ilkokuldan üniversiteye kadar eğitim ve öğretim sisteminin ciddi olarak eleştirisi yapılmakta, MEB ve YÖK eğitimde reformlar gerçekleştirmektedirler. Bulunan devlet yetkilileri ve sivil kuruluş temsilcileri TÖDER Genel Koordinatörü Bahattin Durmuş, Eğitim-Sen Kadıköy Şube Başkanı Hasan Toprak, mevcut eğitim sistemi ile 21. yüzyılın insanının

¹⁵⁷ Server TANİLLİ, "Nasıl bir Eğitim İstiyoruz?", 100

yetiştirilemeyeceğini dile getirmektedirler.

1991 yılında ortaöğretim kurumlarının ikinci kademesinde kısa süre uygulanabilen, “Ders geçme ve kredi sistemi” mimarlarından, zamanın Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Nihat Bilgen’e göre, okuma çağına gelen çocuk ailesi tarafından götürülüp okula teslim edildiği zaman, ondan beklenen; okulun istediği davranışları öğrenmesi ve istendiği zaman, istendiği süre, istenildiği şekilde tekrar etmesi, daha açık söylemek gerekirse, çocuk okulun istediği zaman, istediği süre, istediği şekilde yürüyecek, koşacak, oturacak, konuşacak, susacak, azacak, öğrenecek; kalk denilince kalkacak, otur denince oturacak şeklinde yetiştirilmekte ve eğitilmektedir. Yaz dendiği zaman neyi, ne şekilde, nasıl yazması isteniyorsa öyle yazacaktır. Okulun isteklerine itaat etmeyenler başarısızdır, hatta ölçüden sapan davranışların sahibi olarak kötü örnektir. Bilgen, eğitim sistemimizin, bu kötü örnekleri çeşitli cezai yaptırımlarla sürdürerek öğrencinin benlik tasarımında derin yaralar açan, kendisine güven duygusunu zedeleyen, haklarını savunma ve haksızlığa itiraz etme davranışını yok eden telafisi mümkün olmayan durumlara yol açtığını dile getirir...Ayrıca Bilgen, bu sistemde otoriter eğitim anlayışımızın, toplumumuzun asırlardan beri eğitim sistemine verdiği geleneksel önemden kaynaklandığı saptamasında bulunarak eğitim sisteminin; yaptırımları kullanarak, esasen aile ortamında da çevrenin ve büyüklerin her istediğine uymaya, her söylediğini yapmaya alıştırılmış olan çocuğu okulun amaçladığı modele yakın bir biçimde yetiştirerek topluma sunmayı görev saydığına işaret eder.¹⁵⁸

Türkiye toplumunda, yukarıda da belirtildiği üzere çağdaş düşünceyle, çağdaş eğitim sistemleri ile çelişen önemli geleneksel yanlışlardan birisi okul eğitiminde verilen mutlak otoriteye itaat anlayışıdır. Buna göre insanlar, kutsal olarak belirlenen bazı kavramlar karşısında, düzenin itaatkar bireyleri olarak yetiştiriliyor. Bireyin özgürlüğü, özerkliği hiç mi hiç önemli olmuyor. Okulda boyun eğme bir erdem olarak gösterilerek çocuklar eğitilmektedir. Ezbercilik, aktarmacılık, bilimsiz bilgilerle yüklü çocuk yetiştiren eğitim modelimiz çağın ihtiyaçlarına cevap verememektedir. Çağımızda geçerli olan bireysel, yaratıcı eğitim anlayışıdır.

¹⁵⁸ Mustafa YILMAN, “Eğitim Araştırmaları”, 5

Gençlerimizin bireysel özellikleri göz önüne alınarak ezbercilikten uzak, bilimsel, öğrenmeyi öğrenen eğitim anlayışı ülkemizin kalkınmasını, çağdaş ülkeler seviyesine ulaşmasını sağlayacaktır.

Drucker'a göre, bilgi toplumunda insanların nasıl öğrenileceğini öğrenmesi ve öğrenme disiplini kazanması gerekmektedir. Ömür boyu öğrenme için öğrenmenin çekici olması, kendi başına yüksek düzeyde doyum vermesi ve kişinin hevesle istediği bir şey olması şarttır. Öğrenciye öğrenme disiplini verilmesi, bilgi toplumunda büyük ölçüde bireysel çalışacak bireyin sorumlu bir birey olmasında da temel unsuru teşkil edecektir. Ancak eğitim sisteminin hedefleri arasında olması gereken öğrenme disiplininin bireyleri zorlayıcı ve eğitimden soğutacak düzeyde olmamasına özen gösterilmelidir. Motivasyon veren başarı kişinin zaten iyi başardığı bir şeyi olağan üstü yapabilmesi demektir. Başarı öğrencinin güçlü yanlarına dayalı olmalıdır.¹⁵⁹

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda mesleki-teknik ortaöğretim öğrenci sayısının, toplam ortaöğretim öğrenci sayısı içindeki oranını yüzde 65'e çıkarma hedefi yer almaktadır. Plan döneminin son yılına girilirken bu hedeften oldukça uzakta olduğu söylenebilir. Meslek lisesi mezunlarının yükseköğretime geçişindeki engeller, üniversiteye devam etme amacını taşıyan öğrencilerin genel liseleri tercih etmesine yol açmaktadır. Bir diğer etken ise meslek lisesi mezunları arasında gözlenen işsizliğin artmasıdır. Mesleki-teknik liselere dönük talebin sürekli olarak düşmesi, yükseköğretime geçişteki sorunlar ve bu okullardan mezun olanlar arasında artan işsizlik oranları, mesleki-teknik ortaöğretimin yeniden düzenlenmesini gerektirmektedir. Genel liselerin amacı öğrenciyi yükseköğretime hazırlamaktır. Genel liselere olan bu ilgi aynı zamanda özel dersanelere olan talebin de artması demektir. Öğrenciler okuldaki zayıf derslerini takviye etmenin yanı sıra ÖSS'ye hazırlık için de özel dersanelere gitmek zorunda bırakılıyorlar.

MEB'in son dönemde yaptığı, Ortaöğretimde tekrar sınıfta kalma yönetmeliğini yürürlüğe koyması, bunun yanı sıra liselere gitmek isteyen tüm öğrencilerin OKS'ye(Orta Öğretim Kurumları Sınavına) girme zorunluluğu getirmiştir. Ayrıca ÖSYM'nin son yaptığı değişiklikle ÖSS tek oturumda (iki

¹⁵⁹ Peter DRUCKER, "Kapitalist Toplum Ötesi", 277

aşamalı) yapılacak, bu yeni sınav sisteminde çıkacak sorular, ortaöğretim müfredatın tümünü kapsayacak şekilde oluşturulmuştur. Böylece daha önce lise müfredatından kısmen sorumlu olan öğrenci ortaöğretimin son sınıfına kadar okuduğu derslerin tümünden sorumlu olacak. Bu yeni sınav sistemi, lisede okuyan öğrenciler için son sınıfa kadar olan derslerini takip etme zorunluluğu getirmiştir. Böylece ortaöğretim müdürlerinin, özellikle son sınıf öğrencilerinin okula devam etmelerini sağlamak için sarf ettikleri çabalar boşuna gitmeyecektir. Ayrıca bu yeni sınav sistemi ile üniversiteye gelecek öğrenci, ortaöğretimden yeteri derecede bir eğitim almış olarak yüksek öğrenime gelmesi sağlanacaktır. Liseden mezun olmuş, gerekli formasyonu almış bir öğrenci, yüksek öğrenimde daha başarılı olacaktır. Bu durum bir nebze olsa da, ortaöğretimde eğitimin kalitesini yükseltecektir. MEB ve ÖSYM'nin sınav sistemlerinde yapmış oldukları bu tür değişiklikler, ilköğretimde ve orta öğretimde kaliteyi artırması söz konusudur. Ancak bu tür değişikliklerle beraber mevcut eğitim sistemimiz de göz önünde tutulursa, öğrencilerin özel dersanelere ve özel ders piyasasına olan taleplerini de arttırmış olacağımız muhakkaktır.

Varoşlardaki ve kırsal kesimdeki okullarda öğretmen açığı, araç-gereç eksiği ve çeşitli nedenlerden dolayı eğitimini çok büyük güçlüklerle devam ettiren öğrencilerin OBP'si(Orta Öğretim Başarı Puanı), büyük kentlerdeki iyi okullarda, ya da devletin kendi içinde yarattığı ayrıcalıklı Anadolu ve fen liseleri gibi okullarda okuyan öğrencilerle OBP' si doğal olarak aynı olmayacaktır. OBP hesaplanırken herhangi bir okuldan mezun olmuş öğrencinin, mezun olduğu sene, o okulun tüm öğrencilerinin, üniversite kazanma oranlarına bakılarak OBP'si hesaplanmaktadır. Buna göre öğrencilerin OBP'si düşük veya yüksek olmaktadır. Ancak ÖSYM bu durumu dikkate almadan Üniversite sınavlarını yapmaktadır. Üniversite giriş sınavlarında OBP'nin yüzde 22'ye varan katkısı daha aşağılara çekilerek OBP'nin yaratmış olduğu fırsat eşitsizliği en aza indirilebilir. Fırsat eşitliği açısından bu durum varoşlarda okuyan öğrencilerin aleyhine olmaktadır. OBP'si düşük, varoşlarda okuyan öğrenciler bu sınav sistemi yüzünden özel dersanelere gitmek zorunda kalıyorlar. Dershanelerin ücretlerinin yüksekliği ailelerin geçim sıkıntısı içine girmelerine neden olmaktadır.

Eğitim sorunlarının çözümünde başka ülkelerdeki uygulamaların aynen benimsenmesi, model olan toplumun farklı yapı ve gereksinimleri nedeniyle, her zaman olumlu sonuçlar vermemektedir. Bu nedenle, her ülke kendi koşullarını ve gereksinimlerini göz önünde bulundurarak sorunların çözüm yolları aranmalı, ancak değişik ülkelerde bu sorunların çözümünden izlenen yaklaşımları derinlemesine incelemelidir. Reformlarda eğitim kademelerini ayrı düşünmek olanaksızdır. Okul öncesi eğitimden yüksek öğretime değin kademeler birbirine bağlı olup, birbirini etkilediği göz önünde bulundurulmalıdır.

Her insanın kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda, topluma yapıcı ve yaratıcı olarak katılabileceği çağdaş ve demokratik bir eğitim sistemi bir zorunluluktur. İlköğretimden yapılan doğru yönlendirme Türkiye'nin ihtiyacı olan meslek sahibi ara eleman ihtiyacını karşıladığı gibi üniversite önündeki yığılmayı da azaltacaktır. Özel dershaneye var olan talebi de azaltacaktır. Ayrıca sınavla öğrenci alan sistem, her zaman özel dersanelerin ve özel ders veren kişilerin lehine bir durumdur. Eğitim sistemi başka ülkelerin uygulamalarına bakmalıdır. Örneğin Japon eğitim sistemi olmak üzere, batılı uygar ülkelerin sistem ve deneyimleri ile cumhuriyetin kuruluşundan beri uygulanan deneyimler göz önüne alınarak, yeni bir yapılanmaya gidilebilir.

Devlet okullarında yaşanan tüm olumsuzluklara karşı, kendi içinde nitelikli eğitim veren Anadolu, Fen ve Süper liseleri gibi okulları da yok değil. Devlet kendi içinde yarattığı ayrıcalıklı okullara öğretmen alımı yaparken titiz davranmakta. Belli bir süre öğretmenlik şartı yapmanın yanı sıra öğretmenleri sınava tabii tutarak; Anadolu, Fen ve Süper Liseleri'ne öğretmen ataması yapmaktadır. Bunun sonucunda üniversiteye girişte; süper lise öğrencilerinin yüzde 43'ü, anadolu lisesi öğrencilerinin yüzde 53'ü, Fen lisesi öğrencilerinin yüzde 72'si yüksek bir oranda başarılı olurken genel liselerin başarısı yüzde 10'da kalmaktadır (Bkz.Ek-7).

Eğitim alanında son dönemde eğitimde kalite kavramı önem kazanmaktadır. Kaliteli bir eğitimle ancak istenilen sonuçlar elde edilmektedir. Dolayısı ile MEB'de JIT(Just In Time) "tam gerektiği anda" ya da JIT'in bir başka yönü olan Toplam Kalite Yönetimi(TKY) modelini benimseyerek eğitimden daha çok verim alınabilmesini sağlayabilir. MEB TKY felsefesinin tüm mekanizmaları ile okullarda

oluşmasını sağlarsa, eğitim sistemindeki sorumluluk öğrenci, veli, öğretmene, idarecilere, çevreye yani tüm topluma ait olmuş olur. Böylece her öğrencinin öğrenim sistemi boyunca öğrenmesi ve mezun olması sağlanabilir. Eğer bir tek kişi bile yeterince öğrenemezse, sistemdeki herkes kendini sorumlu sayar ve sorunu çözmek için birlikte çalışırlar ve öğrenciler ancak bundan sonra daha iyi ilerleyebilirler.

Devlet, bölgeler arasındaki eşitsizliği gidermek için en azından süper lise modelini yurt geneline yayma politikalarını JIT diğer bir ifadeyle TKY felsefesiyle sürdürmelidir. 2005-2006 öğretim yılını, için MEB, son yapılan değişiklikle süper liselerini Anadolu liseleri haline dönüştürme kararı almış, yeterliliği sağlayan süper liseler Anadolu liseleri olmuş, Anadolu lisesi olma şartını sağlamayan liseler genel liseler olarak kalmıştır. Toplam kalite kontrolünün benimsendiği okullar yurt genelinde yaygınlaştıkça eğitimde kalite yükseleceği gibi, bu proje TKY felsefesiyle hayata geçirildiği zaman, Türkiye’de bölgeler arasında var olan, eğitim alanındaki fırsat eşitsizlikleri en aza indirilebilir.

Devlet, öğretmen yetiştirme politikalarını yeniden bir gözden geçirmelidir. Eğitim sisteminde kaynaklar yeterli, müfredat çağdaş ve uygulanan eğitim sistemi çok iyi de olsa, uygulayıcılar yani öğretmenler iyi yetiştirilip korunmuyorsa, sorun yine çok büyük olur. Öğretmen yetiştirmede kalıcı olmayan, yanlış uygulamalar, yetersiz mesleki eğitim, çok uzun yıllar içinden çıkılmaz sorunlar yaratmaktadır.¹⁶⁰

Ülkemizde son yıllarda öğretmen yetiştirme konusu maalesef ciddiye alınmamaktadır. Bir ara “Mektupla Öğretim”, “Hızlandırılmış Eğitim”, “Gece Öğretimi” gibi yöntemlerle, on binlerce insan öğretmen diye toplumun karşısına çıkarılmış, son birkaç yılda ise her fakülteyi bitirene öğretmen olma olanağı tanınmıştır. Bu da bir “ihtisas mesleği” olarak tanımlanan öğretmenlik mesleği için büyük bir darbe olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında konu çok ciddiye alınmış, çeşitli öğretmen yetiştiren kurumlar kurulmuştur. Ancak sonradan bu kurumların çoğu kapatılmış ve bugün yerleri de doldurulamamıştır.¹⁶¹

¹⁶⁰ Mustafa YILMAN, “Eğitim Araştırmaları”, 9-15

¹⁶¹ A.g.k., 16

YÖK tarafından eğitim fakültelerini tercih eden öğrencilere burslar verilmektedir. Ayrıca ÖSS’de daha yüksek puan almış öğrenciler son dönemde öğretmenlik mesleğini tercih etmektedirler. Eğitim sektöründe istihdamın yüksek olması, öğretmenlik mesleğinin daha popüler olmasını sağlamıştır. YÖK öğretmen yetiştirmede daha titiz davranırsa da eğitim sistemizde sorunların devam ettiği görülmektedir. Günümüzde eğitim fakülteleri ve fen-edebiyat fakültelerinden mezun olanlar öğretmen olabilmektedir. Ancak fen-edebiyat mezunları özel dershanelerde sadece uzman öğretici olarak çalışabilmektedirler. Bu nedenle Öğretmenlik formasyonu programlarında standartlık sağlanmalıdır. Öğretmenlik formasyonu daha denetimli olmalıdır.

Bilgi teknolojileri öğretmenin işini kolaylaştıran, sıradan öğretilere harcayacağı zamanı daha verimli kullanabilmesini sağlayan, öğretmenin yerini almaktan çok ona asistanlık görevi üstlenen öğrenmeyi tamamlayıcı aletlerdir. Öğretmen öncelikle bu teknolojilere aşina olmalı ve interaktif öğrenme ortamları oluşturabilmelidir. Yarının okulunda öğrenciler bilgisayar programlarını kendi öz aletleri olarak kullanacaklardır.¹⁶²

Öğrenim sırasında verilen bilgilerin uygulamada yetersiz kalması ya da çalışılan alanla ilgili bilgilerin hızla değişmesi nedeniyle sürekli yenilenen eğitime gereksinim duyulmaktadır. Dolayısı ile sürekli kendini yenileyebilen öğretmenlere ihtiyacımız olacaktır. Devlet, öğretmenin kendisini geliştirmesi için teşvikte bulunmalıdır. MEB, YÖK ile işbirliği içine girerek, hizmet içi eğitimlerle yeni öğrenme modellerini öğretmenlerine tanıtmalıdır. Bu tür eğitim faaliyetleri ile öğretmenlerin donanımını ve performansını arttırmış olursunuz. Yükselen öğretmen kalitesi, eğitimin de kalitesini yükseltecektir. Son yıllarda öğretmen sayısında bir artış olmuş, bu durum özel sektörün işine gelmiştir. İstihdam fazlası öğretmen, Özel dershane ve okullarda düşük ücretle çalışmak zorunda kalmıştır. Düşük ücret, öğretmenleri geçim sıkıntısı içine sokmuştur. Bunun yanı sıra resmi kurumlarda da çalışan (görevde bulunduğu okul müdürünün onayını alarak haftalık 8 saat), emekli öğretmenler özel dershaneler ve okullarda çalışabilmektedirler. Bu sayede

¹⁶² Peter DRUCKER, “Kapitalist Toplum Ötesi”, 277

kendilerine ek gelir sağlamaktadırlar. Diğer taraftan öğretmen sayısının fazla ve işgücünün rekabete açık olması gibi nedenler öğretmen kalitesinin yükselmesini de sağlamaktadır.

Çağdaş eğitim için MEB, tüm okullarda bilgisayar destekli eğitimi hayata geçirmeli, okulların fiziki alt yapısını(laboratuvar, spor salonu, derslikler, konferans salonu vb.) düzeltmek için okulların mali olanaklarını artırmalı, daha da önemlisi bu tür uygulamaları yurt geneline yayma politikaları izlemelidir. En ücra köşede okuyan öğrencilere dahi internet erişiminin yolu açılmalıdır. Bu sayede öğrenciler en güncel bilgilere ulaşarak, dünyayı takip edebilir, bilgi dağarcığını genişletebilirler. Bu okullarda okuma olanağı bulabilen tüm çocuklar, bilgi çağının eğitilmiş insanı olarak evrensel düzeyde okur-yazar olmaları sağlanabilir.

Üniversiteye girme oranlarında, illerimizin başarısı, doğuya gittikçe düşmektedir(Bkz.Ek-6). Buradaki öğrenciler için illerin merkezlerinde devlet tarafından ücretiz etüt merkezleri kurulabilir. Burada MEB, öğretmenlere ek ders ücreti karşılığında çalışma ortamı sağlayabilir. Buraya alınacak öğretmenler için Anadolu ve Fen liselerinde olduğu gibi öğretmen alımında titiz davranmalı, hatta buralara özel dershaneye öğretmenleri de alınarak bir rekabet sağlanmalıdır. Böylelikle öğretmen kalitesinin yükselmesi sağlanabilir. Özellikle doğunun en ücra kesiminde okuyan öğrenciler için eğitim imkanlarının ne kadar kısıtlı olduğu göz önüne alınırsa bu tür uygulamaların ne kadar önemli olduğu görülecektir. Buna benzer çalışmalar vakıflar, valilikler, bazı partiler, sivil dernekler tarafından da yapılmaktadır. Ayrıca devlet, maddi olanaksızlıklardan dolayı özel dershaneye gidemeyen öğrencilere burs verebilir, bu sayede bilgi çağının avantajlarını kullanarak yapılandırılmış eğitim sistemimiz, bölgeler arasındaki eğitimde yaşanan fırsat eşitsizliklerini büyük ölçüde gidermeyi başarabilir.

Eğitimde fırsat eşitliğini sağlama, devletin Anayasal bir görevidir. Bunun yanı sıra 1995 yılında Türkiye'nin de yürürlüğe koyduğu Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesine göre "Her çocuk, eğitim hakkına sahiptir. Devletin görevi, ilköğretimin zorunlu ve parasız olmasını sağlamak, her çocuğun yararlanabileceği değişik

ortaöğretim kanallarını teşvik etmek ve yeteneklerine göre herkesi yüksek öğrenim imkanlarına kavuşturacaktır.”¹⁶³

Okullarda verilen eğitimin kalitesinin artırılması için yapılan TKY(Toplam Kalite Yönetimi) çalışmaları, bilgisayar destekli eğitim, burs vb. uygulamaları, devlet tüm yurttta yaygınlaştırmak için tüm olanaklarını seferber etmelidir. Bu tür uygulamalar, az gelişmiş bölgelerin eğitimden kaynaklanan sorunlarını çözmesine yardımcı olacaktır. Bu sayede özel dershanelere gidemeyen, maddi durumu yetersiz öğrenciler lehine eğitimde fırsat eşitliği sağlanabilir.

¹⁶³ 27 Ocak 1995 Tarihli ve 22184 sayılı Resmi Gazete, Madde 28, s: 11

EKLER

Ek-1:MİLLÎ EĞİTİM TEMEL KANUNU KANUN NO: 1739

Kabul Tarihi: 24 Haziran 1973

Resmi Gazete ile Neşir ve İlânı: 24 Haziran 1973 - Sayı: 14574, 5.t.Düster, c.12 - s.2342

1.16 Haziran 1983 tarih ve 2842 sayılı Kanunun 17. maddesiyle bu kanuna eklenen Ek 1. madde gereğince, bu kanunda geçen " temel eğitim" terimi " ilk öğretim " olarak değiştirilmiştir.

2. 16 Ağustos 1997 tarih ve 4306 sayılı Kanunun 8 inci maddesi ile, Kanun metninde birlikte veya ayrı ayrı geçen "ilkokul" ile "ortaokul" ibareleri "ilköğretim okulu" olarak değiştirilmiştir.

I - KANUNUN KAPSAMI

MADDE 1 - Bu kanun, Türk millî eğitiminin düzenlenmesinde esas olan amaç ve ilkeler, eğitim sisteminin genel yapısı, öğretmenlik mesleği, okul bina ve tesisleri, eğitim araç ve gereçleri ve Devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluğu ile ilgili temel hükümleri bir sistem bütünlüğü içinde kapsar.

BİRİNCİ KISIM

TÜRK MİLLÎ EĞİTİM SİSTEMİNİ DÜZENLEYEN GENEL ESASLAR

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK MİLLÎ EĞİTİMİNİN AMAÇLARI

I - GENEL AMAÇLAR

MADDE 2 - Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. (Değişik:2842 - 16.6.1983) Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı, Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan;

insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

1- ÖZEL AMAÇLAR

MADDE 3 - Türk eğitim ve öğretim sistemi, bu genel amaçları gerçekleştirecek şekilde düzenlenir ve çeşitli derece ve türdeki eğitim kurumlarının özel amaçları, genel amaçlara ve aşağıda sıralanan temel ilkelere uygun olarak tespit edilir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK MİLLÎ EĞİTİMİNİN TEMEL İLKELERİ

I - GENELLİK VE EŞİTLİK

MADDE 4 - Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ve din ayırımı gözetmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.

II - FERDİN VE TOPLUMUN İHTİYAÇLARI

MADDE 5 - Millî eğitim hizmeti, Türk vatandaşlarının istek ve kabiliyetleri ile Türk toplumunun ihtiyaçlarına göre düzenlenir.

III - YÖNELTME

MADDE 6 - Fertler, eğitimleri süresince, ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirilirler.

(Değişik 2. fıkra: 4306- 16.8.1997 / m.3) Millî Eğitim sistemi, her bakımdan, bu yöneltmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenlenir. Bu amaçla, ortaöğretim kurumlarına, eğitim programlarının hedeflerine uygun düşecek şekilde hazırlık sınıfları konulabilir.

Yöneltmede ve başarının ölçülmesinde rehberlik hizmetlerinden ve objektif ölçme ve değerlendirme metotlarından yararlanılır.

IV - EĞİTİM HAKKI

MADDE 7 - İlköğretim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır.

İlköğretim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşlar ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanırlar.

V - FIRSAT VE İMKAN EŞİTLİĞİ

MADDE 8 - Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği saklıdır.

Maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacı ile parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır.

Özel eğitime ve korunmaya ihtiyaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır.

VI - SÜREKLİLİK

MADDE 9 - Fertlerin genel ve meslekî eğitimlerinin hayat boyunca devam etmesi esastır.

Gençlerin eğitimi yanında, hayata ve iş alanlarına olumlu bir şekilde uymalarına yardımcı olmak üzere, yetişkinlerin sürekli eğitimini sağlamak için gerekli tedbirleri almak da bir eğitim görevidir.

VII - ATATÜRK İNKILAP VE İLKELERİ VE ATATÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ

MADDE 10 - (Değişik: 2842 - 16.6.1983) Eğitim sistemimizin her derece ve türlü ile ilgili ders programlarının hazırlanıp uygulanmasında ve her türlü eğitim faaliyetlerinde Atatürk inkılâp ve ilkeleri ve Anayasada ifadesini bulmuş olan Atatürk milliyetçiliği temel olarak alınır. Millî ahlâk ve millî kültürün bozulup yozlaşmadan kendimize has şekli ile evrensel kültür içinde korunup geliştirilmesine ve öğretilmesine önem verilir.

Millî birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak Türk dilinin, eğitimin her kademesinde, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa ka kaçılmadan öğretilmesine önem verilir; çağdaş eğitim ve bilim dili halinde zenginleşmesine çalışılır ve bu maksatla Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ile işbirliği yapılarak Millî Eğitim Bakanlığınca gereken tedbirler alınır.

VIII - DEMOKRASİ EĞİTİM

MADDE 11 - (Değişik: 2842 - 16.6.1983) Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzenin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevî değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır; ancak, eğitim kurumlarında Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine aykırı siyasî ve ideolojik telkinler yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasî olay ve tartışmalara karışılmasına hiçbir şekilde meydan verilmez.

IX - LAİKLİK

MADDE 12 - (Değişik: 2842 - 16.6.1983) Türk millî eğitiminde lâiklik esastır. Din kültürü ve ahlâk öğrenimi İlköğretim okulları ile lise ve dengi okullarda okutulan zorunlu dersler arasında yer alır.

X - BİLİMSELLİK

MADDE 13 - Her derece ve türdeki ders programları ve eğitim metotları İLE ders araç ve gereçleri, bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli olarak geliştirilir.

Eğitimde verimliliğin artırılması ve sürekli olarak gelişme ve yenileşmenin sağlanması bilimsel araştırma ve değerlendirmelere dayalı olarak yapılır.

Bilgi ve teknoloji üretmek ve kültürümüzü geliştirmekle görevli eğitim kurumları gereğince donatılıp güçlendirilir; bu yöndeki çalışmalar maddî ve manevî bakımdan teşvik edilir ve desteklenir.

XI - PLANLILIK

MADDE 14 - Millî eğitimin gelişmesi iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitim –insan gücü- istihdam ilişkileri dikkate alınmak suretiyle, sanayileşme ve tarımda modernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi sağlayacak meslekî ve teknik eğitime ağırlık verecek biçimde planlanır ve gerçekleştirilir.

Mesleklerin kademeleri ve her kademenin unvan, yetki ve sorumlulukları kanunla tespit edilir ve her derece ve türdeki örgün ve yaygın meslekî eğitim kurumlarının kuruluş ve programları bu kademelere uygun olarak düzenlenir.

Eğitim kurumlarının yer, personel, bina tesis ve ekleri, donatım, araç, gereç ve kapasiteleri ile ilgili standartlar önceden tespit edilir ve kurumların bu standartlara göre optimal büyüklükte kurulması ve verimli olarak işletilmesi sağlanır.

XII - KARMA EĞİTİM

MADDE 15 - Okullarda kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır. Ancak eğitimin türüne, imkân ve zorunluluklara göre bazı okullar yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere ayrılabilir.

XIII - OKUL İLE AİLENİN İŞBİRLİĞİ

MADDE 16 - (Değişik: 2842 - 16.6.1983) Eğitim kurumlarının amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak için okul ile aile arasında işbirliği sağlanır.

Bu maksatla okullarda okul -aile birlikleri kurulur. Okul-aile birliklerinin kuruluş ve işleyişleri Millî Eğitim Bakanlığınca çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir.

XIV - HER YERDE EĞİTİM

MADDE 17 - Millî eğitimin amaçları, yalnız resmî ve özel eğitim kurumlarında değil, aynı zamanda evde, çevrede, işyerlerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır.

Resmî, özel ve gönüllü her kuruluşun eğitimle ilgili faaliyetleri, Millî Eğitim amaçlarına uygunluğu bakımından Millî Eğitim Bakanlığının denetimine tabidir.

Ek-2:ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARI KANUNU KANUN NO:625

Kabul Tarihi: 8 Haziran 1965

Resmi Gazete ile Neşir ve İlânı: 18 Haziran 1965 - Sayı: 12026

5.t. Düstur, c.4 - s.2847

11 Temmuz 1984 tarih ve 3035 sayılı Kanunun 20., maddesi gereğince bu Kanunun 3 ., 4., 5., 6., 10., 11., 13., ve 17., maddelerinde ve ek madde 4'te sözü edilen yönetmelikler, Bakanlıkça yürürlüğe konur.

MADDE 1 - (Değişik: 3035 - 11.7.1984) Bu Kanun, Türkiye Cumhuriyeti uyruklu gerçek kişiler, özel hukuk tüzelkişileri veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzelkişiler tarafından açılan okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim kurumları ve bu düzeyde haberleşme ile öğretim yapan kuruluşlar, çeşitli kurslar, dershaneler, öğrenci etüd eğitim merkezleri, biçki dikiş yurtları ve benzeri kurumların kurum açma, öğretime başlama, eğitim, öğretim, yönetim, denetim ve gözetimi ile yabancılar tarafından açılmış bulunan özel öğretim kurumlarının eğitim, öğretim, yönetim, denetim ve gözetimi konularındaki hükümleri kapsar.

MADDE 2 - Özel öğretim kurumları, Millî Eğitim Bakanlığının denetim ve gözetimi altındadır.

(Ek fıkra: 3035 - 11.7.1984) bu kurumlar, faaliyetlerini sadece kazanç sağlamak için düzenleyemezler. Ancak, Türk Milli Eğitiminin amaçları doğrultusunda eğitimin kalitesini yükseltmek, gelişmelerine fırsat ve imkan verecek yatırımlar ve hizmetler yapmak üzere gelir sağlayabilirler.

MADDE 3 - (Değişik: 2843 - 16.6.1983) Özel öğretim kurumu açmak için Millî Eğitim Bakanlığından "Kurum açma izni" alınır. Yeni açılacak özel öğretim kurumlarının; Türk Milli Eğitiminin ve kalkınma planlarının hedef ve ilkelerine uygun olup olmadığı, branşı, eğitim-öğretim seviyesi ve açılacakları bölgeler, Millî Eğitim Bakanlığınca kararlaştırılır ve buna göre kurum açma izni verilir. Kalkınmada öncelikli yörelerde açılacak özel okullar ile özel meslek teknik okullarına öncelik tanınır.

(Değişik 2. fıkra: 5228 - 16.7.2004 / m.42 - Yürürlük m.61/2) Eğitimle ilgili olarak bu Kanuna göre yapılacak yatırımlar, kalkınma plan ve programlarında uygun görülen teşvik araçlarından yararlandırılır. Kurum açma izni için gerekli diğer şartlar yönetmelik ile belirlenir.

(Değişik 3. fıkra: 3035 - 11.7.1984) Askeri okullar, din eğitimi ve öğretimi yapan özel öğretim kurumları ile emniyet teşkilatına bağlı okulların aynı veya benzeri özel eğitim kurumu açamaz.

(...) (Madde 3 ün 4. fıkrası, 11 Temmuz 1984 tarih ve 3035 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi hükmü gereğince yürürlükten kaldırılmıştır.)

Özel öğretim kurumları, isimlerinde; resmî ve diğer özel öğretim kurumlarında kullanılan ad ve unvanları her ne şekilde olursa olsun kullanamazlar.

MADDE 4 - (Değişik: 3035 - 11.7.1984) Özel Öğretim Kurumu açacak gerçek ve tüzelkişilerden istenecek en az ödenmiş sermaye ve diğer mali teminat şartları, yönetmelikle tespit edilir.

MADDE 5 - (Değişik: 3236 - 5.11.1985) Yalnız yabancı uyruklu öğrencilerin devam edebileceği milletlerarası öğretim kurumu (Yükseköğretim hariç); yabancı uyruklu gerçek ve tüzelkişiler tarafından, doğrudan veya Türk vatandaşlarıyla ortaklık yolu

ile, 6224 sayılı Yabancı sermayeyi Teşvik Kanunu çerçevesinde, bakanlar kurulunun izni ile açılabilir. Türk vatandaşları ve tüzelkişiler de kendi adlarına aynı maksatla milletlerarası mahiyette öğretim kurumu açabilirler.

Bu öğretim kurumlarında Türk Devletinin güvenliğine ve menfaatlerine aykırı ve Türk milleti ve milli değerleri aleyhinde eğitim ve öğretim yapılamaz.

Bu öğretim kurumlarının, müfredat programları, Türk Devletinin millî güvenliğine ve menfaatlerine aykırı olmamak kaydı ve şartıyla kurum idaresince hazırlanarak Bakanlığın onayına sunulur.

Bu hususta Bakanlığın denetim hakkı saklıdır.

Bu okullarda idare, eğitim-öğretim faaliyetleri, öğrenci, öğretmen ücretleri ve diğer hususlarla ilgili işlemler kurum idaresince hazırlanan esaslara göre yürütülür.

MADDE 6 - (Değişik: 2843 - 16.6.1983) Yabancılar tarafından açılmış özel öğretim kurumlarının taşınmaz malları, kurucularının veya yetkililerinin önerisi ile yalnız Millî Eğitim Bakanlığına devredilebilir. Devredilen bu kurumların yönetim, eğitim ve öğretim özellikleri dikkate alınarak korunması yararlı görülenler Bakanlıkça tespit olunur.

Bu kurumlar kapatılırsa da üçüncü şahıslar tarafından mülk edinilemezler.

MADDE 7 - Özel bir öğretim kurumunu açacak veya açılmış bir kurumu devralacak olan gerçek kişilerle özel hukuk tüzel kişilerinin temsilcilerinde şu şartlar aranır:

1. Medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olmak,
2. Ağır hapis gerektiren veya yüz kızartıcı bir suçtan mutlak surette, yahut kasdî bir cürümden dolayı 6 ay veya daha fazla hapis cezası ile mahkûm edilmemiş olmak,
3. Ahlâken kötü bir şöhrete sahip bulunmamak.

MADDE 8 - (Değişik: 2843 - 16.6.1983) Özel öğretim kurumu açma izni belgesinin verilebilmesi için; kurumun bina veya binalarının tapu ile maliki veya sözleşme ile kullanma hakkına sahip olduğu kullanılış amaçlarına her bakımdan uygun ve yeterli olduğu ve belli bir öğrenci sayısı esas olmak suretiyle kurumun ihtiyacını karşılayabileceği Millî Eğitim, İçişleri, Bayındırlık ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıkları yetkili kuruluşlarınca tespit olunur.

Özel eğitim kurumlarının dershanelerinin öğrenci sayısı, Millî Eğitim Bakanlığının izni olmadan artırılmaz.

Kurum açma izni belgesinin verilmesine esas teşkil eden hususlardan herhangi birinde değişiklik yapılması, Millî Eğitim Bakanlığının onayına bağlıdır.

MADDE 9.- (Değişik: 5002 - 12.11.2003 / m.2) Özel öğretim kurumları binalarının nitelikleri, bu binalarda açılacak kurumlar ile her tür tesis ve donanımına ilişkin standartlar yönetmelikle belirlenir.

Meyhane, kahvehane, kıraathane, bar, elektronik oyun merkezleri gibi umuma açık yerler ile açık alkollü içki satılan yerlerin, okul binalarından kapıdan kapıya en az 100 metre uzaklıkta bulunması zorunludur. Özel eğitime muhtaç bireylerin devam ettikleri öğretim kurumları ile okullar dışındaki diğer özel öğretim kurumlarında bu zorunluluk aranmaz. Ancak söz konusu özel öğretim kurumlarıyla yukarıda belirtilen türdeki işyerleri aynı binada bulunamaz.

Turizmin yoğun olduğu yörelerdeki okulların tatil olduğu dönemlerde yukarıda belirtilen işyerleri ile okullar arasında 100 metre şartı aranmaz.

Bunlarla ilgili esaslar İçişleri, Milli Eğitim, Sağlık, Kültür ve Turizm bakanlıklarının müştereken hazırlayacakları yönetmelikle belirlenir.

MADDE 10 - (Değişik: 2843 - 16.6.1983) Bir özel öğretim kurumunda öğretime başlayabilmek için "öğretime başlama izni" alınır. Bunun için gerekli belgelerle en geç öğretim yılı başından üç ay önce Millî Eğitim Bakanlığına başvurulur. Öğretime başlama izni alınmadıkça kuruma öğrenci kaydı yapılamaz.

Bu iznin, kurum açma izni belgesine sahip kurucuya Millî Eğitim Bakanlığınca verilmesi, aşağıdaki şartların yerine getirilmesine bağlıdır.

a) Bu kuruma ait ders araç ve gereçleriyle, laboratuvarların, kitaplığın ve beden eğitimi imkânlarının amaç ve ihtiyaca yeterli görüldüğünün kesin teftiş raporuna bağlanması.

b) Kurumun yönetici, öğretmen ve hizmetlilerinin sayısı ve nitelikleri yönünden uygun bulunması ve bu kurumda çalışacakları hususunun usulüne göre belgelendirilmesi.

c) Kurumun yönetmelikleriyle müfredat programının Bakanlıkça incelenip onanmış olması.

İlköğretim ve ortaöğretim okulları için öğretim yılının 15 inci gününden sonra verilen öğretime başlama izinleri ertesi ders yılından itibaren geçerlidir.

Yeni öğretime başlama izni verilen özel okulların kayıt-kabul süreleri, gerektiğinde 15 gün uzatılabilir.

MADDE 11 - (Değişik: 2843 - 16.6.1983) İleri sınıfların öğretimini kademeli olarak başlatacak kurucunun 10 uncu maddede aranan şartları, açılacak her sınıf için, öğretim yılı başından en az üç ay önce yerine getirmesi gerekir.

MADDE 12 - (Değişik: 2843 - 16.6.1983) Öğretime başlama izni verilmekle ilköğretim ve ortaöğretim okullarının denkliği de tanınmış olur. Bu okullar öğretime başlandığı yıl içinde genel teftiş tabi tutulurlar.

Bakanlıkça öğretim, eğitim veya yönetim bakımından özel yönetmeliğine göre veya gerek görülecek hallerde yaptırılacak teftiş sonucunda, çalışmalarını ve durumu yeterli görülmeyen okullar önce uyarılır. Yöneticileri hakkında gerekirse, 45 inci madde hükümleri uygulanır. Daha sonra yapılan teftişte durumunu düzeltmediği anlaşılan okulların denkliği, öğretim yılı sonunda kaldırılır. Ertesi yıl yapılacak teftişte de çalışmalarının yeterli olmadığı tespit olunan okullar, öğretim yılı sonunda kapatılır. Bu durumda, o yılki sınavlar Bakanlıkça özel olarak yaptırılır.

MADDE 13 - (...) (Madde 13, Anayasa Mahkemesi'nin 12 Ocak 1971 tarih ve E.1969-31, K.1971-3 sayılı kararıyla iptal edilmiştir.)

MADDE 14 - Kurum açma izni belgesini alıp da 3 yıl içinde öğretime başlama iznini almayan kurucunun kurum açma izni geri alınır.

(Değişik 2. fıkra: 2843 - 16.6.1983) Öğretime başlama izni almış olan bir kurum, iki yıl içinde öğretime başlamazsa veya öğretime başladıktan sonra ara verirse veya iznin alınış amacından başka amaçlarla kullanıldığı teftiş raporlarıyla anlaşılırsa öğretime başlama izni geri alınır.

(Ek fıkra: 2843 - 16.6.1983) Bir yıl içinde yeniden öğretime başlama izni almayan kurum kapatılır.

MADDE 15 - Kanun, tüzük ve yönetmeliklere veya umumi emirlere aykırı hareketi veya aykırı harekette ısrarı tespit edilen özel öğretim kurumu, hareketinin ağırlık derecesine göre, geçici veya sürekli olarak Millî Eğitim Bakanlığınca kapatılabilir.

MADDE 27 - (Değişik: 3035 - 11.7.1984) Özel öğretim kurumları, eğitim, öğretim ve yönetim bakımlarından bu Kanunla ve kurumlarla ilgili olarak çıkarılacak yönetmeliklerle tespit edilen esaslar içinde Millî Eğitim Gençlik ve Spor

Bakanlığınca lüzum görülecek tedbirleri alırlar. Bakanlık, bu tedbirlerin yerine getirilmesini belirli bir süreye bağlı tutabilir.

Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Özel Öğretim Kurumlarında Bakanlık Danışmanı (Rehberi) görevlendirebilir. Bakanlık Danışmanlarının hangi özel öğretim kurumlarında görevlendirileceği, bunların nitelikleri, görevleri özel öğretim kurumlarıyla ilişkileri ve özel öğretim kurumlarında koordinasyon ve işbirliğinin esasları yönetmelikle düzenlenir.

MADDE 28 - Bir özel okula alınabilecek yabancı uyruklu öğrenciler sayısı, o okulda okuyan Türk vatandaşı öğrencilerin yüzde yirmisini aşmamak kaydıyla, Millî Eğitim Bakanlığınca tâyin olunur.

MADDE 29 - Özel öğretim kurumlarında okutulacak olan ders kitapları ile her türlü yardımcı kitapların ve kullanılacak araçların seçilmesi, resmî okullarda uygulanan usuller dairesinde, Millî Eğitim Bakanlığının iznine bağlıdır.

MADDE 30 - (Değişik: 3035 - 11.7.1984) Özel Öğretim Kurumları ancak tanıtıcı mahiyette reklam ve ilan verebilirler.

Özel öğretim kurumları reklam ve ilanlarının birer örneğini yayımından en az onbeş gün önce valiliğe vermek zorundadır. Reklam ve ilanın tanıtıcı mahiyette olduğuna valilik karar verir. Bu kurumlar reklam ve ilanlarında gerçeğe aykırı beyanlarda bulunamazlar, televizyonda reklam ve ilan yapamazlar.

Madde 31 - (Değişik: 4322 - 15.1.1998) Özel Öğretim Kurumlarının ücretleri, her yıl Mayıs ayında tespit ve ilan olunur.

Bu ücretlerin hangi esaslara göre tespit, tayin, ilân ve tahsil edileceği yönetmelikte belirlenir.

MADDE 32 - (Değişik ilk fıkra: 2843 - 16.6.1983) Özel öğretim kurumlarında grev yapılamaz, bu kurumlarda çalışan öğretmenler, sendika kuramazlar ve sendikalara üye olamazlar. Özel öğretim kurumlarında çalışan müdür, diğer yönetici ve öğretmenler ile kurumların kurucuları veya kurucular temsilcisi arasında hizmet akdi en az bir yıl süreli olmak kaydıyla yazılı olarak yapılır. Yazılı sözleşmede görevin türü, süresi, ders sayısı, aylık ücret veya ders saati başına verilecek ücret miktarı, terfi süreleri, zam oranları, sözleşmenin uzatılması, feshi şartları belirtilir. Millî Eğitim Bakanlığınca uygun görülecek geçici mazeretleri nedeniyle okuldan ayrılmak zorunda bulunan öğretmenlerin yerine alınacak olan öğretmenlerle, bir yıldan daha az bir süre için de sözleşme yapılabilir.

Bu şartlarda değişiklik ancak, yeni bir sözleşme ile olur. Asıl görevi özel öğretim kurumlarında olan yönetici ve öğretmenlerle yapılacak sözleşmeler aylık ücret esasına göre düzenlenir.

Bu sözleşmelerde ilgililerin ihtiyari veya mecburi sosyal sigorta bağlantı yardımlarından faydalanma imkânlarını kısıtlayıcı, tehlikeye düşürücü önleyici şartlar hükümsüzdür.

Süresi öğretim yılı içinde ona eren sözleşmeler öğretim yılı sonuna kadar kendiliğinden yenilenmiş sayılır.

(...) (Madde 32'nin son fıkrası, 16 Haziran 1983 tarih ve 2843 sayılı Kanunun 19'ncü maddesi hükmü gereğince metinden çıkarılmıştır.)

Özel öğretim kurumlarındaki birim ek ders ücreti miktarı, resmi okullar için tespit edilen miktardan az olamaz.

MADDE 45 - Sözleşmesi yürürlükte olan yönetici ve öğretmenlerden yetersizliğine iki teftiş ve denetleme raporuna dayanılarak Millî Eğitim Bakanlığınca karar

verilenlerle hizmete devamında sakınca görülenlerin Bakanlıkça verilmiş olan çalışma izni iptal olunur. Ve bu durum ilgili kuruma bildirilir. Bu bildiriş sözleşmenin feshine ve ilgilinin kurumla ilişinin kesilmesine yeter sebep teşkil eder.

MADDE 46 - Özel öğretim kurumunun teftiş ve denetlemesi sırasında, zaruret görülen durumlarda, Millî Eğitim Bakanlığı o kurumun müdürü ve öğretmenlerine içten el çektirebilir. Bu takdirde Millî Eğitim Bakanlığı geçici olarak sorumlu bir müdür ve öğretmen atanması hususunda, kurumun mütalâasını da göz önünde bulundurmak suretiyle, gerekli tedbiri alır.

MADDE 47 - (Değişik: 2843 - 16.6.1983) Özel öğretim kurumlarının yönetici ve öğretmenleri hakkında, kurumun bünyesine göre 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, 1702 sayılı İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerinin Terfi ve Tecziyeleri Hakkında Kanun, 4357 sayılı Hususî İdarelerden Maaş Alan İlkokul Öğretmenlerinin Kadrolarına Terfi, Taltif ve Cezalandırılmalarına ve Bu Öğretmenler İçin Teşkil Edilecek Sağlık ve İçtimaî Yardım Sandığı ile Yapı Sandığına ve Öğretmenlerin Alacaklarına Dair Kanunda yazılı olan ve bu kurum öğretmenlerinin özelliklerine göre uygulanabilen ödül ve ceza hükümleri uygulanır.

MADDE 48 - (Değişik: 2843 - 16.6.1983) 47 nci maddede yazılı ödül ve cezalar, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ve bu Kanuna dayalı yönetmeliklerle yetkili kılınan amir ve mercilerce verilir.

MADDE 49 - (Değişik: 2843 - 16.6.1983) Özel öğretim kurumlarının yönetici ve öğretmenleri suç işlemleri halinde veya görevlerinden ötürü kendilerine karşı işlenen suçlardan dolayı 765 sayılı Türk Ceza Kanununun uygulanması ve ceza kovuşturması bakımından memur sayılır.

EK MADDE 1 - 2 - (1495 - 26.10.1971) (...) (Ek Madde 1,16 Haziran 1983 tarih ve 2843 sayılı Kanunun 25 nci maddesi hükmü gereğince yürürlükten kaldırılmıştır.)

EK MADDE 3 - Bu Kanunda hüküm bulunmayan konularda resmi öğretim kurumları için geçerli olan kanunlar uygulanır.

EK MADDE 4 - (3035 - 11.7.1984) Özel Öğretim Kurumları, öğrenci kapasitelerinin % 2'sinden aşağıya düşmemek üzere ücretsiz öğrenci okutmakla yükümlüdürler.

Bakanlık, ücretsiz okutulacak öğrencilerin miktarı, seçimi ve kurumlara kabul şartlarını yönetmelikle düzenler, ücretsiz öğrenci miktarını yüzde ona kadar artırabilir.

EK MADDE 5 - (3035 - 11.7.1984) Bu kanunun 3' üncü, 4' üncü, 5' inci, 6' ncı, 10 uncu, 11 inci, 13 üncü ve 17.maddelerinde ve ek madde 4'de sözü edilen yönetmelikler, Bakanlıkça yürürlüğe konur.

GEÇİCİ MADDE 1.- (5228 - 16.7.2004) 1.1.2004 tarihinden önce faaliyete geçen özel kreşler, anaokulları ve meslek teknik okulları ile kalkınmada öncelikli yörelerde açılan özel okullarla ilgili olarak, 8.6.1965 tarihli ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun 3 üncü maddesinin bu Kanunla değiştirilmeden önceki hükmü uygulanır. Bu işletmelerden elde edilen kazançlar hakkında Gelir Vergisi Kanununun 20'nci maddesi ile Kurumlar Vergisi Kanununun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (8) numaralı bent hükümleri uygulanmaz.

MADDE 51 - Bu Kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Ek-3: MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINA BAĞLI ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARI YÖNETMELİĞİ

Yayın : Resmi Gazete

Yayın Tarihi ve Sayısı : 23/06/1985 - 18790

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Amaç

Madde 1- Yönetmeliğin amacı her derece ve türdeki özel öğretim kurumlarının açılış veşleyişiyle ilgili esasları düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2- Bu Yönetmelik, T.C. uyruklu gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen kişiler tarafından açılan okul öncesi eğitim, ilköğretim, orta öğretim kurumları, milletler arası öğretim kurumu ve bu düzeyde haberleşme ile öğretim yapan kuruluşlar, çeşitli kurslar, dershaneler, öğrenci etüt eğitim merkezleri ve benzeri kurumlarla diğer okulları kapsar. (07/09/1991-20984 s.R.G.)

Dayanak

Madde 3- Yönetmelik, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ve bu Kanunun bazı maddelerini değiştiren 2843, 3035, 3236 sayılı Kanunlar, 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile 254 ve 326 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine dayanılarak hazırlanmıştır. (12/02/1994-21847 s.R.G.)

Tanımlar

Madde 4- Bu Yönetmelikte geçen;"Kanun", Özel Öğretim Kurumları Kanununu,"Bakanlık", Millî Eğitim Bakanlığını, "Kurum", okul öncesi eğitim, ilköğretim, orta öğretim kurumları, kurslar, **dershaneler** ve öğrenci etüt eğitim merkezlerini, (07/09/1991-20984 s.R.G.), "Okul", (Değişik: 09/09/1999-23811 s.R.G.) okul öncesi eğitim, ilköğretim ve orta öğretim kurumlarıyla milletler arası özel okulları, "Kurucu", kurumun sahipleri bulunan ve adına kurum açma belgesi düzenlenen gerçek veya tüzel kişiyi, "Kurum temsilcisi", özel hukuk tüzel kişiliği adına seçilen kişileri, "Kurum personeli", genel müdür, genel müdür yardımcısı, müdür, müdür yardımcısı, zümre başkanı, öğretmen, uzman ve usta öğreticileri,"Bakanlık danışmanı", Bakanlıkça görevlendirilen ve Bakanlıkla özel öğretim kurumları arasında iş birliğini sağlayan kişiyi, (07/09/1991-20984 s.R.G.),"Malî teminat", (Değişik: 09/09/1999-23811 s.R.G.) kurumun devamlılığını sağlayacak ve herhangi bir sebeple kullanılması gerektiğinde o kurumda çalışanlar ile öğrenci veya kursiyerlerinin mağduriyetinde kullanılacak meblağı,"En az ödenmiş sermaye", (Değişik: 09/09/1999-23811 s.R.G.) kurumda bulunması gereken demirbaş eşyaların maddî değerini,"Ön inceleme raporu", kurumun doğrudan bağlı olduğu il veya ilçe millî eğitim müdür yardımcısı veya şube müdürü, beraberinde ilköğretim müfettişleri tarafından düzenlenecek kurumun, kurum açma veya öğretime başlama izni için gerekli hazırlıklarını tamamladığını tespit eden raporu,"Nihaî rapor", kurumun öğretime başlama iznine esas olacak raporu,"Uzman öğretici", alanında yüksek

öğrenim görmüş öğretmenleri, "Usta Öğretici", alanında öğrenim gördüğünü belgelendirenler veya alanında sertifika sahibi olan öğretmenleri, "Ön izin", Bakanlıkça öğretmen, uzman veya usta öğretmenlere verilen görev yeterlilik belgesini, "Ölçme ve değerlendirme servis yöneticisi", öğrencilerin sınavlardaki başarılarını değerlendirerek sonuçları tavsiyeleriyle birlikte ilgililere duyuran, soru bankaları oluşturan, program geliştirme ihtiyaçlarını tespit eden uzman personeli, (12/02/1994-21847 s.R.G.) ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Kurum Açma, Öğretime Başlama, Devir, Nakil ve Kapatma Kurum Açma Şartları

Madde 5- (Değişik: 09/09/1999-23811 s.R.G-) Türkiye Cumhuriyeti uyruklu gerçek kişilere, özel hukuk tüzel kişilerine veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişilere, Kanun'un ilgili maddelerine göre Bakanlıkça "Kurum Açma izni" verilir. Özel öğretim kurumlarında karma eğitim yapılır. Ancak öğretim programında zorunluluk bulunması halinde yalnızca kız veya erkek öğrenciler için açılacak özel kurslara, kurum açma izni verilebilir. Kurum açma izninin verilebilmesi için aşağıdaki belgeler istenir.

1. Kurucu veya temsilcisine ait belgeler
 - a) Bakanlıkça geliştirilmiş form dilekçe (EK-1/a) (07/09/1991-20984 s.R.G.)
 - b) (Değişik : 24/02/1997 - 2472 s.TD.) Kurucu tüzel kişi ise,
 - 1- Özel öğretim kurumu açılacağına dair; Ticaret Sicil Gazetesinde yayımlanmış veya noterlikçe onay edilmiş, tüzük, vakıf senedi veya ana sözleşme,
 - 2- Kurucu temsilcilerine dair noter onaylı yönetim kurulu kararı,
 - c) Nüfus cüzdanı örneği,
 - d) Medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olduğuna dair sağlık raporu,
 - e) (Değişik: 09/09/1999-23811 s.R.G.) Ahlaken kötü bir şöhrete sahip bulunmadığına ve ağır hapsi gerektiren veya yüz kızartıcı yahut kasdî bir suçtan dolayı altı ay veya daha fazla hapis cezası ile mahkum edilmemiş olduğuna ilişkin Cumhuriyet Savcılığı belgesi,
 - f) Yürürlükten kaldırılmıştır.
2. Kurumun açılacağı binaya ait belgeler;
 - a) (Değişik: 09/09/1999-23811 s.R-G.) Bina kiralık ise okullarda öğretim süresi kadar, diğer kurumlarda ise en az bir yıllık noterlikçe onaylı kira sözleşmesi,
 - b) Kurumun türü ve derecesi ne olursa olsun bina kurucuya ait ise sadece tapu senedi,
 - c) İntifa hakkına sahip ise ilgili tapu sicil, muhafızlığından alınacak belge,
 - d) (Değişik: 09/09/1999-23811 s.R.G.) Tapu kütüğünde konut olarak kayıtlı bir ana taşınmazın bağımsız bölümünde açılacak olan ilk ve orta öğretim okulları dışındaki kurumlar için, kat sahipleri kurulu muvafakat belgesi (Her kat sahibi veya vekillerinin ayrı ayrı muvafakatlari ile binanın kaç dairesi olduğu, apartman yöneticisi tarafından belirtilir),
 - e) (Değişik: 09/09/1999-23811 s.R.G.) Belediye imar müdürlüğünden alınan konut veya iş yeri belgesi,

Gerçek kişilerde kurucunun kendisi, tüzel kişilerde kurucu temsilcisi yukarıda belirtilen belgeler ile kurum açmak için ilgili valiliğe müracaat eder. (07/09/1991-20984 s.R.G.)

Valilikçe Düzenleme Edilecek Belgeler

Madde 6- (Değişik: 09/09/1999-23811 s.R.G.) Valiliklerce kurumun kullanılış amaçlarına ve Bakanlıkça tespit edilen standartlara uygun ve yeterli olduğuna ilişkin:

- a) Bayındırlık ve iskan müdürlüğü teknik raporu,
 - b) Sağlık müdürlüğü raporu,
 - c) İtfaiye müdürlüğü raporu,
 - d) Ön inceleme raporu, (Bu rapora, 35 x 50 cm ebadında ilköğretim müfettişlerince onaylı 3 adet yerleşim planı eklenir. Kurucu veya kurucu temsilcisine ait belgeler ile kurumun açılacağı binaya ait belgelerin eksiksiz olması ve bayındırlık ve iskan müdürlüğü, sağlık müdürlüğü, itfaiye müdürlüğü raporlarının, kurumun açılmasında bir sakınca bulunmadığını belirtmesi halinde ön inceleme raporunun düzenlenmesi için yetkililer görevlendirilir. Ön inceleme raporunda, açılacak özel öğretim kurumunun, Kanun'un 15/01/1998 tarihli ve 4322 sayılı Kanun ile değişik 9 uncu maddesindeki şartlara uygun olup olmadığı, açılacak kurum özel okul ise; arsası, suyu, havasının elverişli ve öğrencilerin kolaylıkla gidip gelecekleri bir mahalde bulunup bulunmadığı belirtilir.)
 - e) Motorlu taşıt sürücüleri kursu direksiyon eğitim alanı raporu, (İl-ilçe millî eğitim müdür yardımcısı veya şube müdürü, bayındırlık ve iskan müdürlüğü yetkilileri ile ilköğretim müfettişleri tarafından ortaklaşa hazırlanır. Direksiyon eğitim alanının ışıklandırılmasıyla ilgili incelemeler, yetkili kılınmış elektrik mühendislerince onaylı projeye göre yapılır.)
- verilir.

Bayındırlık ve iskan, sağlık müdürlükleri raporları ile ön inceleme raporlarında;

- 1) Kurumun açılmak istendiği yerin açık adresi ve aynı katta iki ayrı kurucuya ait kurum bulunmadığı,
- 2) Derslik, idare odaları, öğrenilen odası, kitaplık, atölye, laboratuvar, salon, yemekhane, yatakhane, banyo, çamaşırhane gibi bölümlerden hangileri varsa sayılan ve ebatları ve bu bölümlerin her birinin kaçar öğrenci için yeterli olduğunu; bunlara göre kurumun toplam gündüzlü ve yatılı öğrenci kapasitesinin ne olabileceği (Bu raporlarda öğrenci kontenjanı değişik sayılarda ifade edilmiş ise, Bakanlık bu farklı sayıların ortalamasını alabileceği gibi fen raporunu da esas alabilir),
- 3) Lavabo ve tuvalet sayısı ile kurum karma ise bunların kız ve erkek öğrenciler için ayrı ayrı olup olmadığı ve açılacak kurum okul öncesi eğitim ve ilköğretim ise lavaboların küçük çocuklar için uygun olup olmadığı,
- 4) Açılacak kurum türüne göre bahçenin alanı ve bahçede oyun sahası olarak ayrılan kısmın alanı ve bu sahaların öğrenci mevcuduna yeterli olup olmadığı, ayrıntılı bir şekilde yer alır.

Yukarıda belirtilen belgeler millî eğitim müdürlüklerince incelenerek düzenleme edilen dosya Bakanlığa gönderilir. Bilahare Bakanlığa verilmesi amacıyla eksik evrakla ve uygunluğu tespit edilmemiş raporlarla dosya Bakanlığa gönderilmez.

Bakanlıkça uygun görülenlere "Kurum Açma İzni" verilir. (07/09/1991-20984 S.R.G.)

Kurum Açma İzni Süresi

Madde 7- "Kurum Açma İzni" zamana bağlı değildir. Bu izni alıp üç yıl içinde "Öğretime Başlama İzni" almayan kurucunun "Kurum Açma İzni" geri alınır.

Kuruma İsim Verme

Madde 8- (Değişik: 09/09/1999-23811 s.R.G.) Özel öğretim kurumları isimlerinde; resmî ve diğer özel öğretim kurumlarında kullanılan ad ve unvanlar ile Türkçe olmayan veya Türkçe bir anlam ifade etmeyen isimleri her ne şekilde olursa olsun kullanamazlar. Bu yasağa uymayanlar için Türk Ticaret Kanunu'nun ilgili hükümleri uygulanır. Özel öğretim kurumlarına kurumların teklifleri ile "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Kurumlara Ait Açma, Kapatma ve Ad Verme Yönetmeliği" hükümleri doğrultusunda ad verilir veya mevcut kurumların adları değiştirilir ve durum yazıyla Bakanlığa bildirilir. (12/02/1994-21847 s.R.G.)

Öğretime Başlama Şartları

Madde 9- (Değişik: 09/09/1999-23811 s.R.G.) Kurum açma izni alan kurucu veya kurucu temsilcisi öğretime başlama izni alabilmek için;

- a) En az ödenmiş sermaye ve diğer malî teminat şartlarını gösterir belge,
 - b) Okullarda dört nüsha kurum yönetmeliği, diğer kurumlarda kurumun türüne göre Bakanlıkça hazırlanan tip yönetmeliğe uygun olarak düzenlenmiş ve valilikçe onaylanmış bir nüsha kurum yönetmeliği,
 - c) Resmî benzeri olmayan veya deneme mahiyetindeki kurumlarla, Bakanlıkça hazırlanıp uygulamaya konulmuş programı bulunmayan kurumlar için on altı nüsha öğretim programı ve haftalık ders çizelgesi ile birlikte öğretim programının bilgisayar ortamında kaydedildiği disket,
 - d) Okullar dışındaki kurumlarda kullanılmak istenen kitapların Bakanlıkça uygun görüldüğüne dair Talim ve Terbiye Kurulu Kararının tarihi ve sayısı veya kararın yayımlandığı Tebliğler Dergisi'nin tarihi ve sayısı
 - e) Yönetici ve kurumun faaliyet alanındaki derslere giren öğretmenlerden en az üçte birinin, asıl görevli aylık ücretli öğretmen, uzman veya usta öğreticilere ait atama teklifleri ile varsa ders saati ücretli öğretmen, uzman veya usta öğretici çalışma izni teklifleri
- ile ilgili valiliğe başvurur.

Yöneticilerin bütün belgeleri, asıl görevli öğretmenlerin ön izin belgesî veya buna ilişkin teklifleri ile ders ücretli olarak çalışacak öğretmenlerin ad ve branşları Bakanlığa gönderilir.

Valilikçe, kurumda öğretime başlamak için gerekli hazırlıkların yapıp yapılmadığı İlköğretim müfettişlerine inceletirilerek, rapor düzenletirilir. Bu raporda;

- a) En az ödenmiş sermayenin tespit edildiğine dair belgenin bulunup bulunmadığına,
- b) Malî teminatın yeterli olup olmadığına,
- c) Okullarda Özel Okullar Çerçeve Yönetmeliği'ne, diğer özel öğretim kurumlarında tip yönetmeliklere uygun kurum yönetmeliğinin hazırlanıp hazırlanmadığına, kurum yönetmeliği ilgili yönetmeliğe uygun değilse uygun olmayan yönlerine,
- d) Resmî benzeri olmayan veya deneme niteliğinde bulunan kurumlarla, Bakanlıkça hazırlanmış ve uygulamaya konulmuş öğretim programı bulunmayan kurumlarda, programların Bakanlık programlarına uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığına,
- e) Uygulanacak öğretim programına göre, yönetici, öğretmen, uzman veya usta

öğreticilere ait tekliflerin yeterli olup olmadığına,

f) Uygulanacak öğretim programının özelliğine göre kullanılacak araç-gerecin yeterli, büro ve diğer hizmet birimlerinin eğitim-öğretim için hazır durumda olup olmadığına,

g) Öğretime başlamak için gerekli olan, kuruma ve personele ilişkin belgelerin eksiksiz olarak düzenlenip düzenlenmediğine,

h) Kurumda öğretime başlamak için gerekli hazırlıkların yapılıp yapılmadığına, öğretime başlama izni verilmesinin uygun olup olmayacağına, uygun değilse gerekçesine

yer verilir.

Raporda kurumun öğretime başlamaya hazır olduğunun belirtilmesi durumunda kurum dosyası eksiksiz olarak düzenlenip Bakanlığa gönderilir.

Bakanlığa Müracaat

Madde 10- Bir özel öğretim kurumunda öğretime başlayabilmek için gerekli belgelerle en geç öğretim yılı basından üç ay önce Bakanlığa başvurulur. (Ek:l/b formu) Okul öncesi öğretim kurumları kurslar ve öğrenci etüd eğitim merkezlerinin öğretim yılı başı her ayın ilk iş günüdür. Öğretime başlama izni alınmadıkça kurum öğrenci kaydı yapamaz ve öğretime başlayamaz. (07/09/1991-20984 s.R.G.)

(Değişik: 09/09/1999-23811 s.R.G.) İlköğretim ve orta öğretim okulları için öğretim yılının başlamasından 15 gün sonra verilen öğretime başlama izinleri, ertesi ders yılından itibaren geçerlidir. Okul öncesi eğitim ve özet eğitim okulları ile milletler arası öğretim kurumları bu hüküm kapsamı dışındadır.

Özel öğretim kurumlarının öğretime başlama tarihinin tespitinde hükmi şahsiyet fonu dilekçesinin valilikteki evrakta giriş tarihi esas alınır. (12/02/1994-21847 s.R.G.)

Öğretime Başlama İznine Esas Olacak Rapor

Madde 11- (Değişik: 09/09/1999-23811 s.R.G.) Özel orta öğretim okullarına öğretime başlama izni Bakanlık Müfettişlerince; okul öncesi eğitim ve ilköğretim okulları ile diğer kurumlara ise ilköğretim müfettişlerince düzenlenecek nihaî rapora göre Bakanlıkça verilir.

"Kurum Açma İzni"ne esas olmak üzere ön inceleme raporu düzenlemek için giden yetkililer kurumun öğretime başlayabilmesi için bina araç-gereç ve laboratuvarların da hazır olduğunu görmeleri halinde "Kurum Açma" ve "Öğretime Başlama" izinleri için ön inceleme raporlarını ayrı ayrı düzenleme ederek verebilirler.(07/09/1991 - 20984 s.R.G.)

Ek-4:ÖZEL DERSHANELER TİP YÖNETMELİĞİ (2000)

MEB Karar Sayısı ve Tarihi: 342 - 11.7.2000

Dayandığı Kanunun Numarası ve Tarihi: 625 - 8.6.1965 / 1739 - 24.6.1973

Tebliğler Dergisi'nde Yayımlı: Temmuz 2000 - Sayı: 2514

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Madde 4- Bu Yönetmelik, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ile Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğine dayanılarak hazırlanmıştır.

Kurumun Amacı

Madde 6- Kurumun amacı; 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun genel ve özel amaçlarıyla temel ilkelerine uygun olarak öğrencileri;

- a) Başarılı olmak istedikleri derslerde yetiştirmek ve bilgi düzeylerini yükseltmek,
- b) Bir üst okulun giriş sınavlarına hazırlamak,
- c) Kamu veya özel kuruluşlarca yapılacak olan sınavlara hazırlamak,
- d) Belli alanlarda ilerlemek amacıyla; araştırma ve inceleme yapmaya, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda uzmanlaşmaya teşvik etmek için gerekli çalışmaları yapmaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

Kurum Personeli, Görev, Yetki ve Sorumlulukları

Madde 7- Dershane de aşağıda unvanları belirtilen personel görevlendirilir:

- a) Müdür.
- b) Müdür Yardımcısı (Öğrenci mevcudu 500'ü aşan kurumlarda zorunlu).
- c) Öğretmen.
- d) Ölçme ve Değerlendirme Servisi Elemanı.
- e) Rehber Öğretmen.
- f) Zümre Başkanı.
- g) Diğer Personel.
- h) Genel Müdür ve Genel Müdür Yardımcısı (Gerekli koşulların sağlanması durumunda).

Görevlerin Birleştirilmesi

Madde 8- Kurum müdürü gerekli görürse rehber öğretmeni, ölçme ve değerlendirme servisi ile rehberlik servisini birlikte yürütmek için görevlendirebilir.

İl sınırları içinde aynı kurucuya ait birden çok dersane için genel müdürlük oluşturulması durumunda, ölçme ve değerlendirme servisi elemanı ve zümre başkanı genel müdürlük bünyesinde görevlendirilebilir. Bu durumda diğer şubelerde sözü edilen elemanlar görevlendirilmeyebilir.

Yukarıda belirtilen hizmetlerin ortak yürütülmesinde ve zümre çalışmalarında koordinasyon genel müdürce sağlanır.

Görevlendirmeler

Madde 9- Bu Yönetmeliğin 7'nci maddesinde belirtilen görevlerde çalışacak personele 625 sayılı Kanununun 23 üncü maddesi ve Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinin ilgili maddeleri hükümlerine göre: Bakanlıkça yöneticilere, valilikçe öğretmen ve diğer personele çalışma izni verilir. Bakanlıkça çalışma izni verilen personelin, 625 sayılı Kanun ile Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinde belirtilen nitelik ve koşulları taşıması gerekir.

Valilikçe görevlendirilecek öğretmenlerin; dersine gireceği öğrencinin düzeyine göre, Talim ve Terbiye Kurulunun "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Öğretim Kurumlarına Öğretmen Olarak Atanacakların Atamalarına Esas Olan Alanlar ile Mezun Oldukları Yükseköğretim Programlarına ve Aylık Karşılığı Okutacakları Derslere İlişkin Esaslara göre gerekli nitelik ve koşulları taşımaları gerekir.

7. maddenin (g) bendindeki diğer personelin görevlendirilmesinde aşağıdaki koşullar aranır:

- a) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak.
- b) En az ilköğretim okulu mezunu olmak.
- c) Kamu haklarından mahrum bulunmamak.
- d) Görevini devamlı yapmasına engel olabilecek beden ve ruhsal hastalığı bulunmadığına dair sağlık raporu almak.

Madde 10- Kurucu veya kurucu temsilcisi, dershanede eğitim ortamının gerektiği şekilde sağlanmasıyla görevlidir. Bu nedenle kurucu veya kurucu temsilcisi gerekli maddî olanakların hazırlanması, yeterli personelin istihdamı, araç ve gerecin temini ve binanın yeterli duruma getirilmesi gibi hususlarda birinci derecede sorumludur. Kurucu veya kurucu temsilcisi, bu sorumluluğunu yerine getirmek için aşağıda belirtilen görevleri yapar.

Üzerinde müdürlük görevi bulunmayan kurucu veya temsilcisi dershanenin eğitim öğretim işlerine karışmaz.

Madde 11- Genel müdür, dershanede eğitim-öğretim kalitesinin yükseltilmesi, öğrencilerin en iyi şekilde eğitilmesi ve yetiştirilmesi, başarının artırılması için gerekli önlemleri almak ve uygulamakla görevlidir. Göreviyle ilgili hizmetlerde resmî makamlara ve Bakanlığa karşı sorumludur.

Madde 12- Genel müdür yardımcısı, genel müdürün verdiği görevleri yapar. Genel müdürün izinli veya raporlu olduğu sürelerde genel müdürün görevlerini yürütür ve yetkilerini kullanır.

Madde 13- Dershane müdürü; dershanenin yönetiminden, eğitim-öğretim etkinliklerinin plânlanmasından ve en iyi yürütülmesinden genel müdüre, resmî makamlara ve Bakanlığa karşı sorumludur.

Madde 14- Müdür yardımcıları, dershane müdürünün vereceği görevleri yapar. Dershane müdürünün izinli veya raporlu olduğu sürelerde ilgili resmî makamlardan gerekli "Olur" alınmak koşuluyla müdürün görevlerini yürütür ve yetkilerini kullanır.

Madde 15- Öğretmenler, kendilerine verilen dersin öğretiminden sorumludur. Öğretmenler sorumluluklarını yerine getirmek için, aşağıda belirtilen görevleri yapar. Dershane öğretmenleri, resmî veya özel okullarda ders veremezler.

Zümre Başkanlığının Kuruluşu

Madde 16- Öğretmen sayısı en az üç olan branşlarda, zümre başkanı görevlendirilir. Program bakımından birbirlerine yakın olan Türkçe veya Türk Dili ve Edebiyatı dersleri; Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi, Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük, Tarih ve Coğrafya dersleri; Fen Bilgisi, Fizik, Kimya ve Biyoloji dersleri bir bütün durumunda düşünülerek birer zümre başkanı görevlendirilir. Zümre başkanları, Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinin 42 nci maddesinin son bendinde belirtildiği üzere, özlük haklarından herhangi bir kayba uğratılmadan haftada en çok 10 saat derse girerler.

Zümre Başkanının Görev, Yetki ve Sorumlulukları

Madde 17- Zümre başkanı; aynı dersin veya birbirine yakın derslerden meydana gelen grupların öğretiminde görevli öğretmenlerin başkanıdır. Başkanı bulunduğu ders veya derslerle ilgili eğitim-öğretim etkinliklerinin plânlı bir şekilde yapılmasından sorumludur.

Rehberlik Servisinin Görevleri

Madde 18- Rehberlik servisinde aşağıda belirtilen görevler yerine getirilir:

- a) Meslekî rehberlik: Öğrencilerin devam etmeleri durumunda başarı gösterebilecekleri bir üst öğretim kurumunun tespitiyle ilgili konuda çalışmalar yapar.
- b) Yönelme: Öğrencilerin başarılı oldukları alanlarda başarılarını artırmaları, başarısız oldukları alanlarda ise başarılı olmalarını sağlayacak önerilerde bulunur.
- c) Bilgi toplama: Öğrenciler hakkında gerekli önerilerde bulunabilmek ve öğrencilerin bilgi düzeylerini tespit etmek amacıyla çeşitli test ve teknikleri uygular ve değerlendirir.
- d) Her dönem için yıllık rehberlik etkinlik programını hazırlar.
- e) Yönetim, öğretmenler kurulu veya servisece yapılması yararlı ve gerekli görülen işleri ve etkinlikleri yapar.

Ölçme ve Değerlendirme Servisinin Görevleri

Madde 19- Ölçme ve değerlendirme servisinde aşağıda belirtilen görevler yapılır:

Diğer Personel

Madde 20- Dershanede memur, hizmetli, bekçi ve benzeri personel, ihtiyaca göre yeteri kadar görevlendirilir. Bu personel, derslane müdürünün vereceği görevleri yapar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Eğitim-Öğretim

Yazılı Kaynaklar

Madde 27- Dershanede öğrencinin kendi kendine öğrenmesine veya öğrendiklerini pekiştirmesine yardımcı olmak amacıyla yazılı kaynaklar hazırlanır.

Yazılı kaynaklarda belli ünite veya konular esas alınarak konu veya üniteye ilişkin temel bilgilerle birlikte, bu bilgilerle geliştirilmesi beklenen hedef davranışlara ait test sorularına da yer verilir.

Dersler; konuya uygun, göze ve kulağa hitap eden araç-gereç kullanılarak işlenir.

Sınavlar

Madde 28- Öğrencilerin devam ettikleri programa göre dershanede:

- a)Düzy Belirleme,
- b) Düzy kontrol,
- c) Deneme

sınavları yapılır.

Dershanede yapılan bütün sınavlara ait evrak, ayrı ayrı dosyalanarak saklanır.

Dershanede yapılan sınavlar için, derslane öğrencilerinden ayrıca ek ücret alınmaz.

Sınav sonuçları gerekli önerilerle birlikte öğrencilere ve velilere bildirilir.

Düzy Belirleme Sınavları

Madde 29- Dershaneye kaydolun öğrencilerin; öğretime başlamadan önce bilgi düzeylerini tespit etmek amacıyla düzy belirleme sınavı yapılır.

Düzy belirleme sınavları test usulüyle yapılır.Sınavlar bütün öğrencilerin katılımıyla aynı günde yapılacağı gibi, ayrı gün ve saatlerde grup veya bireysel olarak da yapılabilir.

Düzy Kontrol Sınavları

Madde 30- Dershaneye devam eden öğrencilerin, işlenen konulara göre bilgilerinin kontrolü için her ay bir defa düzy kontrol sınavı yapılır. Bu sınavlar her konunun bitiminde yapılabileceği gibi, belli üniteler esas alınarak da yapılabilir.

Deneme Sınavları

Madde 31- Deneme sınavları, bir üst okulun giriş sınavlarına hazırlık amacıyla açılan programları takip eden öğrencilerin, bilgi düzeylerini belirlemek için yapılır.

Sınavlarda öğrencilerin girecekleri okulun giriş sınav sistemi esas alınır.

Deneme sınavları, giriş sitemine uygun olarak yazılı veya test usulü ile yapılır.

Dershanenin ilgili programına devam eden öğrenciler, her dönemde ikiden az olmamak üzere, öğretmenler kurulunca belirlenen sayıda deneme sınavına tâbi tutulurlar.

Deneme sınavlarında öğrencilerin verdikleri cevaplar, üst okulun giriş sınav sistemine uygun olarak puanlanır ve değerlendirilir.

Bakanlığın izni ile özel dershanelerin bağlı bulunduğu dernek, vakıf veya benzeri kuruluşlarca il, bölge veya Ülke genelinde deneme sınavları yapılabilir.

Bu sınavlarda yukarıda belirtilen esaslar göz önünde bulundurulur.

Grupların Oluşturulması

Madde 32- Dershanede öğrenciler devam ettikleri programın özelliği dikkate alınarak;

- a)Düzy belirleme sınavı sonuçlarına,
 - b)Uygulanacak programın özelliğine göre gruplara ayrılırlar.
- Yüksek öğretim sınavı programlarına devam eden öğrencilerin gruplarını tespitte ayrıca;
- a)Rehberlik servisi tarafından yapılacak olan meslekî rehberlik sonuçları,
 - b)Öğrencilerin kendilerince tercih ettikleri dallar,
 - c)Sınav sistemindeki esaslar dikkate alınır.

Sınıfların Oluşturulması

Madde 33-Dershanede sınıflar; 32. maddede belirtilen gruplar dikkate alınarak oluşturulur. Sınıfların kurulmasında öğrencilerin derslerini, aynı sınıflar yerine farklı sınıflarda almalarına fırsat verilerek, aynı düzeydeki öğrencilerin bir grupta toplanması sağlanarak uyumlu sınıflar oluşturulabilir.

Dershanedeki sınıfların her birindeki öğrenci sayısı Bakanlıkça tanınan kontenjanı geçemez. Kontenjan uygun olsa dahi bir sınıf mevcudu 30 öğrenciden fazla olamaz.

Ders ve Yardımcı Ders Kitapları

Madde 34- Dershanede; öğrencilerin öğrenim gördükleri okullarda ki sınıflarına uyan ders ve yardımcı ders kitaplarının okutulması esastır. Ancak, geliştirilmiş programlara paralel olarak, dersane yönetimi tarafından hazırlanan kitaplar Bakanlığın izniyle okutulabilir.

Dershanede Bakanlıkça izin verilmemiş kitaplar okutulamaz ve öğrencilere aldırılamaz.

Öğrenci İzleme Dosyası

Madde 36- Öğrencilerin dershaneye devam ettiği sürece aldıkları öğrenci durum belgelerinde yer alan hususlarla, başarı durumları ve yapılan rehberlik hizmetlerinin ayrıntılarıyla yazıldığı öğrenci izleme dosyası tutulur.

Öğrenci izleme dosyası rehberlik, ölçme ve değerlendirme servisinde tutulur.

Öğrenci izleme dosyası bilgisayarla da tutulabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Kurullar

Öğretmenler Kurulu

Madde 37- Öğretmenler kurulu; yöneticiler, dershanenin bütün öğretmenleri, rehberlik, ölçme ve değerlendirme servisi elemanlarından oluşturulur. Öğretmenler kurulu yılda en az iki defa toplanır. Dershanede takip edilecek eğitim-öğretim ilgili temel esaslar öğretmenler kurulunda belirlenir.

Zümre öğretmenler kurulunca hazırlanan değerlendirme raporları, öğretmenler kurulunda da görüşülür.

Öğretmenler kurulunda alınan kararlar, dersane müdürünün onayından sonra uygulanır.

Kurul toplantılarında yapılan görüşmeler ve alınan kararlar, tutanakla tespit edilerek, başta müdür olmak üzere bütün üyeler tarafından imzalanır.

Zümre Öğretmenler Kurulu

Madde 38- Zümre öğretmenler kurulu aynı dersi okutan branş öğretmenlerinden oluşur. Zümre öğretmenler kurulu en az ayda bir defa toplanır.

Zümre öğretmenler kurulu; müdürün ve zümre başkanının vereceği görevlerle birlikte aşağıda belirtilen görevleri yapar:

Disiplin Kurulu

Madde 39- Disiplin kurulu, dersane müdürünün görevlendireceği bir müdür yardımcısının başkanlığında dershanedeki kadrolu öğretmenler arasından öğretmenler kurulunca gizli oyla seçilecek üç üyeden oluşur. Üç öğretmen de yedek üye olarak seçilir.

Oy tasnifi öğretmenler kurulunda yapılarak sonuçları ilân edilir.

Müdür yardımcısının bulunmadığı dershanede, disiplin kurulu üyeleri kendi aralarından birini başkan seçer.

Disiplin kurulu bir yıllık süre için seçilir. Dershaneye devam eden orta öğretim öğrencilerinin disiplin işlemleri, “Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Ödül ve Disiplin Yönetmeliği” hükümlerine göre yürütülür.

Dershaneye devam eden, ancak okulda öğrenci olmayanların disiplin işlemleri; kurumca hazırlanan ve millî eğitim müdürlüğünce onaylanan, “Özel Öğretim Kurumlarında Öğrenim Görenlerden Okul Öğrencisi Olmayanlarla İlgili Disiplin Yönergesi” hükümlerine göre yürütülür.

Öğrenci olmayan yetişkinlerden dershaneye devam edenler, Yönergede suç sayılan davranışlarda buldukları takdirde, suçun niteliğine göre önce uyarılır, bu tür davranışlarda ısrar edenlerin dershaneye ilişkileri kesilir.

Kılık-Kıyafet

Madde 40- Dershanelerde; kurucu, kurucu temsilcisi, yönetici, öğretmen, öğrenci ve diğer personel hakkında; “Millî Eğitim Bakanlığı ile Diğer Bakanlıklara Bağlı Okullardaki Görevlilerle Öğrencilerin Kılık-Kıyafetlerine İlişkin Yönetmelik” hükümleri uygulanır.

Ancak, öğrencilerin forma veya benzeri tek tip kıyafetleri giymeleri zorunlu değildir.

Karma Eğitim

Madde 41- Dershanelerde, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 15 inci maddesi ile Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinin 5 inci maddesine uygun olarak karma eğitim yapılır.

ALTINCI BÖLÜM

Çalışma Takvimi ve Programlar

Madde 42- Dershanelerde günlük öğretim, saat 08-00 ile 21.00 arasındaki süre içinde yapılır. 18 yaşından büyük ve okul öğrencisi olmayanlar için bu süre saat 22.30’a kadar uzatılabilir. Ders saatinin süresi, 40 dakikadır. Grupların haftalık ders programlarına, okula devam eden öğrenciler için hafta içinde bir günde 4, hafta sonunda bir günde 6 saatten fazla ders konulmaz.

Yüksek Öğretime Öğrenci Seçme Sınavına Hazırlık Programı

Madde 44- Yüksek öğretime öğrenci seçme sınavına hazırlık programları düzenlenebilir. Bütün derslerden program düzenlenebileceği gibi, yalnız bir veya birkaç dersten de yüksek öğretime öğrenci seçme sınavına hazırlık programları düzenlenebilir.

Bu programın uygulanmasında okutulacak dersler, öğrencilerin hazırlandığı bir üst okulun giriş sınav sistemine uygun olarak seçilir.

İlköğretim Okulundan Sonra Bir Üst Okulun Giriş Sınavlarına Hazırlık Programı

Madde 45- İlköğretim okullarından sonra bir üst okulun giriş sınavlarına hazırlık programları düzenlenebilir.

Bu programın uygulanmasında okutulacak dersler, öğrencilerin hazırlandığı bir üst okulun giriş sınav sistemine uygun olarak seçilir.

Bu programa devam eden öğrencilere, devam ettikleri okullarla birlikte ara tatili verilir.

Ara Sınıf Takviye Programı

Madde 46- İlköğretim ve orta öğretim kurumlarının ara sınıflarında takviye programlar uygulanabilir.

İlköğretim ve orta öğretim kurumlarının ara sınıflarında bulunan öğrencilerin devam etmeleri için düzenlenecek program dönemleri, okullardaki öğretim yılının başlangıç ve bitiş tarihleri arasında dersane müdürünün uygun göreceği bir tarihte başlar, öğretim yılı sonuna kadar devam eder. Dersane müdürü bu programa katılacak öğrencilerin ders saat sayısını, öğrencinin okuldaki ders durumuna göre belirler. Öğretim yılının bitiminden sonra bu programlar açılmaz.

Diğer Sınavlara Hazırlık Programı

Madde 47- Kamu veya özel kurum ve kuruluşlarca işe alınacaklar için yapılacak sınavlara veya her türlü sınavlara hazırlama programlarını uygulayan dersanelerde bu sınavlara uygun derslerin yer aldığı programlar düzenlenebilir.

YEDİNCİ BÖLÜM

Meslekî Çalışmalar ve Aday Öğretmenler

Madde 48- Aday öğretmenlerin görevlendirilmeleriyle ilgili esas ve usuller “Özel Öğretim Kurumlarında Görevlendirilen Personelin Adaylık İşlemleri İle Sicil ve Disiplin Amirleri Hakkında Yönerge” esaslarına göre yürütülür.

Hizmetiçi Eğitim

Madde 49- Kurum, öğretmenlerini yetiştirmek için gerekli önlemleri alır. Ayrıca yönetici ve öğretmenler, valilik veya Bakanlıkça açılacak hizmet içi eğitim kurslarına katılırlar.

Reklâm ve İlân

Madde 52- Dersaneler, tanıtıcı mahiyette reklâm ve ilân (Gazete ilânı, el ilânları, çeşitli broşürler ve benzeri) verebilirler. Bu ilân ve reklâmların izinleri, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun ilgili hükümlerine göre alınır.

İlân ve reklâmlarda; öğretmen, öğrenci ve diğer dersanelerin adı kullanılamaz.

Yıl Sonu Raporu

Madde 53- Dersane müdürü tarafından, her yıl ağustos ayı içerisinde; öğrenci ve öğretmenlerle ilgili sayısal verileri ve kurumca yapılmış olan diğer etkinlikleri kapsayan yıl sonu raporu hazırlanarak kurumun doğrudan bağlı bulunduğu millî eğitim müdürlüğüne gönderilir.

Toplu Onay

Madde 54- Çalışma izin onayının geçerlik süresi sona eren yönetici ve öğretmenlerden görevine devam edecekler için en geç 15 gün içinde uzatma onayı alınması gereklidir. Bu onay, çalışma izninin bitiş tarihinden iki ay önceden de alınabilir. Dersane müdürü, uzatma onaylarının zamanında ve toplu olarak alınması için gerekli önlemleri alır.

Ders Çizelgesi

Madde 55- Dershane müdürü, öğretmen ve yöneticilerle program dönemleri hakkındaki bilgileri içeren ders çizelgelerini, Bakanlıkça tespit edilen örneğe uygun doldurarak her yıl kasım ve mayıs ayları içinde valiliğe gönderir.

Özel Ders

Madde 58- Dershane öğretmenleri ve yöneticileri bireysel veya özel gruplar kurarak özel ders veremezler. Verenlerin çalışma izinleri iptal edileceği gibi; öğretmen, yönetici ve gerektiğinde dershane hakkında da ceza işlemleri uygulanır.

Sosyal ve Kültürel Etkinlikler

Madde 59- Öğrenciler dershane öğretmenleri ile birlikte, dershane öğrenim gördükleri saatler dışında, valilikten izin almak koşuluyla sosyal ve kültürel etkinliklerde bulunabilirler. Dershane müdürleri bu konuda gerekli çalışmaları yaparlar.

Telif Ücreti

Madde 60- Öğretmenlere, hazırladıkları yazılı kaynaklar için, öğretmen ile kurucu arasında ilgili mevzuata uygun yapılacak sözleşmeye göre telif ücreti ödenir.

Öğretim Ücreti

Madde 61- Dershanelerden ayrılan öğrencilerin ücretleriyle ilgili olarak “Özel Öğretim Kurumları Öğrenci Ücretleri Tespit ve Tahsil Yönetmeliği” hükümleri ile Bakanlık emirlerine göre işlem yapılır.

Diğer Hususlar

Madde 62- Bu Yönetmelikte yer almayan hususlarda, özel öğretim kurumlarına ilişkin mevzuat hükümleri uygulanır.

Ek-5:Özel Dershanelerin İllere Göre Dağılımı

İLLER	MERKEZ	ŞUBE	TOPLAM	İLLER	MERKEZ	ŞUBE	TOPLAM
Adana	65	17	82	Konya	38	19	57
Adıyaman	16	6	22	Kütahya	15	3	18
Afyon	13	1	14	Malatya	21	9	30
Ağrı	5	1	6	Manisa	20	14	34
Amasya	10	7	17	K.Maraş	24	5	29
Ankara	218	40	253	Mardin	10	3	13
Antalya	48	9	57	Muğla	19	4	23
Artvin	6	2	8	Muş	2	1	3
Aydın	22	9	31	Nevşehir	4	4	8
Balıkesir	21	19	40	Niğde	4	3	7
Bilecik	3	--	3	Ordu	17	2	19
Bingöl	2	2	4	Rize	6	6	12
Bitlis	5	1	6	Sakarya	21	4	25
Bolu	4	1	5	Samsun	39	9	47
Burdur	5	5	10	Siirt	2	1	3
Bursa	51	17	68	Sinop	2	1	3
Çanakkale	9	6	15	Sivas	13	2	15
Çankırı	3	1	4	Tekirdağ	17	6	23
Çorum	10	9	19	Tokat	12	5	17
Denizli	16	3	19	Trabzon	24	5	29
Diyarbakır	23	3	26	Tunceli	1	--	1
Edirne	15	1	16	Şanlıurfa	15	5	20
Elazığ	10	3	13	Uşak	8	3	11
Erzincan	6	--	6	Van	9	3	12
Erzurum	9	5	14	Yozgat	9	5	14
Eskişehir	14	9	23	Zonguldak	17	5	22
Gaziantep	16	6	22	Aksaray	7	2	9
Giresun	9	--	9	Bayburt	2	--	2
Gümüşhane	1	2	3	Karaman	6	--	6
Hakkari	3	1	4	Kırıkkale	11	4	15
Hatay	51	10	61	Batman	5	--	5
Isparta	8	7	15	Şırnak	3	--	3
İçel	42	20	62	Bartın	2	1	3
İstanbul	219	142	340	Ardahan	2	--	2
İzmir	74	19	92	İğdır	5	--	5
Kars	4	2	6	Yalova	5	--	5
Kastamonu	2	3	5	Karabük	6	2	8
Kayseri	34	7	41	Kilis	4	--	4
Kırklareli	11	6	17	Osmaniye	11	8	19
Kırşehir	7	2	9	Düzce	4	3	7
Kocaeli	38	12	50	Genel Toplam	1570	552	2122

Ek-6: 2004-ÖSS Sayısal Puan Ortalamalarına Göre İllerin Başarı Durumu

Sıra	İl	Sınava Giren Aday Sayısı	Sınavı Kazanan Aday Sayısı	Sınavı Kazanan Aday Yüzdesi	Sözel Puan Ortalam.	Sayısal Puan Ortalam.	Eşit Ağırlık Puan Ortalam.
1	Ankara	140 638	114 759	81,599	186,554	160,915	176,846
2	Konya	46 439	38 302	82,478	187,735	159,777	176,890
3	Eskişehir	22 642	17 941	79,238	184,057	159,335	174,420
4	Antalya	36 772	30 675	83,419	188,304	159,026	176,553
5	Denizli	21 051	17 238	81,887	188,024	158,801	176,404
6	Yalova	4 330	3 611	83,395	187,581	158,678	175,929
7	Kayseri	35 654	29 168	81,808	186,419	158,558	175,409
8	Karabük	6 662	5 321	79,871	184,266	158,326	174,262
9	Hatay	42 216	34 808	82,452	186,742	158,152	175,508
10	İzmir	88 186	72 295	81,980	188,054	157,958	176,015
11	Aydın	22 431	18 582	82,841	189,060	157,933	176,534
12	Mersin	51 543	41 623	80,754	186,134	157,393	174,782
13	Bursa	52 027	40 311	77,481	183,418	157,321	173,094
14	Muğla	15 409	12 651	82,101	187,875	157,142	175,282
15	Diyarbakır	34 130	26 088	76,437	178,467	156,981	170,871
16	Kırşehir	8 548	7 044	82,405	190,022	156,761	176,156
17	Elazığ	20 285	16 611	81,888	185,335	156,749	173,662
18	Batman	9 435	7 260	76,948	180,403	156,508	171,343
19	Balıkesir	28 489	22 748	79,848	185,079	156,504	173,411
20	Çorum	15 171	12 524	82,552	187,781	156,469	174,742
21	Malatya	31 836	25 499	80,095	183,696	156,430	172,827
22	Adana	68 563	54 184	79,028	183,150	156,401	172,715
23	Kırklareli	7 905	6 157	77,887	183,300	156,320	172,150
24	Zonguldak	17 504	13 802	78,851	184,264	156,295	173,057
25	Aksaray	7 195	5 898	81,974	189,489	156,276	175,705
26	Trabzon	26 906	21 468	79,789	183,885	156,269	172,674
27	Tokat	15 844	12 754	80,497	185,607	156,126	173,448
28	Samsun	34 847	27 914	80,104	184,837	155,767	173,043
29	İstanbul	256 937	200 106	77,881	183,062	155,732	172,103
30	Kocaeli	32 422	24 624	75,948	179,562	155,713	169,995
31	Nevşehir	6 711	5 481	81,672	187,048	155,662	173,754
32	Burdur	6 775	5 373	79,306	183,724	155,458	172,211
33	Sivas	18 749	15 252	81,348	187,256	155,384	173,719
34	Çanakkale	11 034	8 768	79,463	185,589	155,348	172,786
35	Karaman	6 004	4 708	78,414	184,049	155,089	172,299
36	Uşak	8 350	6 723	80,515	186,550	155,013	173,512
37	Manisa	28 496	22 795	79,994	186,442	155,008	173,437
38	Gaziantep	32 443	24 643	75,958	179,805	154,913	170,039
39	Isparta	12 067	9 267	76,796	181,573	154,906	170,714
40	Erzincan	7 441	5 800	77,947	182,844	154,812	171,167
41	Kırıkkale	11 340	8 737	77,046	182,135	154,629	170,987
42	K.Maraş	26 171	20 261	77,418	182,768	154,295	171,027
43	Ş.Urfa	19 027	14 203	74,647	177,186	154,212	168,454

Sıra	İl	Sınavı Giren Aday Sayısı	Sınavı Kazanan Aday Sayısı	Sınavı Kazanan Aday Yüzdesi	Sözel Puan Ortalam.	Sayısal Puan Ortalam.	Eşit Ağırlık Puan Ortalam.
44	Niğde	7 301	5 860	80,263	186,199	154,022	172,640
45	Kütahya	13 678	10 480	76,619	182,110	153,700	170,136
46	Edirne	9 501	7 300	76,834	183,966	153,673	171,056
47	Tekirdağ	14 062	10 567	75,146	181,107	153,504	169,447
48	Iğdır	3 850	2 996	77,818	182,519	153,364	170,156
49	Amasya	10 403	8 210	78,920	183,806	153,319	170,905
50	Kilis	2 824	2 233	79,072	185,785	153,318	172,272
51	Bartın	3 807	2 975	78,146	184,480	153,220	171,246
52	Afyon	13 523	10 295	76,130	182,681	153,128	170,348
53	Osmaniye	18 206	14 658	80,512	187,363	153,045	172,678
54	Adıyaman	20 630	16 299	79,006	184,364	152,832	171,287
55	Sakarya	17 249	12 696	73,604	177,171	152,784	167,157
56	Bolu	7 195	5 289	73,509	177,729	152,625	167,120
57	Bayburt	1 959	1 497	76,417	181,448	152,376	168,676
58	Erzurum	20 410	15 603	76,448	181,470	152,257	169,082
59	Giresun	11 959	9 067	75,817	181,324	152,250	168,801
60	Van	13 378	10 092	75,437	178,542	152,011	167,734
61	Siirt	4 433	3 341	75,367	181,271	151,948	169,506
62	Çankırı	4 699	3 499	74,463	179,626	151,707	167,291
63	Ordu	17 257	13 358	77,406	182,983	151,638	169,534
64	Gümüşhane	3 394	2 626	77,372	183,589	150,954	169,216
65	Tunceli	3 021	2 399	79,411	184,860	150,937	170,422
66	Muş	4 975	3 703	74,432	179,095	150,890	167,204
67	Sinop	4 582	3 419	74,618	182,755	150,819	169,107
68	Rize	10 853	7 844	72,275	177,170	150,716	166,089
69	Mardin	12 604	8 827	70,033	173,254	150,531	164,474
70	Bilecik	4 418	3 159	71,503	177,369	150,126	165,775
71	Kastamonu	7 460	5 671	76,019	183,487	150,091	168,824
72	Yozgat	12 380	8 925	72,092	178,013	150,071	166,085
73	Kars	6 405	4 704	73,443	178,923	149,838	166,161
74	Düzce	6 149	4 358	70,873	176,019	149,686	164,482
75	Ağrı	5 626	4 168	74,085	179,918	148,575	166,583
76	Artvin	6 606	4 927	74,584	179,281	148,409	165,704
77	Bingöl	4 791	3 555	74,202	179,860	147,616	165,862
78	Bitlis	5 072	3 593	70,840	176,656	147,389	163,954
79	Şırnak	3 483	2 178	62,532	166,192	146,255	157,969
80	Ardahan	2 900	1 971	67,966	173,598	143,156	159,766
81	Hakkari	4 411	2 794	63,342	167,636	141,216	156,019

ÖSYM, İstatistik, 2004

Ek-7: 2004-ÖSS’de Okul Türlerine Göre Sınavı Geçerli ve Yerleşen Aday Sayıları

Okul Türü	Sınavı Geçerli Aday Sayısı	Lisans Aday Sayısı	%	Ön Lisans Aday Sayısı
Lise	658.102	70.563	10,7	42.771
Y. Dil Ağırlıklı Lise	70.484	30.575	43,4	3.075
Özel Lise	7.096	2.179	30,7	484
Anadolu Lisesi	42.425	22.722	53,6	1.067
Y.Dille Öğr.Yap. Özel.L.	17.283	7.827	45,3	1.043
Fen Lisesi	3.451	2.509	72,7	16
Özel Fen Lisesi	1.861	1.173	63,0	35
Askeri Lise	533	160	30,0	4
Akşam Lisesi	627	12	1,9	11
Özel Akşam Lisesi	3.699	73	2,0	129
Açık Öğretim Lisesi	30.011	1.693	5,6	1.473
Çok Programlı Lise	48.509	2.325	4,8	4.143
Güzel Sanatlar Lisesi	961	60	6,2	18
Öğretmen Lisesi	13.121	5.951	45,4	260
İmam Hatip Lisesi	85.653	4.078	4,8	12.202
Ticaret Meslek Lisesi	127.646	955	0,7	17.918
Teknik Lise	19.549	1.568	8,0	3.968
Endüstri Meslek Lisesi	177.585	4.630	2,6	18.143
Kız Meslek Lisesi	9.536	2.149	3,6	4.174
Sağlık Meslek Lisesi	33.128	1.231	3,7	5.279
Otelci.ve Turizm Mes.L.	8.062	1.117	13,9	734
Sekreterlik Meslek Lis.	474	4	5,1	145
Astsubay Hazırla.Okulu	3.075	16	0,5	40
Diğer Meslek Liseleri	4.547	189	4,2	1.215
Okul Türü Belirsiz	1.496	4	0,3	12
Toplam	1.819.086	163.718	11,5	154.359

ÖSYM, İstatistik, 2004

Ek-7 Özeti

Okul Türü	Sınava Giren Aday Sayısı	Sınavı Kazanan Aday Sayısı	%
Lise Çıkışlı	1.006.951	272.756	27,1
Meslek Lisesi Çıkışlı	810.639	340.982	42,1
Okul Türü Belirsiz	1.496	297	19,9
Toplam	1.819.086	613.718	33,8

ÖSYM, İstatistik, 2004

KAYNAKLAR

- AKDENİZ, Sabri (1994), Eğitim Sosyolojisi. Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları No:77-3, İstanbul
- AKYÜZ, Yahya (2001), Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 2001'e), Ankara
- AKBAY, Günel (1997), Üniversite-Ortaöğretim İlişkileri. Üniversiteye Giriş Sistemi, TÜBA Yayınları, Ankara
- ATAÜNAL, Aydoğın (1993), Cumhuriyet Döneminde Yüksek Öğretimde Gelişmeler, MEB Ders Aletleri Yapım Matbaası, Ankara
- BAŞARAN, İbrahim Ethem (1996), Türkiye'de Eğitim Sistemi, Yargıcı Matbaası, Ankara
- BAŞARAN, İbrahim Ethem (1983), Eğitim Yönetimi , Kadioğlu Matbaası, Ankara
- BAŞARAN, İbrahim Ethem (1992), Yönetimde İnsan İlişkileri, Yönetmel Davranış, Ankara Üniv.Yayınları, Ankara
- BAŞGÖZ, İlhan(1999), Türkiye'nin Eğitim Çıkması,T.C.Kültür Bakanlığı, Ankara
- Resmi Gazete (27 Ocak 1995 Tarihli 22184 Sayılı), Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Ankara
- BOTTOMORE, T.-NİSBET, R.(1997), Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi, Haz.Mete Tunçay, Aydın Uğur, Ayraç Yayınevi, Ankara
- CEM, İsmail (2000), Gelecek İçin Denemeler, Cem Yayınevi, İstanbul
- ÇAVDAR, Ayhan (1996), Nasıl Bir Üniversite Mezunu İstiyoruz?" Bilimsel Toplantı Serisi-5, TÜBA Yayınları, Ankara
- DUMAN, Tayip (1991), Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme, MEB Yayınları, İstanbul
- DRUCKER, F.Peter (1993), Kapitalist Ötesi Toplum, Çev.Belkıs Çorakçı, İnkılap Kitapevi, İstanbul
- DRUCKER, F.Peter (1994), Gelecek İçin Yönetim (1990'lar Sonrası), Çev. Fikret Üçcan, T.İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul

EĞİTİM-SEN (2005), 2005 Yılı Başında Eğitim Sistemimizin Durumu Basın Bülteni, Ankara

EĞİTİM-SEN (2004), 4.Demokratik Eğitim Kurultayı 2004 Ön Raporu, Eğitim-Sen Yayınları , Ankara

ERDEM, Ali Rıza (1998), 21.Yüzyıla Girerken Nasıl Bir İnsan Modeli Yetiştirelim?, Anı Yayınları, Ankara

ERDEM, Sema (1997), Temel Eğitim (Bilim, Eğitim ve Toplumsal Gelişme) Bilimsel Toplantı Serileri-8, TÜBA Yayınları, Ankara

ERGUN, Doğan (1995), Sosyoloji ve Eğitim: Türkiye’de Eğitimin Niteliği Nedir ve Nasıl Olmalıdır ?, İlke Yayınları, Ankara

ERGUN, DOĞAN (1987), Sosyoloji ve Eğitim, V Yayınları, Ankara

GERAY, Cevat (1970), Halk Eğitimine Giriş, Ayyıldız Matbaası, Ankara

GIDDENS, Anthony (2000), Sosyoloji, Ayraç Yayınları, Ankara

GÜMÜŞOĞLU, Firdevs (2005), Kemalist Toplum Modeli ve Ülkü Dergisi, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul

GÜNGÖR, Nevin (1991), Kültür-Eğitim-Dil Üzerine Görüşleri ile Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara

HABERAL, Mehmet (1997), Üniversite-Ortaöğretim İlişkileri. Üniversiteye Giriş Sistemi, TÜBA Yayınları, Ankara

HATİPOĞLU, M.Tahir (2000), Türkiye’de Üniversite Tarihi, Selvi Yayınları, Ankara

İTO, (1997), Özel Okulların Sorunları ve Çözüm Önerileri Paneli, Yayın No:1997-35, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul

İTO, (1999), Ulusal Eğitimde Özel Okulların Yeri ve Sorunları Paneli, Yayın No:1999-6, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul

İTO, (1998), Yükseköğretim Kurumlarının Bölgearası Gelişme Farklılıkları Açısından Önemi ve İşlevleri, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul

- İTO, (2003), Dünyada ve Türkiye’de Özel okullar, Haz.Birgöl Subaşı, Aysun Dinç, Yayın No:2003-21, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul
- KAYA, Y.K.-KABASAKAL, Ömer (1982), Milli Eğitimin Durumu, Geleceği ve Özel Öğretim Kurumları Hakkında Not, DPT Yayınları, Ankara
- KAYA, Yahya Kemal (1999), İnsan Yetiştirme Düzenimize Yeni Bir Bakış, Bilim Yayınları, Ankara
- KAPLAN, İsmail (2000), Türkiye’de Milli Eğitim İdeolojisi, İletişim Yayınları, İstanbul
- KOÇER, Hasan Ali (1991), Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923), Araştırma ve İnceleme Dizisi, MEB Yayınları, İstanbul
- MEB, (1987), Özel Dershanelerde Rehberlik ve Ölçme Değerlendirme Servisi 28112.Genelgesi, Ankara
- SAKAOĞLU, Nejdet (2003), Osmanlıdan Günümüze Eğitim Tarihi, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- OKÇABAL, Rıfat (1996), Eğitim Sistemi Bozuk! Bozuk Olan Ne?, Boğaziçi Üniversitesi Motif Basımevi, İstanbul
- OZANKAYA, Özer (1996), Cumhuriyet Çınarı, İmge Kitapevi, Ankara
- OZANKAYA, Özer (1994), Toplumbilim, Cem Yayınevi, İstanbul
- ÖZTÜRK, Ahmet (2001), Üniversite Sınavını Kazanamayan Özel Dershane Öğrencilerinin Ortak Özellikleri ve Özel Dershanelerin Bu Öğrencilere Puan Getirisi(Kayseri Örneğinde),Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri
- ÖZTÜRK, Hüseyin (1993), Eğitim Sosyolojisi, Hatipoğulları Yayınları, Ankara
- ÖZ-DE-BİR (1997 a), Aylık Haber Bülteni, Sayı:7, ÖZDEBİR Yayınları, Ankara
- ÖZ-DE-BİR (1997 b), Aylık Haber Bülteni, Sayı:9, ÖZDEBİR Yayınları, Ankara
- ÖZ-DE-BİR (1998), Aylık Haber Bülteni, Sayı:9, ÖZDEBİR Yayınları, Ankara
- ÖZ-DE-BİR (2000 a), Özdebir Eğitim Dergisi, Sayı:11, Mart, ÖZDEBİR Yayınları, Ankara

ÖZ-DE-BİR (2000 b), Özdebir Eğitim Dergisi, Sayı:13, Ekim, ÖZDEBİR Yayınları, Ankara

ÖZ-DE-BİR (2001 a), Özdebir Eğitim Dergisi, Sayı:18, Nisan, ÖZDEBİR Yayınları, Ankara

ÖZ-DE-BİR (2001 b), Özdebir Eğitim Dergisi, Sayı:19, Eylül, ÖZDEBİR Yayınları, Ankara

ÖZ-DE-BİR (2005), Özdebir Eğitim Dergisi, Sayı:33, Ocak, ÖZDEBİR Yayınları, Ankara

ÖZ-DE-BİR (1990), Özel Öğretim Kurumları Mevzuatı-I, (Kanunlar, Kanun Hükmünde Kararnameler, Bakanlar Kurulu Karaları, Tüzükler), Haz. Mustafa Yerli, ÖZDEBİR Yayınları No:8, Ankara

ÖZ-DE-BİR (1992 a), Özel Öğretim Kurumları Mevzuatı-II (Yönetmelikler, Yönerge ve Kararlar, Özel Öğretim Kurumlarıyla İlgili Mali Mevzuat Hakkında Açıklamalar, Özel Öğretim Kurumlarının Denetimiyle İlgili Dokümanlar), Seri No:9, Haz. Mustafa Yerli, ÖZDEBİR Yayınları, Ankara

ÖZ-DE-BİR (1992 b), Özel Dershanelerde Okutulacak Derslere Ait Müfredat Programları, Seri No:2, Haz. Mustafa Yerli, ÖZDEBİR Yayınları, Ankara

SAKAOĞLU, Necdet (2003), Osmanlıdan Günümüze Eğitim Tarihi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul

ŞİRİN Hüseyin (1998), Özel Dershanelerin Genel Görünümü ve Öğrenci Görüşleri(Ankara İli Özelinde),Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 1998

TANİLLİ, Server (1989), Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz ?, Amaç Yay.Ltd.Şti., İstanbul

TEMEL, Celal (2002), Bir Eğitim Kurumunun 25 Yılı, Bulvar Ofset, Mersin

TİMUR, Taner (2004), Türkiye Nasıl Küreselleşti ?, İmge Kitapevi Yayınları, İstanbul

TÜBA (1996), Nasıl Bir Üniversite Mezunu İstiyoruz?, Bilimsel Toplantı Serisi-5, TÜBA Yayınları, Ankara

TÜBA (1997 a), Üniversite-Ortaöğretim İlişkileri, Üniversiteye Giriş Sistemi, TÜBA Yayınları, Ankara

TÜBA (1997 b), Üniversiteye Giriş, Bilimsel Toplantı Serileri-6, TÜBA Yayınları, Ankara

Türkiye İş Bankası (1999), 75 Yılda Eğitim, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

YILMAN, Mustafa (1991), Eğitim Araştırmaları, Ege Üni. Yayınları, İzmir

ÖZGEÇMİŞ

1974 yılında İstanbul da doğdu. 2002 yılında MSÜ Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji bölümünü bitirdi. Aylaklık, tembellik ve boş zamanlar üzerine konulu lisans tezi çalışması vardır.

2001-2005 yılları arasında Özel Erol Altaca Dershane ve Okulunda, Özel Dörtler Dershanesinde Rehber Öğretmen olarak görev yapmıştır. Halen sosyal hizmetler Küçükbakkalköy ilk adım istasyonunda, sokak çocuklarına yönelik hizmet modelinde sosyolog olarak görev yapmaktadır.